

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**ALTUN YARUK'TA (VII. VE VIII. TEGZİNÇ) HÂL
KATEGORİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Rumeysa SOBA

**Danışman
Prof. Dr. Ümit HUNUTLU**

**RİZE
2025**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, Prof. Dr. Ümit HUNUTLU danışmanlığında, Rumeysa SOBA tarafından hazırlanan *Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) Hâl Kategorileri* adlı bu tez çalışması, 27/06/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~ başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR	
Üye	: Prof. Dr. Ümit HUNUTLU	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Serap EKŞİOĞLU	

ETİK BEYAN

Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) Hâl Kategorileri” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

27/06/2025

Rumeysa SOBA

ÖN SÖZ

Türk dilinin tarihî sürecinin en önemli dönemlerinden biri olan Eski Uygur Türkçesi, özellikle çeviri metinleriyle yazılı edebiyata dikkat çekici katkılar sağlamıştır. Yeni kurulan devletin yerleşik hayata geçmesiyle birlikte halkın Maniheizm, Budizm ve Hristiyanlık dinleriyle tanışıp onları benimsemesi, dönemin diline ve edebî metinlerine de yansımaktadır. Nitekim bu dönem, Budist çevrenin etkisiyle gelişen zengin bir çeviri edebiyatına sahiptir. Söz konusu eserler yalnızca dinî kavram alanı olarak değil Türkçenin o dönemdeki ifade biçimlerini yansıtması bakımından da dil bilgisi çalışmalarına önemli veriler sunmaktadır. Onuncu yüzyılda Şingku Şeli Tutung tarafından yazıldığı kabul edilen ve Budizm öğretilerini anlatan *Altun Yaruk Sudur* bu çeviri eserlerin en hacimli ve en önemlisidir. *Altun Yaruk Sudur*'un Eski Uygur Türkçesinin dil özelliklerini en iyi yansıtan eser olmasına istinaden hâl eklerinin incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada, Eski Uygur Türkçesi dönemine ait olan söz konusu eserin yedinci ve sekizinci kitaplarında geçen hâl eklerinin ve bu eklerin işaret ettiği hâl kategorilerinin işlevsel olarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışma sürecinde hoşgörüsü, sabrı ve desteğiyle bana her anlamda yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ümit HUNUTLU'ya; tezi yazarken yaşadığım sıkıntılı anlarda benimle dertlenip başımı okşayan anneme; maddi manevi hiçbir desteği eksik etmeyen aileme; sosyal hayatımı renklendiren değerli arkadaşlarıma ve beni bir an olsun yalnız bırakmayan Necati VURAL'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu tez çalışması Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesinde yer alan Türk Dil Kurumu yüksek lisans araştırma bursunun desteği ile yürütülmüştür. Sağlamış olduğu imkânlardan dolayı kuruma teşekkür borçluyum.

Rumeysa SOBA
RİZE/2025

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	XI
ABSTRACT.....	XII
KISALTMALAR	XIII
TABLolar LİSTESİ.....	XIV
GİRİŞ	1
1. TÜRKÇEDE HÂL KATEGORİSİ.....	7
2. ALTUN YARUK'TA (VII. ve VIII. TEGZİNÇ) HÂL KATEGORİLERİ.....	10
2.1. Açıklama Hâli.....	10
2.1.1. /+ø/.....	10
2.1.2. /+lAyU/	11
2.1.3. /kim/.....	11
2.2. Aitlik Hâli.....	12
2.2.1. /+ø/.....	12
2.2.2. /+kI/	15
2.2.3. /+kA/.....	19
2.2.4. /+l(X)g/	19
2.3. Ayrılma Hâli	20
2.3.1. /+ø/.....	21
2.3.2. /+TIn/.....	21
2.3.3. /+TA/.....	23
2.4. Benzerlik Hâli	24
2.4.1. /+ø/.....	24
2.4.2. /+KA/.....	25
2.4.3. /+lAyU/	25
2.4.4. /teg/	27
2.4.5. /üze/	29

2.5. Beraberlik Hâli	30
2.5.1. /+ø/	30
2.5.2. /+lA/	32
2.5.3. /+(X)n/	32
2.5.4. /birle/	33
2.6. Bulunma Hâli	35
2.6.1. Yerde Bulunma Hâli	35
2.6.1.1. /+ø/	36
2.6.1.2. /+TA/	37
2.6.1.3. /+TIn/	41
2.6.1.4. /+KA/	42
2.6.2. Zamanda Bulunma Hâli	42
2.6.2.1. /+ø/	43
2.6.2.2. /+TA/	47
2.6.2.3. /+KA/	51
2.6.2.4. /+(X)g/	52
2.6.2.5. /+(X)n/	53
2.7. Çıkma-Kaynak Hâli	53
2.7.1. /+ø/	54
2.7.2. /+TA/	55
2.7.3. /+TIn/	57
2.7.4. /+KA/	59
2.7.5. /+tan/	60
2.7.6. /+(X)n/	61
2.7.7. /+l(X)g/	61
2.7.8. /üze/	62
2.8. Görelik Hâli	63
2.8.1. /+çA/	63
2.8.2. /+TA/	66
2.8.3. /ëyin/	66
2.8.4. /üze/	67
2.9. Hedef Hâli	68

2.9.1. /+ø/.....	68
2.9.2. /+KA/.....	68
2.9.3. /+TA/.....	73
2.9.4. /+(X)n/.....	73
2.9.5. /+(X)g/.....	75
2.9.6. /+nI/.....	76
2.9.7. /üçün/.....	77
2.9.8. /üze/.....	78
2.10. İlgi Hâli.....	79
2.10.1. /+ø/.....	79
2.10.2. /+n(X)η/.....	90
2.10.3. /+KA/.....	96
2.10.4. /+nI/.....	98
2.10.5. /+(X)g/.....	99
2.10.6. /+l(X)g/.....	101
2.10.7. /üze/.....	103
2.11. Karşılık Hâli.....	105
2.11.1. /üze/.....	105
2.12. Karşılıklılık Hâli.....	105
2.12.1. /+KA/.....	106
2.12.2. /birle/.....	107
2.12.3. /üze/.....	108
2.13. Katma Hâli.....	108
2.13.1. /+ø/.....	109
2.13.2. /yme/.....	111
2.14. Kıyaslama Hâli.....	114
2.14.1. /+ø/.....	114
2.14.2. /+TIn/.....	116
2.14.3. /+TA/.....	116
2.14.4. /+rak/.....	118
2.15. Miktar Hâli.....	119
2.15.1. Kesin Değer Hâli.....	119

2.15.1.1. /+ø/	120
2.15.1.2. /kata/	125
2.15.2. Yaklaşık Değer Hâli.....	126
2.15.2.1. /+ø/	127
2.15.2.2. /+ça/	128
2.15.2.3. /+ka+tegi/	130
2.16. Nesne (Yükleme) Hâli.....	130
2.16.1. /+ø/	131
2.16.2. /+(X)g/	141
2.16.3. /+(X)n/	148
2.16.4. /+nI/	157
2.16.5. /+I/	159
2.16.6. /+TA/	160
2.16.7. /+KA/	160
2.17. Niteleme Hâli	161
2.17.1. /+ø/	161
2.17.2. /+l(X)g/	171
2.17.3. /+s(X)z/	178
2.17.4. /+TA/	181
2.17.5. /+(X)n/	183
2.17.6. /+ça/	188
2.17.7. /+lAyU/	190
2.17.8. /+KA/	191
2.17.9. /+rak/	191
2.17.10. /+lA/	192
2.17.11. /teg/	193
2.17.12. /tèp/	194
2.17.13. /èyin/	197
2.17.14. /birle/	198
2.17.15. /üze/	198
2.18. Nitelenen-Tamlanan Hâli	200
2.18.1. /+ø/	200

2.18.2. /+(s)I/	201
2.19. Özne Hâli	209
2.19.1. /+ø/	210
2.20. Sebep Hâli	214
2.20.1. /+ø/	215
2.20.2. /+TIn/	215
2.20.3. /+TA/	217
2.20.4. /+(X)n/	218
2.20.5. /+KA/	220
2.20.6. /üçün/	221
2.20.7. /üze/	223
2.20.8. /ëyin/	225
2.20.9. /tèp/	227
2.21. Seslenme-Hitap Hâli	228
2.21.1. /+ø/	228
2.21.2. /+A/	231
2.21.3. /+yA/	232
2.21.4. /+(X)m/	233
2.22. Sınırlandırma Hâli	235
2.22.1. /+ø/	235
2.22.2. Yerde Sınırlandırma Hâli	236
2.22.2.1. /üze/	236
2.22.3. Zamanda Sınırlandırma Hâli	237
2.22.3.1. /+KA+tegi/	237
2.22.3.2. /+çA/	238
2.22.3.3. /töni/	240
2.22.3.4. /ötrü/	240
2.23. Sıralama Hâli	241
2.23.1. /+ø/	241
2.23.2. /+nç/	242
2.23.3. /+çA/	244
2.23.4. /+TA/	245

2.23.5. /+TA+basa/	246
2.23.6. /+TA+ötrü/	247
2.23.7. /+TA+kên/	248
2.23.8. /+TA+aşnuça/	249
2.23.9. /+TA+erte/	250
2.23.10. /ötrü/	250
2.23.11. /üze/	252
2.24. Tekrar-Yineleme Hâli	253
2.24.1. /+ø/	254
2.24.2. /+lAyU/	255
2.24.3. /+din/	256
2.24.4. /kata/	256
2.24.5. /yana/	257
2.24.6. /yme/	258
2.25. Üsteleme Hâli	259
2.25.1. /+rak/	259
2.25.2. /+TA+adın/	260
2.25.3. /+TA+ulatı/	261
2.25.4. /ulatı/	263
2.26. Varma Hâli	264
2.26.1. /+ø/	265
2.26.2. /+TA/	265
2.26.3. /+KA/	267
2.27. Vasıta Hâli	268
2.27.1. /+ø/	268
2.27.2. /+(X)n/	270
2.27.3. /+TA/	272
2.27.4. /+KA/	273
2.27.5. /üze/	273
2.27.6. /birle/	275
2.28. Yokluk Hâli	277
2.28.1. /+ø/	277

2.28.2. /+s(X)z/	278
2.29. Yönelme Hâli	280
2.29.1. /+ø/	280
2.29.2. /+GArU/	282
2.29.3. /+KA/	283
2.29.4. /+TA/	286
2.29.5. /üze/	289
2.30. Yükleme İsmi Hâli	290
2.30.1. /+ø/	290
3. SONUÇ	296
KAYNAKÇA	305

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi
Danışman : Prof. Dr. Ümit HUNUTLU
Hazırlayan : Rumeysa SOBA
Yıl : 2025
Sayfa Sayısı : 306

ÖZET

ALTUN YARUK'TA (VII. VE VIII. TEGZİNÇ) HÂL KATEGORİLERİ

Bu tez çalışması, Eski Uygur Türkçesi dönemine ait olan en önemli ve en hacimli Budist çeviri metinlerinden *Altun Yaruk Sudur* adlı eserin yedinci ve sekizinci kitaplarında geçen hâl eklerini ve bu eklerin işaret ettiği hâl kategorilerini işlevsel olarak tetkik etmeyi hedeflemiştir. Çalışma aynı zamanda, Eski Uygur Türkçesinde hâl yapısının ve bu yapının eserlerdeki işleyişini detaylı bir şekilde anlatmayı amaçlamakta olup hâl eklerinin biçimsel değişkelerini, kullanım oranlarını ve sentaktik görevlerini göstermeye çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikli olarak *Altun Yaruk*'un yedinci ve sekizinci kitapları ayrıntılı bir şekilde taranmış; bu tarama neticesinde hâl ekleri, bağlam içinde anlam ağırlıklı işlevsel bakış açısıyla değerlendirilerek hangi hâl kategorisine ait oldukları (açıklama, bulunma, kaynak, niteleme, yönelme vb.) belirlenmiştir. Her bir görev elemanı belirlenen ilgili alt başlıklarda sıralanarak eserlerden alınan örnek cümlelerle gösterilmiş ve kullanılan toplam hâl kategorileri içindeki kullanım oranları tablolar halinde dikkatlere sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda ise tespit edilen görev elemanları, bu görev elemanlarının ifade ettiği hâl kategorileri, görev elemanlarının sayısı, görev elemanının ifade ettiği hâl kategorisi içindeki yüzdelik oranı ve görev elemanlarının *Altun Yaruk*'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) kullanılan görev elemanları içindeki yüzdelik oranları tablolar halinde ifade edilmiştir. Bu neticeyle Eski Uygur Türkçesindeki hâl kategorilerinin yapısal ve işlevsel çeşitliliği ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Altun Yaruk, Eski Uygur Türkçesi, Dil Bilgisi, Hâl Ekleri, Hâl Kategorisi.

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Turkish Language and Literature

Thesis Type : Master Thesis

Supervisor : Prof. Dr. Ümit HUNUTLU

Author : Rumeysa SOBA

Year : 2025

Pages : 306

ABSTRACT

CATEGORIES OF CASE IN ALTUN YARUK (VII. AND VIII. TEGZİNÇ)

This thesis aims to functionally examine the case suffixes and the case categories indicated by these suffixes in the seventh and eighth books of Altun Yaruk Sudur, one of the most important and voluminous Buddhist translation texts belonging to the Old Uyghur Turkish period. The study also aims to explain the case structure in Old Uyghur Turkish and its functioning in the works in detail and tries to show the formal variations, usage rates and syntactic functions of the case suffixes. For this purpose, first of all, the seventh and eighth books of Altun Yaruk were scanned in detail; as a result of this scan, the case suffixes were evaluated from a functional point of view based on meaning in the context and the case category they belong to (explanation, presence, source, qualification, dative, etc.) was determined. Each task element is listed under the relevant subheadings and illustrated with sample sentences taken from the works, and the usage rates within the total case categories are presented in tables. As a result of the study, the determined task elements, the status categories expressed by these task elements, the number of task elements, the percentage rate within the status category expressed by the task element, and the percentage rates of the task elements within the task elements used in Altun Yaruk (VII. and VIII. Tegzinç) are expressed in tables. As a result, the structural and functional diversity of case categories in Old Uyghur Turkish has been revealed.

Keywords: Altun Yaruk, Old Uyghur Turkish, Linguistics, Case Suffixes, Case Category.

KISALTMALAR

AY	:	Altun Yaruk
Bk.	:	Bakınız
ev.	:	eviren
GE	:	Grev elemanı
S. No	:	Sıra Numarası
vb.	:	Ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Açıklama hâlini ifade eden görev elemanı verileri	10
Tablo 2. Açıklama hâlini ifade eden /+ø/ verileri	10
Tablo 3. Açıklama hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri.....	11
Tablo 4. Açıklama hâlini ifade eden /kim/ verileri.....	12
Tablo 5. Aitlik hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	12
Tablo 6. Aitlik hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	15
Tablo 7. Aitlik hâlini ifade eden /+kI/ verileri	19
Tablo 8. Aitlik hâlini ifade eden /+kA/ verileri.....	19
Tablo 9. Aitlik hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri.....	20
Tablo 10. Ayrılma hâlini ifade eden görev elemanı verileri	20
Tablo 11. Ayrılma hâlini ifade eden /+ø/ verileri	21
Tablo 12. Ayrılma hâlini ifade eden /+TIn/ verileri	23
Tablo 13. Ayrılma hâlini ifade eden /+TA/ verileri.....	24
Tablo 14. Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanı verileri	24
Tablo 15. Benzerlik hâlini ifade eden /+ø/ verileri	25
Tablo 16. Benzerlik hâlini ifade eden /+KA/ verileri	25
Tablo 17. Benzerlik hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri.....	27
Tablo 18. Benzerlik hâlini ifade eden /teg/ verileri.....	29
Tablo 19. Benzerlik hâlini ifade eden /üze/ verileri	30
Tablo 20. Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	30
Tablo 21. Beraberlik hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	32
Tablo 22. Beraberlik hâlini ifade eden /+lA/ verileri.....	32
Tablo 23. Beraberlik hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri	33
Tablo 24. Beraberlik hâlini ifade eden /birle/ verileri	35
Tablo 25. Bulunma hâlini ifade eden görev elemanı verileri	35
Tablo 26. Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	36
Tablo 27. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+ø/ verileri	37
Tablo 28. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+TA/ verileri	41
Tablo 29. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+TIn/ verileri.....	41
Tablo 30. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+KA/ verileri.....	42

Tablo 31. Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	43
Tablo 32. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	47
Tablo 33. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+TA/ verileri.....	51
Tablo 34. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+KA/ verileri.....	52
Tablo 35. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri.....	53
Tablo 36. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri.....	53
Tablo 37. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	53
Tablo 38. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	55
Tablo 39. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+TA/ verileri.....	56
Tablo 40. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+TIn/ verileri.....	59
Tablo 41. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+KA/ verileri.....	60
Tablo 42. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+tan/ verileri.....	61
Tablo 43. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri.....	61
Tablo 44. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri.....	62
Tablo 45. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /üze/ verileri.....	63
Tablo 46. Görelilik hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	63
Tablo 47. Görelilik hâlini ifade eden /+ça/ verileri.....	66
Tablo 48. Görelilik hâlini ifade eden /+TA/ verileri.....	66
Tablo 49. Görelilik hâlini ifade eden /ëyin/ verileri.....	67
Tablo 50. Görelilik hâlini ifade eden /üze/ verileri.....	67
Tablo 51. Hedef hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	68
Tablo 52. Hedef hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	68
Tablo 53. Hedef hâlini ifade eden /+KA/ verileri.....	73
Tablo 54. Hedef hâlini ifade eden /+TA/ verileri.....	73
Tablo 55. Hedef hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri.....	74
Tablo 56. Hedef hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri.....	76
Tablo 57. Hedef hâlini ifade eden /+nI/ verileri.....	77
Tablo 58. Hedef hâlini ifade eden /üçün/ verileri.....	78
Tablo 59. Hedef hâlini ifade eden /üze/ verileri.....	79
Tablo 60. İlgi hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	79
Tablo 61. İlgi hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	90
Tablo 62. İlgi hâlini ifade eden /+n(X)η/ verileri.....	96

Tablo 63. İlgi hâlini ifade eden /+KA/ verileri	98
Tablo 64. İlgi hâlini ifade eden /+nI/ verileri	99
Tablo 65. İlgi hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri	101
Tablo 66. İlgi hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri	103
Tablo 67. İlgi hâlini ifade eden /üze/ verileri	104
Tablo 68. Karşılık hâlini ifade eden görev elemanı verileri	105
Tablo 69. Karşılık hâlini ifade eden /üze/ verileri	105
Tablo 70. Karşılıklılık hâlini ifade eden görev elemanı verileri	106
Tablo 71. Karşılıklılık hâlini ifade eden /+KA/ verileri	107
Tablo 72. Karşılıklılık hâlini ifade eden /birle/ verileri	108
Tablo 73. Karşılıklılık hâlini ifade eden /üze/ verileri	108
Tablo 74. Katma hâlini ifade eden görev elemanı verileri	109
Tablo 75. Katma hâlini ifade eden /+ø/ verileri	111
Tablo 76. Katma hâlini ifade eden /yme/ verileri	114
Tablo 77. Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanı verileri	114
Tablo 78. Kıyaslama hâlini ifade eden /+ø/ verileri	115
Tablo 79. Kıyaslama hâlini ifade eden /+TIn/ verileri	116
Tablo 80. Kıyaslama hâlini ifade eden /+TA/ verileri	118
Tablo 81. Kıyaslama hâlini ifade eden /+rak/ verileri	119
Tablo 82. Miktar hâlini ifade eden görev elemanı verileri	119
Tablo 83. Kesin değer hâlini ifade eden görev elemanı verileri	119
Tablo 84. Kesin değer hâlini ifade eden /+ø/ verileri	125
Tablo 85. Kesin değer hâlini ifade eden /kata/ verileri	126
Tablo 86. Yaklaşık değer hâlini ifade eden görev elemanı verileri	126
Tablo 87. Yaklaşık değer hâlini ifade eden /+ø/ verileri	128
Tablo 88. Yaklaşık değer hâlini ifade eden /+çA/ verileri	129
Tablo 89. Yaklaşık değer hâlini ifade eden /+ka+tegi/ verileri	130
Tablo 90. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanı verileri	130
Tablo 91. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+ø/ verileri	141
Tablo 92. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri	148
Tablo 93. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri	157
Tablo 94. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+nI/ verileri	158

Tablo 95. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+I/ verileri	160
Tablo 96. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+TA/ verileri	160
Tablo 97. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+KA/ verileri	161
Tablo 98. Niteleme hâlini ifade eden görev elemanı verileri	161
Tablo 99. Niteleme hâlini ifade eden /+ø/ verileri	171
Tablo 100. Niteleme hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri	178
Tablo 101. Niteleme hâlini ifade eden /+s(X)z/ verileri	181
Tablo 102. Niteleme hâlini ifade eden /+TA/ verileri	182
Tablo 103. Niteleme hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri	188
Tablo 104. Niteleme hâlini ifade eden /+ça/ verileri	190
Tablo 105. Niteleme hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri.....	191
Tablo 106. Niteleme hâlini ifade eden /+KA/ verileri	191
Tablo 107. Niteleme hâlini ifade eden /+rak/ verileri	192
Tablo 108. Niteleme hâlini ifade eden /+lA/ verileri	193
Tablo 109. Niteleme hâlini ifade eden /teg/ verileri.....	194
Tablo 110. Niteleme hâlini ifade eden /têp/ verileri	197
Tablo 111. Niteleme hâlini ifade eden /ëyin/ verileri	197
Tablo 112. Niteleme hâlini ifade eden /birle/ verileri.....	198
Tablo 113. Niteleme hâlini ifade eden /üze/ verileri	199
Tablo 114. Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden görev elemanı verileri	200
Tablo 115. Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden /+ø/ verileri	201
Tablo 116. Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden /+(s)I/ verileri.....	209
Tablo 117. Özne hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	209
Tablo 118. Özne hâlini ifade eden /+ø/ verileri	214
Tablo 119. Sebep hâlini ifade eden görev elemanı verileri	214
Tablo 120. Sebep hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	215
Tablo 121. Sebep hâlini ifade eden /+TIn/ verileri	217
Tablo 122. Sebep hâlini ifade eden /+TA/ verileri	218
Tablo 123. Sebep hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri	219
Tablo 124. Sebep hâlini ifade eden /+KA/ verileri	221
Tablo 125. Sebep hâlini ifade eden /üçün/ verileri.....	223
Tablo 126. Sebep hâlini ifade eden /üze/ verileri	225

Tablo 127. Sebep hâlini ifade eden /ëyin/ verileri.....	227
Tablo 128. Sebep hâlini ifade eden /tèp/ verileri.....	228
Tablo 129. Seslenme-hitap hâlini ifade eden görev elemanı verileri	228
Tablo 130. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+ø/ verileri	230
Tablo 131. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+A/ verileri	232
Tablo 132. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+yA/ verileri	233
Tablo 133. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+(X)m/ verileri	234
Tablo 134. Sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	235
Tablo 135. Sınırlandırma hâlini ifade eden /+ø/ verileri.....	236
Tablo 136. Yerde sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanı verileri	236
Tablo 137. Yerde sınırlandırma hâlini ifade eden /üze/ verileri	236
Tablo 138. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	237
Tablo 139. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /+KA+tegi/ verileri	238
Tablo 140. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /+çA/ verileri.....	239
Tablo 141. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /töni/ verileri.....	240
Tablo 142. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /ötrü/ verileri.....	240
Tablo 143. Sıralama hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	241
Tablo 144. Sıralama hâlini ifade eden /+ø/ verileri	242
Tablo 145. Sıralama hâlini ifade eden /+nç/ verileri.....	244
Tablo 146. Sıralama hâlini ifade eden /+çA/ verileri.....	245
Tablo 147. Sıralama hâlini ifade eden /+TA/ verileri	245
Tablo 148. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+basa/ verileri	247
Tablo 149. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+ötrü/ verileri.....	248
Tablo 150. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+kèn/ verileri	249
Tablo 151. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+aşnuça/ verileri	250
Tablo 152. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+erte/ verileri	250
Tablo 153. Sıralama hâlini ifade eden /ötrü/ verileri.....	252
Tablo 154. Sıralama hâlini ifade eden /üze/ verileri.....	253
Tablo 155. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	254
Tablo 156. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /+ø/ verileri	255
Tablo 157. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /+IAyU/ verileri	256
Tablo 158. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /+din/ verileri	256

Tablo 159. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /kata/ verileri	257
Tablo 160. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /yana/ verileri.....	258
Tablo 161. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /yme/ verileri	259
Tablo 162. Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanı verileri.....	259
Tablo 163. Üsteleme hâlini ifade eden /+rak/ verileri	260
Tablo 164. Üsteleme hâlini ifade eden /+TA+adın/ verileri	261
Tablo 165. Üsteleme hâlini ifade eden /+TA+ulatı/ verileri	262
Tablo 166. Üsteleme hâlini ifade eden /ulatı/ verileri	264
Tablo 167. Varma hâlini ifade eden görev elemanı verileri	265
Tablo 168. Varma hâlini ifade eden /+ø/ verileri	265
Tablo 169. Varma hâlini ifade eden /+TA/ verileri	267
Tablo 170. Varma hâlini ifade eden /+KA/ verileri.....	268
Tablo 171. Vasıta hâlini ifade eden görev elemanı verileri	268
Tablo 172. Vasıta hâlini ifade eden /+ø/ verileri	270
Tablo 173. Vasıta hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri	272
Tablo 174. Vasıta hâlini ifade eden /+TA/ verileri	273
Tablo 175. Vasıta hâlini ifade eden /+KA/ verileri	273
Tablo 176. Vasıta hâlini ifade eden /üze/ verileri	275
Tablo 177. Vasıta hâlini ifade eden /birle/ verileri	277
Tablo 178. Yokluk hâlini ifade eden görev elemanı verileri	277
Tablo 179. Yokluk hâlini ifade eden /+ø/ verileri	278
Tablo 180. Yokluk hâlini ifade eden /+s(X)z/ verileri	279
Tablo 181. Yönelme hâlini ifade eden görev elemanı verileri	280
Tablo 182. Yönelme hâlini ifade eden /+ø/ verileri	282
Tablo 183. Yönelme hâlini ifade eden /+GARU/ verileri	283
Tablo 184. Yönelme hâlini ifade eden /+KA/ verileri	286
Tablo 185. Yönelme hâlini ifade eden /+TA/ verileri	288
Tablo 186. Yönelme hâlini ifade eden /üze/ verileri	290
Tablo 187. Yükleme ismi hâlini ifade eden görev elemanı verileri	290
Tablo 188. Yükleme ismi hâlini ifade eden /+ø/ verileri	295
Tablo 189. Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) hâl kategorisi verileri.....	297
Tablo 190. Toplam görev elemanı verileri	298

Tablo 190 (Devam). Toplam görev elemanı verileri.....	299
Tablo 190 (Devam). Toplam görev elemanı verileri.....	300
Tablo 190 (Devam). Toplam görev elemanı verileri.....	301
Tablo 190 (Devam). Toplam görev elemanı verileri.....	302
Tablo 190 (Devam). Toplam görev elemanı verileri.....	303
Tablo 190 (Devam). Toplam görev elemanı verileri.....	304

GİRİŞ

Uygurca bilinen en hacimli sudur (sutra) örneği olan *Altun Yaruk*, kaynaklara göre Çince'den çevrilmiş Mahayana Budizmine ait dinî bir metindir. Çin'in Gansu bölgesindeki Su-cou şehri yakınlarında bulunan bir Budist tapınağında keşfedilmiştir (Ölmez, 1991: 7). Aslı Sanskritçe olup Çince ve Uygurca çevirilerinin yanı sıra Soğdca, Tibetçe, Japonca, Klasik Moğolca, Hotence, Kalmukça ve Tangutça çevirileri de mevcuttur. Çince üç çevirisi bulunan eserin Uygurca çevirisine kaynaklık eden Çince son çevirisi I-tsing (Yi Jing) tarafından yapılmıştır (Çetin, 2020: 13). Eserin Uygurca çevirisinin Şingku Seli Tutun tarafından onuncu yüzyılın ilk yarısında kendinden ilavelerle genişletilerek yazıldığı ifade edilmektedir (Ercilasun, 2017: 243). Yaygın olarak *Altun Yaruk* adıyla bilinen eserin Uygurca tam adı *Altun Öñlüg Yaruk Yaltrıklıg Kopda Kötrülmiş Nom İligi* “Altın Renkli, Işıklı, En Üstün Sutra Hükümdarı” (Kaya, 2021: 27); Sanskritçe adı *Suvarṇaprabhāsa-uttama-sūtra-indra-rāja* şeklindeki ifadenin bileşenleri; *suvarṇa* “iyi güzel renk, ışık, sarı, altın, altından yapılmış”, *prabhāsa* “ışık, parlaklık”, *uttama* “en yüksek, en iyi, en üst, en büyük”, *sūtra* “klasikler, onların açıklaması”, *indra* “yenmek, fethetmek, fatih, gökyüzü ve uzayın Tanrısı”, *rāja* “kral, hükümdar, lider, şef” olarak açıklanmaktadır (Tokyürek, 2018: 11).

Altun Yaruk'un dili, klasik Uygurca olup metin kendi dilini açıkça *türk tili* ve *türk uygur tili* şeklinde tanımlamaktadır. Bununla birlikte yalnızca “Buyan Evirmek” başlıklı bölüm ile kolofonlarda klasik Uygurcadan az sayıda sapmalar tespit edilmiştir (Kaya, 2021: 29).

St. Petersburg'da ve Berlin'de nüshaları bulunan eser, on kitap (*tegziñç, ülüş*) ve toplamda 31 bölümden (*bölük*) oluşmaktadır. Buna ek olarak Petersburg nüshasına “giriş” (*süü*) ve “sevap yöneltimi” (*buyan evirmek*) bölümleri ilave edilmiştir (Kaya, 2021: 29). Eserin her kitaptaki bölümleri ve başlıkları aşağıdaki gibidir¹:

SÜÜ

Kuotau adlı beyin hikâyesi

¹ Bu bölümdeki gösterilen başlıklar Ceval Kaya'nın *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin* adlı kitabından aynı transkripsiyonla alınmıştır. Bk. Kaya, Ceval (2021). *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Könçiñ adlı beyin karısının hikâyesi
Tört maharañ teñrilerke torma birgü “Dört maharaja tanrıya kurban sunma”
Sekiz ulug orunlartaki çaytılarınñ ögdisi “Sekiz ulu yerdeki ziyaretgâhların övgüsü”

I. TEGZİNÇ

Birinci bölüm: *Başlag* “Başlangıç”

İkinci bölüm: *Kirtüdin kelmişlerniñ özin yaşın okıtmak* “Hakikatten gelmişlerin hayatını anlatmak”

II. TEGZİNÇ

Üçüncü bölüm: *Kirtüdin kelmişlerniñ üç etözin adırtlamak* “Hakikatten gelmişlerin üç vücudunu ayırt etmek”

Dördüncü bölüm: *Tülte altun küvrüg körüp kşantı kılmak* “Rüyada altın davul görüp tövbe etmek”

III. TEGZİNÇ

Beşinci bölüm: *Kılınç adartmakın öçürmek* “Amel engelini söndürmek”

IV. TEGZİNÇ

Altıncı bölüm: *Arıg yir orunlar sayukı daranı tigme tutruk nomlarıg bodi tigme tuyunmak köñülüg okıtmak* “Bütün temiz yerlerdeki dharani denen temel nomları (ve) bodhi denen duyma gönülünü anlatmak”

V. TEGZİNÇ

Yedinci bölüm: *Linhua çeçek yöleşürügi üze ögmek* “Nilüfer çiçeğine benzeterek övmek”

Sekizinci bölüm: *Toñ altun daranıg okıtmak* “Som altın dharaniyi anlatmak”

Dokuzuncu bölüm: *Yok kurug tözin okıtmak* “Boşluğun aslını anlatmak”

Onuncu bölüm: *Yok kurug töziñe tayanıp küsemiş küsüşüg kanturmak* “Boşluk köküne dayanarak duyulan arzuyu kandırmak”

On birinci bölüm: *Tört maharañ teñriler teñri yalañuk kuvragın көrmek* “Dört maharaja tanrının, tanrı ve insan topluluğunu gözetmesi”

VI. TEGZİNÇ

On ikinci bölüm: *Tört maharañça teñriler yirtinçüg közetmek* “Dört maharaja tanrının, yeryüzünü koruması”

VII. TEGZİNÇ

On üçüncü bölüm: *İlinmeksiz tigme daranı nomug okutmak* “Bağlanmama denen dharaniyi anlatmak”

On dördüncü bölüm: *Çintamani atlıg daranı nomug okıtmak* “Cintamani adlı dharaniyi anlatmak”

On beşinci bölüm: a. *Sarasvati atlıg teñri kızı ötüg ötünmek* “Sarasvati adlı tanrı kızının saygıyla arz etmesi”

VIII. TEZGİNÇ

On beşinci bölüm: b. –Bölüm başlığı bulunmamaktadır–

On altıncı bölüm: *Şırıgını atlıg teñri katunı ötüg ötünmek* “Şirigini adlı tanrıçanın saygıyla arz etmesi”

On yedinci bölüm: *Şırıgını atlıg kut teñri katunı ed tavarıg üstemek* “Şirigini adlı kut tanrıçasının mal ve mülkü arttırması”

On sekizinci bölüm: *Vasundari atlıg yir katunı ötüg ötünmek* “Vasundari adlı yer tanrıçasının saygıyla arz etmesi”

On dokuzuncu bölüm: *Sançanaçavi atlıg teñriler uruñutu ötüg ötünmek* “Sançanaçavi adlı tanrılar savaşçısının saygıyla arz etmesi”

Yirminci bölüm: *İligler kanlarınıñ köni törüsin aymak* “Hükümdarların adil kanununu söylemek”

IX. TEGZİNÇ

Yirmi birinci bölüm: *Suçatı atlıg ilig kannıñ tıtagın okıtmak* “Sujati adlı hükümdarın sebebini anlatmak”

Yirmi ikinci bölüm: *Teñriler yekler közetmek* “Tanrıların (ve) şeytanların koruması”

Yirmi üçüncü bölüm: –Bölüm başlığı bulunmamaktadır–

Yirmi dördüncü bölüm: *İg agrıg [...]* “Hastalık (...)”

Yirmi beşinci bölüm: *Udakanışandı urınıñ işin kütügin okıtmak* “Udakanışandı (adlı) erkeğin işini anlatmak”

X. TEGZİNÇ

Yirmi altıncı bölüm: –Bölüm başlığı bulunmamaktadır–

Yirmi yedinci bölüm: *Ontın sıñarkı bodısataklar teñri teñrиси burkanıg ögmek* “On yöndeki bodısatakların, tanrılar tanrısı Buda’yı övmesi”

Yirmi sekizinci bölüm: *Somaketu bodisatav teñri teñrisi burkanıg ögmek* “Somaketu (adlı) bodisatvanın, tanrılar tanrısı Buda’yı övmesi”

Yirmi dokuzuncu bölüm: *Bodı söğüť teñrisi teñri teñrisi burkanıg ögmek* “Bodhi ağaç tanrısının, tanrılar tanrısı Buda’yı övmesi”

Otuzuncu bölüm: *Sarasvatı teñri kızı teñri teñrisi burkanıg ögmek* “Sarasvatı (adlı) tanrı kızının, tanrılar tanrısı Buda’yı övmesi”

Otuz birinci bölüm: *Bu nom erdinig tutuzmak* “Bu sutra cevherini telsim etmek”

BUYAN EVİRMEK “Sevap yöneltimi”

Üç bölümden oluşan yedinci kitabın içeriğinde *Altun Yaruk* sudurun on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci bölümleri yer almaktadır. *İlinmeksiz tégme d(a)r(a)ni nomug ukıtmak* “bağlanmama denen dharaniyi anlatmak” adıyla on üçüncü bölüm ve *Çintamani erdini atl(i)g d(a)r(a)ni nomug ukıtmak* “Çintamani adlı dharaniyi anlatmak” adıyla on dördüncü bölüm, kaynaklara göre, Sanskritçe aslında mevcut değildir. Bölümlerin esere Yi-jing tarafından daha sonrasında eklendiği ifade edilmektedir (Çetin, 2020: 21). Sanskritçe aslında yedinci bölümü oluşturan *sarasvatı atl(i)g t(e)ñri kızı ötüg ötünmek* “Tanrıça Sarasvatı’nin saygıyla arzı” adlı on beşinci bölüm ise Uygurca yedinci kitabın en kapsamlı bölümüdür (Çetin, 2020: 23).

Kitaba Buddha’ya, öğretiyi ve cemaate saygıların sunulduğu on üçüncü bölümle başlanmaktadır. Devamında “tanrılar tanrısı” olarak ifade edilen Buddha, cemaatte bulunan Aziz Şariputri’ye seslenerek geçmişteki ve gelecekteki bütün Bodhisatvalar için bağlanmama denen dharaninin öneminden bahsetmekte ve bu dharaninin ayrıntılarıyla anlaşılmasını söylemektedir. Böylece Aziz Şariputri söz konusu dharaninin açıklamasını sorduğunda tanrılar tanrısı Buddha, dharaninin iyice anlaşılması için açıklamalar yapmaktadır (Çetin, 2020: 21). Kitabın on dördüncü bölümü cemaatteki kişilerin tanrılar tanrısı Buddha’dan müsaade isteyerek canlıların tüm dertlerden kurtulmalarını sağlayacak olan dharanileri sunmalarıyla başlamaktadır. Bu bölümde insanlara ve tanrılara huzur vermesi, canlıları zamansız ölümden kurtararak uzun ömürlü yapması, kötülüklerden koruması ve tüm istekleri yerine getirmesiyle ön plana çıkan yedi dharani bulunmaktadır (Çetin, 2020: 22).

Yedinci kitabın büyük çoğunluğunu kapsayan on beşinci bölümde ise manzum parçalar da yer almaktadır. Bu bölümde Tanrıça Sarasvati hakkında konuşulmuştur; onun yıkanma (arınma) merasimi anlatılmakta olup Kondini Brahman'ın tanrıçayı övmesini içermektedir (Çetin, 2020: 23).

Altun Yaruk'un sekizinci kitabında altı bölüm yer almaktadır. Yedinci kitabın on beşinci bölümlüyle (son bölümü) sekizinci kitabın on beşinci bölümü (ilk bölüm) içerik açısından uyum sağlamaktadır; bu da birbirinin devamı niteliğinde olduklarını göstermektedir. Sekizinci kitapta bölüm başlığı düşmüş olan on beşinci bölümde Kondini Brahman'ın Tanrıça Sarasvati'ye sunduğu övgüsünü tamamlanmaktadır. Böylece Tanrıça Sarasvati'nin güzel hitabetine erişmektedir (Çetin, 2020: 15).

On altıncı bölümde, Tanrıça Şirikini ele alınmaktadır. Tanrıça Şirikini, *Altun Yaruk*'u iyice öğrenip ona sahip çıkan ve yayılmasına vesile olan rahiplerin, inançlı erkeklerin ve inançlı kadınların bütün ihtiyaçlarını karşılayacağını söylererek öğretinin daha geniş sahalara yayılmasını ve daha uzun vadeli olmasını saylayacağını ifade etmektedir. Tanrılara ve kendisine ibadet edenleri, ayrıca bu öğreti mücevherini okuyup öğrenip başkalarına da öğretmeleri sevaplarla müjdelemektedir. Vaatlerini bir şiirle de pekiştirmektedir. Sekizinci kitabın en kısa bölümüdür (Çetin, 2020: 16).

On yedinci bölümde de yine Tanrı Şirikini, Buddha'dan söz almak için izin istemektedir. Burada ikamet ettiği yerden bahsederek hazinesini doldurmayı; malını, mahsulünün verimini arttırmayı arzulayanların yeni bir ev yapmalarını söylemekte ve o evde ibadet etmek, adaklar hazırlamak adına uymaları gereken kuralları açıklamaktadır. Ardından Şirikini dharaniyi okuyarak onun adını zikredenlerin çağrılarına icabet edeceğini söyleyip dharaninin yüce özelliklerinden bahsetmektedir. Bu bölüm de Buddha'nın Şirikini'yi tebrik etmesi ve bu sunuşundan ötürü onu övmesiyle son bulmaktadır (Çetin, 2020: 17).

On sekizinci bölümde Yer Tanrıçası Vasundari yer almaktadır. Buddha'dan söz isteyerek anlatmaya başlamaktadır. Öğretinin şimdi ve gelecekte ikamet ettiği her yere gideceğini ve büyük bir saygıyla onu koruyup gözeteceğini ifade etmektedir. Toprak bereketlenecek ve böylece meydana gelen çeşitli mahsuller çok uzun süre boyunca bozulmadan kalabileceklerdir. Bu mahsullerden faydalananlar ise huzur ve sevinç bulacaklardır. Eriştikleri huzurun, sevincin şükürünü, öğretiye sunacakları saygıyla ve bu öğretiyi anlatan vaizlerden ricacı olmalarıyla göstermelilerdir.

Bölümün devamında Tanrıça Vasundari, kendisine has bir dharanisi olduğunu belirtip Buddha'dan söz isteyerek dharanisini okumaktadır (Çetin, 2020: 18).

On dokuzuncu bölüm, kendi cemaati ile cinler topluluğunun birlikte ayağa kalkarak Buddha'ya büyük saygılarını sunmalarıyla başlamaktadır. Yirmi sekiz cin topluluğu ve yüce komutanları Sançanaçayı, görünmez bedenleriyle öğreti mücevherinin yayıldığı her alanda bulunup onu okuyan, dinleyen tüm canlıları koruyup gözeterek onların dertlerini yok edip mutluluğa ve huzura eriştirecekleri belirtilmektedir. Bölümün devamında Sançanaçayı, öğreti mücevherini iyice öğrenip anladığını, buna dayanarak öğretiyi vaaz eden vaizlerin hitabet gücünü, bilgeliğini, aydınlığını artıracığını; onları sağlıklı, huzurlu ve mutlu kılacağını vaadederek dharanisini okumaktadır. Bölümün sonunda yine Buddha, Sançanaçayı'yi tebrik etmekte ve anlattıklarının tüm canlıların iyiliği açısından ne kadar önemli olduğundan bahsetmektedir (Çetin, 2020: 18).

Yirminci bölüm ise, büyük topluluğun arasında bulunan Yer Tanrıçası Vasundari'nin ikinci kez söz istemesiyle başlamaktadır. Doğru yasalara uymayan hükümdarların halkı doyuramayacaklarını, ülkelerini aydınlatamayıp iyi yönetemeyeceklerini ifade ederek hükümdarlara doğru yasaları öğretmeyi bağışlamasını istediğini söylemektedir. Bu istek üzerine Buddha, Vasundari'ye iyice dinleyip düşünmesini nasihat ederek Çambudvip adlı yeryüzünde bulunan hükümdar Baladivaçi'nin Somadivaçi adındaki büyük oğluna ülkeyi idare etme vazifesini devrederken kendisine babası Pratnayadivaçi'nin emanet ettiği, Tanrı Brahman'ın içinde öğretisini ihtiva eden Raçaşastır adlı öğreti kitabından bahsetmektedir. Tanrılar tanrısı Buddha, ülkelerini yönetirken hükümdarların bu öğreti kitabına uymaları gerektiğini, aksi hâlde kötü sonuçlarla karşılaşacaklarını vurgulamaktadır. Ardından Buddha'nın, büyük topluluğa karşı Baladivaçi'nin öyküsünü anlatmasıyla bölüm ve kitap son bulmaktadır (Çetin, 2020: 19).

1. TÜRKÇEDE HÂL KATEGORİSİ

Dil, tabiattaki bütün sesleri taklit edebilme yeteneğine sahip olan insanoğlunun -konuşma malzemesi olarak kullanabildiği ses sayısı sınırlıdır- duygu, düşünce ve isteklerini aktarmak amacı ile kullandığı şekillenmiş seslerden kurulan, esnek kurallar çerçevesinde sürekli bir oluşum ve gelişim içinde canlı bir vasıta olan en gelişmiş bildirişim (iletişim) dizgesidir (Vural-Böler, 2017: 21). Bu iletişim dizgesini oluşturan simgeler, simgeleri oluşturan sesler ve bütün bunların sıralanma biçimi rastgele değildir. Bu bağlamda dili meydana getiren her bir belirtinin bir değeri, görevi ve işlevi vardır (Eker, 2017: 4). Dildeki bütün bu işleyişler de o dilin ses, yapı ve söz dizimi kuralları çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bir veya birden fazla heceli ses dizilerinden oluşan kelimeler² bir araya gelerek oluşturdukları kelime öbekleriyle herhangi bir düşüncüyü, duyguyu, durumu veya olayı anlatmak için cümle³ oluşturmaktadır. Anlamın doğru bir şekilde aktarılabilmesi ve isimlerin diğer anlam elemanlarıyla olan ilgisinin gösterilmesi için de hâl (durum) ekleri kullanılmaktadır. Bu bağlamda hâl eklerinin semantik işlevselliği, cümlenin görünen veya derin anlamının oluşmasında olmazsa olmaz bir dil bilgisi ulamı niteliğindedir.

Tüm dillerde, bu dillerdeki isimlere ait olan dil bilgisi kategorileri mevcuttur. Anlam ve biçimle alakalı olan bu kategoriler, benzer anlam işlevselliğine sahip biçimler topluluğundan oluşmaktadır. Hâl kategorisi de söz konusu dil bilgisi kategorilerinden biridir. Nesne ve durumlar dilde isimlerle karşılığını bulmaktadırlar; bu nesne ve durumlar arasındaki tüm bağlamlar da hâl ekleri vasıtasıyla dilde anlamlı bir görüntü oluşturmaktadırlar. Hâl ekleriyle bildirilen bu bağlamlar, günlük yaşamdaki nesne ve durumlar arasındaki ilişkiler temelinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla hâl eklerinin ait oldukları dillerin isimlerine özgü olmasının sebebi de budur (Ahanov, çev. Ceritoğlu, 2021: 331-339).

Türkçede terminoloji konusundaki en önemli sorunlardan biri, kavramların çok terimli oluşundan kaynaklanmaktadır (Alkayış, 2012: 276). Nitekim hâl

² Bk. Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019, “Kelime”.

³ Bk. Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019, “Cümle”.

kategorisinin tanımı, sınıflandırma ve açıkladılmalarında da görüldüğü üzere, Türkçenin dil bilgisiyle alakalı çalışmaların çoğunda konu ekseriyetle şekil bakımından ve ek düzeyinde incelenmiş olup konuya dair terimlerde de ortak bir payda oluşturulamamıştır (Mert, 2003: 27).

Hâl kategorisi, Türkçenin dil bilgisiyle alakalı çalışmalarında farklı başlıklar altında ele alınmaktadır: “Adlarda Çekim / İççekim Hâlleri, Dış Çekim Hâlleri”, “Hâl Ulamı”, “Hâl Ekleri ve İsmi Hâlleri”, “Türkçede İsmi Hâlleri ve Hâl Ekleri”, “Türkçede Durum”, “İsmi Çekim Ekleri”, “İsmi İşletme Ekleri”, “Ad Durumları”, “Çekim Ekleri”, “İsmi Hâlleri”, “Ad Durumu”, “Kavram İlişkileri / Çekimli Yapılar / İsmi Çekimleri / Hâl ve Hâl Çekimi”, “Hâl Kategorisi”...vb. (Mert, 2003: 25). Hâl (durum) konusu birçok araştırmacı tarafından bu başlıklar altında çalışılıp değerlendirilmiştir. Dile modern dil bilimin ilke ve yöntemleriyle yaklaşan Efrasiyap Gemalmaz’ın öncülüğünde başlayan ve öğrencileri tarafından geliştirilerek devam ettirilen hâl kategorisi ile alakalı “anlam esaslı işlevsel bakış açısı” göz önünde tutularak Türkçedeki hâl kategorisinde 22 alt başlık belirlenmiştir. Bu başlıklar yeni bilgiler ışığında geliştirilebilecek bir nitelik taşımaktadırlar (Alyılmaz, 2010: 109-110).

Bu tez çalışmasında değerlendirilen alt başlıklar, Cengiz Alyılmaz’ın “*Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*”, Osman Mert’in *Kutadgu Bilig’de Hâl Kategorisi*, Muharrem Daşdemir’in *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*, Funda Kara’nın *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi* ve Ümit Hunutlu’un *Eski Türkçenin Söz Dizimi* adlı çalışmalarındaki alt başlıkların Altun Yaruk’ta tespit edilmesi temelinde belirlenmiştir.

Türkçede hâl ekleri, dildeki anlam ilişkilerini ve söz öbekleri arasındaki ilişkileri açıklamada önemli bir görev üstlenmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar, hâl kavramının kapsamını ve sınıflandırma biçimlerini farklı açılardan ele almaktadır. Cengiz Alyılmaz (1994), hâl kategorisini 19 alt başlık altında değerlendirmiş; nesne, bulunma, ayrılma, yönelme gibi temel kategorilerin yanı sıra nicelik, nasıllık, benzetme ve karşılıklılık gibi kategorilere de yer vermiştir. Osman Mert (2002) ise Kutadgu Bilig çerçevesinde yaptığı incelemesinde, 21 farklı hâli kategorisi belirlemiş; Alyılmaz’ın sınıflandırmasına ek olarak “Yaklaşma / Varma Hâli” ve “Karşıtlık Hâli” gibi alt başlıkları da açıklamıştır. Daha kapsamlı bir

yaklaşım sunan Muharrem Daşdemir (2015), “Geçici Kavram İlişkileri” başlığı altında toplam 33 hâl belirlemiş ve bu hâlleri hem yapısal olarak hem de anlamsal işlevlerine göre detaylandırmıştır. Funda Kara (2001) da benzer şekilde 33 başlıkta hâl ilişkilerini sınıflandırmış; özellikle “Yalın Hâl”, “Sözde Niteleme Hâli” ve “Şart Hâli” gibi özgün kategorilerle bu alanı daha da genişletmiştir. Bu tezde, söz konusu çalışmalardan yola çıkılarak gramer temelli anlamsal ilişkileri kapsayan bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir; neticede 30 alt başlık belirlenmiştir. Bu başlıklar arasında hem geleneksel hem de kavramsal ilişkiler içeren hâller yer almaktadır. böylece hâl kategorisinin Türkçede yalnızca biçimsel bir çekim ögesi olmadığı, aynı zamanda anlam kurucu bir unsur olarak dilde önemli bir rol oynadığı ortaya konmuştur.

Bu çalışmada, *Altun Yaruk Sudur*’un yedinci ve sekizinci kitapları anlam ağırlıklı işlevsel bakış açısıyla incelenerek tasnif edilmiştir. Ek olarak çalışmada Ümit Hunnutlu’nun *Eski Türkçede Söz Dizimi* adlı çalışmasından yararlanılmış ve Engin Çetin’in *Altun Yaruk VII. Kitap* ve *Altun Yaruk VIII. Kitap* adlı çalışmaları ile Ceval Kaya’nın *Uygurca Altun Yaruk (Giriş, Metin ve Dizin)* adlı çalışması esas alınmıştır. Metinlerden alınan cümleler Engin Çetin’in eserlerindeki transkripsiyonlara uyularak alınmıştır. Ayrıca belirlenen hâl kategorilerinde sunulan cümlelerin Standart Türkiye Türkçesi çevirileri, anlam ağırlıklı işlevsel bakış açısı dikkatiyle verilmeye çalışılmıştır.

2. ALTUN YARUK'TA (VII. ve VIII. TEGZİNÇ) HÂL KATEGORİLERİ

2.1. Açıklama Hâli

İsmin açıklandığına işaret eden bu hâlde yer alan isimden sonra bir açıklama cümlesi veya söz konusu ismin niteliğini belirten eksiltili/eksiltisiz bir sıfat yer almaktadır (Daşdemir, 2015: 71). Funda Kara'ya göre ise açıklama hâli, bir ögenin aynı cümle içinde ve aynı görevdeki diğer ögeyi açıklayarak ön plana çıkaran bir durumdur (Kara, 2001: 180). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) açıklama hâli:

Tablo 1. Açıklama hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Açıklama hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
11	%0.27

2.1.1. /+ø/

Bir örnek tespit edilmiştir.

s(e)n amtı inçe ukğıl+ø: sen şimdi şöylece anla ki

şariputriya *s(e)n amtı inçe ukğıl* : inçip monta yañırtı öğretindeçi bodis(a)t(a)vlarka boş[gung]uluk tutguluk öñre ertmiş üdki bodis(a)t(a)vlar boşgunmış tutmış tég[me] bo ilinmeksiz atl(ı)g dar(a)ni nom kapıgı (AY VII, 1a/10-11)

“Ey Şariputri; *sen şimdi şöylece anla ki* yeni öğrenecek Bodhisatvaların öğrenerek uygulayacağı, geçmiş zamanlardaki Bodhisatvaların öğrenerek uyguladığı denen bağlanmama adlı dharani, öğreti(lerin) kapısıdır.”

Tablo 2. Açıklama hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Açıklama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%9.1	%0.02

2.1.2. /+lAyU/

İki örnekte tespit edilmiştir.

monçu+layu: böylece

"edgü edgü sizler kamag küçlüglere monı *monçulayu* tınl(ı)glarka edgüglüğün asıglığın adruk adruk d(a)r(a)nılarıg öñin öñin ötündüğüzler (AY VII, 8a/1)

"Ey siz bütün güçlüler, iyi, iyi (sizleri kutlarım)! *Böylece* canlılara iyilikle (ve) yararlılıkla türlü türlü dharanileri farklı şekillerde sundunuz."

monı+layu: böylece

birök usar *monılayu* : bo törüçe yorıgalı : odgurak bütgey bo işi (AY VII, 15a/4)

"Eğer bu kurallara göre yürümeyi başarırsa, *böylece* bu işi bütünüyle bitirecek."

Tablo 3. Açıklama hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri

Metin içindeki sayısı	Açıklama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%18.18	%0.05

2.1.3. /kim/

Yüklemi açıklama hâliyle anlamlandıran bu edat bazı yapılarda ismi, şart yan cümlelerine de bağlayabilmektedir (Daşdemir, 2000: 110). Sekiz örnekte tespit edilmiştir.

*kim*⁴: öyle ki

kim kayu tözünler bo nom erdinig nomlagalı tıñlagalı ugrasarlar :: aşnuça bo iki kırk törlüg ootlarıg alıp yungu kılmış k(e)rgek (AY VII, 9a/15)

"Öyle ki, hangi asiller, bu öğreti mücevherini vaaz etmeye (veya) dinlemeye niyetlenseler öncelikle bu otuz iki tür bitkiyi alarak yıkanmalıdır."

⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 12a/4, AY VIII 4b/9, AY VIII 10a/2, AY VIII 23a/20, AY VIII 26/9, AY VIII 26/11.

kim: yani

yükünür m(e)n sarasvaṭi t(e)ṅrike :: *kim* mēni tıdıgsız tılaṇu kıltaçıka (AY VIII, 5a/5)

“Beni engelsiz hitabete ulaştırarak olana; *yani* Sarasvati (Skr. Sarasvāti) tanrıçaya (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

Tablo 4. Açıklama hâlini ifade eden /kim/ verileri

Metin içindeki sayısı	Açıklama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
8	%72.72	%0.2

2.2. Aitlik Hâli

Aitlik hâli, üzerine geldiği isme ilişkin bir varlığın yerini tutan aitlik zamirleri veya varlığın bulunduğu yere, zamanına işaret eden aitlik sıfatları yapmaktadır (Daşdemir, 2015: 72). Eski Uygur Türkçesinde en aygın olarak kullanılan aitlik eki /+kI/ şeklinde ifade edilmekle birlikte bu ek isimlerin yalın, bulunma ve çıkma hâlinin üzerine getirilmektedir (Eraslan, 2012: 164). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) aitlik hâli /+ø/, /+kI/, /+kA/, +I(X)g/, ekleri ile ifade edilmektedir:

Tablo 5. Aitlik hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Aitlik hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
100	%2.48

2.2.1. /+ø/

24 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de aitlik hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

bo d(a)r(a)ni+ø⁵: bu dharani(deki)

ikinti yana bir tınl(ı)g *bo d(a)r(a)ni nomug* boşgunsar tutsar okısar bilser : monuñ buyanı eđgü kılınçı aşunkı buyan eđgü kılınçta utar yègedür :: (AY VII, 3b/20)

“...ikinci olarak bir canlı *bu dharani(deki)* öğretiyi öğrense, ezberlese, okusa, bilse bunun sevabı, iyiliği öncekinin sevabından, iyiliğinden daha fazladır.”

bilge+ø⁶: bilge(lere özgü)

atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim birök kim kayu nomçılar bo altun öñlög y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmüş nom erdinig nomlaguçı erser : m(e)n olarnıñ *bilge* bilgilerin tılañurmakların asa üsteyü tegingey m(e)n (AY VII, 8b/2)

“Adı yüce, saygıdeğer tanrım, eğer ki öğreti ustaları, bu altın rekli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti mücevherini tebliğ ederse ben onların *bilge(lere özgü)* bilgilerini, belagat güçlerini çoğaltarak artıracam.”

tag+dın yınak+ø⁷: dağdan taraf (olan) / kuzeydeki

atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim m(e)n erser *tagdın yınak* vayşiravani m(a)harançnıñ ðanavati atl(ı)g balıkına yakınc(a)ya supuşpi atl(ı)g yemişlikinde yėti erdinin etiğlig puşpek atl(ı)g sarvagınta turu teginür m(e)n (AY VIII, 11b/16-17)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim, ben *dağdan taraf (olan/kuzeydeki)* Vayşiravani (Skr. vaiśramaṇa) maharançnının Danavati (Skr. Dhanavatī) adlı kentine yakıncak (olan) Supuşpi (Skr. Puṇyakusumaprabhā) adlı meyveliginde yedi mücevherle süslenmiş Puşpek (Skr. puspaka) adlı sarayında ikamet ediyorum.”

bêş ajun+ø: beş dünya(daki)

k(e)ntü kılmış ayıg kılınçların aç a yaða kşanti kılıp yana k(e)ntü özi üçün *bêş ajun* tınl(ı)glar üçün kut kolur buyan evirzün (AY VIII, 14b/21)

⁵ Benzer örnek için bk. AY VIII, 11a/20, AY VIII, 15a/1, AY VIII, 23b/1.

⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 8b/2, AY VII 14a/13-14, AY VII 14b/19, AY VII 17b/9, AY VII 20a/7, AY VIII 17a/21.

⁷ Benzer örnek için bk. AY VII, 5a/11, AY VIII, 13a/13.

“Kendi işlediği kötü amellerini açıklayarak tövbe edip yine kendisi için (ve) *beş dünya(daki)* canlılar için kutluluk isteyerek sevabı yönlendirsin.”

tört burnaçta+ø⁸: su kabında(ki)

ulugı kiçigi tapınça : *tört burnaçta* tolu suvın : arıg edgü tatıglıg : tütsügin
çeçekin tapınzun : üç kolu éyin ançulayu ok aszun tütsü[g es]rük esriñü : pra
küsetriler içinte : saçıp türtüp yıd yıpar (AY VII, 15a/9)

“Büyüğü, küçüğü (hepsi) mevsimine uygun olarak; *dört dolu su kabında(ki)*
suyu temiz, iyi, tatlı tütsülerle (ve) çiçeklerle tapınsın, ipekli güneşlikler içinde güzel
kokular saçan tütsüleri öylece assın.”

bo yértinçü yér suvnuñ+ø: bu yeryüzündeki

...*bo yértinçü yér suvnuñ* :: keçlenmeklig kınıgın : ulug katıgılanmakta yoriyur
siz ::... (AY VII, 16a/14)

“*Bu yeryüzündeki* güç çekişmesinin zahmetine katlanıyorsunuz.”

öz et’öznüñ+ø: kendi bedeninin (ait olduğu)

kimler birök tutsarlar .. bo nom erdinig monçulayu .. *öz et’öznüñ* kuvragıñ ..
ésilmekleri tarıkar .. k(e)rgeklemiş tonı aşı .. üçün üçün egsümez (AY VIII, 10b/20-
21)

“Her kim eğer (ki) bu öğreti mücevherini tutarsa/yerine getirirse, böylece
kendi bedeninin (ait olduğu) toplulu(k)un eksiklikleri giderilir.”

öz+ø: kendilerine (edindikleri)

ornanguluk ev barklı .. *öz iltıngülük* yëveğler .. yıgmış tərmiş ed tavar .. bolar
barça yumgın saçılur (AY VIII, 30a/18)

“(İnsanların) oturacağı ev bark, *kendilerine* edindikleri eşyalar, biriktirdikleri
mal mülk, bunlar(ın) hepsi birden dağılır.”

⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 17a/23, AY VII, 18a/2-3, AY VIII, 13a/2-3.

*el han+ø*⁹: hükümdar(lık)

el han orunun içgingu .. uguru yıkı bultuksar .. tıtag bolsar artagu .. azu yme isig özi .. artı yme kılmagu ol .. nomsuz törüsüz kılıgı (AY VIII, 35b/16)

“*Hükümdar(lık)* tahtını kaybetme zamanı gelse veya ayrıca canlı bedenini kaybetmesine sebep olsa da hiçbir şekilde öğretisiz, kanunsuz işler yapmamalıdır.”

Tablo 6. Aitlik hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Aitlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
24	%24	%0.59

2.2.2. /+ki/

72 örnekte tespit edilmiştir. Çoğunlukla zaman ve yönle alakalı bilgi veren isimlere gelen bu ekin bazı durumlarda “bulunma, bir yere tabi olma” anlamı da verdiği görülmektedir.

*ertmiş üd+ki*¹⁰: geçmiş zaman(lar)daki

inçip monta yañırtı öğretindeçi bodis(a)t(a)vlarka boş[gung]uluk tutguluk öñre *ertmiş üdki* bodis(a)t(a)vlar boşgunmış tutmış tég[me] bo ilinmeksiz atl(ı)g dar(a)ni nom kapıgı (AY VII, 1a/13)

“Kısaca burada yeniden öğrenecek (olan) Bodhisatvalar için öğrendiklerini uygulayabileceği (ve) eskiden, *geçmiş zaman(lar)daki* Bodhisatvalar(ın) öğrenerek yerine getirdikleri ... denen bu bağlanmama adlı dharani, öğret(i)lerin kapısı(dır).”

üç üd+ki: üç zamanın (üç zamana ait olan Buddhalar)

ne üçün utar yègedür tēp tēser kamağ *üç üdki* burhanlar bodis(a)t(a)vlarnıñ ögi üçün anın monuñ buyan edgü kılınçı utar yègedür tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/1)

“Niçin fazladır?’ dersin *üç zamanın* bütün Buddhalarının ve Bodisatvalarının anası (olduğu) için sevabı, iyiliği daha fazladır.” diye buyurdu.”

⁹ Benzer örnek için bk. AY VIII 36a/3.

¹⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/9-11, AY VII 4a/17-18, AY VIII 13a/12, AY VIII 18b/3-4.

Bulunma hâli ve sıfat yapan ki ekinin birleşmesiyle oluşmuş bir kalıptır.

*mantal içinte+ki*¹¹: alanın (mandalanın) içindeki

kaçan yuna tükedükde ol yunmış suvug *mantal içinteki* aş içgü birle suvta tökzün (AY VII, 10b/9)

“Yıkanma (işlemi) bittiğinde o yıkandığı suyu, *alanın (mandalanın) içindeki* suya yiyecek içeceklerle birlikte döksün.”

*olarının köñülde+ki*¹²: gönül(leri)ndeki

montada ulatı ülügşüz : sanşız edgü erdem[i] : éyin kelgey *olarının : köñüldeki* küsüşçe (AY VII, 15a/2-3)

“Bundan başka, sayısız iyilik (ve) erdeme uygun olarak *onların gönül(leri)ndeki* isteklerince (yerine) gelecek.”

*öñre+ki*¹³: önceki

..mëni körgeli küseser : ötrü kangay küsüşü : üç yëti kün ertginçe : *öñreki* d(a)r(a)nig sözlezün : ... (AY VII, 15a/18)

“Beni görmeyi isterlerse bu istekleri yerine gelecek. Üç (kere) yedi gün geçtiğinde, resmime iyice bakarak karşımda durup *önceki* dharaniyi söylesin.”

'eñ kën+ki: en sonki

ikinti kün ertginçe : *'eñ kënki* tünthe ançulayu ok : umasarlar körgeli : takı yegrek arıg silig : yër orunug tilezün (AY VII, 15a/23)

“İkinci gün geçince, *en sonki* gecede de görmeyi başar(a)mazsalar; bundan başka, daha iyi (ve) temiz (bir) yeri dilesin(ler).”

¹¹ Benzer örnek için bk. AY VIII 6b/12, AY VIII 7a/9, AY VIII 9a/18-19, AY VIII 10a/11-13, AY VIII 11a/20, AY VIII 16b/22-23, AY VIII 17a/2-3, AY VIII 18b/13-14, AY VIII 18b/17-18, AY VIII 19a/12-13, AY VIII 22a/9-10, AY VIII 23b/4-6, AY VIII 23b/10-11, AY VIII 25b/20-21, AY VIII 26/9-10, AY VIII 27/6, AY VIII 29b/13-14, AY VIII 30a/7-8, AY VIII 30b/6-7, AY VIII 32a/2-3, AY VIII 32a/18-20, AY VIII 34b/17-20, AY VIII 36b/19-20, AY VIII 36b/22-23.

¹² Benzer örnek için bk. AY VII 5a/11-12, AY VII 18a/8, AY VIII 6b/1, AY VIII 21b/13-14.

¹³ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/22, AY VII, 8b/10, AY VII 11b/17, AY VII 15a/18, AY VII 16a/9, AY VIII 9a/22, AY VIII 9b/13, AY VIII 15a/9, AY VIII 20b/1, AY VIII 20b/9, AY VIII 23a/13.

vint tagda+ki: Vind Dağı'ndaki

silkmiş ulug çaŋıŋıztın :: ünmiş ünnüŋ tikisin : *vint tagdaki* kuvragıŋız :: barça eşidür yaŋkusın (AY VII, 16b/18-19)

“Sallanmış büyük çaŋınızdın yükselen sesin gürültüsünü (ve) yankısını, *Vind Dağı'ndaki* cemaatiniz bütünüyle işitir.”

*keyikler başdın+ki*¹⁴: hayvanlar(ın) başındaki

k(a)ltı yme arslan hanı :: *keyikler başdınki* erür teg (AY VII, 19b/7)

“*Hayvanlar(ın) başındaki* aslan hükümdarı nasılsa (siz) de (onun) gibisiniz (en üstün olansınız).”

*ontın sıŋar+ki*¹⁵: on taraftaki

...üç miŋ ulug miŋ yertinçüŋ .. ötgürü *ontın sıŋarkı* uluşlarıŋ bir yme koçmadın tüzü tüketi barçanı toşguru tuyu örte y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2b/7-8)

“...üç bin(lik) büyük yeryüzü parçasını (ve) dolayısıyla (ötürü) *on taraftaki* (tüm) memleketleri, bir(ini) bile bırakmadan, hepsini tamamen doldurarak ayırt edilecek şekilde örterek buyuruyorlar.”

birle+ki: birlikte(liğinde)ki

... takı yme *birleki* .. tèrinin kuvragın barçanı .. ol kamag t(e)ŋrilerig ..alkunı barça ötünür m(e)n (AY VIII, 6b/15)

“...ve yine *birlikte(liğinde)ki* cemaatin hepsini, bütün o tanrıları, hepsini bütünüyle arz ederim.”

üç yavlak yolta+ki: üç kötü yoldaki

kênki burhanlarka tuşguluk *üç yavlak yoltaki* açığ tarka emgeklertin özgüluk 'eŋ kêninte burhan kutın bulguluk tüşke utlıka tegürü tegingey m(e)n (AY VIII, 9b/14)

¹⁴ Benzer örnek için bk. AY VIII 6a/16.

¹⁵ Benzer örnek için bk. AY VIII 4b/6, AY VIII 7a/3, AY VIII 19b/19, AY VIII 25a/5.

“Sonraki Buddhalara rastlayacak (olan) *üç kötü yoldaki* ızdıraplı sıkıntılardan kurtulmak için (ve) en sonunda Buddha kutunu bulmak için sonuca ulaşmalarını sağlayacağım.”

tört yınaktın+ki: dört taraftaki

yana ol aş içgüğü alıp *tört yınaktınki* t(e)ñrilerke saçıp tapıg udug kılzun (AY VIII, 12b/12-13)

“(Sonra) yine o yiyecek içeceği alıp *dört taraftaki* tanrılara saçarak (onlara) ibadet etsin(ler).”

*ol ugurta+ki*¹⁶: o zamandaki

anı üçün atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim *ol ugurtaki* yalañuklar maña utlı sevinç tegürmek köñülin inçe tęp sakınç sakınsarlar... (AY VIII, 18a/10-11)

“O nedenle adı yüce, saygıdeğer efendim; *o zamandaki* insanlar bana sevinç ulaştırmak fikriyle öyle diyerek düşünseler...”

*üstün+ki*¹⁷: gökyüzündeki

...öz orđularında olurop .. *üstünki* kamag t(e)ñriler .. ötrü körüp bolarnı .. busanurlar yme çökerler (AY VIII, 31a/4)

“...kendi saraylarında ikamet eden *gökyüzündeki* bütün tanrılar bunları gördükten sonra kederlenirler ve üzülürler.”

ëlig han üze+ki öñre+ki: hükümdara ait önceki

montada ulatı tükel bilge biliglig t(e)ñri t(e)ñrisi burhan bo baladivaçi atl(ı)g *ëlig han üzeki öñreki* tıtagıg nomlayı y(a)rılıkap ãlke uluşka asıglıg raçaşastır törüsin tükel ukıtu y(a)rılıkadı (AY VIII, 38a/19)

“Bundan başka ayrıca eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, bu Baladivaçi adlı *hükümdara ait önceki* sebebi vaaz edip buyurarak ãlkeye yararlı (olan) Rajaşastr öğretisini eksiksiz (bir şekilde) anlatmayı bahşetti.”

¹⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/17-18, AY VIII 9a/14, AY VIII 18b/8-11, AY VIII 34a/3-4.

¹⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 14b/16, AY VIII 31a/17, AY VIII 32a/20, AY VIII 34b/3, AY VIII 34b/12.

Tablo 7. Aitlik hâlini ifade eden /+kI/ verileri

Metin içindeki sayısı	Aitlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
72	%72	%1.78

2.2.3. /+kA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

yër+ke: (bu yağız) yere ait

takı yme bo yagız *yërke* tayaklığın bütgölük neçe edler bar erserler .. olar
barça yirümedin artamadın tükellig büte tegingeyler (AY VIII, 17b/1)

“Ve ayrıca bu yağız *yere ait* tamamlanan ne kadar mal mülk varsa; onlar(ın)
tamamı zarar görmeden eksiksiz (bir şekilde) tamamlanacak.”

Tablo 8. Aitlik hâlini ifade eden /+kA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Aitlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%1	%0.02

2.2.4. /+I(X)g/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

yërtinçü+lüg: dünyalık

amtı m(e)n ikileyü *yërtinçülüg* kértüke tayanıp tılañurmak erkligi sarasvați
atl(ı)g t(e)ñri kızın ögeyin anıñ edgüsün tęp : anta ötrü inçe tęp şlok sözledi (AY VII,
15b/23)

“Şimdi ben yeniden, *dünyalık* gerçeğe dayanarak güzel konuşma yeteneği(ne
sahip) Sarasvati adlı tanrıçayı, onun iyiliğiyle öveyim’ dedikten sonra (şu) şiiri
söyledi.”

*şarir*¹⁸+*lig*: ölmüş bir azizin eşyasının bulunduğu

şarirlig t(e)ñri burhan üskinte azu *şarirlig* astuplarta tütsüg köyürüp hua çeçek saçıp aşın içgün tapıg udug kılzunlar (AY VIII, 20a/7-8)

“Ölmüş bir azizin eşyasının bulunduğu Tanrı Buddha’(nın) huzurunda veya ölmüş bir azizin eşyasının bulunduğu kulelerde tütsü yakıp türlü çiçek(ler) saçıp yiyecek içeceklerle ibadet etsinler.”

[*yat*] *él+lig*: yabancı memleketten (olan)

[*yat*] *éllig* yagı yavlak .. yakın [*ya*]guk kelir turkaru (AY VIII, 32a/1)

“Yabancı memleketten (olan) düşmanlar(ın) kötülüğü durmadan yaklaşır.”

Tablo 9. Aitlik hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	Aitlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%3	%0.07

2.3. Ayrılma Hâli

Ayrılma hâli, ismi fiile bağlayan ve çoğunlukla fiilin, kendisinden ayrıldığını veya uzaklaştığını bildirmektedir (Ediskun, 1999: 112). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ayrılma hâli /+ø/, /+TIn/, /+TA/, ekleriyle ifade edilmektedir:

Tablo 10. Ayrılma hâlini ifade eden görev elamanı verileri

Ayrılma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
30	%0.74

¹⁸ Skr. śarīra. Bir azizin ölümünden sonra vücudundan geriye kalan eşyası.

2.3.1. /+ø/

İki örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de ayrılma hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

üştürti+ø: yukarıdan

y(a)rlıkançuçı köñül öritip .. *üştürti* kudı inzünler .. erinçkeyü y(a)rlıkap .. yumgın körüp alzunlar (AY VIII, 6b/19)

“Merhametli kalp(lerini) yücelterek *yukarıdan* aşağıya indirsinler (ve) merhametle (beni?) toplu olarak (hep birlikte) kabul buyursunlar.”

özgen yağmur üdünçe .. *üşdürti* kudı tökülür (AY VIII, 11a/5)

“Zamanına uygun şekilde bambaşka yağmur(lar) *yukarı(dan)* aşağıya dökülür.”

Tablo 11. Ayrılma hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Ayrılma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%6.66	%0.05

2.3.2. /+TIn/

24 örnekte tespit edilmiştir.

kop törlüg korkınç ayınçlar+tın: her türlü korkudan

ananta birök kim kayu tözünler oğlu tözünler kızı bo dört törlüg yaşın eliglerinin atların turgu orunların eşitserler bilserler :: ötrü ol tözünler oğlu tözünler kız<ı> *kop törlüg korkınç ayınçlartın* ozar kurtulur (AY VII, 4b/17-18)

“Ey Anant, hangi asiller oğlu (Skr. kulaputra) ve asiller kızı (Skr. kulaputrīyā) bu dört şimşek hükümdarının adlarını, bulundukları yerleri işitse (ve) bilse o asiller oğlu ve asiller kızı *her tür korkudan* kurtulur.”

*olurmuş orunun+tın*¹⁹: oturduğu yerden

ötrü *olurmuş orunun*tın örü turup t(e)ñri t(e)ñrisi burhan ağakınta yinçürü
töpün yükünü teginip inçe tēp ötündi (AY VII, 8a/17)

“Sonra *oturduğu yerden* kalkarak, tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın ayağına doğru
eğilerek başıyla secde etti (ve) şöyle arz etti:”

mantal+tın: alandan (mandaladan)

ayığ+dın: kötülükten

kaçan yunmışta kēn yağı arıg ton keğip *mantaltın* ünüp bir arıg ev içinte kirip
ulug y(a)rlıkançuçı köñülüg yügerü kılıp *ayıgdın* tıdılp edgüte yaratinguka köni
oñaru süzük köñül turgurzun (AY VII, 10b/11-13)

“Yıkandıktan sonra yeni, temiz elbise giyip *alandan (mandaladan)* çıkarak
temiz bir evin içine girip yüce merhametli gönlünü, *kötülükten* sıyrarak iyilikle
yaratılmışlara dosdoğru, saf duygularla beslesin.”

amranmak köñül+tın: şehvet (dolu) gönülden

amranmak köñültin ketyük siz :: kiçig t(e)ñri kızları teg (AY VII, 18a/12)

“Genç tanrıçalar gibi, *şehvet (dolu) gönülden* vazgeçmişsiniz(dir).”

*amranmak+tın*²⁰: ihtirastan

yükünür m(e)n *amranmaktın* üdrülmüşlerke (AY VIII, 4b/18)

“*İhtirastan* ayrılanlara (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

¹⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/10, AY VII 5b/5, AY VII 6a/5, AY VII 6a/23, AY VII 6b/18, AY VII 7a/12-13, AY VIII 8b/22, AY VIII 16a/18, AY VIII 21b/12, AY VIII 25b/13-14, AY VIII 27/20, AY VIII 36a/10.

²⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 6b/5-6, AY VII 11b/9, AY VII 18b/13-14, AY VIII 9b/15, AY VIII 18b/11-12, AY VIII 25a/15-16.

Tablo 12. Ayrılma hâlini ifade eden /+TIn/ verileri

Metin içindeki sayısı	Ayrılma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
24	%80	%0.59

2.3.3. /+TA/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

köni oṇaru küsüş+te: doğru arzudan

şaripuṭiriya bo ilinmeksiz atl(ı)g d(a)r(a)ni paḍakta birök kayu bodis(a)t(a)vlar uz ornanıp könisinçe boṣgunsarlar tuṭsarlar : ötrü ol bodis(a)t(a)vlarıg bir kalp azu < yüz k(a)lp azu miṇ k(a)lp azu > yüz miṇ kalpka ṭegi *köni oṇaru küsüşte* şaşmaz tegşilmez :: (AY VII, 3b/1-2)

“Ey Şariputri, bu bağlanmama adlı dharani şiiri eğer ki hangi Bodhisatva (bunu) (zihnine) sağlamca yerleştirip doğru bir biçimde öğrense ve ezberlese o Bodhisatvalar çok çok uzun zaman *doṅru arzudan* şaşmazlar.”

korkinç+ta ölüm+te: korkudan (ve) ölümden

kayu tınl(ı)glar birök süzük kértgünç köñülin bo d(a)r(a)ni nomug sözleserler m(e)n ötrü ürüg uzatı ol tınl(ı)glarıg *korkinçta ölümte* küyü küzeṭü tegingey m(e)n tēp öṭünṭi (AY VII, 6a/1-2)

“Öyle ki hangi canlı, saf ve inançlı (bir) gönülle bu öğretiyi söylese ben, o canlıları daima *korkudan (ve) ölümden* koruyarak (onları) gözeteceğim.’ diye arz etti.”

yértinçü+te: yeryüzünden

kopdın körser *yértinçüte* : adürmakka tegmişlerig ’eṇ mintin altı kat : amranmak uguş t(e)ṇri yérinte : yalnız siz t(e)ṇri kızı : aglatı artuk kükülmüş siz (AY VII, 18a/16)

“En (başta) *yeryüzünden* ayrılmaya ulaşmış (olanlar) bile altı kat(lı) (dünyevi) hırslar(ın) olduğu tanrı(lar) neslinin dünyasında yalnızca siz tanrıça, fazlasıyla övülensiniz.”

Tablo 13. Ayrılma hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Ayrılma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%13.3	%0.09

2.4. Benzerlik Hâli

Benzerlik hâli, isim veya isim soylu kelime-kelime grubuna gelerek bir şeyin niteliğini açıklamak amacıyla söz konusu niteliği taşıyan kavramı örnek göstererek fiili benzerlik yönünden belirtmektedir (Mert, 2002, 173). Daşdemir bu durumu; fiilin, yani eylemin “tarz”, ismin ise “sıfat” açısından benzetildiği ögeyi işaret ettiği şeklinde açıklamaktadır (Daşdemir, 2015, 73). Eski Türkçede, benzetme tümleçleri oluşturulurken genellikle edatlardan *teg*, *kibi*, *tagı*; eklerden ise /+çA/, /+lA-+- (y)U/, /+ø/ vb. kullanılmaktadır (Hunutlu, 2024: 41). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ise:

Tablo 14. Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
52	%1.29

2.4.1. /+ø/

Bir örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de benzerlik hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

anantaras+ø: Anantaras günahları (gibi)

kıltaçılar bar erser .. *anantaras* ayıg kılınçığ .. burhanların y(a)rılığı .. yavalturur bokurur (AY VIII, 6a/7)

“*Anantaras* (Skr. ānantarya) *günahları* (*gibi*) kötü işler yapanlar varsa, Buddhaların buyruğu (onları) dizginleştirir (ve) sınırlandırır.”

Tablo 15. Benzerlik hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%1.92	%0.02

2.4.2. /+KA/

İki örnekte tespit edilmiştir.

tolun ay+ka: dolunaya (benzer)

yüzünüzün turuğu : *tolun ayka* okşayur (AY VII, 17b/8)

“Yüzünüzün duruluğu, *dolunaya* benzer.”

linhua+ka ogşatı: lotus çiçeğiyle benzer

kên tan körkle közünüz : kök *linhuaka ogşatı* ol (AY VII, 19a/12)

“Geniş, uzun (ve) güzel gözünüz, mavi *lotus çiçeğiyle benzerdir.*”

Tablo 16. Benzerlik hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%3.84	%0.05

2.4.3. /+IAyU/

Yedi örnekte tespit edilmiştir. Ekin bu işlevinde *ok~ök* kuvvetlendirme edatı, benzerlik anlamını pekiştirmektedir.

sizniçi+leyü: sizin gibi (sizin yaptığınız gibi)

kimler birök ol t(e)ri kızın *sizniçileyü* ök ögserler : küyü küzetü tutguka ötünseler ötrü olar ulug törlüg kurtulmakka teggeyler tęp y(a)rıkadı (AY VII, 20a/13)

“Eğer kim o tanrı kızını *sizin gibi* överseler, gözetilip korunmak için ricada bulunursalar, o zaman onlar büyük bir kurtuluşa erişecekler.’ diye buyurdu.”

ançu+layu: onun gibi

k(a)ltı yüüzlüg tilgenlerin neteg örte y(a)rıkayur erserler *ançulayu* ok çambudvip yèrtinçüg ulatı üç diviplarig miñ yèrtinçüg .. üç miñ ulug miñ yèrtinçüg .. ötgürü ontın sıñarkı uluşlarig bir yme koçmadın tüzü tüketi barçanı toşguru tuyu örte y(a)rıkayurlar (AY VIII, 2b/3-4)

“Yüz(lerinin) yuvarlıklığını nasıl ki örterek buyuruyorsalar, tıpkı *onun gibi* Çambudvip (Skr. Jambudvīpa) dünyasını ve üç kıtayı, bin yeryüzü parçasını, üç bin(lik) büyük yeryüzü parçasını (ve) dolayısıyla (ötürü) on taraftaki (tüm) memleketleri, bir(ini) bile bırakmadan, hepsini tamamen doldurarak ayırt edilecek şekilde örterek buyuruyorlar.”

ançu+layu: onun gibi

...ulug ezrua buryukların yme birgerü .. *ançulayu* ok kalısız .. ezrua kuvragı t(e)ñrilerig .. 'eñ mintin kēñürü .. üç miñ yèrtinçü içinteki .. sav atl(ı)g lokağatu .. yèrtinçü yer sav iyesin .. takı yme birleki .. tērinin kuvragın barçanı .. ol kamag t(e)ñrilerig ..alkunı barça ötünür m(e)n (AY VIII, 6b/9-10)

“...Yüce Tanrı Brahma('nın) emri altındakileri (ile) birlikte yine *onun gibi* eksiksiz (bir şekilde) Tanrı Brahman topluluğu(nun) Tanrılarını ve hatta (dileğimi) genişleterek üç bin(lik) dünya(lar) içindeki Sav (Skr. sahā) adlı Lokadatu (Skr. lokadhātu) yeryüzünün sahibini ve yine birlikte(liğinde)ki cemaatin hepsini, bütün o tanrıları, hepsini bütünüyle arz ederim.”

monçu+layu: buna benzer

...sumir tagka tayaglıklar .. yēti altunlug tag içinte .. orun ornag tutmışlar .. purnapatiri pañçaşiki .. kün ay g(a)rhlr yultuzlar .. *monçulayu* bo kamag .. t(e)ñrilerniñ kuvragı .. bo yèrtinçüg küzedip .. ēnç meñilig kılzunlar (AY VIII, 7a/17)

“...Sumir (Skr. Sumeru) Dağı'na dayanmış olanlar, yedi altın/altından dağ içinde yer tutanlar, Purnapatiri (Skr. Pūrṇabhadra) (ve) Pañçaşiki (Skr. Pañcaśikha), güneş, ay, yıldızlar (ve) *buna benzer* bütün bu tanrılar topluluğu bu yeryüzünü gözeterek huzur (ve) mutlu kılsınlar.”

ançu+layu: bunlar gibi

...yekler kuvragın yme birgerü .. gandarviler kuvragın .. asurılarığ yme *ançulayu* ok .. kinarılarığ arkasın .. kişili kişi ermezli kuvragığ .. ulug uzun et'özlüg .. mahoragilerde ulatığ (AY VIII, 7b/8)

“...ve (bunlarla) birlikte şeytanlar topluluğunu, gökyüzü müzisyenler toğluluğunu (Skr. gandharva²¹) ve *bunlar gibi* asuri (Skr. asura) şeytanlarını, yarı hayvan yarı insan (olan) kinari²² (Skr. kiṃnara) topluluğunu, insan olan (veya) insan olmayan topluluk(lar)ı, çok uzun bedenli mahoragileri (Skr. mahoraga) ve başkalarını (onaylamazlar).”

ançu+layu: aynı şekilde (onlar gibi)

antada kên maṛa <yme *ançulayu* ok> tapınzun udunzun (AY VIII, 15b/7)

“Ondan sonra bana da *aynı şekilde* sunsuni ibadet etsin.”

[*ançu+layu*]: aynı şekilde (onlar gibi)

edgü öglisin [ulatı] ayıg öglisin yme [*ançulayu*] ok .. tûp tûz körgü [ol bir] yaṇlıg .. tevli turuş [yolu]nta (AY VIII, 36b/9)

“İyi düşünceli olanını ve ayrıca kötü düşünceli olanını da *aynı şekilde* mücadele yolunda eşit görmelidir.”

Tablo 17. Benzerlik hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri

Metin içindeki sayısı	Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%13.46	%0.15

2.4.4. /teg/

41 örnekte tespit edilmiştir.

s(e)n ötünmiş+teg: senin söylediğin gibi

²¹ “Budizm’e göre gökyüzündeki yarı tanrılardan biri, gökyüzü müzisyeni”.

²² “yarı hayvan yarı insan olan canlılar topluluğu”.

şariputriya *s(e)n ötünmiş teg* dar(a)ni têmek sav neḡ buluḡ yıḡak orun ornag ermez neḡ buluḡ yıḡak orun ornag ermedin yme erm(e)z (AY VII, 1b/8)

“Ey Şariputri, *senin söylediğin gibi*, (bu) dharani dediğimiz söz(ler), hiç(bir) yön(de) (ve) mekân(da) değildir; (ama) hiç(bir) yön (ve) mekân(da) olmayan da değildir.”

yértinçünün iyesi+teg: dünyanın sahibi gibi

taşkaru ünmiş savıḡız : *yértinçünün iyesi teg* (AY VII, 17b/3-4)

“(Ağzınızdan) dışarıya çıkan sözleriniz, *dünyanın sahibi gibi*(dir).”

*teg seḡiri+teg*²³: daḡ(ın) zirvesi gibi

tılaḡurmak edremen : saçılıp *tag seḡiri teg* ünyük siz (AY VII, 17b/11)

“Güzel konuşma erdeminizle saçılıp *daḡ(ın) zirvesi gibi* yükselensiniz.”

*ol an+tag*²⁴: onlar gibi

kimler birök adınlar köni kértü savlıḡ erserler :: inçip onların *ol antag* kértü savlarıḡa yme éyin öḡirü y(a)rılıkayurlar erti (AY VIII, 2a/11)

“Başkalarından kimler doğru sözlü ise eḡer, böylelikle onların *onlar gibi* doğru sözlerinden dolayı da sevinçle buyururlardı.”

Şahıs ya da işaret zamirlerine eklenerek isim, benzetme hâliyle yükleme bağlanmaktadır:

anı+teg: aynı şekilde (onları koruduḡu gibi)

kaçan birök kirserler .. öḡ karınınta umayta .. anta yme t(e)ḡriler .. anı teg ök küzetürler (AY VIII, 28b/17)

“Eḡer ne zaman ki anne karnına düşerler, orada da tanrılar *onları aynı şekilde* korurlar.”

²³ Benzer örnek için bk. AY VII 17b/5, AY VII 18a/3, AY VII 18a/9-10, AY VII 18a/12-13, AY VII 18a/15, AY VII 19b/11.

²⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/9-11, AY VII 2b/16, AY VII 7b/20, AY VIII 2a/11, AY VIII 2a/14-19, AY VIII 2b/12, AY VIII 5b/13, AY VIII 6a/16-17, AY VIII 8b/12, AY VIII 10b/16, AY VIII 15b/2-3, AY VIII 16a/4, AY VIII 17b/8-9, AY VIII 22b/23, AY VIII 23a/16, AY VIII 28a/15, AY VIII 33b/19, AY VIII 35a/3-4, AY VIII 35a/16, AY VIII 35a/20, AY VIII 36a/16.

Eski Uyğur Türkçesinde benzerlik niteliği taşıyan cümle başı edatlarından kaltı çoğunlukla şart cümlelerinde kullanılmaktadır. Cümle başı edatı olarak bilinen bu görev elemanının cümle ortasında yer aldığı da görülmektedir (Eraslan, 2012: 290).

*k(a)ltı yaña kirmiş+[teg]*²⁵: tıpkı (bir) filin çiçekli (bir) bahçeye girmesi gibi m[ontag]lartın artayur .. éligler [beglerniñ] törüsi .. *k(a)ltı yaña kirmiş [teg]* hua çeçeklik yemişlik<de> (AY VIII, 36a/12-13)

“Bunlar yüzünden hükümdarların yasası, *tıpkı (bir) filin çiçekli (bir) bahçeye girmesi gibi* bozulur.”

Tablo 18. Benzerlik hâlini ifade eden /teg/ verileri

Metin içindeki sayısı	Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
41	%78.8	%1.01

2.4.5. /üze/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

ödgi+üze: övüldüğü üzere

ol üdün ol kondini braman ikileyü yana ök d(a)r(a)ni *ögdi üze* sarasvaṭi t(e)ṇri kızıñ öge küleyü inçe tēp tēdi (AY VII, 18b/23-19a/1)

“O vakit, o Kondini Brahman, ikinci kez dharanide de *övüldüğü üzere* Tanrıça Sarasvati’yi yeniden överek şöyle dedi:”

²⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/16-17, AY VII 17a/21-22, AY VII 19a/15, AY VII 19a/21, AY VII, 19b/6-7, AY VIII 18a/5-6, AY VIII 30b/8-10.

Tablo 19. Benzerlik hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Benzerlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%1.92	%0.02

2.5. Beraberlik Hâli

Beraberlik-birliktelik hâli, yargıdaki eylemin başkalarıyla beraber yapıldığına işaret etmektedir. Eski Türkçede söz konusu hâli göstermek için */+IIGU/*, */+ⁿ/* ekleri veya *birle* edatı kullanılmaktadır (Alyılmaz, 1994: 69). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) beraberlik-birliktelik hâli:

Tablo 20. Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
37	%0.92

2.5.1. */+ø/*

24 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (*ø*) de beraberlik hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

*yumgı+ø*²⁶: hepsi (birlikte)

ol üdün vayşiravani m(a)haraaç dartıraştiri m(a)haraaç virudaki m(a)haraaç virupakşi m(a)haraaç bolar yme *yumgı* olurmuş orunlarıntın örü turup ayaların kavşurup ağır ayamakın t(e)ñri t(e)ñrisi burhanka inçe tēp ötüntiler (AY VII, 6b/18)

“Sonra, Vayşiravani M(a)haraaç (Skr. Vaiśavaṇa), (Skr. Mahārāja) Dartıraştiri M(a)haraaç (Skr. Dhṛtarāṣṭra), Virudaki M(a)haraaç (Skr. Virūdhaka), Virupakşi M(a)haraaç (Skr. Virūpākṣa) da *hepsi (birlikte)* oturmuş oldukları yerlerinden kalkarak ayalarını birleştirdiler (ve) büyük (bir) saygıyla tanrı(lar) tanrısı Buddha'ya şöyle arzda bulundular:”

²⁶ Benzer örnek için bk. AY VIII 7b/14, AY VIII 31a/7.

*kamagun birgerü+ø*²⁷: hep birlikte

hormuzta ulatı t(e)nriler :: tapıg udug kılurlar :: *kamagun birgerü* ögerler ::
umug inag tutmaktın (AY VII, 19b/18)

“İndra (Soğd. ħwrmwzd’) Tanrı ve diğer tanrılar, umut (ve) inançlarından dolayı (size) saygı gösterirler, *hep birlikte* (sizi) överler.”

hua çeçek+ø tüş yemişler: çiçeklerle meyveler

...yana adruk adruk *hua çeçek tüş yemişlerin* yıldıztarın ulunların butıkların yapırgakların yana yme ı tarıg koluñasın içinin taşının barça ansız körkle sevgülük taplaguluk öñlüg yıdılg yêgüke aşaguka yaraglıg kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 17a/6-7)

“...(ve) yine başka başka *çiçeklerle meyvelerin* köklerini, gövdelerini, budaklarını, yapraklarını ve ayrıca ekinlerin içini dışını tamamen benzersiz (bir) görünüşle sevimli, renkli, kokulu, yemeye içmeye uygun kılacağım.”

*kamagun barça+ø*²⁸: hepsi birlikte

êl han körüp b(e)lgülüg .. öz êl içinde boğunun .. yavlak kılınç kılmakın arıtı koğturmasar tığmasar .. astrayastiriş atl(ı)g oruntakı .. üküş t(e)nriler kuvragı ..
kamagun barça bir yañlıg .. kakıg köñül turgururlar (AY VIII, 30a/9)

“Hükümdar kendi ülkesi içinde halkını, (onların) kötü işler yaptığını açıkça gördüğü halde (bu kötü işlerden onları) alıkoyup engellemezse Astrayastiriş adlı yerdeki büyük tanrılar topluluğu, *hepsi birlikte* bir tür kızgın gönül beslerler.”

kamagunun bir yañlıg+ø: hepsinin birden

körüp birök êli[g]ler .. êl içinteki bodunun .. sıtma[p] étser olarnıñ .. mün kağaglar kılmışın astrayastiriş atl(ı)g oruntakı kamag t(e)nriler kuvragı ..
kamagunun bir yañlıg .. kagrulur busanur köñülleri (AY VIII, 34b/21-22)

²⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 16b/24, AY VII 17a/19, AY VII 17b/15, AY VII 19b/10, AY VIII 6b/9, AY VIII 28b/12, AY VIII 29b/4, AY VIII 29b/10, AY VIII 31a/16, AY VIII 31b/16, AY VIII 31b/22, AY VIII 35b/6-7, AY VIII 37a/11, AY VIII 37a/17-19.

²⁸ Benzer örnek için bk. AY VIII 31a/8-9, AY VIII 31b/8-9, AY VIII 36b/21.

“Eğer hükümdarlar ülkesindeki halkının kabahat işlediğini görüp (de) onların (bu davranışını) engellemezse Astrayastiriş adlı yerdeki bütün tanrılar topluluğu(nun) *hepsinin birden* gönülleri kavrulur, kederlenir.”

Tablo 21. Beraberlik hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
24	%64.8	%0.59

2.5.2. /+IA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

tün+le küntüz: geceyle gündüz

tünle küntüz kılmazun (AY VII, 15b/4-5)

“Geceyle gündüz yorulmadan çalışsın(lar), tembellik etmesin(ler).”

Tablo 22. Beraberlik hâlini ifade eden /+IA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.7	%0.02

2.5.3. /+(X)n/

Beş örnekte tespit edilmiştir.

*yumgı+n*²⁹: hep birlikte

kamag t(e)nriler kuvragı : *yumgın* kelir yığılıp : alkugun barça bir köñülin :
öge öñünü teginürler (AY VII, 12b/6)

“Bütün tanrılar topluluğu, *hep birlikte* gelip toplanarak, hepsi bütününüyle bir gönülle (sizi) övüp dururlar.”

²⁹ Benzer örnek için bk. AY VIII 6b/20, AY VIII 30a/21, AY VIII 35a/14-15.

Tablo 23. Beraberlik hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%13.51	%0.12

2.5.4. /birle/

Yedi örnekte tespit edilmiştir. Eski Uygur Türkçesinde çekim edatı olan *birle* birliktelik, beraberlik ve görelilik ifade etmektedir (Eraslan, 2012: 298). Metinlerde isimlerin nitelenen-tamlanan hâliyle birlikte kullanımı tespit edilmiştir.

aş içgü+birle: yiyecek içeceklerle birlikte

kaçan yuna tükedükde ol yunmış suvug mantal içinteki *aş içgü birle* suvta tökzün (AY VII, 10b/9)

“Yıkanma (işlemi) bittiğinde o yıkandığı suyu, alanın (mandalanın) içindeki suya *yiyecek içeceklerle birlikte* döksün.”

têrinim kuvragım+birle: cemaatim ile

...m(e)n ötrü k(e)ntü özüm *têrinim kuvragım birle* t(e)ñridem oyun beğiz kılı ol ol orunlarta barıp ol tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzedü teginip k(a)ltı öñre ötünü teginmiş ada tudaların barçanı tarkaru kêterü tegingey m(e)n (AY VII, 11b/2-3)

“...benden sonra kendi *cemaatim ile* ilahi oyun(lar) düzenleyerek o yerlere gidip o asiller oğlunu (ve) asiller kızını gözetip koruyarak daha önce söylenmiş (olan) sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsini yok edecek (ve) gidereceğim.”

söki arjılar+birle: eski kâhinler ile (birlikte)

söki arjılar birle bir yañlıg :: meñün turur siz yêrtinçüte (AY VII, 18a/10-11)

“*Eski kâhinler ile (birlikte)* dünyada, sonsuzluk gibi bir (sürede) [ebediyetle] durursunuz.”

nomçı+birle: vaiz ile

edgü edgü ağır ulug yêr hañunıya .. kin s(e)n çın kærtü ötügin bo nom erdinig nomladaçı *nomçı birle* küyü küzetü tutgalı tınl(ı)glar küşüşin kanturgalı ötündün (AY VIII, 21a/18)

“İyi, iyi (seni kutlarım), ey büyük yer tanrıçası! (Öyle) ki sen (bu) doğru sözlerinle bu öğreti mücevherini öğreten *vaiz ile* (öğretiyi) koruyup kollanan canlılar(ın) arzularını yerine getirmek üzere arzda bulundun.”

sekiz otuz bag t(e)ñriler erkligleri+birle: yirmi sekiz bölüm göğün tanrılar(ının) muktedirleri ile

ol üdün sançanaçayı atl(ı)g t(e)ñriler uruñutı *sekiz otuz bag t(e)ñriler erkligleri birle* ulug têrin kuvrag arasına yumgı olurmış orunların tın örü turup .. birtin sınıar oñ ’eñninlerindeki tonların açınıp oñ tizlerin çökitip ayaların kavşurup ağır ayamakın t(e)ñri t(e)ñrisi burhanka yolalıp inçe têt ötüntiler (AY VIII, 21b/9-10)

“O esnada Sançanaçayı adlı tanrılar komutanı, *yirmi sekiz bölüm göğün tanrılar(ının) muktedirleri ile* büyük topluluğun arasında topluca oturmuş oldukları yerlerden ayağa kalkarak cüppelerinin sağ omzundaki bölümünü sıyırıp sağ dizleri (üzerine) çökerek avuçlarını birleştirip büyük bir saygıyla tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya yönelip şöyle arz ettiler:”

sekiz otuz bag yekler erkligleri+birle: yirmi sekiz bölüm cinler muktedirleri ile

...takı yme *sekiz otuz bag yekler erkligleri birle* ol yêr orunta barıp öñin öñin közünmez et’özin bo nom erdinig nomladaçı nomçıg tınladaçı tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzetü <tuta> teginip busuşın sakınçın kêterip ênç meñilig kılğay biz (AY VIII, 22a/1-2)

“...ve ayrıca *yirmi sekiz bölüm cinler muktedirleri ile* o yerlere giderek başka başka görünmez bedenlerle bu öğreti mücevherini anlatan vaizleri dinleyen asiller oğlunu (ve) asiller kızını koruyup kollayarak sıkıntılarını giderip huzurlu kılacağız.”

törüsü+birle: yasaıyla

bo iduk dar(a)nig *törüsü birle* sözleşmekig bo nom erdinig küyü küzetü tutmakıñnıñ buyanlığı asıgı kolusuz erür tıp y(a)rıkadı (AY VIII, 25b/2-3)

“‘Bu kutsal dharaniyi *yasaıyla* söylemenin (ve) bu öğreti mücevherini koruyup kollamanın sevap kazandıran faydası ölçüsüzdür.’ diye buyurdu.”

Tablo 24. Beraberlik hâlini ifade eden /birle/ verileri

Metin içindeki sayısı	Beraberlik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%18.91	%0.17

2.6. Bulunma Hâli

Bulunma hâli, görev öğeleriyle birlikte eylemin gerçekleştiği yeri veya zamanı göstermektedir (Daşdemir, 2015: 75). Bu bağlamda bulunma hâli *Yerde Bulunma Hâli* ve *Zamanda Bulunma Hâli* şeklinde iki başlık altında incelenmiştir.

Tablo 25. Bulunma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Bulunma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
296	%7.34

2.6.1. Yerde Bulunma Hâli

İsmi bu hâli, fiil cümlelerinde fiilin/eylemin nerede gerçekleştiğini bildirirken isim cümlelerinde ise nesnenin kimde veya nerede olduğunu açıklamaktadır (Kara, 2001: 184). Ayrıca yerde bulunma hâlinin görev öğeleri sıklıkla eksiltile bir sıfat yan cümlesi bünyesinde yer almaktadır (Daşdemir, 2015: 75). Eski Türkçede eylemin gerçekleştiği yere işaret eden tümleçler /+ø/, /+(I)n/, /+GArU/, /+KA/, /+rA/, /+TA/, /+TIn/ ve *ara*, *öni*, *üze*, *içre*, *ınaru*, *tapa* görev elemanlarıyla yapılmaktadır (Hunutlu, 2024: 71). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) yerde bulunma hâli:

Tablo 26. Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
161	%3.99

2.6.1.1. /+ø/

19 örnekte tespit edilmiştir. Bu biçim birimi (ø) çoğunlukla yer bildiren isimlerden sonra getirilmektedir.

buluŋ yınak+ø: yön(de)

orun ornag+ø: mekân(da)

bo dar(a)nı tēmek sav yana neŋ *buluŋ yınak orun [o]rnag ermez* : neŋ *buluŋ yınak orun ornag* ermedin ermez tēp tēdi (AY VII, 1a/23-25)

“Bu dharani dediğimiz söz(ler), hiç(bir) *yōn(de)* (ve) *mekân(da)* değildir ve hiç(bir) *yōn(de)* (ve) *mekân(da)* olmayan (da) değildir” diye söyledi.”

yakın+ø: yakın (dursunlar)

turzunlar *yakın* üskinte :: t(e)ŋri burhan körkiniŋ (AY VII, 14a/10)

“Tanrı Buddha’nın resminin huzurunda *yakın* dursunlar.”

kōŋül+ø: gönlün(de)

ikireçgü *kōŋül* tutmazun (AY VII, 15a/5)

“*Gönlün(de)* kuşku barındırmasın.”

yērtinçü+ø: yeryüzü(nde)

ötrü ol ugurta bo çambudivip *yērtinçü* yēr suv bay barımlıg bodun kara köp kalın ertinçü ögrünçlüg sevinçlig bolgaylar (AY VIII, 17b/5)

“Sonra o vakitte bu Çambudvip *yeryüzü(nde)* her yer varlıklı, bereketli; halk (da) çokça sevinçli olacaklar.”

ol raçaşast(ı)r tēgme törü+ø: O Rajaşastra denen öğreti (nerededir?)

ol raçaşast(i)r tégme törü tēp tēser .. anı amtı [s](e)n tē[t]r[ü] tıñlagıl edgüti köñülkergil [m(e)n] saña [n]om[la]yu bēreyin... (AY VIII, 26/23)

“*O Rajaşastra denen öğreti (nerededir?)*’ diye sorarsan; şimdi sen iyice dinle (ve) iyice düşün, onu ben sana anlatıvereyim...”

*üstürti+ø*³⁰: gökyüzünde

uçar yultuz *üstürti* .. üzüksüz tüşer çözülüp (AY VIII, 31b/20)

“*Gökyüzünde* uçan yıldızlar, süresiz çözülüp düşer(ler).”

Tablo 27. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
19	%11.8	%0.47

2.6.1.2. /+TA/

139 örnekte tespit edilmiştir.

müñgülik tayşing nom+da: Mahayana Budizmi’nin öğretisinde

edgü edgü s(e)n şariputriya ulug *müñgülik tayşing nomda* kireli uduñ (AY VII, 1b/2)

“Ey Şariputri; iyi, iyi (kutlarım)! Sen yüce *Mahayana Budizmi’nin öğretisinde* bulunmayı başardın.”

*mo(n)+ta*³¹: burada

inçip *monta* yañırtı öğreindeçi bodis(a)t(a)vlarka boş[gung]uluk tutguluk öñre ertmiş üdki bodis(a)t(a)vlar boşgunmış tutmış tég[me] bo ilinmeksiz atl(ı)g dar(a)nı nom kapıgı (AY VII, 1a/11)

³⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 1b/7, AY VII 11a/19-20, AY VII 16b/20, AY VII 12b/5, AY VII 14b/20, AY VII 16a/22, AY VII 17b/10, AY VIII 6b/5, AY VIII 9b/6-7, AY VIII 23b/4-5, AY VIII 28a/5-6, AY VIII 28a/7.

³¹ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/21, AY VII 4a/14, AY VII 14a/12, AY VIII 16b/10, AY VIII 21b/22-23, AY VIII 26/7, AY VIII 28b/16, AY VIII 33a/15.

“Kısaca *burada* yeniden öğrenecek (olan) Bodhisatvalar için öğrendiklerini uygulayabileceği (ve) eskiden, geçmiş zaman(lar)daki Bodhisatvalar(ın) öğrenerek yerine getirdikleri ... denen bu bağlanmama adlı dharani, öğret(i)lerin kapısı(dır).”

*öñdün yıñak orun+ta*³²: doğu yönünde

öñdün yıñak orunta agati atl(ı)g yaşın elligi ol (AY VII, 4b/5)

“Doğu yönünde Agati (Skr. Āgata) adlı Şimşek Hükümdârı (var)dır.”

*kimniñ evin+te*³³: (kimin) evinde

yme *kimniñ evinte* törttin yıñak tam üze bo tört törlüg yaşın elliglerniñ atların öz öz yıñaklarında bitiserler bititserler ol evte yaşın tüşmez yala kelmez (AY VII, 4b/19)

“Ayrıca *kim evinde* dört duvara bu dört şimşek hükümdarının adlarını (her birini) kendi yönüne yazar, yazdırırsa o eve yıldırım düşmez, iftira gelmez.”

*ol kamag kuvrag arasın+ta*³⁴: (tüm o) cemaatin arasında

ol üdün *aryaavalokitaişvari bodis(a)t(a)v ol kamag kuvrag arasında* erür erti (AY VII, 5a/9)

“O zaman Aryaavalokitaişvari Bodhisatva (Skr. Avalokiteśvara) (*tüm o*) *cemaatin* *arasındaydı*.”

³² Benzer örnek için bk. AY VII 4b/6-10, AY VIII 32b/3-4, AY VIII 35b/23-36a/1, AY VIII 36b/10-11, AY VIII 37a/7, AY VIII 38a/5-6.

³³ Benzer örnek için bk. AY VII 9b/24-10a/1, AY VII 10a/7, AY VII 11a/22-23, AY VII 12b/2, AY VII 15a/6-13, AY VII 16a/5-6, AY VII 16a/16, AY VII 16b/4-5, AY VII 16b/6, AY VII 16b/7-8, AY VII 16b/8, AY VII 17b/6, AY VII 18b/4, AY VII 19b/8, AY VIII 4b/6-7, AY VIII 6b/6-7, AY VIII 6b/23-7b/15, AY VIII 8a/13, AY VIII 11a/9, AY VIII 14b/23-15a/1, AY VIII 15a/15, AY VIII 16b/4-7, AY VIII 18a/18-22, AY VIII 19a/16-17, AY VIII 19a/21-23, AY VIII 19b/20-20a/3, AY VIII 21a/1, AY VIII 24b/6, AY VIII 24b/13, AY VIII 27/10-12, AY VIII 27/18, AY VIII 28a/10, AY VIII 28b/6, AY VIII 28b/19, AY VIII 29a/15, AY VIII 30a/1, AY VIII 30a/4, AY VIII 31a/3-4, AY VIII 31a/8, AY VIII 31b/1-2, AY VIII 33a/10, AY VIII 33b/20, AY VIII 34a/9, AY VIII 34a/20-21, AY VIII 34b/12-13, AY VIII 35a/8, AY VIII 35b/13, AY VIII 36b/13, AY VIII 36b/17-18, AY VIII 37a/8-9, AY VIII 37b/6-7.

³⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 8a/16, AY VII 12a/12, AY VII 18a/22-18b/1, AY VII 19a/6, AY VIII 16a/16-17, AY VIII 21b/10-11, AY VIII 23a/12, AY VIII 38a/23-38b/6.

*sizin üşkünüz+te*³⁵: sizin huzurunuzda

m(e)n yme t(e)ñrim *sizin üşkünüzte* t(e)ñrike yalañukka asıglıg alku tınl(ı)glarıg küyü küzetü tutup ênç meñilig kıldaçı d(a)r(a)ni nomug ötünü tegineyin (AY VII, 6a/9)

“Efendim, ben de *sizin huzurunuzda* semavi varlık(lar)a (ve) insan(lar)a yararlı, bütün canlıları koruyup gözeterek huzur (ve) mutluluk verecek (olan) dharani öğretisini arz edeyim.”

agızların+ta: ağızlarında

atı kötrülmiş t(e)ñrim birök kim kayu tınl(ı)glar bo d(a)r(a)nig *agızlarında* tutup sözleserler azu bititip okısarlar tapınsarlar ötrü ol tınl(ı)glarka korkınc ayınc emgek tolgag busuş kağgu üdsüz ölüm yelpikmek agukmak yaşın tüşmekte ulatı ada tudalar kelmegey t(e)ñrim tıp ötündiler (AY VII, 7b/11)

“Adı yüce tanrım; eğer ki hangi canlı bu dharaniyi *ağızlarında* tutarak söylerse veya yazdırıp okursa ve (gereklerine) uyarsa o zaman o canlılara korku, sıkıntı, kaygı, zamansız ölüm, çarpılma, zehirlenme, yıldırım düşmesi (ve) başka tehlikeler uğramayacak (efendim).’ diyip şöyle arz ettiler.”

*nom bitig+de*³⁶: öğreti kitabında

altun öñlög y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş nom eligi atl(ı)g *nom bitigde* şirikini kut t(e)ñri hatunı ed tavarıg üştemek atl(ı)g yėti y(è)g(i)rminç bölük (AY VIII, 11b/7-8)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti(ler) hükümdarı adlı *öğreti kitabında* kutlu Şirikini tanrıça(nın) malı mülkü artırması adlı on yedinci bölüm...”

³⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/15-16, AY VII 5b/9-10, AY VII 6b/3-4, AY VII 6b/23, AY VII 7a/16, AY VII 8b/24, AY VII 13b/19, AY VII 14a/1-4, AY VII 14a/10-11, AY VII 15a/19-20, AY VII 15b/4-7, AY VIII 20a/7-9, AY VIII 23b/18, AY VIII 24b/7-8, AY VIII 33b/9.

³⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/3, AY VII 2a/8, AY VII 2b/5-12, AY VII 4a/7, AY VII 4a/20, AY VII 8a/12, AY VII 8b/10-13, AY VII 18b/23, AY VII 20a, AY VII 20a/19, AY VIII 8b/18, AY VIII 9b/23, AY VIII 16a/12-13, AY VIII 21b/4, AY VIII 25b/8-9, AY VIII 38b/13.

tag+ta arıg+ta: dağda (ve) ormanda

k(a)ltı *tagta arıgta* : kişi ermezler kuvragı : yme uzatı tapınurlar :: t(e)ñri kızı size (AY VII, 16b/8)

“Öyle ki; *dağda (ve) ormanda*, insan topluluğu(ndan) olmayanlar da daima tanrı(nın) kızı (olan) size hürmet ederler.”

yerniñ yüzin+te: yeryüzünde

eşidmişig tutdaçığ : têtik tılañu kılmakın : yagız *yèrniñ yüüzinte* : kamagta başdığ kılur siz (AY VII, 17b/24)

“Duyanları, (öğretinin gerekenlerini) yerine getirenleri, akıllı (olanları) (ve) güzel konuşanları (bu) kara *yeryüzünde* hepsinden üstün tutarsınız.”

keçigler+te alp yèr+te: zorlu geçitlerde

sünüş çerig içinte :: korkınçta turmış tınl(ı)glarığ :: aзу yme körser siz :: ootlug karıtma tüşdeçilerig :: *keçiglerde alp yèrte* : elçi ogrı üze adakmışlarığ :: onların barça uyur siz :: korkınçların kètergeli (AY VII, 18b/4)

“Veya savaş ordusunun içinde, tehlikede olan canlıları, ateşli çukura düşenleri, *zorlu geçitlerde* haydutlarla sıkıntıya düşenleri gördüğünüzde de onların hepsi(nin) korkularını gidermeyi başarırırsınız.”

supuşıpi atl(ı)g yemişlikin+de: Supuşpi adlı meyveliginde

*puşpek atl(ı)g sarvagın+ta*³⁷: Puşpek adlı sarayında

...*supuşıpi atl(ı)g yemişlikinde* yeti erdinin etiglig *puşpek atl(ı)g sarvagınta* turu teginür m(e)n (AY VIII, 11b/19-22)

“...*Supuşıpi* (Skr. Puṇyakusumaprabhā) *adlı meyveliginde* yedi mücevherle süslenmiş *Puşpek* (Skr. puṣpaka) *adlı sarayında* ikamet ediyorum.”

tülin+te: rüyasında

ötrü antada kên ol kişi *tülinte* mênî körgeli bolgay (AY VIII, 15a/18)

³⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/13-14, AY VII 9b/24-10a/1, AY VII 12b/1, AY VII 16b/1, AY VII 17a/11, AY VII 17b/24, AY VII 18a/1-2, AY VII 18a/12, AY VII 18a/18-19, AY VIII 8a/1-2, AY VII 12a/21, AY VIII 9a/21-9b/7, AY VIII 13a/13, AY VIII 25b/20, AY VIII 26/25, AY VIII 27/28, AY VIII 30a/14, AY VIII 34a/14, AY VIII 34b/5.

“İşte ondan sonra o kişi *rüyasında* beni görebilecek.”

ol el için+te: o ülke içinde (bulunan)

ol el içinte [ay]ağlıg .. ulug begler buryuklar .. [ya]la yaŋkun alkınıp .. öz [e]t’özleri yokadur (AY VIII, 32a/4)

“O *ülke içinde* saygı duyulan kişiler, büyük beyler, bakanlar iftiralara maruz kalıp kendi bedenleri yok olur, (ölürler).”

ka(n)+ta: her nerede

kanta [birök] bar erser .. eüzg armak kişiler .. artaturlar è[l hanıg] èl orunıntın tayturup (AY VIII, 36a/7)

“Eğer *her nerede* yalancı (ve) sahtekâr insanlar varsa, ülkenin hükümdarını tahtından edip (ona) zarar verirler.”

Tablo 28. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
139	%86.33	%3.44

2.6.1.3. /+TIn/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

iki+din: iki yanda

uzatı tutar siz *ikidin* :: künli aylı uçrugug (AY VII, 16b/22)

“*İki yanda* sürekli güneşli (ve) aylı bayrağı tutuyorsunuz.”

Tablo 29. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+TIn/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.6	%0.02

2.6.1.4. /+KA/

İki örnekte tespit edilmiştir.

köni küsüş+ke: doğru arzularda

...yokka tayanmakıg bilip *köni küsüşke* tükellig bolup : tözinçe tılañurmak üze muñadıñıg iş ködügke tegip ıduk tözte köni yolta ornaşu tegingeyler t(e)ñrim tęp tedi: (AY VII, 2b/9-10)

“...yokluğa dayanmayı bilerek *doğru arzularda* muktedir olup (öğreti) cevherine uygun hitabet vasıtasıyla olağanüstü işlere ulaşp kutsal soyda (ve) doğru yolda kalmatı başaracaklar tanrım.’ diye söyledi.”

t(e)ñri+ke: gökteki (gökte bulunan)

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim m(e)n yme t(e)ñrim sizin üşkünüzte *t(e)ñrike* yalañukka asıglıg küsemiş küsüşüg kanturdaçı alku tınl(ı)glarıg küyü küzetü tutup ênç menjilig kıldaçı uñunçsuz atl(ı)g d(a)r(a)ni nomug öñünü tegineyin tęp öñrü d(a)r(a)ni nomın inçe tęp öñündi ::: (AY VII, 5b/10)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim, bende sizin huzurunuzda *gökteki* varlıklara (ve) insan(lar)a yararlı, (onların) arzularını tatmin edici, bütün canlıları gözetip koruyarak huzurlu (ve) mutlu kılıcı (olan) yenilgisiz adlı *dharani* öğretiyi arz edeyim.’ Diye ricada bulundu ve sonrasında *dharani* öğretiyi sundu.”

Tablo 30. Yerde bulunma hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yerde bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%1.2	%0.05

2.6.2. Zamanda Bulunma Hâli

Eylemin gerçekleştiği zamanı bildiren zamanda bulunma hâli, zaman zarfları üzerinde işaretli, zaman bildiren diğer kelimeler üzerinde ise ek veya ek-edat birleşimiyle işaretlidir (Daşdemir, 2015: 76). Eski Türkçe söz diziminde direkt olarak zaman anlamını veren birtakım kelimelerin (*üðlek, çak, çer, çerig, yık, vakt, dehr, kalp kolu, ecel, rüzgâr, üd, üdün, tıdın, tuş, ugur, zaman, zamane*) yanında isim veya

isim gruplarına gelen *arkun*, *basa*, *birle*, *bile*, *erte*, *kirse*, *öñ*, *ötrü*, *sayu*, *udu*; $/(I)n/$, $/+KA/$, $/+TA/$, $/+çA/$, $/+ø/$ gibi görev öğeleriyle yargıya zamanda bulunma anlamı kazandırılmaktadır (Hunutlu, 2024: 75).

Tablo 31. Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
135	%3.35

2.6.2.1. $/+ø/$

86 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te zaman anlamı veren bazı isimlerin eksiz biçim birimiyle ($ø$) birleşmesi sonucunda zamanda bulunma hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

öñre+ø: eskiden

inçip monta yañırtı öğretindeçi bodis(a)t(a)vlarka boş[gung]uluk tutguluk *öñre* ertmiş üdki bodis(a)t(a)vlar boşgunmış tutmuş tég[me] bo ilinmeksiz atl(1)g dar(a)ni nom kapıgı (AY VII, 1a/13)

“Kısaca burada yeniden öğrenecek (olan) Bodhisatvalar için öğrendiklerini uygulayabileceği (ve) *eskiden*, geçmiş zaman(lar)daki Bodhisatvalar(ın) öğrenerek yerine getirdikleri ... denen bu bağlanmama adlı dharani, öğret(i)lerin kapısı(dır).”

t(e)rk üdün+ø: tez zamanda

...olarka tutdurup inçip bo çambudvip yértinçüte kênjürü yağdurup *t(e)rk üdün* yitlingülük batguluk kılıu teginmegey m(e)n (AY VII, 8b/14)

“...onlara sunup böylece bu Çambudvip (Skr. Jambudvīpa) dünyasında genişçe (bir alana) yayılarak *tez zamanda* kayıp olma (ve) yok olma(larına) engel olacağım.”

k(a)ltı öñre+ø: daha önce

...m(e)n ötrü k(e)ntü özüm têrinim kuvragım birle t(e)ñridem oyun beğiz kılı ol ol orunlarta barıp ol tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzedü teginip *k(a)ltı öñre* ötünü teginmiş ada tudaların barçanı tarkaru kêterü tegingey m(e)n (AY VII, 11b/6)

“...benden sonra kendi cemaatim ile ilahi oyun(lar) düzenleyerek o yerlere gidip o asiller oğlunu (ve) asiller kızını gözetip koruyarak *daha önce* söylenmiş (olan) sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsini yok edecek (ve) gidereceğim.”

yêti kün ertginçe+ø: yedi gün geçtiğinde

...üç *yêti kün ertginçe* :öñreki d(a)r(a)nig sözlezün (AY VII, 15a/17-18)

“Üç (kere) *yedi gün geçtiğinde*, resmime iyice bakarak karşımda durup önceki dharaniyi söylesin.”

ikinti kün ertginçe+ø: iki gün sonra

...*ikinti kün ertginçe* : ’eñ kênki tünle ançulayu ok : umasarlar körgeli : takı yegrek arıg silig : yêr orunug tilezün : (AY VII, 15a/23)

“*İki gün sonra*, en son gecede de görmeyi başaramazlarsa daha iyi, tertemiz bir yer bulsun(lar).”

tünle küntüz+ø: geceyle gündüz

tünle küntüz kılmazun (AY VII, 15b/4-5)

“*Geceyle gündüz* yorulmadan çalışsın(lar), tembellik etmesin(ler).”

*ürüg uzatı+ø*³⁸: daima

ulug çerig içinte : *ürüg uzatı* utmakın : yavalmakın asılmış : yavaş serimlig köñüllüg siz (AY VII, 16a/17)

“Büyük (bir) ordu(nun) içinde, *daima* kazanmayla (ve) güçlenmeyle artmış, uysal, sabırlı (bir) gönül sahibisiniz.”

³⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 5b/24-6a/1, AY VII 12a/3, AY VII 13b/17, AY VII 16a/20, AY VII 16b/9, AY VII 16b/15, AY VII 16b/21, AY VII 17a/4, AY VII 17a/10, AY VII 18b/17, AY VII 19b/3, AY VII 19b/23, AY VIII 2a/7, AY VIII 5a/9-10, AY VIII 11a/3-4, AY VIII 15b/13, AY VIII 15b/19, AY VIII 23a/9-10, AY VIII 37a/15, AY VIII 37a/20, AY VIII 37b/17, AY VIII 37b/21, AY VIII 38a/2, AY VIII 38a/8, AY VIII 38a/9.

birer+ø: ara sıra

birer yme körkidip :: vasu atl(ı)g kız körkin (AY VII, 17a/2)

“*Ara sıra* da (kendinizi) Vasu (Skr. Vasu) adlı kız (tanrıça) görünüşüyle gösterip...(gösterirsiniz?)”

üdüñ üdüñ+ø: zaman zaman

yme birgerü :: kamag t(e)ñri kızları : *üdüñ üdüñ* yığılurlar :: inçe k(a)ltı taluy
üglüz : çıızıgıña ü[ner t]eg/o[par t]eg (AY VII,17a/20)

“Ayrıca bütün tanrıçalar *zaman zaman* birlikte, okyanus (ve) nehirler gibi kıyıya nasıl yükseliyorlarsa öyle toplanırlar.”

*apam+ø*³⁹: şimdi

tılañurmak edrem küseyü .. *apam* birök iş yme .. bütürmez ök erser siz ..
t(e)ñrim siziñ ağızanmış .. köni kértü savıñız .. alku barça buzulup .. ezüg bolgay
seziksiz (AY VIII, 6a/1)

“Hitabet erdemini arzulayarak (dilediğim) işi de eğer *şimdi* tamamlamazsanız
tanrım; sizin ağzınızdan çıkan doğru (ve) gerçek bütün sözleriniz bütünüyle
bozularak şüphesiz yalan olacak(tır).”

*amtı+ø*⁴⁰: şimdi

anın *amtı* okıyu :: ötünür m(e)n alkunı .. t(e)ñri burhan têtsisi :: şravaklar
kuvragın kamagun barça (AY VIII, 6a/20)

“O nedenle *şimdi* Tanrı Buddha’nın müridi (ve) (onu) dinleyenler
topluluğunun tamamı(nın) hepsini çağırarak arz ediyorum.”

öñre ertmiş+ø: eskiden, geçmiş(te)

ne üçün tēp tēser .. atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim .. m(e)n öyür m(e)n
öñre ertmiş ür ırak üdte ratnapuşpi atl(ı)g t(e)ñri t(e)ñrisi burhan şazımında tuş tulum
bolup edğü yıltızlıg urug saça tegintim (AY VIII, 9b/21)

³⁹ Benzer örnek için bk. AY VIII 30b/23.

⁴⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/10, AY VII 4a/19, AY VII 8b/24, AY VII 13a/23, AY VII 15b/22, AY VII 16a/7, AY VII 19a/16, AY VIII 2a/15, AY VIII 7b/12, AY VIII 23b/17, AY VIII 26/22, AY VIII 26/20, AY VIII 26/24, AY VIII 27/2, AY VIII 28b/3, AY VIII 37b/11.

“Niçin?” diye sorarsan ey adı yüce, saygıdeğer efendim; ben düşünüyorum (ki) *eskiden, geçmiş(te), çok uzak zaman(lar)da Ratnapuşpi* (Skr. Ratnakusumaguṇasāgaravaiduryakanakagirisuvarṇakāñcanaprabhāsa) adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha öğretilerinde denk olup iyi köklü tohum(lar) saçabilmişim.”

küntemek+ø⁴¹: her gün

...ol ev içinde kirip m(e)ni için *küntemek* üçer kata üç üdte ratnapuşpi atl(1)g t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan atın bo nom erdininiṇ atı birle atayu inçe tēp tēzūn (AY VIII, 12a/17)

“...o ev(in) içine girerek benim için *her gün* üçer defa, üç vakitte Ratnapuşpi adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın adını bu öğreti mücevherinin adı ile anarak şöyle desin:”

ol üdün+ø⁴²: o vakit

ötrü *ol üdün* m(e)n bo savlarıg bilmişte kēn ol kişiniṇ evinte ışın tarıgın edin tavarın aşın içgüsün asa üklitü tēgingey m(e)n (AY VIII, 13a/1)

“(Ondan) sonra *o vakit* ben bu sözleri duyduktan sonra o kişinin evinde(ki) mahsülünü, malını mülkünü, yiyecek içeceğini artırarak çoğaltacağım.”

ötrü+ø⁴³: (işte) o zaman

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ṇrim birök bo yērtinçüte kayu kayu ēl uluşdaki ēligler hanların köni törüsi yok erser *ötrü* ol ēligler hanlar <öz> ēlin uluşın uz başlagalı .. bodunun karasın ēgiṭgeli .. k(e)ntü öz et’özlerin ıduk orunların y(a)ruṭu yaltrıtu tutgalı umazlar (AY VIII, 25b/23)

“Adı yüce, saygıdeğer tanrım; eğer bu yeryüzünde (olan) herhangi ülkedeki hükümdarların doğru töresi yoksa, *(işte) o zaman* o hükümdarlar kendi ülkesini

⁴¹ Benzer örnek için bk. AY VIII 10b/9.

⁴² Benzer örnek için bk. AY VII 5a/8, AY VII 5b/4, AY VII 6a/3, AY VII 6b/15, AY VII 7a/11, AY VII 8a/15, AY VII 11a/12, AY VII 15b/18-20, AY VII 16b/7, AY VII 18b/22, AY VIII 5a/17-18, AY VIII 8b/21, AY VIII 15b/17, AY VIII 15b/22, AY VIII 16a/15, AY VIII 19b/5, AY VIII 21b/7, AY VIII 23b/13, AY VIII 25b/12.

⁴³ Benzer örnek için bk. AY VIII 28a/19.

ustaca yönetmeyi (ve) milletini doyurmayı, kendi bedenlerini (ve) kutsal mekanlarını aydınlatmayı başaramazlar.”

öñre sön üdüñ+ø: son zamanlarda

yme *öñre sön üdüñ* kamag t(e)ñriler kuvragı .. yığıltılar birgerü sumir tagını töpüsinte (AY VIII, 27/16)

“(Ve) ayrıca *eski zamanlarda* bütün tanrılar topluluğu, hep birlikte Sumir Dağı’nın tepesinde toplandılar.”

*kaçan+ø*⁴⁴: ne zaman (ki)

kaçan birök kirserler .. ög karınıta umayta .. anta yme t(e)ñriler .. anı teg ök küzetürler (AY VIII, 28b/14)

“Eğer *ne zaman ki* anne karnına düşerler, orada da tanrılar onları aynı şekilde korurlar.”

öñre+ø: öncesinde

öñre neçe bar erser .. edgü körkle yemişlikler .. ögörgülük sevingülük .. ilinçu kılguca yaraglıg .. t(e)k er[ser] yana belinçteg .. olar barça kurıyur (AY VIII, 33a/21)

“Öncesinde sevinilecek, eğlenilecek ne kadar güzel görünümlü meyvelikler varsa (ve) yine eğlenmeye uygunsa, onlar beklenmedik bir şekilde tamamen kurur.”

Tablo 32. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
86	%63.7	%2.13

2.6.2.2. /+TA/

38 örnekte tespit edilmiştir.

közünür ajun+ta: bu dünyada

⁴⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 10b/7, AY VIII 15b/1, AY VIII 17b/8, AY VIII 24b/19, AY VIII 28b/7.

...t(e)rk üdün ünüş yolug tapdaçı bodis(a)t(a)v yorıklıg közüniür ajunta uzun özlüg yaşlıg kutlug ülüglüg kılıu tegingey m(e)n (AY VII, 8b/20)

“...tez zamanda yükselme yolunu bulacak, Bodhisatva yolunda olan, *bu dünyada* uzun yaşayacak, kutlu (ve) bahtlı (kimseler) kılacağım.”

kaçan yuna tükedük+de: yıkanma (işlemi) bittiğinde

kaçan yuna tükedükde ol yunmış suvug mantal içinteki aş içgü birle suvta tökzün (AY VII, 10b/7-8)

“*Yıkanma (işlemi) bittiğinde* o yıkandığı suyu, alanın (mandalanın) içindeki suya yiyecek içeceklerle birlikte döksün.”

Zamanda bulunma hâlini ifade eden +(I)n biçim biriminin bu işlevini kaybederek üzerine bulunma bildiren bir görev elemanı (+TA) aldığı gözlemlenmektedir: [öd+in (zaman+da) / öd+in+de (zaman+da)]⁴⁵

t(e)nriler luular üdin+te: tanrılar (ve) ejderhalar zamanında

t(e)nriler luular üdinte : öz etöznün barınça : tapıg udug kılzunlar (AY VII, 13b/20)

“*Tanrılar (ve) ejderhalar zamanında*, kendi bedeninin (tüm) varlığınca hizmet etsinler.”

'eñ kênki tün+te: en son gecede

ikinti kün ertginçe : *'eñ kênki tün*te ançulayu ok : umasarlar körgeli : takı yegrek arıg silig : yêr orunug tilezün (AY VII, 15a/23)

“İkinci gün geçince, *en sonki gecede* de görmeyi başar(a)mazsalar; bundan başka, daha iyi (ve) temiz (bir) yeri dilesin(ler).”

*alku üdler+te*⁴⁶: bütün zamanlarda

⁴⁵ Mert, Osman. *Kutadgu Bilig'de Hâl Kategorisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.

⁴⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 16b/3, AY VII 16b/12, AY VII 14a/12, AY VIII 5b/14-15, AY VIII 12a/18, AY VIII 15a/11, AY VIII 17b/4-5, AY VIII 18b/4, AY VIII 23b/6-7, AY VIII 26/1, AY VIII 26/24, AY VIII 29b/8-9, AY VIII 32b/15, AY VIII 33a/10, AY VIII 33a/15-16, AY VIII 35a/21, AY VIII 35b/8, AY VIII 38a/14.

...alku üdlerte üzüksüz :: yertinçü yer suvug küzedür siz (AY VII, 16b/12)

“Bütün zamanlarda yeryüzünü korursunuz.”

tañ+da: tan vaktinde

kimler birök küseser :: sarasvaṭi t(e)ṇrig öṭüngeli : bo d(a)r(a)nılıg ögdi üze :
padakların uz tutup :: *tañda* sayu arıg süzük : kærtgünç köñülin : sözlezün (AY VII, 3)

“Eğer ki, Tanrıça Sarasvatī’yi görmek için kimler istekte bulunursa, bu dharanili övgüden yola çıkarak şiirleri iyice ezberleyip *tan vaktinde* tertemiz (bir şekilde) (ve) inançlı (bir) gönülle söylesin.”

ür ırak üd+te: çok uzak zaman(lar)da

ne üçün tēp tēser .. atı kötrülmüş ayakga tegimlig t(e)ṇrim .. m(e)n öyür m(e)n
öṇre ertmiş *ür ırak üdte* ratnapuṣpi atl(ı)g t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan şazınınta tuş tulum
bolup eḍgü yıldızlıg urug saça tegintim (AY VIII, 9b/21-22)

“Niçin?” diye sorarsan ey adı yüce, saygıdeğer efendim; ben düşünüyorum
(ki) eskiden, geçmiş(te), *çok uzak zaman(lar)da* Ratnapuṣpi (Skr.
Ratnakusumaguṇasāgaravaiduryakanakagirisuvarṇakāñcanaprabhāsa) adlı tanrı(lar)
tanrısı Buddha öğretilerinde denk olup iyi köklü tohum(lar) saçabilmişim.”

közünür üd+de: şimdiki zamanda

kēn keligme üdler+te: sonra gelecek olan zamanlarda

...ap yme *közünür üdde* ap yme *kēn keligme üdlerte* kayu kayu kentlerde
suzaklarda èligler begler orḍusınta karşınta ar(a)nyaḍan orunlarta taglarta arıglarta
bar erser m(e)n ötrü ol orunlarka barıp ağır ayak tapıg udug kılıp küyü küzetü
tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/2-3)

“...hem *şimdiki zamanda* hem de *sonra gelecek olan zamanlarda* hangi
kentlerde, köylerde, hükümdarlar sarayında, ormanlık alanlarda, dağlarda, taşlarda
varsa ben (ondan) sonra o yerlere ulaşip büyük bir saygıyla ibadet edip (onları)
koruyup gözeteyeğim.”

kēn kēn ajunlar+ta: sonraki dünyalarda

...kên kên ajunlarta ülgüsüz sansız kolti nayut sanınça kalp üdlerke tegi üstün t(e)ñri yerindeki altın yalañuk yértinçüsinteki meñilerig meñilep .. 'eñ kêninte burhanlıg edgü üd kolu birle tuş bolup başdınkı yæg kutrulmaklıg tüşke teggeyler (AY VIII, 23b/1-2)

“...sonra(ki) dünyalarda sayısız koñi nayut (Skr. nayuta) sayısı kadar kalpa zamanlara kadar yukarıda tanrı yerindeki, aşağıda insanlar dünyasındaki huzuru yaşayıp en sonunda Buddhalı iyi zamanla rastlaşıp en üstün kurtuluş sonucuna ulaşırlar.”

t(e)ñri yerinde togduk+da⁴⁷: tanrı(lar) yerinde doğduklarında
öñre kılmış kazganmış .. edgü kılınçlar küçinte .. t(e)ñri yerinde togdukda .. t(e)ñri hanı bolurlar (AY VIII, 28b/6)

“Önceden iyi ameller işleyip kazandıkları sayesinde tanrı(lar) yerinde doğduklarında, tanrı hanı olurlar.”

yemi[ş] üd+de: hasat zamanında

yemi[ş] üdde köñülte .. ögrünç sevinç bultukmaz (AY VIII, 33b/8-9)

“Hasat zamanında gönüllerde sevinç bulunmaz.”

ança+da: o zaman

küşsireyür kevilür .. <ançada> yèser yme yana artukrak .. aş içgü tatıgın .. çëvegin bükük bolmazlar (AY VIII, 33b/15)

“O zaman yeseler de zayıflayıp güçsüzleşirler ve yine daha fazla yiyecek içecek lezzetiyle yemekten bıkmış olmazlar.”

⁴⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 15b/3, AY VII 18b/9-10, AY VIII 5b/17-18, AY VIII 14a/15, AY VIII 17b/8-10, AY VIII 24b/17-18, AY VIII 34a/2.

Tablo 33. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
38	%28.1	%0.94

2.6.2.3. /+KA/

Dokuz örnekte tespit edilmiştir.

puş yultuz+ka: puşya yıldızına (denk gelen bir zamanda)

bo otlarığ tüz ülüş kılıp *puş yultuzka* sokup lalap bo d(a)r(a)nı üze ol lalamış otug <yüz> sekiz kata arvazun (AY VII, 9b/15)

“Bu bitkileri kusursuz parça(lar haline) getirip *puşya yıldızına (denk gelen bir zamanda)* öğütüp, ezip (toz hale getirerek) bu dharaniyle o ezilmiş ota yüz sekiz defa büyü sözleri okusun.”

yürün ay sekiz yanı puş yultuz+ka: dolunayda her ay yıldızların değişimi olan sekizli günlerde

yürün ay sekiz yanı puş yultuzka bo dar(a)nig sözleyü meni okızunlar ötünzünler (AY VIII, 20a/11-12)

“Dolunayda her ay yıldızların değişimi olan sekizli günlerde bu dharaniyi söyleyerek beni çağırınsınlar (ve) arz etsinler.”

ne ugur+ka: ne zaman

neçökin t(e)ğrim yal(a)ğuklar yertinçüde turup [o]k .. *ne ugurka* t(e)ğri tęp .. atı bolur olarnığ (AY VIII, 28a/1)

“Tanrım, insanlar yeryüzünde yaşayıp da nasıl, *ne zaman* onların ad(lar)ı ‘tanrı’ diye oluyor?”

*künün+ge*⁴⁸: her gün

⁴⁸ Benzer örnek için bk. AY VIII 10b/4, AY VIII 11b/23.

туру туру ол бегниң .. ёли улуşı içinte .. yala yaŋku ezüg sav .. tev kür *küniñe* asılır (AY VIII, 30a/3)

“O hükümdarın ülkesinde iftira, yalan (ve) hile *her gün* gitgide artar.”

ayamış+ka sevmiş+ke: sayıp sevdiklerinde

tuşamış+ka yazuklap: küçümseyip suçladıklarında

artuk yazuklap yavız yavlak yalaŋkug .. *ayamışka sevmişke* .. tözün yavaş kişilerig .. *tuşamışka yazuklap* g(a)rhlar yultuzlar yorığı .. yèel yagmurnuñ kezigi .. bolar barça tegşilip .. yorımazlar inçip üdinçe (AY VIII, 32b/9-11)

“Kötü insanları *sayıp sevdiklerinde*, asil (ve) sakın insanları *küçümseyip suçladıklarında* yıldızlar(ın) yörüngesi, rüzgar (ve) yağmurun sırası, bunlar bütünüyle değişip zamanlarına göre hareket etmezler.”

tarkarmış+ka: yok ettiğinde

tarkarmışka kop törlüg .. ayıg yavız törülerig .. umış üçün kılğalı .. nomça törüçe buyanıg .. antag osuglug éligler bo ok közünür ajunta <közünürte aşagu buyan tüşiñe tegirler> (AY VIII, 35a/17)

“Her türlü kötü yasaları *yok ettiğinde*, öğretiye (ve) yasaya göre hareket edip sevap almayı başarabildiği için onun gibi hükümdarlar şimdiki bu dünyada büyük sevap karşılığına ulaştırırlar.”

Tablo 34. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
9	%6.6	%0.22

2.6.2.4. /+(X)g/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

alku üdler+ig: bütün zamanlarda

alku üdlerig uzatı :: ağır ayak kılur m(e)n (AY VII, 19b/22)

“*Bütün zamanlarda* daima (size) çok(ça) saygı duyuyorum.”

Tablo 35. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.74	%0.02

2.6.2.5. /+(X)n/

Bir örnekte tespit edilmiştir. Türkçede *instrumental eki* olarak bilinen bu ekin, Eski Türkçede sıklıkla kullanılırken, zamanla canlılığını kaybettiği ifade edilmektedir (Ergin, 2009: 237).

adruk adruk ugur+ın: farklı farklı zamanlarda

ezüg armak küçetür .. *adruk adruk ugurın* (AY VIII, 30a/22)

“Yalancılık *farklı farklı zamanlarda* güçlenir (artar).”

Tablo 36. Zamanda bulunma hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Zamanda bulunma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.74	%0.02

2.7. Çıkma-Kaynak Hâli

İsmin bu hâli, ismin kaynağına veya eylemin başlangıç kaynağına işaret etmektedir (Daşdemir, 2015: 77). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) çıkma-kaynak hâli:

Tablo 37. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
40	%0.99

2.7.1. /+ø/

On örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (Ø) de çıkma-kaynak hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

bındatu+ø: ham ipek(ten)

erklig hannıñ ekese : ürüg uzañı keğer siz :: kök öñlüg *bındatu* ton (AY VII, 16a/21)

“Yama’nın (Skr. Yama, Uyg. erklig han) ablası (olan siz), daima *ham ipek(ten)* mavi renkli elbise giyersiniz.”

yuy kuş yünı+ø: tavus kuşu tüyleri(nden yapılan)

yuy kuş yünı uçruglug :: korkınçig ulug tugunuz ol (AY VII, 16b/11)

“*Tavus kuşu tüyleri(nden yapılan)* püsküller, korku veren yüce tuğunuzdur.”

tal+ø: ağaç dalından

...aşnuça yėti kün yėti tün sekiz tözün baçağ çañşap(u)tın alıp arıg baçağ tañda erte *tal* çıbıkın tañçulap tişin arıñp ağızın yunzun (AY VIII, 14b/14)

“...öncelikli olarak yedi gün yedi gece sekiz asil oruç arınmasını (ahlaki temizliğini) kazanıp orucunu tutup tan vaktinden sonra *ağaç dalından* çubuğu çiğneyerek dişini temizleyip ağızını yıkasın.”

basakı yakın yaguk inançlar+ø⁴⁹: alt basamaktaki (onlara) yakın bürokratlar tarafından

kamagda ulug başdınkı .. el içindeki buyruklar .. antağa kên ulatı .. *basakı yakın yaguk inançlar* .. eźüg armak köñülin .. tevlüg kürlüg kılıkın .. kamagun barça yoriyur (AY VIII, 32a/20-21)

“Her şeyden önce ülke içindeki vezirler, ondan sonra başka *alt basamaktaki (olanlara)* *yakın bürokratlar tarafından* sahte düşüncelerle, hilekâr tavırlarla bütün hepsi hareket ederler.”

⁴⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 7a/11, AY VII 11a/19-20, AY VII 14a/8, AY VII 16b/9, AY VII 19b/9, AY VIII 20a/6.

Tablo 38. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
10	%25	%0.24

2.7.2. /+TA/

Yedi örnekte tespit edilmiştir.

bo dar(a)ni têmek sav+da: bu dharani dediğimiz sözlerden

atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim : monta *bo dar(a)ni têmek savda* ne yörüg üner (AY VII, 1a/21-22)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim; burada, *bu dharani dediğimiz sözlerden* nasıl (bir) anlam çıkar?”

bultukmaz nom+ta: bulunamaz öğretide(n)

bultukmaz nomta togmakı yme bultukmaz (AY VII, 2a/7)

“*Bulunamaz öğretide(n)* ortaya çıkmış olması da elde edilemez.”

dyan+ta: meditasyonlarında

edgü tetyük nom erdinig : ançulayu ok sakınzun :: tözleriñe yaraşı : *dyanta* öğretindeçi ertükin :: bölüklerin yörügün (AY VII, 14a/6)

“İyi denen öğreti mücevherini öylece yaratılışlarına uygun (olarak) *meditasyonlarında* öğrendiklerini (ve) bölümlerin açıklamalarını da düşünsün(ler).”

agızlıg vimanların+ta: ağız saraylarından

ol antaş söğin berü köni kærtü y(a)rılığlıklar üçün .. anın amtı kên yêtiz yuka yêtiz yumşak yımırğa kkirsiz münsüz arıg süzük yipün linhua yapırgakı teg onaru evrilmiş ıduk tillig erdinilerin *agızlıg vimanlarınta* üntürü y(a)rılıkap .. tolپ yüülüg tilgenlerin bütürü örte y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2a/20-21)

“Bunun gibi eskiden beri doğru sözlü oldukları için, o nedenle şimdi mükemmel (şekilde) geniş, mükemmel (şekilde) ince, yumuşak, temiz, kusursuz, saf, duru (ve) mor (bir) lotus yaprağı gibi sağa doğru dönmüş kutsal dil mücevherini *ağız*

saraylarından çıkararak buyurdıklarında; yüz(lerinin) bütün yuvarlaklığını (da) tamamen örtetek konuşurlar.”

meniñ agızım+ta: benim ağzımdan

birök *meniñ agızımta* .. sav söz taşgaru ündükde .. savım éyin yörügi .. bützün barça kalısız (AY VIII, 5b/17)

“Ayrıca *benim ağzımdan* söz dışarı çıktığında; sözüme göre (ortaya çıkan) anlamı bütünüyle eksiksiz (bir şekilde) tamamlasın.”

öñreki burhanlar şazının+ta: önceki Buddhalar(ın) öğretilerinden

ap yme tünle ap yme küntüz bo nom erdini içindeki pağakların yörüglerin kolulayu sakınu tüketip bo çambudivip yértinçüte kênjürü yağturup *öñreki burhanlar şazınınta* urug saçmış... (AY VIII, 9a/22-23)

“Hem gece hem de gündüz bu öğreti mücevheri içindeki şiirlerini (<Skr. pādaka), izahlarını (<Skr. artha) hesaplıca düşünerek tamamlayıp bu Çambudvip yeryüzünde genişçe yayılmasını sağlayıp *önceki Buddhalar(ın) öğretilerinden* (<Skr. śāsana) tohum(lar) saçılmış...”

başlamak ugrın+ta: devlet yönetmesine dayanarak

ulug t(e)ñriler kuvragı .. t(e)ñri urıları <yme> birgerü .. takı yme olarta .. adın asurılar yme arkası .. köni nomça *başlamak ugrınta* .. élniñ hannıñ törüsin .. ürüg uzağı bulurlar .. öğrünç sevinç köñülüg (AY VIII, 37a/13-14)

“Büyük tanrılar topluluğu ve tanrı(ların) oğulları, birlikte ve ayrıca onlardan başka cinler topluluğu da doğru öğretiye göre *devlet yönetmesine dayanarak* o hükümdarın (doğru) yasasıyla daima sevinçli (bir) gönül beslerler.”

Tablo 39. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%17.5	%0.17

2.7.3. /+TIn/

11 örnekte tespit edilmiştir.

baya+dın berüki: baştan beri

birök kim kayu tınl(ı)glar bo ötünmiş d(a)r(a)nılarıg sèziksiz b(e)k katıg süzüük kèrtgünç köñülin tutsarlar sözleserler *baya+dın berüki* sizler ötünmiş tüşke utlıka teggeyler tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 8a/7)

“Öyle ki hangi canlı bu söylediğiniz dharanileri kuşkusuz, sağlam, saf (ve) inançlı (bir) gönülle öğrenerek yerine getirse (ve) söylese (onlar) *baştan beri* söylediğiniz iyi sonuçlara ulaşacaklar.’ diye buyurdu.”

kértü+tin: gerçeklikten (gelen)

kértütin kelmiş altun agızın : nom nomlayu y(a)rılıkap : eñiri edgü üninli : t(e)ñrili kişilig yavalturdu (AY VII, 14a/15)

“(Buddha), *gerçeklikten* gelen altın ağzıyla öğretiyi vaaz edip buyururarak ince, keskin (ve) güzel sesiyle tanrılı, insanlı (herkesi) dinginleştirdi.”

çañıñız+tın: çanınızdan

silkmiş ulug *çañıñız+tın* :: ünmiş ünnüñ tikisin : vint tagdakı kuvragıñız :: barça eşidür yañkusın (AY VII, 16b/17)

“Sallanmış büyük *çanınızdan* yükselen sesin gürültüsünü (ve) yankısını, Vind Dağı’ndaki cemaatiniz bütünüyle işitir.”

İkili kullanımdaki *sınar* ifadesinin, anlamı kuvvetlendirmek için çıkma-kaynak biçim birimiyle birlikte kullanıldığı gözlemlenmektedir.

*kop+tın sınar*⁵⁰: her taraftan

koptın [sınar] eşidilür .. üç [og]uşlug orunta (AY VIII, 36b/16-17)

“(Adı) üç soylu yerde *her taraftan* duyulur.”

kalp üdler+din berü: zamanlardan beri

⁵⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/11, AY VIII 4b/6.

yana ülgüsüz sanşız kolti sanınça *kalp üdlerdin berü* yana turkaru ürüg uzatı
köni kértü savıg ok y(a)rılıkayurlar erti (AY VIII, 2a/5-6)

“Ayrıca sayısız, sonsuz zamanlardan *beri* daima doğru (ve) gerçek (olan)
sözü de buyururlardı.”

sö+đin berü: eskiden beri

ol antag *söğin berü* köni kértü y(a)rılığlar üçün .. anın amtı kên yétiz yuka
yétiz yumşak yımırğa kkirsiz münsüz arıg süzük yipün linhua yapırgakı teg onaru
evrilmiş... (AY VIII, 2a/14)

“Bunun gibi *eskiden beri* doğru sözlü oldukları için, o nedenle şimdi
mükemmel (şekilde) geniş, mükemmel (şekilde) ince, yumuşak, temiz, kusursuz, saf,
duru (ve) mor (bir) lotus yaprağı gibi sağa doğru...”

isig özümüz+tin berü: varlık bulduğumuzdan beri

isig özümüzün berü süzük kértgünç köñülüm üze .. yükünür m(e)n alku
burhanlarını sukançıg tatıglıg tılañurmak edremiñe .. yükünür m(e)n (AY VIII, 3a/6)

“*Varlık bulduğumuzdan beri* saf (ve) inançlı gönlümle bütün Buddhaların hoş
(ve) tatlı hitabet erdem(ler)ine (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

tül+tin töşekin: düştten döşeklerini

...ötrü olarnı kop köñülin ayayu ağırlayu tapınu ötünü teginip yëğülük aşın
keğgülük tonın olurguluk orunun *tültin töşekin* iglemiñdeki ootın emin takı yme adın
ne k(e)rgekin bërü egsüksüz tolu tükel kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 9a/13)

“...(ondan) sonra onlara tüm kalbimle saygı gösterip hizmet ederek (onların)
yiyecek yemeklerini, giyecek giysilerini, oturacak yerlerini, *düşten döşeklerini*, hasta
olduklarındaki ilaçlarını ve ayrıca başka ne gerekliyse (hepsini) verip (onları)
eksiksiz (bir şekilde) tam hale getireceğim.”

tüü yütlerin+tin: saç diplerinden

bo montag ugur yık üze bo nom erdinig nomlağaçı nomçılarıg tılañurmakın
asgalı ögin köñülin üstegeli *tüü yütlerintin* kirip küçlüg küsünlüg kılğalı çoğın
yalının bilge biligin yetitgeli ömekte köñülkermekte yanmaksız turıtmaksız kılğalı

et'özlerin igsiz kemsiz kaçıkların ênç menjilig ürüg uzatı ögrünçlüg sevinçlig kılğalı uyu teginür m(e)n (AY VIII, 23a/3-4)

“Bunun gibi (bir) neden dolayısıyla bu öğreti mücevherini anlatan vaizlerin hitabet kabiliyetlerini artırmak, aklını (ve) gönlünü yüceltmek için *saç diplerinden* girip güçlü kuvvetli kılmaya, aydınlığını (ve) hikmetli bilgiyi edinmesini sağlamaya, tefekkür etmekte sabit kılmaya, bedenlerini hastalıksız, organlarını huzurlu (ve) daima mutlu kılmaya muktedir oluyorum.”

Tablo 40. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+TIn/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
11	%27.5	%0.27

2.7.4. /+KA/

Beş örnekte tespit edilmiştir.

küçi üze yêitmekin+ge: sihirli gücüne dayanarak

anta ötrü ol kuvrag arasinta erigme kondini atl(ı)g braman t(e)ñri t(e)ñrisi burhannıñ küü kelig edremliğ *küçi üze yêitmekine* ol sarasvañi atl(ı)g t(e)ñri kızın öge şlok takşutın inçe tēp tēdi (AY VII, 12a/14-15)

“Ondan sonra, o cemaatin arasında olan/bulunan Kondini (Skr. Vyākaraṇaprāpta-Kauṇḍinya) adlı Brahman, tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın faziletli, *sihirli gücüne dayanarak* (Uyg. küü kelig edrem, Skr. ṛddhipāda, anhiññā) o Sarasvati adlı tanrıçayı metheden (bir) şiiri şöyle okudu:”

yêrtinçülüğ kértü+ke: dünyalık gerçeğe

amtı m(e)n ikileyü *yêrtinçülüğ kértüke* tayanıp tılañurmak erkligi sarasvañi atl(ı)g t(e)ñri kızın ögeyin anıñ edgüsün tēp : anta ötrü inçe tēp şlok sözledi (AY VII, 15b/23)

“Şimdi ben yeniden, *dünyalık gerçeğe* dayanarak güzel konuşma yeteneği(ne sahip) Sarasvati adlı tanrıçayı, onun iyiliğiyle öveyim.’ dedikten sonra (şu) şiiri söyledi.”

olar+ka: onlardan

kayu neçe bar erser .. adınlar köñülin bilteçi açuk adırtılıg körteçi .. kut kolur m(e)n *olarka* .. küü kelig edremlerig ündürzün .. birgerü maña bèrzünler .. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/22)

“Başkaları(nın) kalbini bilen, açık (ve) ayrıntılı gören ne kadar kimse varsa, *onlardan* mutluluk(la) diliyorum ki; olağanüstü güçlerini ortaya çıkarsınlar (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

nomçı+ka: vaizlerden

yana bo nom erdinig nomladaçı nomçıka arkan bodun kara yakın barıp bo nom erdinig nomladaçı *nomçıka* ötüğçi bolzunlar (AY VIII, 17b/15)

“Yine bu öğreti mücevherini anlatan vaizlere (bütün) halk topluluk halinde yaklaşarak bu öğreti mücevherini anlatan *vaizlerden* ricacı olsunlar.”

köni törü+ke: doğru yasaya

ürüg uzatı sımtagsız .. *köni törüke* tayangıl (AY VIII, 37b/18)

“İhmal etmeksizin daima *doğru yasaya* dayan.”

Tablo 41. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%12.5	%0.12

2.7.5. /+tan/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

çın+tan: sandal ağacından

bir arıg evte azu ar(a)nyadan señremte uç makayın suvap mandal kılıp *çıntan* tütsüg köyürüp tapıg udug kılzun (AY VIII, 15a/2)

“Temiz bir evde veya ormanlık alan(daki) manastırda (zemini) sığır gübresiyle sıvayıp (bir) mandala/alan oluşturarak (ve) *sandal ağacından* tütsü yakarak ibadet etsin.”

Tablo 42. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+tan/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.5	%0.02

2.7.6. /+(X)n/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

öz+in: kendiliğinden

edgü edremin et'özün .. *özin* k(e)ntü étılgey (AY VIII, 37b/19-20)

“Bedenin, iyi erdemlerini *kendiliğinden* edinecek.”

Tablo 43. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.5	%0.02

2.7.7. /+l(X)g/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

altun+lug: altından

...sumir tagka tayaglıklar .. yeti *altunlug* tag içinte .. orun ornag tutmışlar .. purnapatiri pañçaşiki .. kün ay g(a)rhlar yultuzlar .. monçulayu bo kamag .. t(e)ñrilerniñ kuvragı .. bo yertinçüg küzedip .. enç meñilig kılzunlar (AY VIII, 7a/14)

“...Sumir (Skr. Sumeru) Dağı'na dayanmış olanlar, yedi *altından* dağ içinde yer tutanlar, Purnapatiri (Skr. Pūrṇabhadra) (ve) Pañçaşiki (Skr. Pañcaśikha), güneş, ay, yıldızlar (ve) buna benzer bütün bu tanrılar topluluğu bu yeryüzünü gözeterek huzur (ve) mutlu kılsınlar.”

Tablo 44. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.5	%0.02

2.7.8. /üze/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

bo d(a)r(a)nilig ögdi+üze: bu dharanili övgüden yola çıkarak

kimler birök küseser :: sarasvatî t(e)ṇrig ötüngeli : *bo d(a)r(a)nilig ögdi üze* :
padakların uz tutup :: tan̄da sayu arıg süzük : kértgünç köñülin : sözlezün (AY VII,
20a/2-3)

“Eğer ki, Tanrıça Sarasvatî’yi görmek için kimler istekte bulunursa, *bu dharanili övgüden yola çıkarak* şiirleri iyice ezberleyip tan vaktinde tertemiz (bir şekilde) (ve) inançlı (bir) gönülle söylesin.”

...küçi+üze yétitmekiṇe: ...gücüne dayanarak

anta ötrü ol kuvrag arasinta erigme kondini atl(ı)g braman t(e)ṇri t(e)ṇrisi
burhannıṅ küü kelig edremliḡ *küçi üze yétitmekiṇe* ol sarasvatî atl(ı)g t(e)ṇri kızın
öge şlok takşuntın inçe tēp tēdi (AY VII, 12a/14-15)

“Ondan sonra, o cemaatin arasında olan/bulunan Kondini (Skr. Vyākaraṇaprāpta-Kauṇḍinya) adlı Brahman, tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın faziletli, sihirli *gücüne dayanarak* (Uyg. küü kelig edrem, Skr. ṛddhipāda, anhiññā) o Sarasvatî adlı tanrıçayı metheden (bir) şiiri şöyle okudu:”

d(a)r(a)ni+üzeki: (bu) dharaniden

birök kim kayu tnl(ı)glar kim s(e)n sözlemiş d(a)r(a)nig .. *d(a)r(a)ni üzeki*
<ögdi> şloklerig ağızlarında tutup .. nomça törüçe üç erdinike inanıp süzük kértgünç
köñül öritip... (AY VIII, 8a/12)

“Eğer ki hangi canlı sen(in) söylediğin dharaniyi (ve) *(bu) dharaniden* şiirleri ağızlarında tutup öğretiyeye göre, kurallara göre üç mücevhere inanıp saf, inançlı (bir) gönül ortaya çıkartarak...”

tegimliginçe törü+üze: yasaların gereğince

körser barın élinte .. tev kür yoḡag kıltaçıḡ .. *tegimliginçe törü üze* .. köni nomça kavırgu ol (AY VIII, 35b/14-15)

“(Eğer) hile (yapanları ve birbirine) iftira edenleri ülkesinde mevcut olduğunu görürse, *yasaların gereğince* doğru öğretiye göre (bunları) yakalamalıdır.”

Tablo 45. Çıkma-kaynak hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Çıkma-kaynak hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%10	%0.09

2.8. Görelik Hâli

Görelilik hâli, yargının bir şeye uygun olarak veya bir şey gereğince yapıldığına işaret etmektedir. Eski Türkçede bu hâli göstermek için çoğunlukla /+çA/ eki ve /+TA üze/ “ek+edat” birleşimi kullanılmaktadır (Alyılmaz, 1994: 76). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ise görelik hâli:

Tablo 46. Görelilik hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Görelilik hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
39	%0.97

2.8.1. /+çA/

34 örnekte tespit edilmiştir. Türkçede vurgusuz çekim eki olarak anılan +ÇA⁵¹, isim ve zamirlere gelerek “+A göre” işlevi göstermektedir (Kahraman, 1999: 282).

⁵¹ Tahsin Banguoğlu bu vurgusuz çekim ekini, *–ce zarfları* (s. 160) ve *kimce hâli* (s. 330) başlıkları altında isimlerde ve sıfatlarda *görelilik hâli* işleviyle nitelendirmektedir. Bk. Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019, s. 330. Zeynep Korkmaz ise ekin

köñül+çe: gönlünce

birök yana küseser at küü yme bütgey *köñülçe* (AY VII, 14b/23)

“Ve eğer şöhet dilerse (o) da *gönlünce* tamam olacak.”

küsüş+çe: isteklerince

montada ulatı ülüşüz : sanşız edgü erdem[i] : eyin kelgey olarnıñ : köñüldeki *küsüşçe* (AY VII, 15a/3)

“Bundan başka, sayısız iyilik (ve) erdeme uygun olarak onların gönül(leri)ndeki *isteklerince* (yerine) gelecek.”

bo törü+çe: bu kurallara göre

birök usar monılayı : *bo törüçe* yorıgalı : oğgurak bütgey bo işi (AY VII, 15a/4)

“Eğer *bu kurallara göre* yürümeyi başarırsa, böylece bu işi bütünüyle bitirecek.”

nom+ça: öğretiyeye göre

k(a)ltı *nomça* bedizetüzün : meniñ etözüm etigin (AY VII, 15b/2)

“(Sonra) benim bedenimi güzelliklerle, *öğretiye göre* nasılsa öyle bezesin(ler).”

*törü+çe*⁵²: öğretiyeye göre

birök kim kayu tınl(ı)glar meniñ körüp birle sözleşeyin tıp sakınsarlar ötrü k(a)ltı aşnukı *törüçe* kılıp bo dar(a)nıñ sözleşsünler (AY VIII, 20b/1)

görelilik işlevini *izâfi eşitlik* (s. 45) başlığı altında değerlendirmekte olup söz konusu ekin “göre” çekim edatına karşılık geldiğini ifade etmektedir. Ayrıca bk. Zeynep Korkmaz. “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten* 6 (1958), 41-68.

⁵² Benzer örnek için bk. AY VIII 7b/16, AY VIII 8a/13-14, AY VIII 19a/14, AY VIII 19a/23, AY VIII 21a/9-10, AY VIII 26/12, AY VIII 26/2-3, AY VIII 29b/18-20, AY VIII 30b/5-6, AY VIII 32b/5-6, AY VIII 34a/12, AY VIII 34b/7, AY VIII 35a/10-11, AY VIII 35a/19, AY VIII 35b/12-13, AY VIII 35b/15-16, AY VIII 36a/18-21, AY VIII 36b/23, AY VIII 37a/4, AY VIII 37a/13, AY VIII 37a/21, AY VIII 37b/2-3, AY VIII 37b/4, AY VIII 37b/23, AY VIII 38a/10.

“Eğer ki hangi canlı beni görüp (benimle) birlikte karşılıklı konuşmak isterseler, önceki gibi *öğretiye göre* yapıp bu dharaniyi söylesinler.”

anıñ savı+(n)ça: onun sözüne göre

ne k(e)rgeklemişin maña sözleser m(e)n ötrü *anıñ savınça* küsüşin kanturu tegingey m(e)n (AY VIII, 25a/2)

“Neye ihtiyacı olduğunu bana söylerse, (ondan) *sonra onun sözüne göre* istediğini yerine getireceğim.”

raçaşast(ı)r törü bitigdeki+çe: Rajaşastra öğreti kitabında yazılanlara göre

s(e)n yme amt[ı] oglum ol törüg tutup *raçaşast(ı)r törü bitigdekiçe* köni yorıp el başlamışın k(e)rgek kayu erür (AY VIII, 26/21-22)

“Sen de şimdi oglum, o öğretiyi öğrenip *Rajaşastra öğreti kitabında yazılanlara göre* doğru hareket ederek ülkeyi yönetmen gereklidir.”

öz erk+çe <öz> tap+ça: kendi seçimleri (ve) istekleri doğrultusunda

kaçan birök tegşilip .. yalañuklar ara intükte .. yalañuklar hanı bolurlar .. erksindeçi *öz erkçe <öz> tapça* (AY VIII, 28b/10-11)

“Eğer (durumları) değiştirilip insanlar ara(sına) ne zaman inerseler, *kendi seçimleri (ve) istekleri doğrultusunda* insanlar hanı olurlar.”

üdin+çe: zamanlarına göre

artuk yazuklap yavız yavlak yalañukug .. ayamışka sevmişke .. tözün yavaş kişilerig .. tutamışka yazuklap g(a)rhlar yultuzlar yorığı .. yeél yagmurnuñ kezigi .. bolar barça tegşilip .. yorımazlar inçip *üdinçe* (AY VIII, 32b/14-15)

“Kötü insanları sayıp sevdiklerinde, asil (ve) sakın insanları küçümseyip suçladıklarında yıldızlar(ın) yörüngesi, rüzgâr (ve) yağmurun sırası, bunlar bütünüyle değişip *zamanlarına göre* hareket etmezler.”

Tablo 47. Görelık hâlini ifade eden /+çA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Görelık hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
34	%87.1	%0.84

2.8.2. /+TA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

erm[ez] törüsüz törü+de: yanlış yasalara göre

erm[ez] törüsüz törüde .. körser yana törüsüz .. ermez yorı[g]ta yoridaçığ ..

<inçip> ötrü olar[nı] amrayurlar severler (AY VIII, 32b/1-2)

“Yanlış yasalara göre hareket edip yine yanlış yolda yürüyenleri gördükten sonra onları (da) severler.”

Tablo 48. Görelık hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Görelık hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.56	%0.02

2.8.3. /ëyin/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

savım+ëyin: sözüme göre

birök meniñ agızımta .. sav söz taşgaru ündükde .. *savım ëyin* yörügi .. bützün barça kalısız (AY VIII, 5b/18)

“(Ayrıca?) benim ağzımdan söz dışarı çıktığında; *sözüme göre* (ortaya çıkan) anlamı bütünüyle eksiksiz (bir şekilde) tamamlasın.”

köñül+ëyin: gönüllerine göre

...köni ögin köñülin bo nom erdinig okıyu d(a)r(a)nılarig sözleyü ne törlüg kut kolunsarlar .. barça *köñül ëyin* kangay bütgey (AY VIII, 8a/19)

“...doğru düşünceyle (ve doğru bir) gönülle bu öğreti mücevherini okuyup dharanileri söyleyerek ne tür mutluluk isterseler; hepsi (bütün bu istekleri) *gönüllerine göre* tamam olacak(tır).”

köñül+éyin: gönüllerine göre

kimler birök küseser .. erdini yinçü ed tavar .. *köñül éyin* tapınça .. küsüşleri t(e)rk kanar .. tēp tēdi (AY VIII, 11a/13-14)

“Her kim eğer mücevher (ve) mal mülk dilerse *gönüllerine göre* (bu) arzuları çabucak yerine gelir.’ diye söyledi.”

Tablo 49. Görelilik hâlini ifade eden /éyin/ verileri

Metin içindeki sayısı	Görelilik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%7.7	%0.07

2.8.4. /üze/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

yavız artak törü+üze: kötü (ve) bozuk yasalara göre

apam birök élig begler .. köni törüg kem[işip ..] *yavız artak törü üze* .. bodun[ug] karag başlasar .. öz orđularında olurup .. üstünki kamag t(e)ñriler .. ötrü körüp bolarını .. busanurlar yme çökerler (AY VIII, 31a/2)

“Eğer şimdi hükümdarlar doğru yasaları bırakıp *kötü (ve) bozuk yasalara göre* halk(lar)ını yönetmeye başlarsa(lar); kendi saraylarında ikamet eden gökyüzündeki bütün tanrılar bunları gördükten sonra kederlenirler ve üzülürler.”

Tablo 50. Görelilik hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Görelilik hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.56	%0.02

2.9. Hedef Hâli

Hedef hâli hareketin yapılış amacını ve hedefini göstermekte olan bir hâldir (Daşdemir, 2015: 78). Eski Türkçede bu hâl genel olarak *tapa*, *tiyin*, *tip*, *üçün* edatları veya */+KA/*, */+TA/*, */+gArU/*, */+ø/* ekleriyle gösterilmektedir (Hunutlu, 2024: 50). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) hedef hâli:

Tablo 51. Hedef hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Hedef hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
147	%3.65

2.9.1. */+ø/*

Bir örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (Ø) de hedef hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

keçlenmeklig+ø: büyümesi için

bo yêrtinçü yêr suvnuç :: *keçlenmeklig* kınıgın : ulug katıgılanmakta yorıyur siz (AY VII, 16a/15)

“Bu yeryüzünün *büyümesi için* istekle, yüce (bir şekilde) gayret etmeye devam ediyorsunuz.”

Tablo 52. Hedef hâlini ifade eden */+ø/* verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.68	%0.02

2.9.2. */+KA/*

125 örnekte tespit edilmiştir.

bodis(a)t(a)vlar+ka: Bodhisatvalar için

inçip monta yaşırtı öğretindeçi *bodis(a)t(a)vlarka* boş[gung]uluk tutguluk
öñre ertmiş üdki *bodis(a)t(a)vlar* boşgunmış tutmuş tég[me] bo ilinmeksiz atl(ı)g
dar(a)ni nom kapığı (AY VII, 1a/12)

“Kısaca burada yeniden öğrenecek (olan) *Bodhisatvalar için* öğrendiklerini
uygulayabileceği (ve) eskiden, geçmiş zaman(lar)daki Bodhisatvalar(ın) öğrenerek
yerine getirdikleri ... denen bu bağlanmama adlı dharani, öğreti(lerin) kapısı(dır).”

*kamag tınl(i)g oglanların+ga*⁵³: bütün insanoğluna

amtı m(e)n yme bo nom erdini içinte *kamag tınl(i)g oglanına* asıglığın körüp
nomlayı y(a)rılıkayur m(e)n tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/20-21)

“Şimdi ben de bu öğreti mücevheri içinde *bütün insanoğluna* yararını görerek
vaaz ederen buyuruyorum, dedi.”

*ol kondini braman+ka*⁵⁴: o Kondini Brahman’a

anta ötrü sarasvati t(e)ñri kızı bo d(a)r(a)nig sözleyü tüketip *ol kondini
bramanka* inçe tēp tēdi (AY VII, 13a/18-19)

“Tanrıça Sarasvati, bu dharaniyi söyleyip tamamladıktan sonra *o Kondini
Brahman’a* şöyle dedi:”

*olar+ka*⁵⁵: onlara

olarka yme kop köñülin : ağır ayak kılzunlar (AY VII, 13b/16)

“*Onlara* da bütün gönülleriyle çokça hürmet etsinler.”

⁵³ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/16, AY VII 5b/10, AY VII 6a/9-10, AY VII 6b/6, AY VII 7a/16-17, AY VII 7b/13, AY VII 8a/1, AY VII 9a/1-14, AY VII 10b/14, AY VII 11b/19-20, AY VII 11b/23-24, AY VII, 12a/5, AY VII 20a/11, AY VIII 5a/16, AY VIII 6a/19, AY VIII 9b/2, AY VIII 9b/12, AY VIII 11a/23-11b/1, AY VIII 16a/7, AY VIII 19b/9, AY VIII 23b/19, AY VIII 26/5-6, AY VIII 26/27, AY VIII 26/13, AY VIII 28a/8-9, AY VIII 28a/23, AY VIII 29a/12, AY VIII 30b/1, AY VIII 35b/5, AY VIII 36b/6-7, AY VIII 37b/7, AY VIII 38a/20-21.

⁵⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/9, AY VII 2b/22-3a/1, AY VII 3b/15, AY VII 5a/13-14, AY VII 5b/6-7, AY VII 6a/3, AY VII 6b/1-2, AY VII 6b/20, AY VII 7a/14-15, AY VII 13b/6-7, AY VII 20a/8-9, AY VIII 8b/1, AY VIII 9b/13-14, AY VIII 10b/8, AY VIII 11b/14, AY VIII 14b/17-18, AY VIII 16a/20, AY VIII 18b/10, AY VIII 19b/5-6, AY VIII 23b/14-15, AY VIII 25b/17-18, AY VIII 27/21, AY VIII 28a/14-15, AY VIII 28a/18-19.

⁵⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/3, AY VII 7a/24, AY VII 8b/12, AY VII 12b/11-14, AY VII 14a/1, AY VII 16b/10, AY VII 16b/16, AY VII 18b/21, AY VIII 4b/12, AY VIII 7b/17, AY VIII 7b/23, AY VIII 14a/17-18, AY VIII 15a/13, AY VIII 15b/8, AY VIII 18a/11, AY VIII 24a/18, AY VIII 25a/1, AY VIII 26/23, AY VIII 26/13, AY VIII 26/25, AY VIII 29b/5, AY VIII 29b/12.

imerigme kamag+ka: kuşatılmış(ların) hepsine

olar+ka: onlara

alku tınl(ı)g oğlanı : *imerigme kamagka* : turgurzunlar edgü ögli :
y(a)rlıkançuçı köñül *olarka* (AY VII, 13b/23-14a/1)

“Bütün insanoğlu; *onlara, kuşatılmış(ların) hepsine* iyi düşünceli, merhametli
(bir) gönülle bağlansınlar.”

tözin+ge: yaratılışına

edgüti yinçürü sakınzun : yok kurug *töziñe* tayanıp :: artukrak anı bışrunzun
(AY VII, 14a/8)

“İyice hürmet ederek düşünsün(ler) (ve) yokluktan *yaratılışına* dayanıp ek
olarak onu (da) öğrensın(ler).”

öz+ke adınagu+ka: kendisine (ve) başkalarına

özke adınaguka asıglıg : alkınçsız ulug küsüşde : bulmış töznün edgüsin (AY
VII, 15b/6)

“(Bunun sonucunda) *kendisine (ve) başkalarına* faydalı, tükenmez büyük
(bir) dilekte bul(un)muş (olacaktır).”

ol kamag ulug tērin kuvrag+ka: bütün o büyük cemaate

ol üdün kondini braman bo şloküg eşidip ögirip sevinip muñadıp ötrü *ol
kamag ulug tērin kuvragka* inçe tēp tēdi (AY VII, 15b/20)

“O zaman Kondini Brahman (Skr. Vyākaraṇaprāpta-Kauṇḍinya), bu şiiri
işittiğinde sevinip şaşırarak *bütün o büyük cemaate* şöyle dedi:”

*erksinmek+ke*⁵⁶: hâkimiyete

t(e)ñridem arjılar arasınta :: *erksinmekke* tegmiş siz (AY VII, 17a/17)

“İlahi kâhinler arasında *hâkimiyete* ulaşmış olansınız.”

⁵⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/8-9-12, AY VII 6a/21, AY VII 8a/8, AY VII 18a/16, AY VII 20a/15-16, AY VIII 8b/14-15, AY VIII 10a/21, AY VIII 15b/2, AY VIII 15b/23, AY VIII 23a/16-17, AY VIII 35a/21, AY VIII 36a/17-18, AY VIII 37b/18.

ödeçiler+ke: düşünenler için

ödeçilerke bir yarlıg :: umug inag bolur siz (AY VII, 17b/12)

“*Düşünenler için* bir tür umut, dayanak olursunuz.”

*tutgu+ka*⁵⁷: korunmak için

ulug törlüg kurtulmak+ka: büyük bir kurtuluşa

kimler birök ol t(e)ñri kızın sizniçileyü ök ögserler : küyü küzetü *tutguka* ötünserler ötrü olar *ulug törlüg kurtulmakka* teggeyler tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 20a/14-16)

“Eğer kim o tanrı kızını sizin gibi överseler, gözetilip *korunmak için* ricada bulunursalar, (işte) o zaman onlar *büyük bir kurtuluşa* erişecekler.’ diye buyurdu.”

kut+ka: kuta (ulaşmak için)

dört törlüg *kutka* katıglandaçılarnıñ sukançıg tatıglıg tılañurmak edremiñe :: yükünür m(e)n (AY VIII, 3a/17)

“Dört türlü *kuta (ulaşmak için)* gayret edecek olanların hoş (ve) tatlı hitabet erdem(ler)ine (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

tüzülmek+ke: düzelmeye

tüzülmekke tegürteçi köni yorıg ol (AY VIII, 14b/4)

“*Düzelmeye* ulaştıracak (olan) doğru yoldur.”

yok+ka çıgay+ka: yoksula

üçün üçün *yokka çıgayka* buşı bērzün (AY VIII, 15b/18)

“Zaman zaman *yoksula* sadaka versin(ler).”

nom tın+ga: öğret(i)nin sesine

öge küleyü teginür m(e)n tēp monça sakınu tükeçip azu seņremlerte azu kentlerte azu suzaklarta azu evlerte azu kurug yerlerte nom nomlaguluk nomlug

⁵⁷ Benzer örnek için bk. AY VIII 2b/18-19, AY VIII 3a/20, AY VIII 9b/17, AY VIII 16b/16-17, AY VIII 17a/12-13, AY VIII 22b/18-20, AY VIII 23b/8-9.

orunta *nom tıŋka* barıp yinçürü töpün yükünüp bo nom erdinig eşidzünler (AY VIII, 18a/22)

“(Bu öğretiyi) överek yerine getireceğim diye bu şekilde düşünmeyi tamamlayıp manastırlarda, kentlerde, köylerde, evlerde veya boş alanlarda öğret(i)nin) vaaz edildiği kutsal yerde *öğreti(nin) sesine* nail olarak saygıyla eğilip başıyla secde ederek bu öğret(i) mücevherini dinlesinler.”

*öz öz orunlarıntaki kişiler+ke*⁵⁸: kendi yerlerindeki insanlara

yana *öz öz orunlarıntaki kişilerke* bo nom erdini içindeki birerkeye yöleşürüğün birerkeye bölükin birerkeye üjük akşar padakın birerkeye utpad tıltağın birer birer burhanlar atın birer birer bodis(a)t(a)vlar atların birer şlokin birer padakın viyançanın ’eğ mintin bo nom erdininiğ atın erser yme nomlazunlar sözlezünler (AY VIII, 18b/17-18)

“Yine *kendi yerlerindeki insanlara* bu öğret(i) mücevheri içindeki bir benzerini, bir bölümünü, bir sihirli şiirini, bir varlık nedenini, birer kez Buddhalar(ın) adını, birer kez Bodhisatvalar(ın) adlarını, birer şiirini, birer paragrafını ve hatta (varsa) bu öğret(i) mücevherinin adını da öğretsinler, söylesinler.”

sözledeçi kişi+ke: söyleyecek kişiye

san+ga: sana

kaçan m(e)n kesler m(e)n öz <et’öz> körkümin körkitip bo dar(a)ni *sözledeçi kişi*ke ya tözünüm *sana* negü k(e)rgek tēp ayıtgay m(e)n (AY VIII, 24b/21-22)

“Ben ne zaman gelirim bu dharaniyi *söyleyecek kişi*ye kendi bedenim(in) resmini göstererek ‘Ey asilim, *sana* ne gerek(li)?’ diye soracağım.”

bartaçı+ka körgeli: bunları görmek isteyenlerde

bartaçıka körgeli busuş kadgu kaygu sakınç kelür (AY VIII, 33b/3)

“*Bunları görmek isteyenlerde* keder (ve) kaygı belirir.”

⁵⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/19-20, AY VII 20a/12, AY VIII 25a/23-25b/1, AY VIII 35b/9-10.

Tablo 53. Hedef hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
125	%85	%3.1

2.9.3. /+TA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

kaşıglanmak+ta: gayret etmeye (devam ediyorsunuz)

bo yêrtinçü yêr suvnuş :: keşlenmeklig kınıgın : ulug *kaşıglanmakta* yoriyur
siz (AY VII, 16a/15-16)

“Bu yeryüzünün büyümesi için istekle, yüce (bir şekilde) *gayret etmeye*
devam ediyorsunuz.”

Tablo 54. Hedef hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.68	%0.02

2.9.4. /+(X)n/

Altı örnekte tespit edilmiştir.

kut kolunmak+ın: mutluluk isteğine

eğinğiri üninli ıduk kutlug tilinli : *kut kolunmakın* bulyük ol (AY VII, 14a/23)

“İnce, keskin sesiyle (ve) kutlu, uğurlu diliyle *mutluluk isteğine* ulaştıracak
olan(dır).”

alku ug(u)r+ın: tüm zamanlar için

alku ugrın küseyür m(e)n .. ezügsüz iğidsiz kértü sözü (AY VIII, 6b/3)

“Yalansız, yanlışsız gerçek sözü *tüm zamanlar için* istiyorum.”

şirikini kut t(e)ğrisi+n: kutlu Şirikini tanrısına

t(e)rkin tavrata ötünür m(e)n ..  irikini kut t(e) risin (AY VIII, 12b/17-18)
“Kutlu  irikini tanrısına alelacele arz ediyorum.”

sevinç teg rmek k   l+in: sevinç ulaştırmak fikriyle

anı    n atı kırılmış ayagka tegimlig t(e) rim ol ugurtakı yalanuklar ma a
utlı *sevinç teg rmek k   lin* inçe t p sakın  sakın salar .. m(e)n oğgurak bo nom
erdinig s   k k   lin eşidür m(e)n tutar m(e)n ayayur m(e)n ağırlayur m(e)n (AY
VIII, 18a/11-12)

“O nedenle adı yüce, saygıdeğer efendim; o zamandaki insanlar bana *sevinç
ulaştırmak fikriyle*  yle diyerek düşünseler, ben tamamıyla bu öğreti mücevherini saf
düşüncelerle dinleyeceğim, (  retiye) sahip çıkacağım (ve ona) hürmet edeceğim.”

tapı  udug kılmak k     +in: adak(lar) sunmak arzusuyla

birök bo nom erdinike *tapı  udug kılmak k     sin* evin barkın   ip <yaratıp>
'e  mintin bir k   etri bir pra <er er> assarlar <ol tınl(1)glar> altı kat amranmak o u 
t(e) ri y rinte y ti erdinin   iglig or u karşı içinte tapınça togarlar (AY VIII, 19a/18-
19)

“Eğer bu öğreti mücevherine *adak(lar) sunmak arzusuyla* evini yapıp ve hatta
bir güneşlik, bir  ardak assalar; o canlılar altı kat arzu tanrı soyu yerinde yedi
mücevherle süslenmiş saray içinde arzularına göre doğarlar.”

alku tınl( )g oğlanı+n: bütün canlılara

ası lı  menilic kılğalı *alku tınl( )g oğlanın* .. tarkargalı     n s zikic
y rtin  deki  kir     (AY VIII, 27/5)

“*Bütün canlılara* fayda sağlamak (ve) yeryüzündeki şüpheyi, tereddütü
gidermek için...”

Tablo 55. Hedef h lini ifade eden /(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef h�lini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%4	%0.14

2.9.5. /+(X)g/

Yedi örnekte tespit edilmiştir.

müingülük tayşing nom+ug: Mahayana Budizmi'nin öğretisine

ulug *müingülük tayşing nomug* ağırlagalı uduŋ (AY VII, 1b/5-6)

“Yüce *Mahayana Budizmi'nin öğretisine* değer vermeyi başardın.”

üzeliksiz yêg tüş+üg: mükemmel sonuca

şariputiri ya birök kim kayu yalaŋuklar bo d(a)r(a)ni nomug eşidip boşgunsarlar tutsarlar okısarlar sözleserler kértgünserler uksarlar : olar yme montag ok ayagka çiltegke teggeli tegimlig bolup bo ok avant tıtag üze *üzeliksiz yêg tüşüg* buldaçı bolurlar têt y(a)rılıkadı (AY VII, 3a/9)

“Ey Şariputri, bunun yanında hangi insan bu dharaninin öğretisini işiterek öğrenip akılda tutsa okuyup söylese (ve) doğruluğuna inanıp (bütünüyle) anlasa onlar da aynı şekilde saygı gösterilmeye layık duruma gelerek işte bu nedenle *mükemmel sonuca* ulaşacaklardır.’ diye buyurdu.”

ol lalamış ot+ug: o ezilmiş ota

bo otlarig tüz ülüş kılıp puş yultuzka sokup lalap bo d(a)r(a)ni üze *ol lalamış otug* <yüz> sekiz kata arvazun (AY VII, 9b/16-17)

“Bu bitkileri kusursuz parça(lar haline) getirip puşya yıldızına (denk gelen bir zamanda) öğütüp, ezip (toz hale getirerek) bu dharaniyle *o ezilmiş ota* yüz sekiz defa büyü sözleri okusun.”

t(e)ŋri burhan+ıg: Tanrı Buddha'ya

t(e)ŋri burhanıg ayataçı .. bodimata atl(ı)g umay iyesi .. beş yüz oğlanı arasına .. 'eŋ kiçigk(i)ye oğlu yme .. t(e)ŋrilerig luularıg .. yekler kuvragın yme birgerü .. gandarviler kuvragın... (AY VIII, 7a/23-7b/1)

“*Tanrı Buddha'ya* saygı gösteren Bodimata adlı tanrıçalar tanrıçası beş yüz oğlu arasında(n) en küçük oğlu da (dâhil olmak üzere), tanrıları, ejderhaları ve (bunlarla) birlikte şeytanlar topluluğunu, gökyüzü müzisyenler togluluğunu (Skr. gandharva) (ve)...”

üç erdini+g: üç mücevhere

maña tapıg udug kılmış yıd yıpar hua çeçek aş içgüg satıp anıñ satıgı üze yana *üç erdinig* ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 15b/11)

“Bana ibadet edip güzel kokuları, çiçekleri (ve) yiyecek içeceği satıp onun bedeliyle yine *üç mücevhere* hürmet etsinler.”

bo nom erdini+g: bu öğreti mücevherine

kaçan yalañuklar bo montag meñilig toñalıg ögrünçlüg sevinçlig boltuklarında ötrü ançada *bo nom erdinig* artukrak ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 17b/11)

“Her ne zaman insanlar, bunun gibi sevinçli (ve) huzurlu olduklarında o zamandan sonra *bu öğreti mücevherine* daha çok hürmet etsinler.”

raçaşastır+ıg: Rajaşastıra

ağır ayamak sakınçın .. *raçaşastır+ıg* ayagıl (AY VIII, 37b/15)

“Büyük bir saygı düşüncesiyle *Rajaşastıra* hürmet et.”

Tablo 56. Hedef hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%4.7	%0.17

2.9.6. /+nI/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

olar+nı: onlara

...ötrü *olarını* kop köñülin ayayu ağırlayu tapınu ötünü teginip yëğülük aşın keğgülük tonın olurguluk orunun tültin töşekin iglemişdeki ootın emin takı yme adın ne k(e)rgekin bërü egsüksüz tolu tükel kılı tegingey m(e)n (AY VIII, 9a/10)

“...(ondan) sonra *onlara* tüm kalbimle saygı gösterip hizmet ederek (onların) yiyecek yemeklerini, giyecek giysilerini, oturacak yerlerini, düştən döşeklerini, hasta

olduklarındaki ilaçlarını ve ayrıca başka ne gerekliyse (hepsini) verip (onları) eksiksiz (bir şekilde) tam hale getireceğim.”

Tablo 57. Hedef hâlini ifade eden /+nI/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.68	%0.02

2.9.7. /üçün/

Üç örnekte tespit edilmiştir. Kelime kökünün *uç* ismine dayandığı ifade edilen *üçün*⁵⁹ edatı, bu bağlamda kendinden önceki isimle ancak bir isim tamlaması yoluyla ilişkilendirilebilmektedir (Korkmaz, 1961: 33-34).

tınl(ı)glar oğlanı+üçün: canlılar(ın) çocukları için

kamag *tınl(ı)glar oğlanı üçün* : tılañurmak til ağız bilge bilig edrem küü kelig kılğalı udun (AY VII, 13a/20-21)

“Bütün *canlılar(ın) çocukları için*, dilinle, ağzınla güzel konuşmanın hikmetini, sihirli gücünü kavradın.”

k(e)ntü özi+üçün: kendisi için

bêş ajun tınl(ı)glar+üçün: beş dünya(daki) canlılar için

k(e)ntü kılmış ayıg kılınçların aç a yaða kşanti kılıp yana k(e)ntü özi üçün bêş ajun tınl(ı)glar üçün kut kolur buyan evirzün (AY VIII, 14b/21-22)

“Kendi işlediği kötü amellerini açıklayarak tövbe edip yine *kendisi için* (ve) *bêş dünya(daki) canlılar için* kutluluk isteyerek sevabı yönlendirsin.”

⁵⁹ Ayrıca bk. Zeynep Korkmaz, “uçun ~ üçün ~ için vb. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten* 9 (1961), 31-35.

Tablo 58. Hedef hâlini ifade eden /üçün/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%2	%0.07

2.9.8. /üze/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

b(e)lgürtmek+üze: ortaya çıkarmakta

alku edremlerig *b(e)lgürtmek üze* : sakınguluksuz sözlegülüksüz yme erür siz
(AY VII, 19b/20)

“Bütün erdemler(iniz)i *ortaya çıkarmakta* da hafızalara (ve) sözlere sığmayansınız.”

b(e)lgürtmek+üze: belirtmek üzere

ağınlar *b(e)lgürtmek üze* erksinteçi .. atl(1)g az erigde b(e)lgürtgeli seviglig ..
ađak asrakı orunta .. tujit t(e)ñri yerinte .. neçe bar erser t(e)ñriler... (AY VIII, 6b/22)

“Başkalarını *belirtmek üzere* hâkimiyet elde eden adlı ihtiras muhitinde (Skr. Paranirmitavaşavartin) ortaya çıkan sevgili ayakaltındaki yerde (Skr. nirmāṇaratis), (göğün) tujit (Skr. tuşıta) tanrı(lar) katında ne kadar Tanrı varsa;...”

ênç meñilig kılğuluk yme tılañurmak edremlig nom buşı bèrmek+üze:
huzurlu kılmak ve hitabet faziletli öğreti(nin) sadakasını vermeniz için

yana yme alku tınl(1)g oğlanın *ênç meñilig kılğuluk yme tılañurmak edremlig nom buşı bèrmek üze* sakınu sözleyü yetinçsiz ulug edgü kılınçığ kılınç kazgantın
(AY VIII, 8b/7-9)

“Ayrıca yine bütün insanoğlunu *huzurlu kılmak ve hitabet faziletli öğreti(nin) sadakasını vermeniz için* düşünüp söyleyerek ulaşılması imkansız, büyük (ve) iyi ameller elde ettiniz.”

Tablo 59. Hedef hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hedef hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%2	%0.07

2.10. İlgi Hâli

İlgi hâli, ismin ilgi anlamının başka bir isme veya (yüklem) fiiline bağlanmasıyla gerçekleşen durumdur. Nitelenen hâldeki ögenin ilgili olduğu kavrama işaret etmektedir. İlgi hâli aynı zamanda bir sıfat hâlidir.⁶⁰ Bu hâl, fiile bağlandığında yargının “neyle ilgili”, “ne hakkında” ve “neye dair” olduğuna ilişkin bilgi vermektedir (Daşdemir, 2015: 79). Eski Türkçede genellikle /+KA/, /+TA/, /+TIn/, /+gArU/, /+(I)n/, /+ø/ ekleri kullanılmaktadır (Hunutlu, 2024: 51).

Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ilgi hâli:

Tablo 60. İlgi hâlini ifade eden görev elemanı verileri

İlgi hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
635	%15.75

2.10.1. /+ø/

400 örnekte tespit edilmiştir. Belirtisiz isim tamlamalarında ilgi hâli eksiz (Ø) biçim birimiyle gösterilmektedir.

*t(e)ηri+ø*⁶¹ *t(e)ηrisi*: tanrı(lar) tanrısı

⁶⁰ A. Von Gabain, “Eski Türkçe”, *Târihî Türk Şiveleri*, çev. Mehmet Akalın (Ankara: Sevinç Matbaası, 1979), s. 43.

⁶¹ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/17-18, AY VII 1a/26, AY VII 2b/14, AY VII 4a/10, AY VII 4b/2, AY VII 4b/3, AY VII 5a/13, AY VII 5b/6-7, AY VII 6a/7, AY VII 6b/1-5, AY VII 6b/20, AY VII 7a/14, AY VII 7b/18-19, AY VII 8a/18, AY VII 11a/14-15, AY VII 11b/12-13, AY VII 12a/7-9, AY VII 12a/13, AY VII 14a/1, AY VII 20a/8, AY VIII 7b/12-13, AY VIII 8a/23, AY VIII 8b/23, AY VIII 9b/22-23, AY VIII 10a/4, AY VIII 10b/7-8, AY VIII 11a/16, AY VIII 11b/13-14, AY VIII 12a/19, AY VIII 16a/2, AY VIII 16a/20, AY VIII 19a/8-9, AY VIII 19b/5-6, AY VIII 21a/12, AY VIII 21b/17, AY VIII 23b/14-15, AY VIII 25a/18-19, AY VIII 25b/14-17, AY VIII 26/17-18, AY VIII 38a/17, AY VIII 38b/4.

anta ötrü tük el bilge *t(e)ñri t(e)ñrisi* burhan ayakka tegimlig şariputñi arhantıg okıyu y(a)rılıkap inçe tēp y(a)rılı[ka]dı (AY VII, 1a/8)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, *tanrı(lar) tanrısı* Buddha, saygıdeğer Aziz Şariputri’yi çağırarak şöyle buyurdu.”

Ayrıca tamlayanı özel isimlerden oluşan belirtili isim tamlamalarında da genellikle ilgi hâli eksiz biçim birimiyle ifade edilmektedir.

*müñgülik tayşing+ø*⁶² *nom*: Mahayana Budizmi’nin öğretisi

edgü edgü s(e)n şariputriya ulug *müñgülik tayşing nom*da kireli uduñ (AY VII, 1b/2)

“Ey Şariputri; iyi, iyi (kutlarım)! Sen yüce *Mahayana Budizmi’nin öğretisinde* bulunmayı başardın.”

*ud+ø*⁶³ *mayakı*: sığır gübresi

ötrü antada basa ahlak yerte satgaksız arıg orunta *ud mayakın* suvap sekiz çikin turkı <törtgil> mantal kılzun (AY VII, 10a/1)

“Ondan sonra, ıssız (bir) yerde (ve) sakin (bir) ortamda *sığır gübresiyle* sıvayarak sekiz omuz uzunluğunda dört köşeli bir alan (mandala) oluştursun.”

mantal+ø oñrası: alanın (mandalanın) ortası

ol ıgaç+ø üzesi: o ağacın üzeri

mantal oñrasında oy kazıp bir ulug çupun kömüp üzesinde suv akguluk yazı ban ıgaç urup *ol ıgaç üzesinde* ol sokmış otug suv birle kayıñturup urzun (AY VII, 10a/13-15)

“Alanın (mandalanın) ortasına (ufak bir) çukur kazıp, büyük bir kâse gömüp üstüne su akacak (bir) ağaç yerleştirip *o ağacın üzerine* (de) o ufaltılmış otu suyla kaynatarak koysun.”

ol suv+ø içi: o suyun içi

⁶² Benzer örnek için bk. AY VII 1b/3, AY VII 1b/4-5, AY VII 1b/5-6.

⁶³ Benzer örnek için bk. AY VIII 12a/6.

bo d(a)r(a)ni üze ot birle kayıntırmış isig suvug yüz sekiz kata arvap çupunta koğup törttin yıñak bıntavır tartıp anta kên têmin *ol suv içinte* kirip arıtı yunzun (AY VII, 10b/6-7)

“Bu dharaniden sonra otla kaynatılmış sıcak suyu, yüz sekiz defa büyüli sözler söyleyerek kâseye koyup, dört tarafa perde çektikten sonra hemen *o suyun içine* girip, yıkanıp temizlensin.”

mantal+ø⁶⁴ *içi*: alanın (mandalanın) içi

kaçan yuna tükedükde ol yunmış suvug *mantal içinteki* aş içgü birle suvta tökzün (AY VII, 10b/9)

“Yıkanma (işlemi) bittiğinde o yıkandığı suyu, *alanın (mandalanın) içindeki* suya yiyecek içeceklerle birlikte döksün.”

ol kuvrag+ø⁶⁵ *arası*: o cemaatin arası

anta ötrü *ol kuvrag arasına* erigme kondini atl(ı)g braman t(e)ñri t(e)ñrisi burhannıñ küü kelig edremliğ küçi üze yetitmekine ol sarasvați atl(ı)g t(e)ñri kızın öge şlok takşutın inçe tēp tēdi (AY VII, 12a/12)

“Ondan sonra, *o cemaatin arasında* olan/bulunan Kondini (Skr. Vyākaraṇaprāpta-Kauṇḍinya) adlı Brahman, tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın faziletli, sihirli gücüne dayanarak (Uyg. küü kelig edrem, Skr. rddhipāda, anhiññā) o Sarasvati adlı tanrıçayı metheden (bir) şiiri şöyle okudu:”

ev+ø *içi*: ev(in) içi

uşır otın etiğlig : *ev içinte* erür siz (AY VII, 12b/2)

“Uşır otuyla süslenmiş (bir) *ev(in) içindesinizdir*.”

⁶⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 10b/11-12, AY VII 15a/12-13, AY VII 16a/16, AY VII 17b/6, AY VII 18a/2218b/1, AY VII 19a/6, AY VIII 6b/12, AY VIII 7a/15, AY VIII 8a/1, AY VIII 12a/15-16, AY VIII 16b/21-22, AY VIII 17a/2-3, AY VIII 19a/23, AY VIII 29b/13-14, AY VIII 30a/4, AY VIII 31b/1, AY VIII 32a/4, AY VIII 32a/18-19, AY VIII 34b/15-16, AY VIII 34b/17, AY VIII 36b/13.

⁶⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/9, AY VII 8a/16, AY VII 9a/13, AY VII 17a/16-17, AY VII 17a/22-23, AY VII 17b/1, AY VII 17b/13-14, AY VII 18a/5-6, AY VII 19a/4, AY VII 19b/7, AY VIII 6a/20-21, AY VIII 7b/2-6, AY VIII 16b/4-5, AY VIII 21b/11, AY VIII 27/8-9, AY VIII 28a/5-6, AY VIII 28a/7, AY VIII 28b/8-9, AY VIII 33b/22, AY VIII 37a/20-21.

körki+ø üski: resmi(nin) huzuru

ürüg amıl tikisiz : katıgtı sözlezün bo d(a)r(a)nig : burhan *körki üskinte* (AY VII, 13b/19)

“Bu dharaniyi, *Buddha(’nın) resmi(nin) huzurunda*, daima, sakın, sessiz (ve) iyice/sağlamca söylesin.”

tınl(ı)g+ø⁶⁶ oğlanı: insanoğlu

imerigme+ø⁶⁷ kamag: kuşatılmış(ların) hepsi

alku tınl(ı)g oğlanı : *imerigme kamagka* : turgurzunlar edgü ögli : y(a)rlıkançuçı köñül olarka (AY VII, 13b/23)

“Bütün insanoğlu; onlara, *kuşatılmış(ların) hepsine* iyi düşünceli, merhametli (bir) gönülle bağlansınlar.”

til+ø⁶⁸ lakşanı: dilinin alameti

t(e)ñri burhannıñ ol ünin *til lakşanının* ıdukın : öyü sakınu kolulap : bütürgeli kut kolzun (AY VII, 14b/6-7)

“Tanrı Buddha’nın o sesini, *dil(inin) alametinin* kutsallığını düşünüp derine inerek tamamlamak için mutluluk dilesin.”

vasu atl(ı)g kız+ø körki: Vasu adlı kız görünüşüyle

birer yme körkidip :: *vasu atl(ı)g kız körkin* (AY VII, 17a/2-3)

“Ara sıra da (kendinizi) *Vasu* (Skr. Vasu) *adlı kız* (tanrıça) *görünüüşüyle* gösterip...(gösterirsiniz?)”

udçı+ø kızı+ø körki: çoban(ın) kızı(nın) görünüşü

yileyü b(e)lgürtüp nandı atl(ı)g : *udçı kızı körki* üze (AY VII, 17a/9-10)

⁶⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 4a/20, AY VII 12a/22, AY VII 13a/20-21, AY VII 13b/22, AY VII 17a/5-6, AY VII 19a/17-18, AY VIII 2b/17-18, AY VIII 5a/16, AY VIII 5b/15-16, AY VIII 8a/4, AY VIII 8b/7, AY VIII 10a/13, AY VIII 14b/5-6, AY VIII 21a/19-20, AY VIII 23a/12, AY VIII 28a/23.

⁶⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 13a/21, AY VII 16a/19, AY VIII 5a/22, AY VIII 5b/23.

⁶⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 7b/15-16, AY VII 9a/5-9, AY VII 12a/9, AY VII 18a/3, AY VII 19a/21, AY VIII 3a/2-3, AY VIII 5b/14-15, AY VIII 6b/14, AY VIII 15a/1, AY VIII 15a/6-7, AY VIII 17a/14-15, AY VIII 24b/20, AY VIII 32a/14-15, AY VIII 32b/21.

“(Kimi zaman da) Nanti (Skr. Nanda) adlı *çoban kızı görünüşüyle* hayali (bir şekilde) ortaya çıkarsınız.”

alku kızlar+ø arası: bütün kızlar arası

tag+ø basgukı: dağ(ın) silsilesi

alku kızlar arasına :: *tag basgukı* teg erür siz (AY VII, 18a/8-9)

“Bütün kızlar arasında, (bir) *dağ(ın) silsilesi* gibisiniz.”

barça+ø korkınçları: hepsi(nin) korkuları

sünüş çerig içinte :: korkınçta turmuş tınl(ı)glarig :: azu yme körser siz :: ootlug karımta tüşdeçilerig :: keçiglerde alp yerte : elçi ogrı üze adakmışlarig :: onların *barça* uyur siz :: *korkınçların* kètergeli (AY VII, 18b/6-7)

“Veya savaş ordusunun içinde, tehlikede olan canlıları, ateşli çukura düşenleri, zorlu geçitlerde haydutlarla sıkıntıya düşenleri gördüğünüzde de onların *hepsi(nin) korkularını* gidermeyi başarabilirsiniz.”

eligler+ø begler+ø kıy(ı)tı/kavıtı: hükümdarlar(ın), beyler(in) cezaları

yagılar+ø adası: düşmanlar(ın) tehlikesi

azu yme bekleser :: *eligler begler kıy(ı)tı/kavıtı* üze : azu yme tüşdukta :: *yagılar adası* üze ölümke :: kimler birök bir köñülin :: nomug tutsar siziğe : kurtulurlar korkınçtın : ol emgektin sèziksiz (AY VII, 18b/8-10)

“Ayrıca *hükümdarlar(ın), beyler(in) cezaları* dolayısıyla bekleseler de; *düşmanlar(ın) tehlikesi* nedeniyle ölümle karşılaştıklarında (o) kimseler yine de size (karşı) bir gönülle öğretiyi yerine getirsel, kuşkusuz (tüm) o sıkıntılardan (ve) korkularından kurtulurlar.”

lakşanlarıñız+ø eñigi: alametlerinizin işleyişi

lakşanlarıñız eñigi :: muñadınçığ yetinçsiz (AY VII, 19b/1-2)

“*Alametlerinizin işleyişi*, olağanüstü (ve) ulaşılmaz(dır).”

bilgetaluy+ø şabi: Bilge Taluy öğrenci(leri)

biz *bilgetaluy şabi*: ratna v(a)çir şabiniñ ötügiñe altıncı ayın y(è)g(i)rmi törtü küni bitiyü tolu boltı (AY VII, 20b/1)

“Biz *Bilge Taluy öğrenci(leri)*, Ratna Vaçir (adlı) öğrencinin isteği doğrultusunda altıncı ayın yirmi dördüncü günü(nü) yazarak tamamladık.”

luu+ø hanı: ejderha(lar) hükümdarı

manasi atl(ı)g *luu hanının* sukançığ tatılgıg tılañurmak edremiñe .. yükünür m(e)n (AY VIII, 3b/16-17)

“Manasi (Skr. Mānasvin) adlı *ejderha(lar) hükümdarının* hoş (ve) tatlı hitabet erdemine (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

küşemiş tilemiş işimiz+ø barça: arzuladığımız işimiz(in) hepsi

kuñ kolur m(e)n yalvaru .. *küşemiş tilemiş işimiz* .. t(e)rkin tavrañı *barçanı* .. tüzü tükeñi bütürzün (AY VIII, 5a/7-8)

“(Ben) yalvararak diliyorum ki *arzuladığımız işimiz(in) hepsini* çabucak bütünüyle tamamlasın.”

d(a)r(a)ni+ø⁶⁹ edrem: dharani(nin) erdemi

uz ukayın bileyin bilge bilig *d(a)r(a)ni edrem* (AY VIII, 5a/14)

“Hikmetli bilgi *dharaninin erdemi(ni)* iyice anlayayım, bileyim.”

agızım+ø⁷⁰ içi: ağzım(in) içi

t(e)rkin kirip ornanıñ .. *agızım için* tilimte (AY VIII, 5b/7)

“*Ağzım(in) içine*, dilime girip hemen (oraya) yerleşin.”

burhan+ø⁷¹ küçi: Buddha’nın gücü

⁶⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/20, AY VII 2b/3-5, AY VII 2b/18, AY VII 3a/3-4, AY VII 9a/12, AY VIII 24a/16-19.

⁷⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 19a/7-8, AY VIII 5a/11, AY VIII 24b/7-8.

⁷¹ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/13-14, AY VII 4a/1, AY VII 6a/18, AY VII 8a/18-19, AY VII 8b/10, AY VII 11a/15, AY VII 12a/9, AY VII 13b/19, AY VII 14a/1, AY VII 14a/10-11, AY VII 15a/19-20, AY VII 17a/13, AY VII 20a/19, AY VIII 3b/8, AY VIII 3b/21-22, AY VIII 6a/15, AY VIII 6a/21, AY VIII 6b/8-11, AY VIII 9a/1, AY VIII 9a/23, AY VIII 9b/16, AY VIII 9b/23, AY VIII 12a/19, AY VIII 12b/4, AY VIII 13a/8-10, AY VIII 13a/14-16-17-19-21-22-23, AY VIII 13b/2-3-5-6-8-10-11-

anın amtı olarnı .. t(e)ηri t(e)ηrisi *burhan küçi* üze .. yumgı barçanı ayayu ..
ötünür m(e)n okıyu (AY VIII, 7b/13)

“O nedenle şimdi onları, tanrı(lar) tanrısı *Buddha'nın gücü* ile birlikte (toplu olarak) hepsini saygı göstererek çağırıp arz ediyorum.”

köñül+ø küçi: gönül(ün) gücü

y(a)rlıkançuçı *köñül küçi* üze .. küsüşümçe inzünler .. birgerü maña bérzünler
.. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/15-16)

“İsteğim doğrultusunda merhametli *gönül(ün) gücü*yle insanler (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

t(e)ηri+ø⁷² kızı: tanrıça

t(e)ηri kızı kondini bramannıñ bo ötüğın eşidip inçe tēp tēdi (AY VIII, 8a/8)

“*Tanrıça* (Sarasvati), Kondini Brahman'ın bu ricasını işitince şöyle dedi:”

s(e)n+ø sözleşmiş+ø d(a)r(a)ni: sen(in) söylediğin dharani

birök kim kayu tınl(ı)glar kim *s(e)n sözleşmiş d(a)r(a)nig* .. d(a)r(a)ni üzeki
<ögdi> şloklerig ağızlarınta tutup .. nomça törüçe üç erdinike inanıp süzük kértgünç
köñül öritip köni ögin köñülin bo nom erdinig okıyu d(a)r(a)nilarig sözleyü ne törlüg
kut kolunsarlar .. barça köñül éyin kangay bütgey (AY VIII, 8a/11-12)

“Eğer ki hangi canlı *sen(in) söylediğin dharaniyi* (ve) (bu) dharaniden şiirleri ağızlarında tutup öğretiye göre, kurallara göre üç mücevhere inanıp saf, inançlı (bir) gönül ortaya çıkartarak, doğru düşünceyle (ve doğru bir) gönülle bu öğreti mücevherini okuyup dharanileri söyleyerek ne tür mutluluk isterseler; hepsi (bütün bu istekleri) gönüllerine göre tamam olacak(tır).”

12-14-15-16-17, AY VIII 15b/21, AY VIII 18b/18-19a/2, AY VIII 20a/7-8, AY VIII 22a/20, AY VIII 23a/13-14, AY VIII 26/9.

⁷² Benzer örnek için bk. AY VII 8a/12-13, AY VII 8a/15-16, AY VII 11a/12, AY VII 11b/13, AY VII 11b/16, AY VII 11b/21-22, AY VII 12a/7, AY VII 12a/15-16, AY VII 12a/18-19, AY VII 12b/13, AY VII 13a/17, AY VII 16a/1, AY VII 16a/5, AY VII 16b/10, AY VII 17a/19-20, AY VII 18a/12-13, AY VII 18a/19, AY VII 19a/1, AY VII 20a/12-13, AY VII 20a/19, AY VIII 3b/14, AY VIII 4a/9, AY VIII 5b/1, AY VIII 5b/4, AY VIII 8b/1, AY VIII 8b/3, AY VIII 8b/19, AY VIII 8b/22, AY VIII 11a/17, AY VIII 11b/9, AY VIII 11b/13, AY VIII 16a/3, AY VIII 16a/6, AY VIII 19b/1-2.

toyın şamnanç upasi upasanç+ø: rahip, rahibe, inançlı erkek (ve) inançlı kadın(ın)

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim m(e)n birök kayu *toyın şamnanç upasi upasanç* bo nom erdinig boşgunmışın tutmışın okımışın ulanmışın bitimişin bititmişin körü teginser m(e)n... (AY VIII, 9a/5-6)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim, eğer ben hangi *rahip* (toyın < Çin. dao ren), *rahibe* (şamnanç < Soğd. şmn’nç), *inançlı erkek* (upasi < Soğd. ’wp’sy < Skr. upāsakā) (ve) *inançlı kadın(ın)* (upasanç < Soğd. ’wp’s’nç < Skr. upāsikā) bu öğreti mücevherini öğrendiğini, (onu) yerine getirdiğini, okuduğunu, bağlandığını, yazdığını (ve) yazdırdığını görmeyi başarırısam;...”

aç kız+ø⁷³ emgeki: açlık sıkıntısı

...ol kamag tınl(ı)glarig ülgüşüz sansız ajunlarta .. yüz miñ kolti kalp üdlerke tegi üstün t(e)ñri yerinte altın kişi ajunıta adruk adruk yæg baştınkı edgü menjig aşaguluk menjilegülük .. tüş tem yem içim üze bay menjilig bolguluk .. *aç kız emgekig* körmegülük edgüke tegimlig kılı teginsey m(e)n (AY VIII, 9b/7-11)

“...bütün o canlıları sayısız dünyalarda yüz bin *koñi* adetlik *kalpa* zamanlarına kadar yukarıda, Tanrı yerinde (ve) aşağıda insan(lar) dünyasında (her şeyden) başka en üstün iyiliği, huzuru kabul etmeye, mutlu olmaya, maddi varlık (ve) yeme içme ile ilgili çokça huzurlu olmaya, *açlık sıkıntısını* görmemeye (ve) iyiliğe layık olmaya ulaştıracağım.”

nom+ø⁷⁴ erdini: öğreti mücevheri

kimler birök tutsarlar .. bo *nom erdinig* monçulayu .. öz et’öznüñ kuvragıñ .. èsilmekleri tarıkar .. k(e)rgeklemiştir tonı aşı .. üdün üdün egsümez (AY VIII, 10b/20)

⁷³ Benzer örnek için bk. AY VIII 33a/5.

⁷⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/15, AY VII 1a/3, AY VII 2a/20, AY VII 4a/6-20, AY VII 8a/11, AY VII 8b/1, AY VII 9a/1-3-15, AY VII 10b/18, AY VII 11a/21, AY VII 12a/3-4, AY VII 13b/9, AY VII 14a/4, AY VII 20a/18, AY VIII 8a/16, AY VIII 8b/4, AY VIII 8b/9, AY VIII 8b/17, AY VIII 9a/6, AY VIII 9a/18-19, AY VIII 10b/2-15, AY VIII 11b/2, AY VIII 11b/7, AY VIII 12a/20, AY VIII 15b/19, AY VIII 16a/8, AY VIII 16a/12, AY VIII 16b/1, AY VIII 16b/10-15, AY VIII 16b/16, AY VIII 17b/11, AY VIII 17b/12-14, AY VIII 17b/18, AY VIII 18a/14, AY VIII 18a/22-23, AY VIII 18b/6, AY VIII 18b/18-19a/2, AY VIII 19a/12-13, AY VIII 19a/17-18, AY VIII 21a/17, AY VIII 21b/3, AY VIII 21b/21-22a/4, AY VIII 22a/9-13, AY VIII 23a/1, AY VIII 23a/17, AY VIII 23a/20, AY VIII 25b/3-4, AY VIII 25b/8-9, AY VIII 38b/12.

“Her kim eğer (ki) bu *öğreti mücevherini* yerine getirirse, böylece kendi bedeninin (ait olduğu) topluluğun eksiklikleri giderilir.”

yér+ø tatığı: dünya(nın) zevki

yér tatığı küçetip .. ürüg ürgüt üsdelür (AY VIII, 11a/2-3)

“*Dünya(nın) zevki* güçlenerek daima çoğalır.”

ol tözünler+ø⁷⁵ oğlu: o asiller oğlu

ötrü m(e)n ol ugrta *ol tözünler oğlının* bo evrişin körüp aña yakın kelip ol mandal kılmış evniñ içinte kirip ol sutsita olurup anıñ tapıgın udugın alı tegingey m(e)n (AY VIII, 15a/11-12)

“Sonrasında ben o anda *o asiller oğlunun* bu yaptıklarını görüp ona yaklaşarak o mandala/alan hazırladığı evin içine girerek o tahtta oturarak onun ibadetini kabul buyuracağım.”

yér+ø⁷⁶ hatunı: yer tanrıçası

ol kuvrag+ø arası: o topluluğun arası(nda)

ol üçün vasundari atl(ı)g *yér hatunı ol kuvrag arası*ta erür erti (AY VIII, 16a/16-17)

O sırada Vasundari adlı *yer tanrıçası*, *o topluluğun* arasında bulunuyordu.

yér+ø⁷⁷ altı: yer altı(ndaki)

İNÇE k(a)ltı ed tavar kazganguluk *yér altı*nkı ağılıklarığ tapguluk .. kök kalıkta uçguluk uzun yaşaguluk agat ot alguluk igliglerig öñedtürgülük .. yagı yavlakıg utguluk t(e)rs asıg sözçilerig basguluk bo montag küsüşlerin yügerü kılıp bir arıg evte tayçu étigin kılzun (AY VIII, 19b/19)

“Mesela nasıl ki mal mülk kazanmak, *yer altı*ndaki hazineleri bulmak, gökyüzünde uçmak, uzun yaşamak, olağanüstü ilaçlar elde etmek, hastaları

⁷⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 4b/12-13/16-17, AY VII 11b/4-5, AY VIII 15b/2, AY VIII 22a/5-6.

⁷⁶ Benzer örnek için bk. AY VIII 16a/13-14, AY VIII 19a/9, AY VIII 19b/5, AY VIII 21a/13, AY VIII 21a/15-16, AY VIII 25b/12, AY VIII 26/19, AY VIII,26/21.

⁷⁷ Benzer örnek için bk. AY VIII 7a/1-13, AY VIII 25a/5.

iyileştirmek, düşmanları yenmek, faydasız (sözleri) söyleyenleri engellemek (ve) bunun gibi arzularını açığa çıkararak temiz bir evde aydınlanma yerini hazırlasın.”

t(e)ηriler+ø uruñutu: tanrılar komutanı

ol üdün *t(e)ηriler uruñutu* sançanaçayı *t(e)ηri t(e)ηrisi* burhanka <yana> inçe
tép ötünti (AY VIII, 23b/13-14)

“O vakit *tanrılar komutanı* Sançanaçayı, tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya yine
şöyle arz etti:”

ol mañdal+ø üski: o mandala(nın)/alan(ın) önü

yana *ol mañdal üskinte* yer oçuk kılıp kömür ootı urup kaz üyüri öleñ çeçeki
birle köyürüp meniñ dar(a)nımın yüz sekiz <kata> sözlezün (AY VIII, 24b/13)

“Yine *o mandala(nın)/alan(ın) önünde* yer ocağı yapıp kömür ateşi hazırlayıp
beyaz hardal (ve) çayır çiçeği ile yakarak benim (bu) dharanimi yüz sekiz defa
söylesin.”

adın kişi+ø: başka kişi(lerin)

adın kişi sakınçın bilmekig küseyür erser :: *adın kişi* köñülin bilmek eğremig
biltürgey m(e)n (AY VIII, 25a/11-13)

“*Başka kişi(lerin)* düşüncesini bilmeyi diliyorsa; (ona) *başka kişi(lerin)*
düşüncelerini bilme kabiliyetini bildireceğim.”

yértinçü yer suv+ø⁷⁸ küzetdeçiler: yeryüzü(nün) koruyucuları

yértinçü yer suv küzetdeçiler .. sizler inçe bilinler (AY VIII, 28a/20)

“*Yeryüzü(nün) koruyucuları*, sizler şöyle biliniz!”

t(e)ηri+ø⁷⁹ yeri: tanrı yeri

⁷⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 6a/3-4, AY VII 13b/6, AY VII 17a/8-9, AY VII 17b/11, AY VII 20a/22, AY VIII 5a/15, AY VIII 6b/13-14, AY VIII 7a/1-13, AY VIII 9b/7-11, AY VIII 16b/21-22, AY VIII 11a/8-9, AY VIII 18b/14, AY VIII 25a/17-18, AY VIII 26/14, AY VIII 29b/15, AY VIII 30b/5, AY VIII 31b/11-12, AY VIII 32a/1, AY VIII 35b/11, AY VIII 36a/9, AY VIII 37a/19-20.

⁷⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 18a/18-19, AY VIII 7a/2-8, AY VIII 9b/6-7, AY VIII 18b/13, AY VIII 19a/16-17, AY VIII 19a/21-22, AY VIII 23b/4-5, AY VIII 28a/10, AY VIII 28b/6, AY VIII 29a/15, AY VIII 34b/12-13, AY VIII 36b/19-20.

otuz artukı üç öñi .. *t(e)ñri yeriniñ* erkligi .. bérür ulug küç küsün .. yalañuklar üze erksinü (AY VIII, 29a/2-3)

“Otuz üç (Skr. *trāyatriṃṣā*) başka *tanrı yerinin* muktediri, insanlar üzerine hükmetsinler diye büyük güç kuvvet verir.”

bolar+ø barça: bunlar(in) hepsi

ornanguluk ev barklı .. öz iltinğülük yëveğler .. yıgmış tərmiş ed tavar .. *bolar barça* yumgın saçılur (AY VIII, 30a/20)

“(İnsanların) oturacağı ev bark, kendilerine edindikleri eşyalar, biriktirdikleri mal mülk, *bunlar(in) hepsi* birden dağılır.”

t(e)ñriler+ø⁸⁰ köñüli: tanrılar(in) kalbi

üstünki *t(e)ñriler köñüli* .. kakımañnıñ ugurınta .. ol el uluş antağa .. kên yunçıyur artayur alkınur (AY VIII, 31a/17-18)

“Gökyüzündeki *tanrılar(in) kalbi*, (onların) hiddetinin sebebiyle o ülke sonrasında çürür, bozulur, yok olur.”

aşagu buyan+ø tüşi: büyük sevap karşılığı

tarkarmışka kop törlüg .. ayıg yavız törülerig .. umış üçün kılğalı .. nomça törüçe buyanıg .. antag osuglug éligler bo ok közünür ajunta <közünürte *aşagu buyan tüşi*ne tegirler> (AY VIII, 35a/21)

“Her türlü kötü yasaları yok ettiğinde, öğretiyeye (ve) yasaya göre hareket edip sevap almayı başara bildiği için onun gibi hükümdarlar şimdiki bu dünyada *büyük sevap karşılığına* ulaştırırlar.”

emgenmekler+ø içi: sıkıntılar içi(nde)

emgenmekler içinde .. erte yavlak agırı yme artamaz takı agırıarak içgınmaktın el orunun (AY VIII, 35b/23-36a/1)

⁸⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 12b/6, AY VII 12b/6, AY VII 17b/14, AY VII 17b/17, AY VIII 11a/6-7, AY VIII 21b/5, AY VIII 21b/8-10, AY VIII 22b/21, AY VIII 25a/22, AY VIII 27/10-11, AY VIII 27/17, AY VIII 28a/16, AY VIII 28b/7, AY VIII 29a/18-19, AY VIII 30a/4-9, AY VIII 31a/7, AY VIII 31a/15-16, AY VIII 31b/6, AY VIII 34b/21, AY VIII 36a/15, AY VIII 37a/10-13, AY VIII 37a/17, AY VIII 37b/8-11.

“*Sıkıntılar içinde, çok kötü (ve) ağırı dahi hükümdar(lık) tahtını kaybetmekten daha ağır değildir.*”

begler+ø⁸¹ törüsi: hanlar öğretisi

altun önlüg y(a)ruk yaltrıklıg kopta kötrülmiş nom eligi atl(ı)g nom bitigde raçaşastır tægme *begler törüsin* ukıtmak atl(ı)g y(è)g(i)rminç bölük :: :: :: sek(i)zinc tegzinç :: :: biñiyü okıyu yadıltı (AY VIII, 38b/14-15)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti hükümdarı adlı öğreti kitabında Rajaşastr denen *hanlar öğretisini* anlatmak adlı yirminci bölüm, sekizinci kitap: Yazılıp okunarak yayıldı.”

Tablo 61. İlgi hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
400	%63	%9.92

2.10.2. /+n(X)ŋ/

180 örnekte tespit edilmiştir. Bu ekin /+(X)ŋ/ ve /+(X)n/ kullanımları da mevcuttur.

mo+nuŋ: bunun (sevabı)

ne üçün uțar yègedür tēp tēser kamag üç üdki burhanlar bodis(a)t(a)vlarnıŋ ögi üçün anın *monuŋ* buyan edgü kılınçı uțar yègedür tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/2)

“Niçin fazladır?” dersen üç zamanın bütün Buddhalarının ve Bodisatvalarının anası (olduğu) için *bunun* sevabı, iyiliği daha fazladır.” diye buyurdu.

siz+in⁸² üşkünüz: sizin huzurunuz

⁸¹ Benzer örnek için bk. AY VII 7a/19, AY VII 9a/2-3, AY VII 15b/15, AY VIII 7a/9, AY VIII 7b/19-20, AY VIII 17b/3, AY VIII 21a/22-23, AY VIII 22a/1-2, AY VIII 27/2-3, AY VIII 28b/9, AY VIII 31a/22, AY VIII 32b/23-33a/1, AY VIII 32b/12, AY VIII 37b/12, AY VIII 38a/5-6, AY VIII 38b/1.

⁸² Benzer örnek için bk. AY VII 6a/9, AY VIII 26/12.

atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim m(e)n yme t(e)ñrim *sizñ üşkñüzte* t(e)ñrike yalañukka asıglıg küsemiş küsüşüg kanturdaçı alku tınl(ı)glarığ küyü küzetü tutup ênç meñilig kıldaçı utunçsuz atl(ı)g d(a)r(a)ni nomug ötünü tegineyin tęp ötrü d(a)r(a)ni nomın inçe tęp ötündi (AY VII, 5a/15-16)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim, ben de *sizin huzurunuzda* gökteki varlıklara (ve) insan(lar)a yararlı, (onların) arzularını tatmin edici, bütün canlıları gözetip koruyarak huzurlu (ve) mutlu kılıcı (olan) yenilgisiz adlı dharani öğretiyi arz edeyim.” diye ricada bulundu ve sonrasında dharani öğretiyi sundu.”

siz+in üşkñüz: sizin huzurunuz

m(e)n yme t(e)ñrim *sizin üşkñüzte* t(e)ñrike yalañukka asıglıg alku tınl(ı)glarığ küyü küzetü tutup ênç meñilig kıldaçı d(a)r(a)ni nomug ötünü tegineyin (AY VII, 6a/9)

“Efendim, ben de *sizin huzurunuzda* semavi varlık(lar)a (ve) insan(lar)a yararlı, bütün canlıları koruyup gözeterek huzur (ve) mutluluk verecek (olan) dharani öğretisini arz edeyim.”

ada tudalar+ın barça: sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsi

...ol tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzedü teginip k(a)ltı õñre ötünü teginmiş *ada tudaların barçanı* tarkaru kèterü tegingey m(e)n (AY VII, 11b/7)

“...o asiller oğlunu (ve) asiller kızını gözetip koruyarak daha önce söylenmiş (olan) *sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsini* yok edecek (ve) gidereceğim.”

bo d(a)r(a)ni nom+niñ: bu dharani öğretisinin

amtı *bo d(a)r(a)ni nomniñ* tutguluk törüsin ayu bèreyin tęp anta ötrü şlok takşutın inçe tęp tēdi (AY VII, 13a/23)

“Şimdi *bu dharani öğretisinin* yerine getirme kuralını söyleyeyim, dedikten sonra (bir) şiirle (şunları) söyledi:”

bölükler+in yörügi: bölümlerin açıklamaları

edgü tētyük nom erdinig : ançulayu ok sakınzun :: tözleriñe yaraşı : dyanta öğreindeçi ertükin :: *bölüklerin yörügin* (AY VII, 14a/7)

“İyi denen öğreti mücevherini öylece yaratılışlarına uygun (olarak) meditasyonlarında öğrendiklerini (ve) *bölümlerin açıklamalarını* da düşünsün(ler).”

lakşan+ın tıltag: alametin sebebi

tillig *lakşanın tıltag* éyin :: muṇadınçığg körkitür : yètizi üze tüz örtü üç miṇ ulug miṇ yértinçüg (AY VII, 14a/19)

“Dile özgü (olan) *alametin* sebebinden dolayı olağanüstülüğü gösterdi (ve) sayısız, binlerce yeryüzünü, genişliği boyunca dümdüz örttü.”

burhan+nıṇ ol üni: Buddha’nın o sesi

lakşanı+nıṇ ıduki: alametinin kutsallığı

t(e)ṇri *burhannıṇ ol ünin* til *lakşanınıṇ ıdukın* : öyü sakınu kolulap : bütürgeli kut kolzun (AY VII, 14b/5-7)

“Tanrı *Buddha’nın o sesini*, dilinin *alametinin kutsallığını* düşünüp derine inerek tamamlamak için mutluluk dilesin.”

iş+in barça: işleri(nin) hepsi

ayayu ağırlayur köṇül éy(i)n .. *işin barça* bütürgey m(e)n (AY VII, 14b/14)

“Saygı gösyerip değer veren gönül(leri)nden dolayı *işleri(nin) hepsini* tamamlayacağım.”

men+iṇ etözüm: benim bedenim

k(a)ltı nomça beḍiṇetüzün : *meniṇ etözüm* etigin (AY VII, 15b/2-3)

“(Sonra) *benim bedenimi* güzelliklerle, öğretiye göre nasılsa öyle bezesin(ler).”

yüüzünüz+nüṇ turugı: yüzünüzün duruluğu

yüüzünüzünüṇ turugı : tolun ayka okşayur (AY VII, 17b/8)

“*Yüzünüzün duruluğu*, dolunaya benzer.”

sav söz+ün küçi küsüni: sözün gücü

antag osuglug *sav sözün* .. *küçi küsünü* ugrınta .. alku *tınl(ı)glar* oqlanın ..
yavalturtaçı bolayın (AY VIII, 5b/14)

“Aynı onun gibi, *sözün gücü(nün)* zamanında bütün insanoğlunu
sakinleştiren(lerden) olayım.”

burhanlar+nın y(a)rlığı: Buddhaların buyruğu

kıltaçılar bar erser .. anantaras ayıg kılınçığ .. *burhanlarnın y(a)rlığı* ..
yavalturur bokurur (AY VIII, 6a/8-9)

“Anantaras (Skr. ānantarya) günahları (gibi) kötü işler yapanlar varsa,
Buddhaların buyruğu (onları) dizginleştirir (ve) sınırlandırır.”

têrin+in kuvrag+ın barçanı: cemaatin hepsini

...’eñ mintin kênjürü .. üç miñ yêrtinçü içinteki .. *sav atl(ı)g lokağatu* ..
yêrtinçü yêr *sav iyesin* .. takı yme birleki .. *têrinin kuvragın barçanı* .. ol kamag
t(e)ñrilerig ..alkunı barça ötünür m(e)n (AY VIII, 6b/15-16)

“...ve hatta (dileğimi) genişleterek üç bin(lik) dünya(lar) içindeki *Sav* (Skr.
sahā) adlı Lokadatu (Skr. lokadhātu) yeryüzünün sahibini ve yine birlikte(liğinde)ki
cemaatin hepsini, bütün o tanrıları, hepsini bütünüyle arz ederim.”

tınl(ı)g oqlanları+nın...: insanoğlunun...

alku *tınl(ı)g oqlanlarnın* köni oñaru edgü yıldıızların öritdeçi tözi tüpü erür
(AY VIII, 14b/5-6)

“Bütün *insanoğlunun* doğru, iyi köklerini ortaya çıkaracak, (onların) özü
(olan şiiir)dir.”

ı tarıg kolunası+n içi taşı: ekinlerin içi dışı

...yana adruk adruk hua çeçek tüş yemişlerniñ yıldıızların ulunların butıkların
yapırgakların yana yme *ı tarıg kolunasının* içinin taşımın barça ansız körkle sevgülük
taplaguluk öñlüg yıdılg yêgüke aşaguka yaraglıg kılıu tegingey m(e)n (AY VIII,
17a/9-10)

“...(ve) yine başka başka çiçeklerle meyvelerin köklerini, gövdelerini, budaklarını, yapraklarını ve ayrıca *ekinlerin içini dışını* tamamen benzersiz (bir) görünüşle sevimli, renkli, kokulu, yemeye içmeye uygun kılacağım.”

bo yagız yërke tayaklıg+ın: bu kötü dünyayla ilgili

takı yme *bo yagız yërke tayaklıgın* bütgölük neçe edler bar erserler .. olar barça yirümedin artamadın tükellig büte tegingeyler (AY VIII, 17b/1)

“Ve ayrıca *bu kötü dünyayla ilgili* tamamlanan ne kadar mal mülk varsa onlar(ın) bütünü, zarar görmeden eksiksiz (bir şekilde) tamamlanacaklar.”

kamag têrin kuvragım+nıñ: bütün cemaatimin

ne üçün tēp tēser atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim bo nom erdinig nomlamak tıtagınta m(e)n başın *kamag têrin kuvragımınñ* çoğumuz yalınımız küçümüz küsünümüz körkümüz menizimiz üklyü asılu teginür (AY VIII, 17b/19-20)

“Ne için?” diye sorarsa(nız) adı yüce, saygıdeğer efendim; bu öğreti mücevherini (onların) öğretmesi sayesinde ben başta olmak üzere *bütün cemaatimin* aydınlığı, gücü kuvveti, güzelliği artıkça artar.”

busuşları+n kadguları+n: kaygılarının

busuşların kadguların <alku> tarkargay m(e)n (AY VIII, 25a/14-15)

“*Kaygılarının* hepsi(ni) yok edeceğim.”

bodun+ın: halkının

körüp birök eli[g]ler .. el içinteki *bodunun* .. sıtma[p] étser onların .. mün kağaglar kılmışın astrayastiriş atl(ı)g oruntakı kamag t(e)ñriler kuvragı .. kamagunun bir yanlış .. kagrulur busanur köñülleri (AY VIII, 34b/17)

“Eğer hükümdarlar ülkesindeki *halkının* kabahat işlediğini görüp (de) onların (bu davranışını) engellemezse Astrayastiriş adlı yerdeki bütün tanrılar topluluğu(nun) hepsinin birden gönülleri kavrulur, kederlenir.”

*ög+nün kaḡ+nın*⁸³: ananın babanın

neḡ ötiḡ evrilmeserler kılmasarlar .. *ögnün kaḡnın* y(a)rlığın .. teginmeser tutmasar .. montag osuglug tınl(ı)glar .. törüsüz yal(a)ḡuk tétirler (AY VIII, 35a/1-2)

“Hiçbir nasihate uymazsalar, (kötü yoldan) dönmezseler, *ananın babanın* buyruḡunu tutmazsa(lar); bunlar gibi canlılar töresiz, kanunsuz insanlardır.”

biz+iḡ: bizim

anın inçip toḡgaylar .. *biziḡ* t(e)ḡridem orḡuta (AY VIII, 37a/8-9)

“İşte o nedenle (onlar) *bizim* ilahi sarayımızda doğacaklar.”

et’öz+ün: bedenın

edḡ edremin *et’özün* .. özin k(e)ntü étılgey (AY VIII, 37b/19)

“*Bedenin*, iyi erdemlerini kendiliḡinden edinecek.”

*térin+iḡ kuvrag+iḡ*⁸⁴: cemaatinin

⁸³ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/12-18, AY VII 3b/11, AY VII 3b/22, AY VII 4a/1-2, AY VII 4b/13-14, AY VII 4b/21, AY VII 7b/2-3, AY VII 7b/19-20, AY VII 8b/2, AY VII 10a/7, AY VII 10b/15, AY VII 11b/13-14, AY VII 12a/7-8, AY VII 12a/13-14, AY VII 12a/19-20, AY VII 12b/13-14, AY VII 13b/20-21, AY VII 14a/10-11, AY VII 15a/2-3, AY VII 15b/7-8, AY VII 16a/1, AY VII 16a/14, AY VII 16a/20, AY VII 16b/18, AY VII 16b/23-24, AY VII 17b/3-4, AY VII 17b/4-5, AY VII 17b/20-21, AY VII 17b/24, AY VII 18a/5-7, AY VII 18b/6, AY VII 19a/3-4, AY VII 19a/6-7, AY VII 19b/4-5, AY VII 20b/1-3, AY VIII 2a/11-12, AY VIII 3a/2-3, AY VIII 3a/8-10, AY VIII 3a/10-12, AY VIII 3a/13-16, AY VIII 3a/17-19, AY VIII 3a/20-22, AY VIII 3b/1-4, AY VIII 3b/4-5, AY VIII 3b/8-10, AY VIII 3b/11-13, AY VIII 3b/14-15, AY VIII 3b/16-18, AY VIII 3b/19-21, AY VIII 3b/22-23, AY VIII 4a/2-3, AY VIII 4a/4, AY VIII 4a/7, AY VIII 4a/9-11, AY VIII 4a/12-13, AY VIII 4a/14-16, AY VIII 4a/17-18, AY VIII 4a/19-21, AY VIII 4a/21-22, AY VIII 4b/1-2, AY VIII 4b/4-5, AY VIII 4b/8-9, AY VIII 4b/9-11, AY VIII 5b/12-13, AY VIII 6a/10-17, AY VIII 7a/11-18, AY VIII 8a/8-9, AY VIII 10b/20-22, AY VIII 11a/21-22, AY VIII 11b/17-18, AY VIII 12a/20, AY VIII 13a/2-3, AY VIII 14a/16, AY VIII 15a/11-16, AY VIII 15b/4-5, AY VIII 15b/10-11, AY VIII 16a/3-4, AY VIII 16b/11-12, AY VIII 16b/23, AY VIII 17a/6-7, AY VIII 19a/2-3, AY VIII 21a/13, AY VIII 22a/11-13, AY VIII 22b/3-5, AY VIII 23a/16-17, AY VIII 25a/2, AY VIII 25b/19-20, AY VIII 25b/9-10, AY VIII 25b/4, AY VIII 25b/21-22, AY VIII 26/18-19, AY VIII 26/26-27, AY VIII 27/12-13, AY VIII 27/18, AY VIII 27/21-22, AY VIII 28a/2, AY VIII 28a/12, AY VIII 28b/19, AY VIII 29a/1-2, AY VIII 29a/16-17, AY VIII 29b/23, AY VIII 30a/11-12, AY VIII 31a/13-14, AY VIII 31a/18, AY VIII 32b/12-13, AY VIII 33a/7-8, AY VIII 33b/5-6, AY VIII 33b/12, AY VIII 33b/20, AY VIII 34a/18-21, AY VIII 34b/1-2, AY VIII 34b/18-22, AY VIII 35a/7-8, AY VIII 36a/3, AY VIII 36a/11, AY VIII 36a/14, AY VIII 36a/17-18, AY VIII 36b/18-19, AY VIII 37a/2, AY VIII 37a/5, AY VIII 37a/14, AY VIII 38a/14, AY VIII 38b/5.

⁸⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 6b/3-4, AY VII 6b/23, AY VII 7a/16, AY VII 8b/24, AY VII 9a/10, AY VII 15a/21, AY VIII, 5b/10, AY VIII 5b/17, AY VIII 6a/3, AY VIII 10b/10, AY VIII 12a/7-8, AY VIII 12b/10, AY VIII 12b/19-22, AY VIII 16b/23, AY VIII 17b/22, AY VIII 19b/9, AY VIII 21a/7, AY VIII 22a/19, AY VIII 22b/9, AY VIII 22b/11, AY VIII 22b/13, AY VIII 22b/14, AY VIII 23b/18, AY VIII 24b/4, AY VIII 24b/16, AY VIII 26/7, AY VIII 26/11-12.

tèriniṅ kuvragiṅ arkası .. sevinçlüḡ bolgay uzatı (AY VIII, 37b/20)

“*Cemaatinin* tamamı daima mutlu olacak.”

töpü+n töpüleri: başlarının üstü(nde)

ötrü ol üdün ol kuvragda erigme èligler hanlar başın ulatı kamag ulug tèrin kuvrag ulug ögrünçlüḡ sevinçlig bolu teginip t(e)ṅri t(e)ṅrisi burhannıṅ y(a)rılıḡın *töpün töpülerinte* tuta beş tilgenin pañçamandāl yinçürü töpün yükünü tegindiler (AY VIII, 38b/6)

“O vakitten sonra o toplulukta bulunan hükümdarlar(ın) önderi ve (ayrıca) bütün büyük topluluk, büyük (bir) sevince nail olup tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın buyruḡunu *başlarının üstünde* tutarak beş çarkla, vücutlarının beş uzvuyla tamamen eğilerek başlarıyla secde ettiler.”

Tablo 62. İlgi hâlini ifade eden /+n(X)ṅ/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
180	%28.3	%4.46

2.10.3. /+KA/

35 örnekte tespit edilmiştir. Bu ek ismi başka isimle veya yüklem fiiliyle ilişkilendirebilmektedir (Kara, 2001: 194).

*ayaḡ+ka*⁸⁵ *tegimlig*: saygıdeḡer (saygıya layık)

anta ötrü tūkel bilge t(e)ṅri t(e)ṅrisi burhan *ayaḡka tegimlig* şaripuṭri arhantıḡ okıy y(a)rılıḡap inçe tēp y(a)rılı[ka]dı (AY VII, 1a/8)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, *saygıdeḡer* Aziz Şaripuṭri’yi çağırarak şöyle buyurdu.”

⁸⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/20-21, AY VII 3a/7, AY VII 5a/14, AY VII 5b/8, AY VII 5b/20, AY VII 6a/18, AY VII 6b/2, AY VII 6b/22, AY VII 8a/21, AY VII 8b/23, AY VII 11a/17-18, AY VII 16a/8, AY VIII 6a/10-11, AY VIII 9a/4, AY VIII 9b/19-20, AY VIII 11b/15, AY VIII 14a/12, AY VIII 14a/20-21, AY VIII 16a/22, AY VIII 17b/17, AY VIII 18a/10, AY VIII 19b/8, AY VIII 21b/19, AY VIII 22b/1, AY VIII 23b/16-17, AY VIII 25b/19.

öğretindeçi bodis(a)t(a)vlar+ka: geçmiş zamanlardaki Bodisatvaların

şariputriya s(e)n amtı inçe ukgıl : inçip monta yañırtı *öğretindeçi bodis(a)t(a)vlarka* boş[gung]uluk tutguluk öñre ertmiş üdki bodis(a)t(a)vlar boşgunmış tutmış ... tæg[me] bo ilinmeksiz alt(ı)g dar(a)ni nom kapıgı (AY VII, 1a/13)

“Ey Şariputri; sen şimdi şöylece anla ki yeni öğrenecek Bodisatvaların öğrenerek uygulayacağı, *geçmiş zamanlardaki Bodisatvaların* öğrenerek uyguladığı ... denen bağlanmama adlı dharani, öğreti(lerin) kapısıdır.”

bo edremler+ke: bu faziletlere

tılañurmak erkligi .. tözün t(e)ñri kızıya .. kılın meni tükellig :: *bo edremlerke* egsüksüz (AY VIII, 5b/2)

“Ey hitabet ustası asil tanrıça, beni *bu faziletlere* eksiksiz, tam kılın.”

ëligler hanlar+ka: hükümdarların

küsüşüm ol atı kötrülmüşe ulug y(a)rlıkançuçı köñülin yügerü kılı y(a)rlıkap .. *ëligler hanlarka* tutguluk köni törüg ël başlamak biligig körkiñü y(a)rlıkagay erti (AY VIII, 26/7)

“İsteğim o (ki), ey adı yüce (tanrım); büyük, merhametli (bir) gönlü yükseltmeyi buyurup *hükümdarların* tutacağı doğru töreyi, ülke yönetme bilgisini (bize) bahşediniz.”

ëligler+ke [han]lar+ka: hükümdarların

ya oglum somadivaçiya monta bizim ilkiñde berü ulalu kelmiş ulug küçlüg m(a)habrahmi ulug ezrua t(e)ñri a[y]mış *ëliglerke [han]larka* tutguluk raçaşast(ı)r tægme [tör]ü bitig bar (AY VIII, 26/9-10)

“Ey oğlum Somadivaçi! Burada bizim en eskiden beri süregelenmiş yüce, güçlü Mahabrahmi (Skrç mahabrahma) Brahma tanrı(nın) buyurduğu *hükümdarların* yerine getirmesi gereken Rajaşastra denen öğreti kitabı var(dır).”

aç kız bolmak emgek+ke: kıtlık derdine

ötrü tüşer el uluş .. aç kız bolmak emgekke .. köni törüg koğmaktın .. elig begler tutmağın (AY VIII, 30b/21)

“(Ondan) sonra hükümdarlar doğru yasayı yerine getirmeden bıraktığı için, o ülke kıtlık derdine düşer.”

ağrılmak .. alp açığ tar+ka emgek+ke: ayrılma zahmetine

ögli kaıılı ulatı .. kişi ogul beg yutuz .. eşi ini yme ka kağaş .. eke baltır birgerü .. bolar tüşer *ağrılmak .. alp açığ tarka emgekke* (AY VIII, 31b/17-18)

“Ana baba ve ayrıca insan (ve) oğul, koca (ve) karı, ağabey (ve) küçük erkek kardeş ve hısım akraba, abla (ve) baldız hepsi birden *ayrılma zahmetine* maruz kalırlar.”

Tablo 63. İlgi hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
35	%5.5	%0.86

2.10.4. /+nI/

İki örnekte tespit edilmiştir.

a+nı: onu(n üzerine)

anı köñülkermişinizler k(e)rgek (AY VII, 1a/16)

“*Onu(n üzerine etraflica)* düşünmeniz gerek.”

olar+nı...küşüşleri: onlar(ın) istekleri

birök bar erser kişiler : küşüş tilek koldaçı :: *olarını* barça éyin uyup : kanturur siz *küşüşlerin* (AY VII, 19b/15-16)

“Eğer (herhangi bir) istek, dilekte bulunan kişiler varsa; *onlar(ın) isteklerini* bütünüyle sıralayıp yerine getirirsiniz.”

Tablo 64. İlgi hâlini ifade eden /+nI/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%0.3	%0.05

2.10.5. /+(X)g/

Yedi örnekte tespit edilmiştir. Eski Uygur Türkçesinde nesne durumu olarak kullanılan bu ekin AY VII. ve VIII. Tegzinç’lerde ilgi hâli işlevine de rastlandığı gözlemlenmektedir. Bu durumu Daşdemir, söz konusu cümlelerde ayrı olarak bir nesnenin varlığından söz edilebilmesinden anlaşıldığını ifade etmektedir (Daşdemir, 2000: 118).

ol bodis(a)t(a)vlar+ig; o Bodhisatvalar(ın)

birök kayu bodis(a)t(a)vlar bo d(a)r(a)ni nomug kértü tüz üze bilserler *ol bodis(a)t(a)vlarig* burhanlarta adruksuz ol tēp bilmiş k(e)rgek (AY VII, 2b/19)

“Eğer bu dharani öğretisini doğru bir şekilde hangi Bodhisatvalar bilirseler; o *Bodhisatvalar(ın)* Buddhalardan farkı yoktur, diye bilmek gerek.”

edgü yavız kişiler+ig barça: iyi (ve) kötü insanlar(ın) hepsi

edgü yavız kişilerig :: bir teg barçanı küzedür siz (AY VII, 18b/14-15)

“İyi (ve) kötü insanlar(ın) hepsini bir tek (siz) gözetirsiniz.”

kinarilar+ig arkası: kinari topluluğu

t(e)ñri burhanıg ayataçı .. bodimata atl(ı)g umay iyesi .. beş yüz oğlanı arasın .. ’eñ kiçigk(i)ye oğlu yme .. t(e)ñrilerig luularıg .. yekler kuvragın yme birgerü .. gandarviler kuvragın .. asurilarıg yme ançulayu ok .. *kinarilarıg arkasın* .. kişili kişi ermezli kuvragıg .. ulug uzun et’özlüg .. mahoragilerte ulatıg (AY VIII, 7b/8-9)

“Tanrı Buddha’ya saygı gösteren Bodimata adlı tanrıçalar tanrıçası beş yüz oğlu arasında(n) en küçük oğlu da (dâhil olmak üzere), tanrıları, ejderhaları ve (bunlarla) birlikte şeytanlar topluluğunu, gökyüzü müzisyenler togluluğunu (Skr. gandharva) ve bunlar gibi asuri (Skr. asura) şeytanlarını, yarı hayvan yarı insan

(olan) *kinari* (Skr. kimnara) *topluluğunu*, insan olan (veya) insan olmayan topluluk(lar)ı, çok uzun bedenli mahoragiler (Skr. mahoraga) ve başkalarını (onaylamazlar).”

titsilar+ıg bahşısı: öğrencilerin öğretmenleri

birök körser m(e)n tapınmışın : sarasvati t(e)ṇrike : azu körser m(e)n *titsilarıg* :: *bahşısı* éyin boşgunmışıg :: bergey m(e)n kızlençü törüg : boşgungalı kılğalı (AY VII, 14b/10-11)

“Öyle ki, ben Tanrı Sarasvati’ye tapındığını görsem veya *öğrencilerin öğretmenlerinden* dolayı okuduklarını görsem, öğrenmeleri için gizli kural(lar)ı vereceğim.”

küsemiş küsüşümin kanturdaçı+g: dilemiş olduklarımı yerine getirecek olanın

kılmış işimin bütürteçi+g: yaptığım işimi tamamlayacak olanın

küsemiş küsüşümin kanturdaçıg kılmış işimin bütürteçig d(a)r(a)nisi bo erür (AY VIII, 13b/20-21)

“Dilemiş olduklarımı yerine getirecek olanın (ve) yaptığım işimi tamamlayacak olanın dharanisi budur.”

nomlağaçı nomçılar+ıg: anlatan vaizlerin

bo montag ugur yık üze bo nom erdinig *nomlağaçı nomçılarıg tılaṇurmakın* asgalı ögin köñülin üstegeli tüü yütlerintin kirip küçlüg küsünlüg kılğalı çoğın yalının bilge biligin yetitgeli ömekte köñülkermekte yanmaksız turıtmaksız kılğalı et’özlerin ıgsız kemsiz kaçığların ênç meñjilig ürüg uzatı ögrünçlüg sevinçlig kılğalı uyu teginür m(e)n (AY VIII, 23a/1-2)

“Bunun gibi (bir) neden dolayısıyla bu öğreti mücevherini *anlatan vaizlerin hitabet kabiliyetlerini* artırmak, aklını (ve) gönlünü yüceltmek için saç diplerinden girip güçlü kuvvetli kılmaya, aydınlığını (ve) hikmetli bilgiyi edinmesini sağlamaya, tefekkür etmekte sabit kılmaya, bedenlerini hastalıksız, organlarını huzurlu (ve) daima mutlu kılmaya muktedir oluyorum.”

sözlemek+ig: söylemenin

bo ıduk dar(a)nig törüsi birle *sözlemekig* bo nom erdinig küyü küzetü tutmakıñnıñ buyanlığı asıgı kolusuz erür tıp y(a)rılıkadı (AY VIII, 25b/3)

“Bu kutsal dharaniyi yasasıyla *söylemenin* (ve) bu öğreti mücevherini koruyup kollamanın sevap kazandıran faydası ölçüsüzdür.’ diye buyurdu.”

Tablo 65. İlgi hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%1.1	%0.17

2.10.6. /+l(X)g/

Yedi örnekte tespit edilmiştir.

til+lig erdinileri: dil mücevheri

yüü+lüg tilgenleri: yüz(lerinin) yuvarlaklığı

ol antag söğin berü köni kértü y(a)rılığlıklar üçün .. anın amtı kên yétiz yuka yétiz yumşak yımırğa kkirsiz münsüz arıg süzük yipün linhua yapırgakı teg onaru evrilmiş ıduk *tillig erdinilerin* agızlıg vımanlarınta üntürü y(a)rılıkap .. tolp *yüüülüğ tilgenlerin* bütürü örte y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2a/20-2b/1)

“Bunun gibi eskiden beri doğru sözlü oldukları için, o nedenle şimdi mükemmel (şekilde) geniş, mükemmel (şekilde) ince, yumuşak, temiz, kusursuz, saf, duru (ve) mor (bir) lotus yaprağı gibi sağa doğru dönmüş kutsal *dil mücevherini* ağız saraylarından çıkararak buyurduklarında; *yüz(lerinin)* bütün *yuvarlaklığını* (da) tamamen örterek konuşurlar.”

yüüz+lüg tilgenleri: yüz(lerin) yuvarlaklığı

k(a)ltı *yüüzlüg tilgenlerin* neteg örte y(a)rılıkayur erserler ançulayu ok çambudvip yértinçüg ulatı üç diviplarıg miñ yértinçüg .. üç miñ ulug miñ yértinçüg .. ötgürü ontın sınarkı uluşlarıg bir yme koçmadın tüzü tüketi barçanı toşguru tuyu örte y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2b/2)

“Yüz(lerinin) yuvarlıklığını nasıl ki örterek buyuruyorsalar, tıpkı öyle/onun gibi Çambudvip (Skr. Jambudvīpa) dünyasını ve üç kıtayı, bin yeryüzü parçasını, üç bin(lik) büyük yeryüzü parçasını (ve) dolayısıyla (ötürü) on taraftaki (tüm) memleketleri, bir(ini) bile bırakmadan, hepsini bütünüyle/tamamen doldurarak ayırt edilecek şekilde örterek buyuruyorlar.”

til+lig erdinileri: dil mücevherleri

sakını sözleyü yetinçsiz ol antag ıduk kutlug *tillig erdinileri* üze .. yana inçip nizvanılıg oot yalının örtenü köye turdaçı eşilmiş çolmuş köñüllüg érinç y(a)rlıg tınl(ı)g oğlanların nomlug yagmur yagıtıp éñç tınça tegürü y(a)rıkadılar (AY VIII, 2b/13)

“Düşünüp dile getirilmesi imkansız (olan), bunun gibi kutsal, kutlu *dil mücevherleri* sayesinde yine öyle ihtiraslı (bir) ateşle yanıp duran azalmış, kurumuş gönüllü zavallı insanoğlunu, öğretili yağmur yağdırarak huzur (ve) rahatlığa ulaştırmak üzere buyurdular.”

nom+lug: dinle ilgili

bo nom erdinig eşidip *nomlug* aşka tok bolmakım üze çoğum yalınım ögrünçüm sevinçim asılıp üstelip ötrü bo altı y(è)g(i)rmi tümen sekiz miñ yoçan kalın yetinçsiz yetiz yagız yer tatıgın üklitü kēñürtü teginip dört taloy ügüz içindeki yerniñ toprakın yağlıg yumşak tarıglıg yerlerin şı şılañ edgü kılı tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/16)

“Bu öğreti mücevherini dinleyip *dinle ilgili* doyuma ulaştıktan sonra (ve) parlaklığım, sevincim arttıktan sonra bu yüz altmış bin sekiz bin yoçan ulaşılmaz dünya zevkini artırarak dört okyanus içindeki toprağın bereketli tarlalarını faydalı (ve) güzel kılacağım.”

nom+lug: dinle ilgili

meniñ çoğum yalınım küçüm küsünüm körküm meniñizim asılıp üstelip *nomlug* aşka tok bolmakım üze bo yeti miñ yoçan turkı kēñ alkıg çambudivip yertinçü yer suvug yerin toprakın k(a)ltı öñreki teg kılı teginip .. imerigme kamag tınl(ı)glarig éñç meniñlig kılğalı uyu tegingey m(e)n (AY VIII, 18a/1)

“Benim aydınlığım, gücüm, güzelliğim artıp *dinle ilgili* doyuma ulaşmışlığım sayesinde bu yedi bin yoçan uzunluğu kadar geniş Çambudvip yeryüzünü, toprağını aynı önceki gibi yapmayı başarıp bir araya gelmiş bütün canlıları huzurlu kılmayı başaracağım.”

nom nomlaguluk nom+lug orun: öğreti(nin) vaaz edildiği kutsal yer

öge küleyü teginür m(e)n tēp monça sakınu tüketip azu seņremlerte azu kentlerde azu suzaklarda azu evlerde azu kurug yērlerte *nom nomlaguluk nomlug orunta* nom tıŋka barıp yinçürü tōpūn yūkūnūp bo nom erdinig eşidzūnler (AY VIII, 18a/21)

“(Bu öğretiyi) överek yerine getireceğim diye bu şekilde düşünmeyi tamamlayıp manastırlarda, kentlerde, köylerde, evlerde veya boş alanlarda *öğreti(nin) vaaz edildiği kutsal yerde* öğreti(nin) sesine nail olarak saygıyla eğilip başıyla secde ederek bu öğreti mücevherini dinlesinler.”

Tablo 66. İlgi hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%1.1	%0.17

2.10.7. /üze/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

ig agrig emgek+üze: hastalık (ve) sıkıntı (çektirmeyecek)

yēlvi kömen+üze: büyüye

takı yme atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ŋrim m(e)n amtı sizij ūskūñūzte bo nom erdinig nomladaçı nomçılarka eşidteçi tıñladaçı tınl(ı)glarka g(a)rhlar adası tegmegülük togmış yultuz karşıtı tūş bērmegülük *ig agrig emgek üze* emgenmegülük sūñūş atış adası üze yokadmaguluk uçık yēlpik üze uçınmaguluk : *yēlvi kömen üze yēlvikmegülük...* (AY VII, 9a/4-5-8)

“Yine adı yüce, saygıdeğer tanrım; ben şimdi sizin huzurunuzda bu öğreti mücevherinin (vaaz ettiği) vaizlerine, (onu) işiten (ve) dinleyen canlılara, yıldızların

tehlikesine maruz bırakmayan, doğan yıldızların karşısında meyve verdirmeyecek, *hastalık (ve) sıkıntı (çektirmeyecek)*, savaş tehlikesiyle yokluk vermeyecek, cinlerden koruyacak, *büyüye* maruz bırakmayacak... “

tüş tem yem içim+üze: maddi varlık (ve) yeme içme ile ilgili

...ol kamag tınl(1)glarığ ülgüşüz sansız ajunlarta .. yüz miñ kolti kalp üdlerke tegi üstün t(e)ñri yerinte altın kişi ajunınta adruk adruk yæg baştınkı edgü meñig aşaguluk meñilegülük .. *tüş tem yem içim üze* bay meñilig bolguluk .. aç kız emgekig körmegülük edgüke tegimlig kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 9b/9-10)

“...bütün o canlıları sayısız dünyalarda yüz bin *koñi* adetlik *kalpa* zamanlarına kadar yukarıda, Tanrı yerinde (ve) aşağıda insan(lar) dünyasında (her şeyden) başka en üstün iyiliği, huzuru kabul etmeye, mutlu olmaya, *maddi varlık (ve) yeme içme ile ilgili* çokça huzurlu olmaya, açlık sıkıntısını görmemeye (ve) iyiliğe layık olmaya ulaştıracağım.”

ed tavar ağı barım altın kümüş koyn tılkı ı tarıg aş içgü ton kedim+üze: mal mülk, zenginlik, altın, gümüş, türlü hayvanlar, mahsül, yiyecek içecek (ve) giyim kuşam ile ilgili

m(e)n ne törlüg tilekin k(e)rgekin tükel ayıtıp *ed tavar ağı barım altın kümüş koyn tılkı ı tarıg aş içgü ton kedim üze* küsüşlerig kançuru tegingey m(e)n (AY VIII, 15a/21-23)

“Ben her türlü dileğini, ihtiyacını eksiksiz (bir şekilde) söyleyip *mal mülk, zenginlik, altın, gümüş, türlü hayvanlar, mahsül, yiyecek içecek (ve) giyim kuşam ile ilgili* dileklerini yerine getireceğim.”

Tablo 67. İlgi hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	İlgi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%0.6	%0.09

2.11. Karşılık Hâli

Söz konusu görev elemanının yüklem anlamını “değer, kıymet bildiren veya para ile ölçülebilen karşılık” işleviyle tamamlayan durumdur (Kara, 2001: 199). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) bu hâl yalnızca bir yerde tespit edilmiştir:

Tablo 68. Karşılık hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Karşılık hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
1	%0.02

2.11.1. /üze/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

anıñ satıǵı+üze: onun bedeliyle

maña tapıǵ udug kılınıp yıd yıpar hua çeçek aş içgüg satıp *anıñ satıǵı üze* yana üç erdinig ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 15b/10-11)

“Bana ibadet edip güzel kokuları, çiçekleri (ve) yiyecek içeceği satıp *onun bedeliyle* yine üç mücevhere hürmet etsinler.”

Tablo 69. Karşılık hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Karşılık hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%100	%0.02

2.12. Karşılıklılık Hâli

Karşılıklılık hâli, yargıda eylemin öznenin başka bir unsurla karşılıklı olarak yapıldığına veya nesnelerin karşılıklı bir şekilde söz konusu eylemden etkilendiğine işaret etmektedir (Kara, 2001: 200). Eski Türkçede bu durum /+KA/, /+IUGUn/, *bile*, *birle* görev ögeleriyle yapılmaktadır (Hunutlu, 2024: 52). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ise karşılıklılık hâli:

Tablo 70. Karşılıklılık hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Karşılıklılık hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
8	%0.2

2.12.1. /+KA/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

ölüm+ke: ölümle (karşı karşıya)

sizin+ge: size (karşı)

azı yme bekleser :: éligler begler kıy(ı)tı/kavıtı üze : azı yme tuşdukta ::
yağılar adası üze *ölümke* :: kimler birök bir köñülin :: nomug tutsar *siziñe* :
kurtulurlar korkınçtın : ol emgektin seziksiz (AY VII, 18b/11-12)

“Ayrıca hükümdarlar(ın), beyler(ın) cezaları dolayısıyla bekleseler de; düşmanlar(ın) tehlikesi nedeniyle *ölümle* karşılaştıklarında (o) kimseler yine de *size* (*karşı*) bir gönülle öğretiyi yerine getirirler, kuşkusuz (tüm) o sıkıntılardan (ve) korkularından kurtulurlar.”

burhanlar+ka: Buddhalara (rastlarsak)

kên keligme üdteki *burhanlarka* tuşsar biz ol ol burhanlarka <tüzü> tapınıp
üç yavlak yoltakı açığ tarka emgeklerintin <birtem> ozgay kutrulgay biz (AY VIII,
18b/9)

“Gelecek zamanlardaki *Buddhalara* rastlarsak, (tüm) o Buddhalara bütünüyle tapınarak üç kötü yoldaki ızdıraplı sıkıntılardan büsbütün kurtulacağız.”

yat yagı+ka: düşmanlara karşı

yat yagıka basınturup .. küzetü umaz bodunun (AY VIII, 30a/14-15)

“*Düşmanlara karşı* yenilerek halkını koruyamaz.”

Tablo 71. Karşılıklılık hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Karşılıklılık hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%50	%0.09

2.12.2. /birle/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

t(e)ṇri+birle: tanrı(lar) ile

t(e)ṇri birle süñüşüp : ürüg uzatı utar siz (AY VII, 17a/9)

“*Tanrı(lar) ile* savaştığınızda daima galip gelirsiniz.”

Ø+birle: (benimle) birlikte karşılıklı

birök kim kayu tınl(ı)glar mēni körüp *birle* sözleşeyin tēp sakınsarlar ötrü
k(a)ltı aşnukı törüçe kılıp bo dar(a)nig sözlesünler (AY VIII, 20a/23)

“Eğer ki hangi canlı beni görüp *(benimle) birlikte karşılıklı* konuşmak
isterseler, önceki gibi öğretiyeye göre yapıp bu dharaniyi söylesinler.”

burhanlıg edgü üd kolu+birle: Buddhalı iyi zamanla (rastlaşıp)

...kēn kēn ajunlarta ülgüsüz sansız kolti nayut sanınça kalp üdlerke tēgi üstün
t(e)ṇri yerindeki altın yalañuk yērtinçüsinteki meñilerig meñilep .. ’eñ kēninte
burhanlıg edgü üd kolu birle tuş bolup başdınkı yēg kutrulmaklıg tüşke teggeyer
(AY VIII, 23b/7-8)

“...sonra(ki) dünyalarda sayısız koṭi nayut (Skr. nayuta) sayısı kadar kalpa
zamanlara kadar yukarıda tanrı yerindeki, aşağıda insanlar dünyasındaki huzuru
yaşayıp en sonunda *Buddhalı iyi zamanla* rastlaşıp en üstün kurtuluş sonucuna
ulaşırlar.”

Tablo 72. Karşılıklılık hâlini ifade eden /birle/ verileri

Metin içindeki sayısı	Karşılıklılık hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%37.5	%0.07

2.12.3. /üze/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

elçi ogrı+üze: haydutlarla

sünüş çerig içinte :: korkınçta turmış tınl(ı)glarig :: azu yme körser siz ::
ootlug karıtma tüşdeçilerig :: keçiglerte alp yerte : *elçi ogrı üze* adakmışlarıg ::
olarıñ barça uyur siz :: korkınçların kètergeli (AY VII, 18b/5)

“Veya savaş ordusunun içinde, tehlikede olan canlıları, ateşli çukura düşenleri, zorlu geçitlerde *haydutlarla* sıkıntıya düşenleri gördüğünüzde de onların hepsi(nin) korkularını gidermeyi başarabilirsiniz.”

Tablo 73. Karşılıklılık hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Karşılıklılık hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%12.5	%0.02

2.13. Katma Hâli

Katma hâli, ismin daha önce doğrudan veya dolaylı olarak bir ögeye katıldığını ve yine aynı şekilde yargıya konu olduğunu belirtmektedir. Ancak isim söz konusu cümledeki işlevini aynen devam ettirmektedir. Bu hâl çoklukla /dE/, *dahi* veya *bile* edatları ile yapılmaktadır (Daşdemir, 2015: 82). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) katma hâli:

Tablo 74. Katma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Katma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
119	%2.95

2.13.1. /+ø/

20 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de katma hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

yana+ø: aynı zamanda

bo dar(a)ni têmek sav *yana* neñ buluñ yınak orun [o]rnag ermez : neñ buluñ yınak orun ornag ermedin tēp tēdi (AY VII, 1a/23)

“‘Bu dharani sözleri hiç(bir) yön(de) (ve) mekân(da) değildir; *aynı zamanda* herhangi bir yön (ve) mekân(dan) bağımsız da değildir.’ dedi.”

bo nom erdinig+ø: bu öğreti mücevherini (de)

anın s(e)n tözün t(e)ñri kızıya kayu köni kértü süzük kértgünç köñülün üze kamag tınl(ı)glarka eğgölüğün bo ötügüg ötündün erser .. ol köni kértü süzük kértgünç köñülünün yügerü kılıp ürüg uzatı *bo nom erdinig* küyü küzetü ergil (AY VII, 12a/3)

“Ey asil tanrıça; o nedenle sen, hangi/nasıl doğru, saf, inançlı gönlünle tüm canlılara iyilik olsun diye bu dilekleri arz ettiysen; o doğru, saf (ve) inançlı gönlünü yüceltip daima *bu öğreti mücevherini (de)* koruyup gözet.”

'eñ mintin+ø: hatta

inçip+ø: bile

'eñ mintin miñ közlüg :: t(e)ñri hanı hormuzta : yıçanmaklıg ağır köñülün : *inçip* sizni körünçleyür (AY VII, 17b/16-19)

“*Hatta* en (başta) bin gözlü tanrı(lar) hükümdarı İndra Tanrı *bile* sizi mahcup, değerli (bir) gönülle görür(ler).”

'eṇ mintin+ø: hatta

'eṇ mintin yek içgek : kuş keyikler kuvragının : kamagnıṇ barça kanturur siz
:: köñüldeki küsüşin (AY VII, 18a/5)

“Hatta en (başta) şeytan (olmak üzere) kuş (ve) geyikler topluluğunun
hepsinin gönüllerindeki bütün isteklerini yerine getirirsiniz.”

yavalturtaç+ø: sakinleştiren(lerden)

antag osuglug sav sözün .. küçi küsünü ugrınta .. alku tınl(ı)glar oğlanın ..
yavalturtaçı bolayın (AY VIII, 5b/16)

“Aynı onun gibi, sözün gücü(nün) fırsatında/zamanında bütün insanoğlunu
sakinleştiren(lerden) olayım.”

birgerü+ø: (bununla) birlikte

y(a)rlıkançuçı köñül küçi üze .. küsüşümçe inzünler .. birgerü maña bêrzünler
.. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/17)

“İsteğim doğrultusunda merhametli gönül(ün) gücüyle insanlar (ve) (bununla)
birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

olar+ø: onlar (da)

kök kalık içinte erigme .. tolṗ sansarta tutulmuş .. kayu neçe bar erser .. tirig
tınl(ı)g oğuşı .. olar barça bulzunlar .. tılañurmak edremig (AY VIII, 8a/4)

“Gökyüzü(nün) içinde bulunan bütün (bu) acılar dünyasında tutulmuş (olan)
ne kadar yaşayan canlı nesli varsa onlar (da) hitabet erdemini bütünüyle bulsunlar.”

'eṇ mi<n>tin+ø⁸⁶: ve hatta

'eṇ mi<n>tin et'özi .. isig özi yme birgerü alkınur (AY VIII, 31b/18)

“Ve hatta (hükümdarların) canlı bedeni de (sonunda) tümüyle yok olur.”

⁸⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 18a/5, AY VII 18a/17, AY VIII 6b/11, AY VIII 7b/23, AY VIII 17b/19,
AY VIII 19a/2, AY VIII 19a/19-20, AY VIII 20a/2, AY VIII 21a/8-9, AY VIII 22a/9, AY VIII
29a/17.

Tablo 75. Katma hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Katma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
20	%16.8	%0.49

2.13.2. /yme/

99 örnekte tespit edilmiştir.

m(e)n yme: ben de

amtı *m(e)n yme* bo nom erdini içinte kamag tınl(ı)g oğlanıña asıglığın körüp nomlayı y(a)rılıkayur m(e)n tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/19)

“Şimdi *ben de* bu öğreti mücevheri içinde bütün insanoğluna yararını görerek vaaz ederen buyuruyorum, dedi.”

üdsüz ölüm ulatı adın ada tudalar+yme: zamansız ölüm (ve) başka tehlikeler de

üdsüz ölüm ulatı adın ada tudalar yme bolmaz tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 5a/1)

“Zamansız ölüm (ve) başka tehlikeler de olmaz, diye buyurdu.”

kamag luu hanları+yme: bütün ejderha hanları da

ol üdün manasi anavatapti başlap *kamag luu hanları yme* olurmuş orunlarıntın örü turup ayaların kavşurup ağır ayamakın t(e)ñri t(e)ñrisi burhanka inçe tēp ötündiler (AY VII, 7a/11-12)

“Sonra Manasi (Skr. Manasvin) ve Anavatapti’den (Skr. Anavatapta) başlayarak *bütün ejderha hanları da* oturdukları yerden kalkarak ayalarını birleştirdiler (ve) büyük (bir) saygıyla tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya şöyle ricada bulundular:”

olarka+yme: onlara da

olarka yme kop köñülin : ağır ayag kılzunlar (AY VII, 13b/16)

“Onlara da bütün gönülleriyle çokça hürmet etsinler.”

maṇa+yme: bana da

tapınzunlar burhanka : antaḍa basa *maṇa yme* (AY VII 15a/15-16)

“Buddha’ya tapınsınlar, ondan sonra *bana da* (tapınsınlar).”

birerte+yme: kimi zamanda da

birer üḍte turur siz : tikim édiz seṇirte : *birerte yme* erür siz :: üṇürlerte ügüzte (AY VII, 16b/4)

“Kimi zamanlarda yüksek (bir) daḡ zirvesinde, *kimi zamanda da* mağaralarda (ve) ırmakta durursunuz.”

aḡu+yme: ve ayrıca

aḡu yme bekleser :: éligler begler kıy(ı)tı üze : aḡu yme tuşdukta :: yağılar adası üze ölümke :: kimler birök bir köṇülün :: nomug tutsar siziṇe : kurtulurlar korkıncın : ol emgektin seziksiz (AY VII, 18b/7-9)

“*Ve ayrıca* hükümdar(ın), beyler(ın) cezaları dolayısıyla bekleseler veya düşmanlar(ın) teklikesi nedeniyle ölümle karşılaştıklarında (o) kimseler yine de size (karşı) bir gönülle öğretiyi yerine getirseler, kuşkusuz (tüm) o sıkıntı(lar)dan (ve) korkularından kurtulurlar.”

ap+yme...ap+yme: hem...hem de

aṭı kötrülmiş ayagka tegimlig t(e)ṇrim bo altun öṇlüg y(a)ruk yaltrıklıg kopta kötrülmiş nom éligi atl(ı)g nom erdini *ap yme* közünür üḍde *ap yme* kên keligme üḍlerte... (AY VIII, 16b/2)

“Adı yüce, saygıdeğer tanrım; bu altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğret(ler) hükümdarı adlı öğreti mücevheri *hem* şimdiki zamanda *hem de* sonra gelecek olan zamanlarda...”

takı+yme: ve ayrıca

takı yme bo yagız yerke tayaklıgın bütgölük neçe edler bar erserler .. olar barça yirümedin artamadın tükellig büte tegingeyler (AY VIII, 17a/23)

“*Ve ayrıca* bu kötü dünyayla ilgili tamamlanan ne kadar mal mülk varsa onlar(ın) bütünü, zarar görmeden eksiksiz (bir şekilde) tamamlanacaklar.”

öñreki dar(a)nig+yme: dharaniyi de

aþı kötrülmüş t(e)ñrim birök kim kayu kiþi bo dar(a)nig yüz sekiz sözlep yana *öñreki dar(a)nig yme* sözleser .. m(e)n öñrü et'özünün körkitip kop küsüşlerin kanturgay m(e)n (AY VIII, 20b/9)

Adı yüce tanrım, eğer ki hangi insan bu dharaniyi yüz sekiz (defa) söyleyip yine *önceki dharaniyi de* söylerse, ben (ondan) sonra bedenimi gösterip (onun) bütün arzularını yerine getireceğim.

tarkargalı+yme: ortadan kaldırmayı da

tarkargalı yme uyurlar .. alku ermez törülerig (AY VIII, 29a/9)

“Bütün yanlış yasaları *ortadan kaldırmayı da* başarırlar.”

*adın+yme*⁸⁷+*t(e)ñriler*: başka tanrılar da

t(e)ñri erkligi ol elig .. küzetmeser ömeser .. *adın yme t(e)ñriler* .. kamagun barça kemişürler titerler (AY VIII, 31b/7-8)

“Tanrılar(ın) muktediri o ülkeyi korumazsa, düşünmezse; *başka tanrılar da* hep birden bırakırlar, terk ederler.”

ažu+yme: veya ayrıca

el han orunun içgingu .. uguru yıkı bultuksar .. tıtag bolsar artagu .. *ažu yme* isig özi .. arıtı yme kılmağı ol .. nomsuz törüsüz kılıgı (AY VIII, 35b/19)

⁸⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 1b/10, AY VII 1b/11-12, AY VII 2a/3, AY VII 2a/5, AY VII 2a/6, AY VII 2a/8, AY VII 2a/51, AY VII 3a/6-7, AY VII 3b/19, AY VII 4b/19, AY VII 5a/15, AY VII 5b/4, AY VII 5b/9, AY VII 6a/8, AY VII 6b/3, AY VII 6b/15-17, AY VII 6b/22, AY VII 7a/15, AY VII 8b/9-15, AY VII 13b/14, AY VII 14b/23, AY VII 16b/5-6, AY VII 16b/9, AY VII 16b/15-16, AY VII 16b/24, AY VII 17a/2, AY VII 17a/19, AY VII 17a/23, AY VII 17b/13-14, AY VII 18b/2, AY VII 19b/6-10, AY VII 19b/21, AY VIII 2a/12, AY VIII 2b/8-9, AY VIII 3a/3, AY VIII 6a/1-2, AY VIII 6b/9-14, AY VIII 7b/3-7, AY VIII 8b/6-8, AY VIII 9a/15, AY VIII 9a/17-18, AY VIII 10b/14, AY VIII 11a/8-9, AY VIII 15b/7, AY VIII 17a/9, AY VIII 19a/2-3, AY VIII 21b/24-22a/1, AY VIII 22a/13-14, AY VIII 23a/11-12, AY VIII 24b/1-2, AY VIII 26/10, AY VIII 26/24, AY VIII 26/4, AY VIII 26/20, AY VIII 27/16, AY VIII 28a/2, AY VIII 28a/11, AY VIII 28b/16, AY VIII 28b/17-18, AY VIII 28b/21-23, AY VIII 29a/7-9, AY VIII 29a/17-21, AY VIII 29b/10, AY VIII 30b/16, AY VIII 31a/6, AY VIII 31b/15, AY VIII 31b/18-19, AY VIII 32a/9-10, AY VIII 32b/21, AY VIII 33a/19-20, AY VIII 33b/8, AY VIII 33b/14, AY VIII 33b/16, AY VIII 33b/18, AY VIII 34a/10, AY VIII 34a/19, AY VIII 35a/6, AY VIII 35b/7, AY VIII 35b/12, AY VIII 35b/19-20, AY VIII 35b/22, AY VIII 36a/2, AY VIII 36a/15, AY VIII 36b/2, AY VIII 36b/8, AY VIII 37a/11-12.

“Hükümdar(lık) tahtını kaybetme zamanı gelse veya ayrıca canlı bedenini kaybetmesine sebep olsa da hiçbir şekilde öğretisiz, kanunsuz işler yapmamalıdır.”

Tablo 76. Katma hâlini ifade eden /yme/ verileri

Metin içindeki sayısı	Katma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
99	%83.2	%2.45

2.14. Kıyaslama Hâli

İsmi bu hâli, isimler arasında bir ilişki kurulduğu durumlarda eklendiği ismi nitelik veya nicelik bakımından bir zarfla ya da bir sıfatla karşılaştırarak belirtmektedir (Börekçi, 2000: 262). Yükleme fiille bir ilişki kurulduğunda ise yargıdaki bir kişinin, nesnenin, durumun veya olayın bir diğer kişi, nesne, durum veya olayla karşılaştırılması; bir şeyin başka bir şeye tercih ettiği görülmektedir. Kara’ya göre karşılaştırma/kıyaslama hâlinin eklendiği öge, tercih edilmeyen ögedir (Kara, 2001: 196). Eski Türkçede karşılaştırma/kıyaslama tümleçleri /+TA körü/, /+TA... +rAK/ yapıları yapılarıyla veya /+KA/, /+TA/, /+TIn/ ekli ögelerle ve fiillere getirilen belli başlı zarf-fiil ekleriyle kurulmaktadır (Hunutlu, 2024: 53).

Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) karşılaştırma/kıyaslama hâli:

Tablo 77. Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
49	%1.21

2.14.1. /+ø/

Altı örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de kıyaslama hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

olar+ø *üzelihsiz üstünki yæg*: onlardan en üstün (olan)

birök kim kayu bodis(a)t(a)vlar bo d(a)r(a)ni nomta organgalı uguça erserler ötrü *olar üzeliksiz üştünki yæg* köni tüz tuyuglıka ikileyü yanmaksız bolu teginip yokka tayanmakıg bilip köni küsüşke tükellig bolup : tözinçe tılanjurmak üze mujadınçığ iş ködügke tegip ıduk tözte köni yolta ornaşu tegingeyler t(e)ñrim tēp tēdi: (AY VII, 2b/6-7)

“Eğer ki, hangi Bodhisatvalar bu dharani öğretisinde sağlam kalmayı başarabilirler; (ondan) sonra/böylece *onlardan en üstün (olan)* kusursuz aydınlanmaya yeniden sabit kalıp (geri dönmeksizin) yokluğa dayanmayı bilerek doğru arzulara muktedir olup (öğreti) cevherine uygun hitabet vasıtasıyla olağanüstü işlere ulaşip kutsal soyda (ve) doğru yolda kalmatı başaracaklar tanırım.’ diye söyledi.”

yegrek+ø arıg silig: daha iyi (ve) temiz

ikinti kün ertginçe : ’eñ kēnki tūnte ançulayu ok : umasarlar körgeli : takı *yegrek arıg silig* : yēr orunug tilezūn (AY VII, 15a/23-15b/1)

“İkinci gün geçince, en sonki gecede de görmeyi başar(a)mazsalar; bundan başka, *daha iyi (ve) temiz* (bir) yeri dilesin(ler).”

*adınlar+ø*⁸⁸: başkalarından

kimler birök *adınlar* köni kērtü savlıg erserler :: inçip olarnıñ ol antag kērtü savlarıña yme ēyin ögirü y(a)rılıkayurlar erti (AY VIII, 2a/9-10)

“*Başkalarından* kimler doğru sözlü ise eğer, böylelikle onların onlar gibi doğru sözlerinden dolayı da sevinçe buyururlardı.”

Tablo 78. Kıyaslama hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%12.2	%0.14

⁸⁸ Benzer örnek için bk. AY VIII 7b/3, AY VIII 9b/7-8, AY VIII 17b/11.

2.14.2. /+TIn/

İki örnekte tespit edilmiştir.

kamag+dın yêg: hepsinden daha iyi

ög analar arasına :: *kamagdın yêg* adruk s(e)n (AY VII, 19a/5)

“(Tüm) analar arasında, *hepsinden daha iyi* (ve) ayrıcalıklısın.”

Burada *agırarak* görev elemanı, yapılan kıyaslamanın niteliğini ifade etmektedir.

agırı+rak içgınmak+tın: kaybetmekten daha ağır

emgenmekler içinde .. erte yavlak *agırı yme* artamaz takı *agırarak içgınmaktın* el orunun (AY VIII, 36a/2-3)

“Sıkıntılar içinde, çok kötü (ve) *agırı dahi hükümdar(lık) tahtını kaybetmekten daha ağır* değildir.”

Tablo 79. Kıyaslama hâlini ifade eden /+TIn/ verileri

Metin içindeki sayısı	Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%4.05	%0.05

2.14.3. /+TA/

39 örnekte tespit edilmiştir. İsimler hem başka isimlerle hem de yüklem fiilleriyle kıyaslama anlamıyla bağlanırken genellikle /+DA/ ekinin kullanıldığı gözlemlenmektedir.

*kop+da*⁸⁹ *kötrülmüş*: her şeyden yüce

altun önlüg y(a)ruk yaltrıklığ *kopda kötrülmüş* nom eligi atl(ı)g nom bitigde ilinmeksiz tégme dar(a)ni nomug ukıtmak atl(ı)g üç y(è)g(i)rminç bölük yètinç tegzinç (AY VII, 1a/3)

⁸⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 4a/6, AY VII 8a/11, AY VII 8a/22-23, AY VII 11a/20-21, AY VII 17a/6, AY VII 20a/18, AY VIII 8b/17, AY VIII 10b/1-2, AY VIII 11b/6-7, AY VIII 16a/11-12, AY VIII 16a/23-16b/1, AY VIII 21b/3, AY VIII 21b/21, AY VIII 25b/7-8, AY VIII 27/22, AY VIII 38b/11-12.

“Altın renkli, parlak ışıklı, *her şeyden yüce* öğreti(ler) hükümdarı adlı öğreti kitabında bağlanmama denen dharani öğretisini anlatmak adlı yedinci kitap on üçüncü bölüm.”

burhanlar+ta adruksuz: Buddhalardan farkı yoktur (farksızdır)

birök kayu bodis(a)t(a)vlar bo d(a)r(a)ni nomug kértü tüz üze bilserler ol bodis(a)t(a)vlarig *burhanlarta adruksuz* ol tēp bilmiş k(e)rgek (AY VII, 2b/20)

“Eğer bu dharani öğretisini doğru bir şekilde hangi Bodhisatvalar bilirseler; o Bodhisatvalar(ın) *Buddhalardan farkı yoktur*, diye bilmek gerek.”

kamag+ta yæg: her şeyden daha iyi

kayu kişi küseser : *kamagta yæg* üsdünki biligig : bir uçlug köñülün süzülüp : tutmuş k(e)rgek boo törüg (AY VII, 14b/15)

“Hangi insan, *her şeyden daha iyi*, üstün olan bilgiyi arzulasa; tek amaç(lı) (bir) gönülle arınıp bu kural(lar)ı yerine getirmeli(dir).”

sizni+te: sizden

yok ertdeçi/artdaçı *siznite* (AY VII, 17a/7)

“*Sizden* (daha) üstün olanı yok(tur).”

alku tınl(ı)glar arasın+ta: bütün canlılar(ın) arasında

körü kolulayu sakınsar :: *alku tınl(ı)glar arasın+ta* : kopda kötrülmüş erür siz (AY VII, 17a/5-6)

“Bakıp derinlemesine düşünüldüğünde, *bütün canlılar(ın) arasında* hepsinden yücesinizdir.”

*ög analar arasın+ta*⁹⁰: (tüm) analar arasında

ög analar arasın+ta :: kamagdın yæg adruk s(e)n (AY VII, 19a/4)

“(Tüm) *analar arasında*, hepsinden daha iyi (ve) ayrıcalıklısın.”

⁹⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 17a/16-17, AY VII 17a/22, AY VII 17b/1-2, AY VII 17b/4-5, AY VII 18a/8-9, AY VII 19b/4-5, AY VIII 7b/2-3, AY VIII 7b/11.

*teriñ+de*⁹¹ *teriñ*: derinlerden daha derin

biz bo künki kutlug künte üzeliksiz üstünki yêg *teriñde teriñ* bo nom erdinig eşidgeli bolup sakınu sözleyü yetinçsiz <ulug> buyan edgü kılınç kazgantımız (AY VIII, 18b/5)

“Biz bugünkü kutlu günde en üstün, (anlamı) *derinlerden daha derin* (olan) bu öğreti mücevherini işitmiş olup, düşünerek söylemesi imkansız (olan) büyük bir sevap kazandık.”

Tablo 80. Kıyaslama hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
39	%79.5	%0.96

2.14.4. /+rak/

İki örnekte tespit edilmiştir.

artuk+rak: daha fazla

küşsireyür kevilür .. <ançada> yêser yme yana *artukrak* .. aş içgü tatığın .. çëvegin bükük bolmazlar (AY VIII, 33b/16)

“O zaman ne kadar yeseler de zayıflayıp güçsüzleşirler ve yine *daha fazla* yiyecek içecek lezzetiyle yemekten bıkmış olmazlar.”

agırı+rak: daha ağır

emgenmekler içinde .. erte yavlak agırı yme artamaz takı *agırırak* ıçgınmaktın el orunun (AY VIII, 36a/2)

“Sıkıntılar içinde, çok kötü (ve) agırı dahi hükümdar(lık) tahtını kaybetmekten *daha ağır* değildir.”

⁹¹ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/20-21, AY VII 3b/22-23, AY VII 17a/24, AY VII 17b/24-18a/1, AY VII 18a/21-22, AY VII 19a/16, AY VII 19b/5-6, AY VIII 32a/18.

Tablo 81. Kıyaslama hâlini ifade eden /+rak/ verileri

Metin içindeki sayısı	Kıyaslama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%4.05	%0.05

2.15. Miktar Hâli

Bu hâl, cümlede üzerine eklendiği isme kesin veya yaklaşık bir değer anlamı veren bir durumdur (Daşdemir, 2015: 84). Bu bağlamda *Kesin Değer Hâli* ve *Yaklaşık Değer Hâli* olmak üzere iki başlık altında incelenen miktar/nicelik hâli, Eski Türkçede /+çA/, /+(I)n/, /+kına/, /+kına/, /+kıya/ ekleri veya *kata*, *yoli* edatları ile işlendiği görülmektedir (Hunutlu, 2024: 54).

Tablo 82. Miktar hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Miktar hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
108	%2.68

2.15.1. Kesin Değer Hâli

Asıl sayı sıfatları üzerinde görülen bu hâl, eylemin ne kadar veya kaç kez yapıldığını kesin ifadelerle nitelemektedir (Daşdemir, 2000: 121). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) kesin değer hâli:

Tablo 83. Kesin değer hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Kesin değer hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
67	%1.66

2.15.1.1. /+ø/

63 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de kesin değer hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

sekiz çikin turkı+ø: sekiz omuz uzunluğunda

ötrü antada basa aglak yerte satgaksız arıg orunta ud mayakın suvap *sekiz çikin turkı* <törtgil> mantal kılzun (AY VII, 10a/2)

“Ondan sonra, ıssız (bir) yerde (ve) sakin (bir) ortamda sığır gübresiyle sıvayarak *sekiz omuz uzunluğunda* dört köşeli bir alan (mandala) oluştursun.”

altı ay+ø: altı ay

tokuz ay+ø: dokuz ay

altı ay tönü *tokuz ay* : bir yılka teği evrinüksüzün : ağıncsız kağıg çın köñülün : küseyü yalbaru kağıglanzun (AY VII, 15b/12)

“*Altı ay, dokuz ay* boyunca (veya) bir yıla kadar sağlam, güçlü (ve) doğru (bir) gönülle isteyip yalvararak gayret etsin.”

tört+ø: dört türlü

yana yme kılur siz : yavız kadir kılıkıg : ulug ezrua körkitmiş :: *tört* vıd⁹² şastırığ :: yelvi b(e)lgürtme arvışıg : kalışız barçanı bilmiş siz (AY VII, 17a/13)

“Ve yine (siz); kötü yaratılışı, yüce Ezrua'nın (Skr. Brahmā) gösterdiği *dört* türlü üstün bilgelik yorumunu (ve) belirtilen büyüü, (bunların) hepsini eksiksiz bilirsiniz.”

bir+ø yañlıg: bir tür

ödeçilerke *bir yañlıg* :: umug mag bolur siz (AY VII, 17b/12-13)

“Düşünenler için *bir tür* umut, dayanak olursunuz.”

üç+ø: üç

üç yértinçü içinte : alkunuñ ayagın alır siz (AY VII, 19a/6)

“*Üç* dünya içinde (olan) herkesin (ve her şeyin) saygısını alırsınız.”

⁹² Bu ifade, Engin Çetin'in çalışmasında “yêg” olarak geçmektedir. Ceval Kaya ise kelimeyi “vıd” şeklinde okumaktadır.

üç+ø: üç

miñ+ø: bin

*üç miñ+ø*⁹³: üç bin

k(a)ltı yüüzlüg tilgenlerin neteg örte y(a)rlıkayur erserler ançulayı ok çambudvip yértinçüg ulatı *üç* diviplarig *miñ* yértinçüg .. *üç miñ* ulug *miñ* yértinçüg .. ötgürü ontın sıñarkı uluşlarig bir yme koçmadın tüzü tüketi barçanı toşguru tuyu örte y(a)rlıkayurlar (AY VIII, 2b/5-7)

“Yüz(lerinin) yuvarlıklığını nasıl ki örterek buyuruyorsalar, tıpkı öyle/onun gibi Çambudvip (Skr. Jambudvīpa) dünyasını ve *üç* kıtayı, *bin* yeryüzü parçasını, *üç bin(lik)* büyük yeryüzü parçasını (ve) dolayısıyla (ötürü) on taraftaki (tüm) memleketleri, bir(ini) bile bırakmadan, hepsini bütünüyle/tamamen doldurarak ayırt edilecek şekilde örterek buyuruyorlar.”

bêş yüz+ø: beş yüz

t(e)ñri burhanıg ayataçı .. bodimata atl(ı)g umay iyesi .. *bêş yüz* oğlanı arasında .. ’eñ kiçigk(i)ye oğlu yme .. t(e)ñrilerig luularig .. yekler kuvragın yme birgerü... (AY VIII, 7b/2)

“Tanrı Buddha’ya saygı gösteren Bodimata adlı tanrıçalar tanrıçası *beş yüz* oğlu arasında en küçük oğlu da (dâhil olmak üzere), tanrıları, ejderhaları ve (bunlarla) birlikte şeytanlar topluluğunu...”

yêti+ø kün *yêti+ø* tün: yedi gün yedi gece

sekiz+ø: sekiz asil oruç

anın kimler birök bo d(a)r(a)nig sözlegeli tutgalı sakınsarlar .. aşnuça *yêti* kün *yêti* tün *sekiz* tözün baçag çahşap(u)tın alıp arıg baçap tañda erte tal çıbıkın tañçulap tişin arıtıp agızın yunzun (AY VIII, 14b/11-12)

“O nedenle eğer bu dharaniyi söylemeyi (ve onun gereklerini) yerine getirmeyi kimler düşünürse öncelikli olarak *yedi* gün *yedi* gece *sekiz* asil oruç

⁹³ Benzer örnek için bk. AY VII 17b/17, AY VIII 6b/12, AY VIII 9b/5.

arınmasını (ahlaki temizliğini) kazanıp orucunu tutup tan vaktinden sonra ağaç dalından çubuğu çiğneyerek dişini temizleyip ağzını yıkasın.”

bêş+ø: beş

k(e)ntü kılmış ayığ kılınçların aç a ya da kşanti kılıp yana k(e)ntü özi üçün *bêş* ajun tınl(ı)glar üçün kut kolur buyan evirzün (AY VIII, 14b/21)

“Kendi işlediği kötü amellerini açıklayarak tövbe edip yine kendisi için (ve) *beş* dünya(daki) canlılar için kutluluk isteyerek sevabı yönlendirsin.”

altı y(ê)g(i)rmi tümen sekiz miñ yoçan+ø: yüz altmış bin sekiz bin yoçan

tört+ø: dört

bo nom erdinig eşidip nomlug aşka tok bolmakım üze çoğum yalınım ögrünçüm sevinçim asılıp üstelip ötrü bo *altı y(ê)g(i)rmi tümen sekiz miñ yoçan* kalın yetinçsiz yetiz yağız yer tatığın üklitü kênürtü teginip *tört* taloy ügüz içindeki yèrniñ toprakın yağlıg yumşak tarıglıg yerlerin şı şılañ edgü kılı tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/19-22)

“Bu öğreti mücevherini dinleyip dinle ilgili doyuma ulaştıktan sonra (ve) parlaklığım, sevincim arttıktan sonra bu *yüz altmış bin sekiz bin yoçan* ulaşılmaz dünya zevkini artırarak *dört* okyanus içindeki toprağın bereketli tarlalarını faydalı (ve) güzel kılacağım.”

birerkeye+ø: bir, bir kerecik

yana öz öz orunlarıntakı kişilerke bo nom erdini içindeki *birerkeye* yöleşürüğün *birerkeye* bölükin *birerkeye* üjük akşar padakın *birerkeye* utpad tıltağın birer birer burhanlar atın birer birer bodis(a)t(a)vlar atların birer şlokin birer padakın viyançanın ’eñ mintin bo nom erdininiñ atın erser yme nomlazunlar sözlezünler (AY VIII, 18b/19-21)

“Yine kendi yerlerindeki insanlara bu öğreti mücevheri içindeki *bir* benzerini, *bir* bölümünü, *bir* sihirli şiirini, *bir* varlık nedenini, birer kez Buddhalar(ın) adını, birer kez Bodhisatvalar(ın) adlarını, birer şiirini, birer paragrafını ve hatta (varsa) bu öğreti mücevherinin adını da öğretsinler, söylesinler.”

bir+ø: bir

vasundariya birök kim kayu tınl(ı)glar bo nom eligi atl(ı)g nom erdini içinteki *bir* şlok *bir* padak nomug eşidip törüsinçe köni onjaru uksarlar et'öz koğmışta kên astrayastiriş t(e)ņri yerinte togarlar (AY VIII, 19a/13)

“Ey Vasundari (Skr. mahā-prthivī-devatayā) eğer ki hangi canlı bu öğreti hükümdarı adlı öğreti mücevheri içindeki *bir* şiiri, *bir* öğretiyi dinleyip gereğince doğru bir şekilde anlarsa; beden(ini) bıraktıktan sonra (öldüğünde) Astrayastiriş Tanrı yerinde doğarlar.”

sekiz otuz+ø: yirmi sekiz

ol üçün sançanaçayı atl(ı)g t(e)ņriler uruņutı *sekiz otuz* bag t(e)ņriler erkligleri birle ulug tērin kuvrag arasınta yumgı olurmış orunlarıntın örü turup... (AY VIII, 21b/9)

“O esnada Sançanaçayı adlı tanrılar komutanı, *yirmi sekiz* bölük göğün tanrılar(ının) muktedirleri ile büyük topluluğun arasında topluca oturmuş oldukları yerlerden ayağa kalkarak...”

tört çıg turkı <azu bēř çıg turkı+ø>: dört veya beş uzunluğunda

birök bo dar(a)nını tutayın tēp sakınsarlar 'eņ aşnu meniņ körkümin edizi uluğı *tört çıg turkı* <azu bēř çıg turkı> kılıp eki eligimde büğde baltu tuta beğizetzün (AY VIII, 24b/5)

“Eğer bu dharaniyi ezberlemeyi düşünürseler; ilk önce benim resmimi, enini boyunu *dört veya beş uzunluğunda* yapıp iki elimde hançer (ve) balta tutarak resmetsin.”

tört+ø: dört

bo körküm üşkinte törtgil mandal kılıp *tört* burnaçda tolu mir suvı azu panit suvı koğzun (AY VIII, 24b/9)

“Bu resmim(in) huzurunda dört köşeli (bir) alan/mandala oluşturup *dört* su kabına dolu (olan) bal suyu veya şerbet koysun.”

eki+ø: iki

ol üdün <yagız> yêr haṭunı vasundari êkileyü yana olurmış orunıntın örü turup t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan adakınta yinçürü töpün yükünüp *eki* êligin kavşurup ağır ayamakın t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhanka inçe tēp ötünti (AY VIII, 25b/16)

“O esnada yer tanrıçası Vasundari ikinci kez oturduğu yerden ayağa kalkarak tanrı(lar) tanrısı Buddha’(nın) ayağına doğru saygıyla eğilip başıyla secde ederek *iki* elini birleştirip büyük (bir) saygıyla tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya şöyle arz etti:”

bir+ø: bir

ol êlig hannıṇ *bir* [s]omadivaçi atl(ı)g ulug oğlu erti (AY VIII, 26/27)

“O hükümdarın Somadivaçi (Skr. Ruciraketu) adlı büyük *bir* oğlu vardır.”

eki tümen+ø: yirmi bin

m(e)n ötrü ol raça[ş]as[t](ı)r törü [bitig]ke tayaklığın *eki tümen* yıl başladım (AY VIII, 26/16)

“Ben (ondan) sonra o Rajaşastra öğreti kitabına dayanarak (ülkeyi) *yirmi bin* yıl yönettim.”

otuz artukı üç+ø: otuz üç

otuz artukı üç öṇi .. t(e)ṇri yêriniṇ erkligi .. bérür ulug küç kūsün .. yalaṇuklar üze erksinü (AY VIII, 29a/1-2)

“*Otuz üç* (Skr. trāyatriṃśā) başka tanrı yerinin muktediri, insanlar üzerine hükmetsinler diye büyük güç kuvvet verir.”

üç kırk+ø: otuz üç

t(e)ṇriler[ni]ṇ kuvragı .. *üç kırk* t(e)ṇri [yêr]inteki .. ögirü sevinü [ka]magun (AY VIII, 36b/19)

“*Otuz üç* tanrı yerindeki tanrıların topluluğu, hep birlikte sevinirler.”

*on+ø*⁹⁴: on

ugay s(e)n ötrü kılğalı .. bodunuğun karanın .. *on* edgü kılınçlar yolınta .. yorıgalı tapınça (AY VIII, 38a/5)

“Sonra halkını *on* iyi amel yolunda dilediğin gibi yürütmeyi başaracaksın.”

Tablo 84. Kesin değer hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayı	Kesin değer hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
63	%94	%1.56

2.15.1.2. /kata/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

<yüz> *sekiz+kata*: yüz sekiz defa

bo otlarığ tüz ülüş kılıp puş yultuzka sokup lalap bo d(a)r(a)ni üze ol lalamış otug <yüz> *sekiz kata* arvażun (AY VII, 9b/17)

“Bu bitkileri kusursuz parça(lar haline) getirip puşya yıldızına (denk gelen bir zamanda) öğütüp, ezip (toz hale getirerek) bu dharaniyle o ezilmiş ota *yüz sekiz defa* büyü sözleri okusun.”

bir otuz+kata: yirmi bir defa

bo eğişlerig kılı tüketdükde :: ötrü simbagu d(a)r(a)ni tize arıg suv yok *bir otuz kata* arvap törttin yınak saçzun (AY VII, 10a/19)

“Bu süslemeleri yapıp bitirdikten sonra simbagu dharanisini dizerek temiz olmayan (bir) suya *yirmi bir defa* büyülü sözler söyleyip dört tarafa dağıtsın.”

yüz sekiz+kata: yüz sekiz defa

⁹⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/14, AY VII 15a/17, AY VII 16b/23-17a/1, AY VII 18a/18, AY VIII 3a/16, AY VIII 3a/19, AY VIII 3b/1, AY VIII 3b/22, AY VIII 7a/7-14, AY VIII 8a/14, AY VIII 9b/14, AY VIII 11b/20, AY VIII 12a/18, AY VIII 12b/12, AY VIII 13a/12, AY VIII 15b/5, AY VIII 15b/11, AY VIII 18b/11, AY VIII 19a/20-22, AY VIII 19b/13, AY VIII 20b/21, AY VIII 22a/1, AY VIII 23b/11, AY VIII 24b/6, AY VIII 27/19, AY VIII 28a/18, AY VIII 30b/17, AY VIII 31b/21, AY VIII 32b/15, AY VIII 33a/1, AY VIII 34a/14, AY VIII 34b/15, AY VIII 36b/17.

bo d(a)r(a)ni üze ot birle kayıntırmış isig suvug *yüz sekiz kata* arvap çupunta koğup törttin yıñak bıntavır tartıp anta kên têmin ol suv içinte kirip arıtı yunzun (AY VII, 10b/4)

“Bu dharaniden sonra otla kaynatılmış sıcak suyu, *yüz sekiz defa* büyülü sözler söyleyerek kâseye koyup, dört tarafa perde çektikten sonra hemen o suyun içine girip, yıkanıp temizlensin.”

bir otuz+kata: yirmi bir defa

antada basa bo etöz küzetgölük d(a)r(a)ni üze etözin *bir otuz kata* arvażun (AY VII, 10b/23)

“Ondan sonra, bu bedeni koruyacak (olan) dharaniyle bedenine *yirmi bir defa* büyülü sözler söylesin.”

Tablo 85. Kesin değer hâlini ifade eden /kata/ verileri

Metin içindeki sayısı	Kesin değer hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%6	%0.09

2.15.2. Yaklaşık Değer Hâli

Bu hâl, üzerine eklendiği ismi miktar bakımından benzerlik veya yaklaşık bir değerle nitelemektedir (Daşdemir, 2000: 122). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) yaklaşık değer hâli:

Tablo 86. Yaklaşık değer hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Yaklaşık değer hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
41	%1.02

2.15.2.1. /+ø/

31 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de yaklaşık değer hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

agır+ø: çokça

olarka yme kop köñülin : *agır* ayak kılzunlar (AY VII, 13b/16)

“Onlara da bütün gönülleriyle *çokça* hürmet etsinler.”

Yaklaşık değer hâlinde eksiz biçim birimi (Ø) *neçe* soru sıfatı üzerine gelmektedir.

*neçe+ø*⁹⁵: ne kadar

kayu *neçe* bar erser .. adınlar köñülin bilteçi açık adırtlıg körteçi .. kut kolar m(e)n olarka .. küü kelig edremelerig ündürzün .. birgerü maña bèrzünler .. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/19)

“Başkaları(nın) kalbini bilen, açık (ve) ayrıntılı gören *ne kadar* kimse varsa, onlardan mutluluk(la) diliyorum ki; olağanüstü güçlerini ortaya çıkarsınlar (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

*kolti+ø*⁹⁶: kötü adetlik

bay+ø: çokça

...ol kamag tınl(ı)glarig ülgüşüz sansız ajunlarta .. yüz min *kolti* kalp üğlerke tegi üstün t(e)ñri yerinte altın kişi ajunınta adruk adruk yæg baştınkı edgü menjig aşaguluk menjilegölük .. tüş tem yem içim üze *bay* menjilig bolguluk .. aç kız emgekig körmegölük edgüke tegimlig kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 9b/5-10)

“...bütün o canlıları sayısız dünyalarda yüz bin *koñi adetlik kalpa* zamanlarına kadar yukarıda, Tanrı yerinde (ve) aşağıda insan(lar) dünyasında (her şeyden) başka en üstün iyiliği, huzuru kabul etmeye, mutlu olmaya, maddi varlık (ve) yeme içme ile

⁹⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 17b/19, AY VIII 4b/10, AY VIII 6a/12, AY VIII 7a/3-11, AY VIII 8a/3, AY VIII 11a/11, AY VIII 33a/13-21.

⁹⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/12-13, AY VII 14a/21, AY VII 14b/21, AY VII 16b/5, AY VII 16b/7, AY VII 17a/11, AY VII 19a/19, AY VIII 9a/2, AY VIII 9b/21, AY VIII 17a/3, AY VIII 17b/2, AY VIII 17b/7, AY VIII 19a/6, AY VIII 21a/22, AY VIII 26/7, AY VIII 30b/14, AY VIII 31b/3, AY VIII 31b/5, AY VIII 31b/23, AY VIII 34a/4.

ilgili *çokça* huzurlu olmaya, açlık sıkıntısını görmemeye (ve) iyiliğe layık olmaya ulaştıracağım.”

Tablo 87. Yaklaşık değer hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yaklaşık değer hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
31	%75.6	%0.76

2.15.2.2. /+çA/

Dokuz örnekte tespit edilmiştir.

on asanki kalp sanın+ça: sayısız devirlerce

sansız üküş kalp üdler ertgin+çe: sayısız devirler boyunca

birök kim kayu tınl(1)glar *on asanki kalp sanınça* üç miñ ulug miñ yèrtinçülerte tolu yèti erdini urup burhanlarka bulı bërser : yana *sansız üküş kalp üdler ertginçe* amru üzüksüz aşın içgün tonın keğimin adruk adruk tapıgın udugın yme tapınsar udunsar... (AY VII, 3b/12-16)

“Öyle ki hangi canlı *sayısız devirlerce* çok çok dünyalarda (Skr. trisahasramahôlokadhātu) bulunan yedi mücevheri toplayıp Buddhalara bağışlasa ayrıca *sayısız devirler boyunca* sürekli yiyecek içeceklerle, giyim kuşamla başka başka hürmet ve itaatle hizmet etse...”

könisin+çe: olması gerektiği kadar

yana atı kötrülmüş t(e)ñrim ne av(a)nt tıtag üze meniñ sançanaçayı *könisinçe* bildeçi tēp atānu teginmiş ugurın siz k(e)ntü tükel bilü y(a)rılıkayur siz (AY VIII, 22a/20)

“Yine adı yüce tanrım, hangi nedenle benim Sançanaçayı’(nin) *olması gerektiği kadar* doğru bilici diye adlandırılma nedenini siz kendiniz eksiksiz bilip buyuruyorsunuz.”

alku nomnuṣ kērtüsin+çe: öğretinin tüm doğrusu kadar

alku nomnuṣ barınça *alku nomnuṣ kērtüsinçe* .. alku nomnuṣ ugurınça tözin
tüpin adıra üdüre ukar m(e)n (AY VIII, 22b/4-5)

“Öğretinin tamamına varıncaya kadar, *öğretinin tüm doğrusu kadar*, öğretinin
zamanına varıncaya kadar en ince ayrıntısını ayırt ederek anlarım.”

könisin+çe: olması gerektiği kadar

alp bilgülük nomlarıḡ ötgürü topulu bilip ukup alku nomlarıḡ barçanı
könisinçe ukmıška *könisinçe* tuymıška *könisinçe* körmışke anın bo avant tıltagın
m(e)n t(e)ṇriler uruṇutı *könisinçe* bildeçi sançanaçayı tēp atım teginür (AY VIII,
22b/18-22)

“Bilinmesi zor (olan) öğretileri bütünüyle bilip anlayarak tüm (bu) öğretileri,
tamamını *olması gerektiği kadar* doğru anlayıp *olması gerektiği kadar* doğru
duymam (ve) *olması gerektiği kadar* doğru görmem sayesinde; bu nedenle ben
tanrılar komutanı, *olması gerektiği kadar* doğru bilici Sançanaçayı diye adım anılır.”

ülgüsüz sansız kolti nayut sanın+ça: sayısız koṭi nayut sayısı kadar

...kēn kēn ajunlarta *ülgüsüz sansız kolti nayut sanınça* kalp üdlerke teḡi üstün
t(e)ṇri yerindeki altın yalaṇuk yertinçüsinteki meṇilerig meṇilep .. ’eṇ kēninte
burhanlıḡ edgü üd kolu birle tuṣ bolup başdınkı yēḡ kutrulmaklıḡ tüşke teggeyler
(AY VIII, 23b/3)

“...sonra(ki) dünyalarda *sayısız koṭi nayut* (Skr. nayuta) *sayısı kadar* kalpa
zamanlara kadar yukarıda tanrı yerindeki, aşağıda insanlar dünyasındaki huzuru
yaşayıp en sonunda Buddhalı iyi zamanla rastlaşıp en üstün kurtuluş sonucuna
ulaşırlar.”

Tablo 88. Yaklaşık değer hâlini ifade eden /+çA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yaklaşık değer hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
9	%22	%0.22

2.15.2.3. /+ka+tegi/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

bir kalp azu < yüz k(a)lp azu miñ k(a)lp azu > yüz miñ kalp+ka+tegi: çok çok uzun zaman

şariputiriya bo ilinmeksiz atl(ı)g d(a)r(a)ni pağakta birök kayu bodis(a)t(a)vlar uz ornanıp könisinçe boşgunsarlar tuşsarlar : ötrü ol bodis(a)t(a)vlarıg *bir kalp azu < yüz k(a)lp azu miñ k(a)lp azu > yüz miñ kalpka tegi* köni oñaru küsüşte şaşmaz tegşilmez :: (AY VII, 3a/22-3b/1)

“Ey Şariputri, bu bağlanmama adlı dharani şiiri eğer ki hangi Bodhisatva (bunu) (zihnine) sağlamca yerleştirip doğru bir biçimde öğrense ve ezberlese o Bodhisatvalar *çok çok uzun zaman* doğru arzudan şaşmazlar.”

Tablo 89. Yaklaşık değer hâlini ifade eden /+ka+tegi/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yaklaşık değer hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%2.4	%0.02

2.16. Nesne (Yükleme) Hâli

Nesne (yükleme) hâli, yargıdaki eylemden etkilenen ögenin, konuya işaret eden ismin üzerine aldığı hâldir (Daşdemir, 2015: 84). Yüklemi geçişli olan cümlelerde nesne zorunlu bir ögedir ve Eski Türkçede isim ya da isim gruplarına getirilen /+(I)G/, /+nI/, /+(I)n/, /+ø/ (nadir olarak da /+GArU/, /+KA/, /+TA/, /+TIn/) eklerle ve bazen *tapa* edatıyla ifade edilmektedir (Hunutlu, 2024: 56).

Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) nesne (yükleme) hâli:

Tablo 90. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
612	%15.19

2.16.1. /+ø/

136 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de nesne (yükleme) hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

*neñ sav+ø*⁹⁷: herhangi (bir) söz

neñ sav ermez : *neñ sav* ermetin yme ermez (AY VII, 2a/2-3)

“*Herhangi (bir) söz* değildir (ama) herhangi (bir) söz dışında bir şey de değildir.”

on asanki kalp sanınça üç miñ ulug miñ yértinçülerte tolu yėti erdini+ø: sayısız devirlerce çok çok dünyalarda bulunan yedi mücevheri

birök kim kayu tınl(ı)glar *on asanki kalp sanınça üç miñ ulug miñ yértinçülerte tolu yėti erdini* urup burhanlarka bulı bërser : ... (AY VII, 3b/12-14)

“Öyle ki hangi canlı *sayısız devirlerce çok çok dünyalarda* (Skr. trisahasramahôlokadhâtu) *bulunan yedi mücevheri* toplayıp Buddhalara bağışlasa...”

uzun özlüg yaşlıg kutlug ülüglüg+ø: uzun yaşayacak, kutlu (ve) bahtlı (kimseler)

yana yme bo nomug eşidteçi tınl(ı)glarig y(è)ti sekiz tılañurmak eğremliğ teriñ yörüglerig ukdaçı ulug bilge biliglig t(e)rk üdün ünüş yolug tapdaçı bodis(a)t(a)v yorıklıg köžünür ajuñta *uzun özlüg yaşlıg kutlug ülüglüg* kılı tegingey m(e)n (AY VII, 8b/21-22)

“Yine bunun yanında bu öğretiyi duyacak (olan) canlıları fazlasıyla güzel konuşan erdemli, derin açıklamaları anlayacak (derecede) yüce bilgili, tez zamanda yükselme yolunu bulacak, Bodhisatva yolunda olan, bu dünyada *uzun yaşayacak, kutlu (ve) bahtlı (kimseler)* kılacağım.”

tütsüg hua çeçekler+ø: (güzel) kokulu hua çiçekleri

mantal içinte *tütsüg hua çeçekler* saçıp : altun kümüş idişlerde tolu mir sütte ulatı tatıglıg köžünü ook kılıç birle tükel urzun (AY VII, 10a/3)

⁹⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 1b/11, AY VII 1b/12-2a/1-2, AY VII 2a/4, AY VII 2a/5-6.

“Alan (mandala) içine (doğru) (*güzel*) kokulu hua çiçekleri saçıp, altın (ve) gümüş kâseleri bal (ve) sütle doldurup; ayrıca sevimli ayna, ok (ve) kılıç ile tamamen/eksiksiz doldursun.”

kişi+ø: (bire) kişi

mantalın dört kapısında *kişi* turgurzun (AY VII, 10a/7)

“Alanın (mandalanın) dört kapısında (*bire*) *kişi* durdursun.”

pra+ø: bayrağı

pra küsetri aşzun (AY VII, 10a/11)

“*Bayrağı* güneşliğe assın.”

oy+ø: (ufak bir) çukur

bir ulug çupun+ø: büyük bir kâse

*suv akguluk yazı ban ıgaç+ø*⁹⁸: su akacak (bir) ağaç

mantal otırasında *oy* kazıp *bir ulug çupun* kömüp üzesinte *suv akguluk yazı ban ıgaç* urup ol ıgaç üzesinte ol sokmuş otug suv birle kayınturup urzun (AY VII, 10a/13-15)

“Alanın (mandalanın) ortasına (*ufak bir*) çukur kazıp, *büyük bir kâse* gömüp üstüne *su akacak (bir) ağaç* yerleştirip o ağacın üzerine (de) o ufaltılmış otu suyla kaynatarak koysun.”

*simbagu d(a)r(a)ni+ø*⁹⁹: simbagu dharanisini

bo etiglerig kılı tüketdükde :: ötrü *simbagu d(a)r(a)ni* tize arıg suv yok bir otuz kata arvap törttin yınak saçzun (AY VII, 10a/18)

“Bu süslemeleri yapıp bitirdikten sonra *simbagu dharanisini* dizerek temiz olmayan (bir) suya yirmi bir defa büyümlü sözler söyleyip dört tarafa dağıtsın.”

⁹⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 10a/10, AY VII 10a/11-12, AY VII 10b/5, AY VII 14b/21, AY VII 17a/18, AY VII 19b/8-10, AY VIII 9a/23, AY VIII 11a/13, AY VIII 17b/2, AY VIII 19a/20, AY VIII 19b/18, AY VIII 25a/4-5.

⁹⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 12b/15, AY VII 14a/16, AY VII 20a/20-22, AY VIII 13b/18, AY VIII 19a/13-14, AY VIII 21b/22, AY VIII 22a/10, AY VIII 24b/20-21.

kirgü suv yok+ø: girmemiş suyu

anta basa suvka *kirgü suv yok* arıtu d(a)r(a)nısı bo erür (AY VII, 10a/23)

“Ondan sonra (temiz) suya *girmemiş suyu* arıtma dharanisi budur:”

*yañı arıg ton+ø*¹⁰⁰: yeni, temiz elbise

kaçan yunmıšta kên *yañı arıg ton* keğip mantaltın ünüp bir arıg ev içinte kirip ulug y(a)rlıkançuçı köñülüg yügerü kılıp ayıgdın tıdılp edgüte yaratinguka köni oñaru süžük köñül turgurzun (AY VII, 10b/10-11)

“Yıkandıktan sonra *yeni, temiz elbise* giyip alandan (mandaladan) çıkarak temiz bir evin içine girip yüce merhametli gönlünü, kötülükten sıyrarak iyilikle yaratılmışlara dosdoğru, saf duygularla beslesin.”

*bo etöz+ø*¹⁰¹: bu bedeni

antada basa *bo etöz* küzetgülük d(a)r(a)ni üze etözin bir otuz kata arvazun (AY VII, 10b/22)

“Ondan sonra, *bu bedeni* koruyacak (olan) dharaniyle bedenine yirmi bir defa büyümlü sözler söylesin.”

suvka kirgülük tö[rüs]i+ø: suya girme törenini

ol üdün sarasvați t(e)ñ[ri kızı] monçulayu *suvka kirgülük tö[rüs]i* d(a)r(a)nısı birle tükel ötündi (AY VII, 11a/13-14)

“O zaman Tanrıça (tanrının kızı) Sarasvati, böylece *suya girme törenini* dharanisiyle bütünüyle tamamladı.”

t(e)ñridem oyun+ø: ilahi oyun(lar)

...m(e)n ötrü k(e)ntü özüm têrinim kuvragım birle *t(e)ñridem oyun* beğiz kılı ol ol orunlarta barıp ol tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzedü teginip k(a)ltı öñre ötünü teginmiş ada tudaların barçanı tarkaru kêterü tegingey m(e)n (AY VII, 11b/3)

¹⁰⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 15a/6-7, AY VIII 12a/13, AY VIII 20a/5-6, AY VIII 24a/19-24b/1.

¹⁰¹ Benzer örnek için bk. AY VIII 10a/15, AY VIII 19a/15, AY VIII 20b/14.

“...benden sonra kendi cemaatim ile *ilahi oyun(lar)* düzenleyerek o yerlere gidip o asiller oğlunu (ve) asiller kızını gözetip koruyarak daha önce söylenmiş (olan) sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsini yok edecek (ve) gidereceğim.”

...bilge bilig edrem küü kelig+ø: ...hikmetini, sihirli gücünü

kamag tınl(ı)glar oğlanı için : tılañurmak til agız *bilge bilig edrem küü kelig* kılğalı uduñ (AY VII, 13a/22)

“Bütün canlılar(ın) çocukları için, dilinle, ağzınla güzel konuşmanın *hikmetini, sihirli gücünü* kavradın.”

t(e)ñrili kişilig+ø: tanrılı, insanlı (herkesi)

kértütin kelmiş altın ağzın : nom nomlayı y(a)rılıkap : eñiri edgü üninli : *t(e)ñrili kişilig* yavalturđı (AY VII, 14a/17-18)

“(Buddha), gerçeklikten gelen altın ağzıyla öğretiyi vaaz edip buyururarak ince, keskin (ve) güzel sesiyle *tanrılı, insanlı (herkesi)* dinginleştirdi.”

añ küü+ø: şöhet

birök yana küseser *añ küü* yme bütgey köñülçe (AY VII, 14b/23)

“Ve eğer *şöhet* dilerse (o) da gönlünce tamam olacak.”

tütsü[g+ø: tüsüleri

yıd yıpar+ø: güzel kokular

uluğı kiçigi tapınça : dört burnaça tolu suvın : arıg edgü tatıglıg : tütsügin çeçekin tapınzun : üç kolu éyin ançulayı ok aszun *tütsü[g es]rük esriñü* : pra küsetriler içinte : saçıp türtüp *yıd yıpar* (AY VII, 15a/12-13)

“Büyüğü, küçüğü (hepsi) mevsimine uygun olarak; dört dolu su kabında(ki) suyu temiz, iyi, tatlı tütsülerle (ve) çiçeklerle tapınsın, ipekli güneşlikler içinde *güzel kokular* saçan *tütsüleri* öylece assın.”

meniñ etözüm+ø: benim bedenimi

k(a)ltı nomça beđizetżün : *meniñ etözüm* eñigin (AY VII, 15b/2-3)

“(Sonra) *benim bedenimi* güzelliklerle, öğretice/öğretiye göre nasılsa öyle bezesin(ler).”

şlok+ø: (şu) şiiri

amtı m(e)n ikileyü yertinçülüg kærtüke tayanıp tılañurmak erkligi sarasvatı atl(ı)g t(e)ñri kızın ögeyin anıñ edgüsin tęp : anta ötrü inçe tęp *şlok* sözledi (AY VII, 16a/3)

“Şimdi ben yeniden, dünyalık gerçeğe dayanarak güzel konuşma yeteneği(ne sahip) Sarasvati adlı tanrıçayı, onun iyiliğiyle öveyim.’ dedikten sonra *(şu) şiiri* söyledi.”

dirjul/tırjul+ø: üç kancalı mızrak

dirjul/tırjul tutmış eligiñiz :: tegirmi tokırlıg başıñız ol (AY VII, 16b/20)

“Üç *kancalı mızrak* tutan eliniz (ve) yuvarlak, zarif başıñız (topuz) var(dır).”

tetik+ø: akıllı (olanları)

eşidmişig tutdaçığ : *tetik* tılañu kılmakın : yagız yerniñ yüüzinte : kamagta başdın kılur siz (AY VII, 17b/23)

“Duyanları, (öğretinin gerekenlerini) yerine getirenleri, *akıllı (olanları)* (ve) güzel konuşanları (bu) kara yeryüzünde hepsinden üstün tutarsınız.”

yek içgek+ø: şeytan

’eñ mintin *yek içgek* : kuş keyikler kuvragıñıñ : kamagñıñ barça kanturur siz :: köñüldeki küsüşin (AY VII, 18a/5)

“Hatta en (başta) *şeytan* (olmak üzere) kuş (ve) geyikler topluluğunun hepsinin gönüllerindeki bütün isteklerini yerine getirirsiniz.”

*ne+ø*¹⁰²: ne

ne küsemiş küsüşü :: barça kangay tapınça tęp têdi (AY VII, 20a/5)

¹⁰² Benzer örnek için bk. AY VII 1a/22, AY VIII 8a/17, AY VIII 9a/5-15, AY VIII 24b/23.

“Dilediği *ne* (varsa) bütün (o) istekleri, tapındığı sürece gerçekleşecek diye dedi.”

ênçgü meñi+ø: huzur (ve) sevinç

bêrtiñ ulug *ênçgü meñi* yêrtinçüke (AY VII, 20a/11)

“Yeryüzüne büyük *huzur (ve) sevinç* verdin.”

altınç aynıñ y(ê)g(i)rmi törti küni+ø: altıncı ayın yirmi dördüncü günü(nü)

biz bilgetaluy şabi: ranta v(a)çir şabiniñ ötügiñe *altınç aynıñ y(ê)g(i)rmi törti küni* bitiyü tolu boltı (AY VII, 20b/3-4)

“Biz Bilge Taluy öğrenci(leri), Ratna Vaçir (adlı) öğrencinin isteği doğrultusunda *altıncı ayın yirmi dördüncü günü(nü)* yazarak tamamladık.”

küsemiş küsüşümüz+ø: arzulanan isteklerimizi

küsemiş küsüşümüz .. t(e)rkk(e)ye üdün kanıurzun (AY VIII, 5a/17)

“Arzulanan isteklerimizi, çabucak (bir) vakitte doyursun.”

têtik y(a)ruk+ø: akıllı (ve) aydın (biri)

têtik y(a)ruk bolayın .. tılañurmak edremke tükellig (AY VIII, 5b/8)

“(Böylece) hitabet erdemi sayesinde tam olarak *akıllı (ve) aydın (biri)* olayım.”

sav söz+ø: söz

birök meniñ ağızımta .. *sav söz* taşgaru ündükde .. savım éyin yörügi .. bützün barça kalısız (AY VIII, 5b/17)

“(Ayrıca?) benim ağızımdan *söz* dışarı çıktığında; sözüme göre (ortaya çıkan) anlamı bütünüyle eksiksiz (bir şekilde) tamamlasın.”

*kayu iş küdök+ø*¹⁰³: hangi işi

¹⁰³ Benzer örnek için bk. AY VII 14b/14, AY VIII 6b/21, AY VIII 25a/14-15, AY VIII 29b/19, AY VIII 34a/2.

eşidteçi tınl(ı)glar .. ağır ayag kılzunlar .. *kayu iş küdök* kılıtkta .. yoksuz
kurug bolmazun tēp monçulayu ötünüp (AY VIII 5b/21)

“(Beni) işiten canlılar, *hangi işi* yapıyorsa (o iş) anlamsız, boş olmasın diye
böylece rica edip saygı gösterebilirler.”

*y(a)rlıkançuçı köñül+ø*¹⁰⁴: merhametli kalp(lerini)

y(a)rlıkançuçı köñül öritip .. üstürti kudı inzünler .. erinçkeyü *y(a)rlıkap* ..
yumgın körüp alzunlar (AY VIII, 6b/18)

“*Merhametli kalp(lerini)* yücelterek yukarıdan aşağıya indirsınlar (ve)
merhametle (beni?) toplu olarak (hep birlikte) kabul buyursınlar.”

*tıdıgsız ulug tılanurmak+ø*¹⁰⁵: engelsiz yüce hitabeti

y(a)rlıkançuçı köñül küçi üze .. küsüşümçe inzünler .. birgerü maña bērzünler
.. *tıdıgsız ulug tılanurmak* (AY VIII, 7b/18)

“İsteğim doğrultusunda merhametli gönül(ün) gücüyle insanlar (ve) (bununla)
birlikte *engelsiz yüce hitabeti* bana versinler.”

süzük kērtgünç köñül+ø: saf, inançlı (bir) gönül

birök kim *kayu tınl(ı)glar* kim *s(e)n* sözlemiş *d(a)r(a)nig* .. *d(a)r(a)ni* üzeki
<ögdi> şloklerig ağızlarında tutup .. nomça törüçe üç erdinike inanıp *süzük kērtgünç*
köñül öritip... (AY VIII, 8a/15)

“Eğer ki hangi canlı *sen(in)* söylediğin dharaniyi (ve) (bu) dharaniden şiirleri
ağızlarında tutup öğretiye göre, kurallara göre üç mücevhere inanıp *saf, inançlı (bir)*
gönül ortaya çıkartarak...”

edgü yiltızlıg urug+ø: iyi köklü tohum(lar)

ne üçün tēp tēser .. atı kötrülmüş ayakka tegimlig *t(e)ñrim* .. *m(e)n* öyür *m(e)n*
öñre ertmiş ür ırak üdte ratnapuşpi *atl(ı)g t(e)ñri t(e)ñrisi* burhan şazımında tuş tulum
bolup *edgü yiltızlıg urug* saça tegintim (AY VIII, 10a/1-2)

¹⁰⁴ Benzer örnek için bk. AY VIII 8b/13, AY VIII 15b/16, AY VIII 30a/9-10.

¹⁰⁵ Benzer örnek için bk. AY VIII 7b/24-8a/1.

“Niçin?” diye sorarsan ey adı yüce, saygıdeğer efendim; ben düşünüyorum (ki) eskiden, geçmiş(te), çok uzak zaman(lar)da Ratnapuşpi (Skr. Ratnakusumaguṇasāgaravaiduryakanakagirisuvarṇakāñcanaprabhāsa) adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha öğretilerinde denk olup *iyi köklü tohum(lar)* saçabilmişim.”

esriṇṇū hua çeçekler+ø: rengarenk çiçekler

adruk adruk aṣ içgüler+ø: farklı farklı yiyecek içecekler

tép ötrü *esriṇṇū hua çeçekler* alıp *adruk adruk aṣ içgüler* tutup ağır ayamakın <tapınzun ançolazun> (AY VIII, 12b/5-7)

“Dedikten sonra *rengarenk çiçekler* alıp *farklı farklı yiyecek içecekler* sunup büyük (bir) saygıyla ibadet etsin.”

b(e)k kaṭiḡ kērtū sav+ø: sapasağlam, gerçek söz(ler)

antada basa *b(e)k kaṭiḡ kērtū sav* sözleyü inçe tép tēzün (AY VIII, 12b/15)

“Ondan sonra *sapasağlam, gerçek söz(ler)* söyleyerek şöyle desin:”

*maṇḍal+ø*¹⁰⁶: (bir) mandala/alan

bir arıḡ evte azu ar(a)nyadan seṇremte uḍ makayın suvap *maṇḍal* kılıp çintan tütsüg köyürüp tapıḡ udug kılzun (AY VIII, 15a/2)

Temiz bir evde veya ormanlık alan(daki) manastırda (zemini) sığır gübresiyle sıvayıp (bir) *mandala/alan* oluşturarak (ve) sandal ağacından tütsü yakarak ibadet etsin.

pra küṣetiri+ø: güneşlik

*hua yaviṣṣu+ø*¹⁰⁷: (türlü) çiçekler

bir sutsig uz étip yaratıp üzesinte *pra küṣetiri* salınturup maṇḍal otirasınta urup tegresinte *hua yaviṣṣu* tizip ötrü tēmin ök öṇreki d(a)r(a)nig sözlezün (AY VIII, 15a/5-8)

¹⁰⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 10a/2, AY VII 13b/13, AY VII 18a/4, AY VIII 12a/5, AY VIII 15a/13-14, AY VIII 20a/3, AY VIII 24b/8, AY VIII 26/22.

¹⁰⁷ Benzer örnek için bk. AY VIII 10b/5, AY VIII 12a/14-15, AY VIII 15b/9, AY VIII 20a/9-10, AY VIII, 24b/11-12.

“Güzelce bir taht yapıp üzerine *güneşlik* asarak (ve bunu) mandala(nın)/alan(ın) ortasına yerleştirerek çevresine (*türlü*) *çiçekler* dizdikten sonra derhal az önceki dharaniyi söylesin.”

buşı+ø: sadaka

üdüñ üdüñ yokka çıgayka *buşı* bërzün (AY VIII, 15b/18)

“Zaman zaman yoksula *sadaka* versin(ler).”

ênç meñilig kıltaçı özen dar(a)nim+ø: huzur verici, (bana) has dharanimi

atı kötrülmiş ayagka tegimlig t(e)ñrim meniñ t(e)ñrike yalañukka asıglıg alkunı barça *ênç meñilig kıltaçı özen dar(a)nim* teginür (AY VIII, 19b/10-11)

“Adı yüce, saygıdeğer tanrım; benim size (ve) insanlara faydalı büsbütün *huzur verici, (bana) has dharanimi* söyleyeyim.”

yügerü körgeli küsüşleri+ø: hâlihazırda görmek için arzuları

birök kim kayu tınl(ı)glar erenler azu işiler ulatı dört törlüg têrin kuvrag mênî *yügerü körgeli küsüşleri* bolsar .. ötrü olar b(e)k katıg süzük kértgünç köñülin bo d(a)r(a)nig tutzunlar (AY VIII, 19b/14-15)

“Eğer ki hangi canlılar, erkekler veya kadınlar ve ayrıca dört çeşit topluluk beni *hâlihazırda görmek için arzuları* olursa; (işte ondan) sonra onlar sapasağlam, saf (bir) kalple bu dharaniyi yerine getirsinler.”

d(a)r(a)nim+ø: dharanimi

atı kötrülmiş ayagka tegimlig t(e)ñrim m(e)n amtı sizin üşkünüzte tınl(ı)glarka edgölükün tınl(ı)glarig êrinçkeyü teginmekim üze kızlençü *d(a)r(a)nim* teginür (AY VIII, 23b/21)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim ben şimdi sizin huzurunuzda canlılara iyilik olsun diye (o) canlıları bağışlama isteğime istinaden gizli *dharanimi* söyleyeyim.”

bügde baltu+ø: hançer (ve) başta

birök bo dar(a)nını tutayın tēp sakınsarlar 'eñ aşnu meniñ körkümin ẽdizi uluğı tōrt ıg turkı <azu bēş ıg turkı> kılıp ẽki ẽligimde *bügde baltu* tuta beđizetzün (AY VIII, 24b/6)

“Eğer bu dharaniyi ezberlemeyi düşünürseler; ilk önce benim resmimi, enini boyunu dört veya beş uzunluğunda yapıp iki elimde *hançer (ve) balta* tutarak resmetsin.”

yēr oṭçuk+ø: yer ocağı

yana ol maṇḍal üskinte *yēr oṭçuk* kılıp kömür ootı urup kaz üyüri öleñ çeçeki birle köyürüp meniñ dar(a)nımın yüz sekiz <kata> sözlezün (AY VIII, 24b/14)

“Yine o mandala(nın)/alan(ın) önünde *yēr ocağı* yapıp kömür ateşi hazırlayıp beyaz hardal (ve) çayır çiçeğı ile yakarak benim (bu) dharanimi yüz sekiz defa söylesin.”

uçmak kalımak edrem+ø: uçma kabiliyeti

uçmak kalımak edrem küseyür erser *uçmak kalımak edrem* bergey m(e)n (AY VIII, 25a/7-9)

“*Uçma kabiliyeti* istiyorsa; (ona) *uçma kabiliyeti* vereceğim.”

t(e)ṇriḍem köz+ø: ihali göz

t(e)ṇriḍem köz küseyür erser *t(e)ṇriḍem köz* bergey m(e)n (AY VIII, 25a/9-10)

“*İlahi göz* istiyorsa; (ona) *ilahi göz* vereceğim.”

yērtinçü+ø: yeryüzünü

yērtinçü küzetçi t(e)ṇriler .. ulug ezrua t(e)ṇrike .. montag yaṇlıg ötündiler (AY VIII, 28a/13)

“*Yeryüzünü* koruyan tanrılar, yüce Tanrı Brahma'ya bunun gibi arz ettiler.”

*edgüli ayıglı tüş uṭlıg+ø*¹⁰⁸: iyi (ve) kötü (işlerin) karşılığını

¹⁰⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 12a/6, AY VII 14a/13-14, AY VII 14b/20, AY VII 15a/5, AY VII 15b/16, AY VII 17b/13, AY VII 19b/13-14, AY VIII 2a/1, AY VIII 5a/14, AY VIII 5b/23-6a/1, AY VIII 6a/22, AY VIII 7a/19-20, AY VIII 8b/9, AY VIII 9b/8, AY VIII 12b/19, AY VIII 14b/23, AY

kamag t(e)nriler birgerü .. küyü küzetü uz tutup .. körkitürler olarka .. *edgüli ayıglı tüş uılgı* (AY VIII, 29b/5-6)

“Bütün tanrılar hep birlikte (onları) koruyup kollayıp sağlam tutarak, onlara *iyi (ve) kötü (işlerin) karşılığını* gösterirler.”

açıg tarka emgek+ø: büyük acı (ve) ızdıraplar

eli hanı begleri .. *açıg tarka emgek emgenür* (AY VIII, 31b/12-13)

“Ülke(nin) ileri gelenleri *büyük acı (ve) ızdıraplar* çeker.”

isig özi+ø: canlı bedeni

el han orunun içgingu .. ugurı yıkı bultuksar .. tıtag bolsar artagu .. azu yme *isig özi* .. arıtı yme kılmağı ol .. nomsuz törüsüz kılıgı (AY VIII, 35b/19)

“Hükümdar(lık) tahtını kaybetme zamanı gelse veya ayrıca *canlı bedenini* kaybetmesine sebep olsa da hiçbir şekilde öğretisiz, kanunsuz işler yapmamalıdır.”

[kıyık ka]mgı egri söz sav+ø: kötü (ve) eğri söz

köni törüg [tutda]çı .. beg er boslar çın [kért]ü .. el içinde bultukmaz .. *[kıyık ka]mgı egri söz sav* (AY VIII, 36b/14)

“Doğru yasayı uygulayacak olan bey doğru olursa, ülkesinde *kötü (ve) eğri söz* bulunmaz.”

Tablo 91. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
136	%22.2	%3.37

2.16.2. /+(X)g/

231 örnekte tespit edilmiştir.

müingülük tayşing nom+ug: Mahayana Budizmi’nin öğretisini

VIII 18a/11, AY VIII 18b/7-8, AY VIII 21a/2-3, AY VIII 28b/5, AY VIII 29a/3-4, AY VIII 29a/13, AY VIII 29b/12-13, AY VIII 30a/1-2, AY VIII 33b/18.

ulug *müngülük tayşing nomug* bilgeli udun (AY VII, 1b/3)

“Yüce *Mahayana Budizmi*’nin öğretisini bilmeyi başardın.”

ayagka tegimlig şariputri arhant+ıg: saygıdeğer Aziz Şariputri’yi

anta ötrü tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan *ayagka tegimlig şariputri arhantıg* okıyu y(a)rılıkap inçe tęp y(a)rılı[ka]dı (AY VII, 1a/8-9)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, *saygıdeğer Aziz Şariputri*’yi çağırarak şöyle buyurdu.”

ol bodis(a)t(a)vlar+ıg: o Bodhisatvalar

şariputiriya bo ilinmeksiz atl(ı)g d(a)r(a)ni pağakta birök kayu bodis(a)t(a)vlar uz ornanıp könisinçe boşgunsarlar tuşsarlar : ötrü *ol bodis(a)t(a)vlarıg* bir kalp azu < yüz k(a)lp azu miñ k(a)lp azu > yüz miñ kalpka tegi köni oñaru küsüşte şaşmaz tegşilmez :: (AY VII, 3a/23)

“Ey Şariputri, bu bağlanmama adlı dharani şiiri eğer ki hangi Bodhisatva (bunu) (zihnine) sağlamca yerleştirip doğru bir biçimde öğrense ve ezberlese o *Bodhisatvalar* çok çok uzun zaman doğru arzudan şaşmazlar.”

anant toyın+ug: Rahip Anant’ı

anta ötrü tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan *anant toyınug* okıyu y(a)rılıkap inçe tęp y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/11)

“Sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, *Rahip Anant*’ı (Skr. Ānanda) çağırarak şöyle buyurdu.”

alku ada tudalar+ıg: bütün tehlikeleri

inçip monta *alku ada tudalarıg* tarkardaçı : yaşın tüşmekin tığdaçı çintamani atl(ı)g d(a)r(a)ni nom bar erür (AY VII, 4a/14-15)

“Öyle ki *bütün tehlikeleri* yok eden, yıldırım düşmesini engelleyen çintamani adlı dharani öğretisi vardır.”

bo d(a)r(a)ni+g: bu dharaniyi

kayu tınl(ı)glar birök *bo d(a)r(a)nig* sözleserler busuş sakınç üdsüz ölüm ada tanka tegingey t(e)ñrim tēp ötündi (AY VII, 6a/19)

“Öyle ki hangi canlı *bu dharaniyi* söylese (onlara) üzüntü, kaygı, zamansız ölüm ve (herhangi bir) tehlike dokunmaz.’ diye arz etti.”

bo otlar+ıg: bu bitkileri

bo otlarıg tüz ülüş kılıp puş yultuzka sokup lalap *bo d(a)r(a)ni* üze ol lalamış otug <yüz> sekiz kata arvazun (AY VII, 9b/14-15)

“*Bu bitkileri* kusursuz parça(lar haline) getirip puşya yıldızına (denk gelen bir zamanda) öğütüp, ezip (toz hale getirerek) *bu dharaniyle* o ezilmiş ota yüz sekiz defa büyü sözleri okusun.”

ol sokmış ot+ug: o ufaltılmış otu

mantal oñırasınta oy kazıp bir ulug çupun kömüp üzesinte suv akguluk yazı ban ıgaç urup ol ıgaç üzesinte *ol sokmış otug* suv birle kayıñturup urzun (AY VII, 10a/16)

“Alanın (mandalanın) ortasına (ufak bir) çukur kazıp, büyük bir kâse gömüp üstüne su akacak (bir) ağaç yerleştirip o ağacın üzerine (de) *o ufaltılmış otu* suyla kaynatarak koysun.”

muñadıñıg+ıg: olağanüstülüğü

tillig lakşanın tıtag éyin :: *muñadıñıgıg* körkitür : yétizi üze tüz örtüdi üç miñ ulug miñ yértinçüg (AY VII, 14a/19)

“Dile özgü (olan) alametin sebebinden dolayı *olağanüstülüğü* gösterdi (ve) sayısız, binlerce yeryüzünü, genişliği boyunca dümdüz örttü.”

boşgunmışı+g: okuduklarını

kızlençü törü+g: gizli kural(lar)ı

birök körser m(e)n tapınmışın : sarasvati t(e)ñrike : azu körser m(e)n tıtsılarıg :: bahşısı éyin *boşgunmışıg* :: bergey m(e)n *kızlençü törüg* : boşgungalı kılgalı (AY VII, 14b/11-12)

“Öyle ki, ben Tanrı Sarasvati’ye tapındığını görsem veya öğrencilerin öğretmenlerinden dolayı *okuduklarını* görsem, öğrenmeleri için *gizli kural(lar)*ı vereceğim.”

kördeşiler+ig: görenleri

közünüz üze uyur siz : *kördeşilerig* korkıtgalı (AY VII, 16a/24)

“Gözünüzle (sizi) *görenleri* korkutmayı başarıyorsunuz.”

yértinçü yér suv+ug: yeryüzünü

alku üdlerte üzüksüz :: *yértinçü yér suvug* küzetür siz (AY VII, 16b/13)

“Bütün zamanlarda *yeryüzünü* sürekli korursunuz.”

yagız yér+ig: kara toprağı

uduñuz kılğalı urug tarıg : *yagız yérig* (AY VII, 17a/18-19)

“Kara toprağı ekip biçmeyi başarabildiniz.”

*eşidmiş+ig*¹⁰⁹: duyanları

tutdaçı+g: (öğretinin gerekenlerini) yerine getirenleri

eşidmişig tutdaçıg : tetik tılañu kılmakın : yagız yérniñ yüüzinte : kamagta başdın kılur siz (AY VII, 17b/22)

“*Duyanları, (öğretinin gerekenlerini) yerine getirenleri*, akıllı (olanları) (ve) güzel konuşanları (bu) kara yeryüzünde hepsinden üstün tutarsınız.”

tegmişler+ig: (yeryüzünden) ayrılmaya ulaşmış olanları

kopdın körser yértinçüte : ağurmakka *tegmişlerig* ’eñ mintin altı kat : amranmak uguş t(e)ñri yérinte : yalnız siz t(e)ñri kızı : aglatı artuk kükülmüş siz (AY VII, 18a/17)

“En (başta) *yeryüzünden ayrılmaya ulaşmış olanları* bile altı kat(lı) (dünyevi) hırslar(ın) olduğu tanrı(lar) neslinin dünyasında yalnızca siz tanrıça, fazlasıyla övülensiniz.”

¹⁰⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/9, AY VII 7a/20, AY VII 15b/15, AY VII 17a/24, AY VII 18b/1-6, AY VIII 6b/5-16, AY VIII 25a/12-13, AY VIII 35b/14.

bodi yolu+g: Bodi aydınlanma yolunu

bışrungalı ötleyn .. *bodi yolug* bulguka (AY VIII, 5a/15)

“*Bodi* (Skr. bodhi) *aydınlanma yolunu* bulmayı nasihat edeyim.”

köni kærtü çın sav+ig: doğru (ve) gerçek sözü

küseyür m(e)n kolur m(e)n .. *köni kærtü çın savig* (AY VIII, 6b/3)

“(Ben) *doğru (ve) gerçek sözü* istiyorum, diliyorum.”

kılmak+ig ayıg kılınç işler+ig: kötü işler yapmayı

bolar kamag t(e)ñriler tözün yavaş vahşikler taplamazlar *kılmakıg* .. *ayıg kılınç işlerig* (AY VIII, 7a/22-23)

“Bunlar, bütün (bu) tanrılar (ve) asil, sakın, iyi ruhlar *kötü işler yapmayı* onaylamazlar.”

küü kelig edremleri+g: olağanüstü güçlerini

kayu neçe bar erser .. adınlar köñülün bilteçi açuk adırtlıg körteçi .. kut kolur m(e)n olarka .. *küü kelig edremlerig* ündürzün .. birgerü maña bèrzünler .. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/22-23)

“Başkaları(nın) kalbini bilen, açık (ve) ayrıntılı gören ne kadar kimse varsa, onlardan mutluluk(la) diliyorum ki; *olağanüstü güçlerini* ortaya çıkarsınlar (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

ed tavar+ıg: malı mülkü

altun öñlög y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş nom éligi atl(ı)g nom bitigde şirikini kut t(e)ñri hatunı *ed tavarıg* üstemek atl(ı)g yèti y(è)g(i)rminç bölük (AY VIII, 11b/9)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti(ler) hükümdarı adlı öğreti kitabında kutlu Şirikini tanrıça(nın) *malı mülkü* artırması adlı on yedinci bölüm...”

siđi tégme iş küdök+üg: sihir denen işi

siđi tégme iş küdöküg odgurak bütürteçi padak ol (AY VIII, 14a/23)

“*Sihir denen işi* bütünüyle bütürecek (olan) şiidir.”

aş içgü+g: yiyecek içeceği

maña tapıg udug kılmış yıd yıpar hua çeçek *aş içgü* satıp anıñ satıgı üze yana üç erdinig ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 15b/10)

“Bana ibadet edip güzel kokuları, çiçekleri (ve) *yiyecek içeceği* satıp onun bedeliyle yine üç mücevhere hürmet etsinler.”

agılıkları+g: hazineleri

igligleri+g: hastaları

yagı yavlakı+g: düşmanları

t(e)rs asıg sözçileri+g: faydasız (sözleri) söyleyenleri

inçe k(a)ltı ed tavar kazganguluk yer altınkı *agılıklarig* tapguluk .. kök kalıkta uçguluk uzun yaşaguluk agat ot alguluk *igliglerig* öñedtürgülük .. *yagı yavlakı* utguluk *t(e)rs asıg sözçilerig* basguluk bo montag küsüşlerin yügerü kılıp bir arıg evte tayçu etigin kılzun (AY VIII, 19b/19-20a/1)

“Mesela nasıl ki mal mülk kazanmak, yer altındaki *hazineleri* bulmak, gökyüzünde uçmak, uzun yaşamak, olağanüstü ilaçlar elde etmek, *hastaları* iyileştirmek, *düşmanları* yenmek, *faydasız (sözleri) söyleyenleri* engellemek (ve) bunun gibi arzularını açığa çıkararak temiz bir evde aydınlanma yerini hazırlasın.”

açıg tarka emgekleri+g: acı (veren) zahmetlerini

ançagınçaka tegi erklig han elinteki üç yavlak yoltakı *açıg tarka emgeklerig* <idi> körmegey tęp tedi (AY VIII, 23b/11-12)

“O zaman kadar Yama Han ülkesindeki üç kötü yolun *acı (veren) zahmetlerini* asla görmeyecek.’ diye konuştu.”

sézik+ig yértinçüdeki: yeryüzündeki şüpheyi

asıglıg meñilig kılğalı alku tınl(ı)g oğlanın .. tarkargalır üçün *sézikig yértinçüdeki* êkirçüg (AY VIII, 27/6)

“Bütün canlılara fayda sağlamak (ve) *yeryüzündeki şüpheyi*, tereddütü gidermek için...”

*yarım küç+üg*¹¹⁰: (bu) yarım gücü

y(a)rlıkançuçı köjüllüg ana ata .. *yarım küçüg* asarlar (AY VIII, 29b/1)

“Merhametli (bir) gönle sahip ana baba, *(bu) yarım gücü* artırırılar.”

m(a)habutları+g: (Vücudun) organlarını

neçökin takı ugaylar .. *m(a)habutlarıg* inçip aş<a>galı (AY VIII, 33b/11)

“(Vücudun) organlarını iyileştirmeyi böyle nasıl başarabilecekler?”

artamak ësilmek emgek+ig: bozulma (ve) kötü hale düşme sıkıntısını

bo tıtagın aşayur *artamak ësilmek emgekig* (AY VIII, 34a/17)

“Bu nedenle *bozulma (ve) kötü hale düşme sıkıntısını* yaşarlar.”

isig [öz]üg et'öz+üg: kendi bedenini

[y]ëg ol titser kemiş<s>er .. *isig [öz]üg et'özüg* .. èyin idi [barmagu] ol ..

nomsuz <törüsüz> yavız [kişike] (AY VIII, 36b/4-5)

“*Kendi bedenini* atsa daha iyidir (ve bun)dan dolayı asla öğretisiz, kanunsuz kişilere ulaşmamalıdır.”

*ol èl hanı+g*¹¹¹: o (ülkenin) hükümdarını

¹¹⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/4, AY VII 1b/4, AY VII 2b/3, AY VII 2b/18, AY VII 3a/3-4, AY VII 3a/12, AY VII 3b/20, AY VII 4a/8, AY VII 4a/17, AY VII 5a/18-20, AY VII 5b/11-14, AY VII 5b/23, AY VII 6a/11-12, AY VII 7a/17-18, AY VII 8b/15-19, AY VII 10b/3-4, AY VII 10b/8, AY VII 10b/12-13, AY VII 11b/24, AY VII 14a/21, AY VII 15b/1, AY VII 15b/18-19, AY VII 16b/22-23, AY VII 18b/12, AY VII 18b/16-17, AY VII 19a/17, AY VII 19b/4, AY VIII 3b/1-2, AY VIII 5a/12, AY VIII 5a/21-22, AY VIII 6b/4-5, AY VIII 8a/22, AY VIII 17a/22, AY VIII 18a/4-5, AY VIII 19a/14, AY VIII 22a/10-11, AY VIII 22b/2, AY VIII 22b/3, AY VIII 27/6-7, AY VIII 27/14, AY VIII 31a/2-3, AY VIII 32b/9, AY VIII 34a/13-14, AY VIII 36a/22, AY VIII 37a/16, AY VIII 37b/17.

¹¹¹ Benzer örnek için bk. AY VII 6b/7, AY VII 7a/4, AY VII 7a/22-23, AY VII 7b/11, AY VII 8b/1, AY VII 8b/9, AY VII 9a/15-18, AY VII 10b/18-19, AY VII 11a/21, AY VII 12a/3, AY VII 13a/18, AY VII 13b/4, AY VII 13b/19, AY VII 14a/4-5, AY VII 14b/17-18, AY VII 15a/18, AY VII 20a/1-2, AY VIII 2b/4-7, AY VIII 6b/10-11, AY VIII 7a/19, AY VIII 7b/9-11, AY VIII 8a/5, AY VIII 8a/11-17, AY VIII 8b/4, AY VIII 9a/6, AY VIII 9b/8-11, AY VIII 10b/2-15, AY VIII 10b/20, AY VIII 11b/2, AY VIII 12b/11-12, AY VIII 13a/5-6, AY VIII 14a/14, AY VIII 14b/9, AY VIII 15a/2-3, AY VIII 15a/4-9, AY VIII 15a/23, AY VIII 15b/19, AY VIII 16a/8, AY VIII 16b/10-15, AY VIII 16b/16, AY VIII 17b/12-14, AY VIII 17b/18, AY VIII 18a/14, AY VIII 18a/23, AY VIII 18b/6, AY VIII 18b/14-15, AY VIII 19b/17, AY VIII 20a/12-13, AY VIII 20a/18-19, AY VIII 20b/2, AY VIII 20b/7-8, AY VIII 20b/13, AY VIII 20b/20, AY VIII 21a/4-5, AY VIII 21a/9, AY VIII 21a/17, AY VIII 22a/4-5,

t(e)nriler kuvragı birgerü .. monı monçulayu sevinser .. yumgı <küyü> küzetü bérürler .. *ol el hanıg* üzüksüz (AY VIII, 37a/19-20)

“Tanrılar topluluğu hep birlikte, bunu böylesine sevdiklerinde *o (ülkenin) hükümdarını* daima koruyup kollayıverirler.”

*artak yavız törüler+ig*¹¹²: bozuk (ve) kötü yasaları

kètergeli ugay s(e)n .. *artak yavız törülerig* (AY VIII, 37b/22-23)

“*Bozuk (ve) kötü yasaları* gidermeyi başaracaksın.”

Tablo 92. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
231	%37.7	%5.73

2.16.3. /+(X)n/

184 örnekte tespit edilmiştir. Bu ekin çoğunlukla tamlanan eki üzerine getirildiği gözlemlenmektedir.

yaşın tüşmek+in: yıldırım düşmesini

inçip monta alku ada tudalarıg tarkardaçı : *yaşın tüşmekin* tıddaçı çintamani
atl(ı)g d(a)r(a)ni nom bar erür (AY VII, 4a/15)

AY VIII 23a/1, AY VIII 23a/17, AY VIII 23a/20-23b/1, AY VIII 24a/16-17, AY VIII 25b/2-4, AY VIII 26/8, AY VIII 26/20-21, AY VIII 29b/2, AY VIII 31a/1-3, AY VIII 31a/11, AY VIII 31a/21, AY VIII, 32b/3-4, AY VIII 34a/12, AY VIII 35b/3-4, AY VIII 36a/9, AY VIII 36b/11, AY VIII 37b/13, AY VIII 38a/6-7.

¹¹² Benzer örnek için bk. AY VII 2a/22, AY VII 2b/19, AY VII 4a/23-4b/2, AY VII 5b/11-12, AY VII 6a/1, AY VII 6a/10, AY VII 6b/4-5, AY VII 6b/24-7a/4, AY VII 8a/2, AY VII 8a/4, AY VII 8b/7-8, AY VII 8b/16-17, AY VII 9a/11, AY VII 10a/8-9, AY VII 10a/17, AY VII 14a/14-15, AY VII 14b/3, AY VII 14b/16, AY VII 16a/8, AY VII 16b/2, AY VII 17a/3, AY VII 17a/12-15, AY VII 17b/22, AY VII 19b/20, AY VIII 2a/7-8, AY VIII 2b/5-8, AY VIII 4b/19-20, AY VIII 5a/12, AY VIII 5a/20, AY VIII 6a/7-8, AY VIII 7b/4-7, AY VIII 8b/10-11, AY VIII 9b/4, AY VIII 10a/9, AY VIII 13a/1-2, AY VIII 17a/3-6, AY VIII 17a/22, AY VIII 18a/7, AY VIII 22b/8, AY VIII 22b/16-17, AY VIII 23b/6, AY VIII 23b/19-20, AY VIII 25a/6-7, AY VIII 26/14, AY VIII 27/2-3, AY VIII 29a/9-10, AY VIII 29a/10-11, AY VIII 29b/7-8, AY VIII 29b/14-15, AY VIII 29b/20, AY VIII 30b/9-10, AY VIII 31a/12, AY VIII 31b/6-7, AY VIII 32b/5-7, AY VIII 32b/10-11, AY VIII 34b/1, AY VIII 34b/10-11, AY VIII 34b/14, AY VIII 35a/9-10, AY VIII 35a/16, AY VIII 35a/17-20, AY VIII 35a/22-35b/1, AY VIII 35b/20-21, AY VIII 35b/21-22, AY VIII 38a/11, AY VIII 38a/19-20.

“Öyle ki bütün tehlikeleri yok eden, *yıldırım düşmesini* engelleyen çintamani adlı dharani öğretisi vardır.”

asırlıg+in: yararını

amtı m(e)n yme bo nom erdini içinte kamag tınl(ı)g oğlanıña *asırlıgın* körüp nomlayı y(a)rılıkayur m(e)n tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/21)

“Şimdi ben de bu öğreti mücevheri içinde bütün insanoğluna *yararını* görerek vaaz ederen buyuruyorum, dedi.”

Eski Türkçede iyelik eki almış olan isimler için nesne (yükleme) hâli, /+(X)n/ biçimiyle çekimlenmektedir (Ağca, 2021: 224).

d(a)r(a)nısı+n: dharanisini

monça y(a)rılıkap ötrü *d(a)r(a)nısın* inçe tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 5a/2-3)

“Böyle dedikten sonra *dharanisini* şöylece duyurdu.”

*ayası+n*¹¹³: ayasını

ol üdüñ v(a)jir erkligi bodis(a)t(a)v yme olurmuş orunıntın örü turup *ayasın* kavşurup ağır ayamakın t(e)ñri t(e)ñrisi burhanka inçe tēp ötündi (AY VII, 5b/5)

“O zaman yıldırım gücüne sahip bodhisatva (Skr. Vajrapani-Guhyakadhipati) da oturduğu yerden kalkarak *ayasını* birleştirdi ve büyük (bir) saygıyla tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya şöyle arz etti:”

bo montag öñin öñin ötünmiş ötüğler+in: (cemaatin) bu başka başka sunumlarını

anta ötrü tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan ol kamag tērin kuvragıñ *bo montag öñin öñin ötünmiş ötüğlerin* eşidü y(a)rılıkap ötrü olarnı barça öge alkayı inçe tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 7b/20-21)

¹¹³ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/12, AY VII 6a/6, AY VII 6a/24, AY VII 6b/19, VII 7a/13, AY VII 9a/2, AY VII 16a/19, AY VIII 2a/22-2b/1, AY VIII 2b/2, AY VIII 12a/12, AY VIII 14b/14-15, AY VIII 16a/19, AY VIII 21b/16, AY VIII 25b/16, AY VIII 37b/13.

“Ondan sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, bütün o cemaatin *bu türlü türlü sunumlarını* dinledikten sonra onları büsbütün takdir ederek şöyle buyurdu:”

olarının bilge biligleri+n: onların bilge(lere özgü) bilgilerini

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ṇrim birök kim kayu nomçılar bo altun öñlüg y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmüş nom erdinig nomlaguçı erser : m(e)n *olarının bilge biliglerin* tılañurmakların asa üsteyü tegingey m(e)n (AY VII, 8b/2)

“Adı yüce, saygıdeğer tanrım, eğer ki öğreti ustaları, bu altın rekli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti mücevherini tebliğ ederse ben *onların bilge(lere özgü) bilgilerini*, belagat güçlerini çoğaltarak artıracam.”

bo ötügler+in: bu ricalarını

anta ötrü tükel bilge t(e)ṇri t(e)ṇrısı burhan sarasvaṭi t(e)ṇri kız[ının] *bo ötüglerin* eşidü y(a)rılıkap [öge alka]ayu inçe tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 11b/14)

“Eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, Tanrıça (tanrının kızı) Sarasvati’nin övgüyle bahsettiği *bu ricalarını* işittikten sonra şöyle buyurdu:”

...köñülün+in: ...gönlünü

anın s(e)n tözün t(e)ṇri kıızıya kayu köni kērtü süzük kērtgünç köñülün üze kamag tınl(ı)glarka eḍgülügin bo ötügüg ötündün erser .. *ol köni kērtü süzük kērtgünç köñülünün* yügerü kılıp ürüg uzatı bo nom erdinig küyü küzetü ergil (AY VII, 12a/1-2)

“Ey asil tanrıça; o nedenle sen, hangi doğru, saf, inançlı gönlünle tüm canlılara iyilik olsun diye bu dilekleri arz ettiysen; *o doğru, saf (ve) inançlı gönlünü* yüceltip daima bu öğreti mücevherini (de) koruyup gözet.”

...şlok takşut+ın: ...şiiri

anta ötrü ol kuvrag arasinta erigme kondini atl(ı)g braman t(e)ṇri t(e)ṇrısı burhannın küü kelig edremliḡ küçi üze yētitmekine ol sarasvaṭi atl(ı)g t(e)ṇri kızın öge *şlok takşutın* inçe tēp tēdi (AY VII, 12a/16)

“Ondan sonra, o cemaatin arasında olan/bulunan Kondini (Skr. Vyākaraṇaprāpta-Kauṇḍinya) adlı Brahman, tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın faziletli, sihirli gücüyle/gücüne dayanarak (Uyg. küü kelig edrem, Skr. ṛddhipāda, anhiḥjñā) o Sarasvati adlı tanrıçayı metheden (bir) *ṣiiri* şöyle okudu:”

lakṣan+in :: altun öhlüg etöz+in :: ög+in köñül+in: alametini, altın renkli bedenini, aklını (ve) gönlünü

t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan *lakṣan+in :: altun öhlüg etözin :: ögin köñülin* saçmatın : yügerü sakınzun üskinte (AY VII, 14a/1-3)

“Tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın huzurunda (onun) *alametini, altın renkli bedenini, aklını (ve) gönlünü* dağıtmadan (her şeyden) üstün düşünsün.”

öğretindeçi ertük+in: öğrendiklerini

bölüklerin yörügi+n: bölümlerin açıklamalarını

edgü tetyük nom erdinig : ançulayu ok sakınzun :: tözleriñe yaraşı : dyanta *öğretindeçi ertük+in :: bölüklerin yörügin* (AY VII, 14a/6-7)

“İyi denen öğreti mücevherini öylece yaratılışlarına uygun (olarak) meditasyonlarında *öğrendiklerini* (ve) bölümlerin açıklamalarını da düşünsün(ler).”

tapınmış+in: tapındığını

birök körser m(e)n *tapınmış+in* : sarasvati t(e)ṇrike : ažu körser m(e)n titsılarıg :: bahşısı éyin boşgunmışıg :: bergey m(e)n kızlençü törüg : boşgungalı kılğalı (AY VII, 14b/9)

“Öyle ki, ben Tanrı Sarasvati’ye *tapındığını* görsem veya öğrencilerin öğretmenlerinden dolayı okuduklarını görsem, öğrenmeleri için gizli kural(lar)ı vereceğim.”

suv+in: suyu

ulugı kiçiği tapınça : tört burnaça tolu *suv+in* : arıg edgü tatıglıg : tütsügin çeçekin tapınzun : üç kolu éyin ançulayu ok aszun tütsü[g es]rük esriñü : pra küsetriler içinte : saçıp türüp yıd yıpar (AY VII, 15a/9)

“Büyüğü, küçüğü (hepsi) mevsimine uygun olarak; dört dolu su kabında(ki) suyu temiz, iyi, tatlı tütsülerle (ve) çiçeklerle tapınsın, ipekli güneşlikler içinde güzel kokular saçan tütsüleri öylece assın.”

*körküm+in*¹¹⁴: resmime

üç yêti kün ertginçe : öñreki d(a)r(a)nig sözlezün : têtü körüp *körkümin* : sarasvatî üskinte (AY VII, 15a/19)

“Üç (defa) yedi gün geçince, *resmime* iyice bakıp Sarasvatî’nin huzurunda önceki dharaniyi söylesin.”

töznüñ edgüsi+n: yaratılışın iyiliğini

töznüñ edgüsin adınlarka evirzün : ötrü küsemiş küsüşi : barça kangay bütgey (AY VII, 15b/7-8)

“*Yaratılışın iyiliğini* başkalarına yönelttikten sonra dilediği bütün dilek(ler)i yerine gelecek(tir).”

t(e)ñri kızı+n: tanrıçayı

amtı m(e)n ikileyü yêrtinçülüg kértüke tayanıp tılañurmak erkligi sarasvatî atl(ı)g *t(e)ñri kızın* ögeyin anıñ edgüsin têt : anta ötrü inçe têt şlok sözledi (AY VII, 16a/1)

“Şimdi ben yeniden, dünyalık gerçeğe dayanarak güzel konuşma yeteneği(ne sahip) Sarasvatî adlı *tanrıçayı*, onun iyiliğiyle öveyim.’ dedikten sonra (şu) şiiri söyledi.”

tılañu kılmak+ın: güzel konuşanları

eşidmişig tutdaçığ : têtik *tılañu kılmakın* : yagız yêrniñ yüüzinte : kamagta başdın kılur siz (AY VII, 17b/23)

“Duyanları, (öğretinin gerekenlerini) yerine getirenleri, akıllı (olanları) (ve) *güzel konuşanları* (bu) kara yeryüzünde hepsinden üstün tutarsınız.”

¹¹⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 10b/23, AY VII 12b/4, AY VII 14b/3-4, AY VIII 5b/7.

yıd+ın yuk+ın: artıkları

yükünür m(e)n *yıdın yukın* tarkarmışlarka (AY VIII, 5a/1)

“*Artıkları* yok edenlere (“dünya işlerini bertaraf edenlere”) (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

*tınl(ı)glar oylanı+n*¹¹⁵: insanoğlunu

antag osuglug sav sözün .. küçi küsüni ugrınta .. alku *tınl(ı)glar oylanın* .. yavalturtaçı bolayın (AY VIII, 5b/15-16)

“Aynı onun gibi, sözün gücü(nün) zamanında bütün *insanoğlunu* sakinleştiren(lerden) olayım.”

pağakları+n yörügleri+n: şiirlerini, izehlerini

ap yme tünle ap yme küntüz bo nom erdini içindeki *pağakların yörüglerin* kolulayu sakınu tüketip bo çambudivip yêrtinçüte kênjürü yağturup... (AY VIII, 9a/19-20)

“Hem gece hem de gündüz bu öğreti mücevheri içindeki *şiirlerini* (<Skr. pādaka), *izahlarını* (<Skr. artha) hesaplıca düşünerek tamamlayıp bu Çambudvip yeryüzünde genişçe yayılmasını sağlayıp...”

t(e)ñri hatunı+n: tanrıçayı

<anta> ötrü tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrısı burhan ol şirikini kut *t(e)ñri hatunun* öge alkayu inçe tēp y(a)rılıkadı (AY VIII, 11a/17)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, o kutlu Şirikini *tanrıçayı* överek şöyle buyurdu:”

tileki+n k(e)rgeki+n: dileğini, ihtiyacını

m(e)n ne törlüg *tilekin k(e)rgekin* tükel ayıtıp eğ tavar ağı barım altun kümüş koyn tılkı ı tarıg aş içgü ton kedim üze küsüşlerig kançuru tegingey m(e)n (AY VIII, 15a/20)

¹¹⁵ Benzer örnek için bk. AY VIII 27/4-5.

“Ben her türlü *dileğini, ihtiyacını* eksiksiz (bir şekilde) söyleyip mal mülk, zenginlik, altın, gümüş, türlü hayvanlar, mahsül, yiyecek içecek (ve) giyim kuşam ile ilgili dileklerini yerine getireceğim.”

tapıg+ın udug+ın: ibadeti

buyan+ın: sevabı

<ürüg>uzatı bo nom erdinig okıtıp *tapıgın udugın* üzmedin kılmış *buyanın* burhan kutıña evirzünler (AY VIII, 15b/20-21)

“Daima bu öğreti mücevherini okutarak *ibadeti* kesmeden kazandıkları *sevabı* Buddha’(nın) kutluluğuna yönlendirsinler.”

nomçı adak+ın: (bu) vaiz(in) ayağını

birök kayu orunta bo nom erdinig nomlayur erser .. ol nomladaçı nomçının asan tüpinte barıp et’özünün körkütmedin *nomçı adakın* töpüm üze kötörü tutup bo nom erdinig eşidü tınlayu tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/13)

“Eğer (ki) hangi yerde bu öğreti mücevherini öğretiyorsa, o vaaz eden vaizin mukim olduğu yere ulaşp bedenimi (ona) göstermeden *(bu) vaiz(in) ayağını* başımın üzerine götürüp bu öğreti mücevherini dinleyeceğim.”

yér hatunı+n: yer tanrıçasını

anta ötrü tükel bilge biliglig t(e)ñri t(e)ñrısı burhan *yér hatunın* okıyu y(a)rılıkap inçe tęp y(a)rılıkadı (AY VIII, 19a/9)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, *yer tanrıçasını* çağırarak şöyle buyurdu:”

ugur+ın: nedenini

yana atı kötrülmüş t(e)ñrim ne av(a)nt tıltag üze meniñ sançanaçayı könisinçe bildeçi tęp ațanu teginmiş *ugurın* siz k(e)ntü tükel bilü y(a)rılıkayur siz (AY VIII, 22a/21)

“Yine adı yüce tanrım, hangi nedenle benim Sançanaçayı’(nin) olması gerektiği kadar doğru bilici diye adlandırılma *nedenini* siz kendiniz eksiksiz bilip buyuruyorsunuz.”

töz+in tüp+in: en ince ayrıntısını

alku nomnuḡ barınça alku nomnuḡ kértüsinçe .. alku nomnuḡ ugurınça *tözin tüpin* adıra üdüre ukar m(e)n (AY VIII, 22b/6)

“Öğretinin tamamına varıncaya kadar, öğretinin tüm doğrusu kadar, öğretinin zamanına varıncaya kadar *en ince ayrıntısını* ayırt ederek anlarım.”

ne k(e)rgeklemiṣ+in: neye ihtiyacı olduğunu

ne k(e)rgeklemiṣin maṇa sözleser m(e)n ötrü anıḡ savınça küsüşin kanturu teginḡey m(e)n (AY VIII, 24b/23)

“*Neye ihtiyacı olduğunu* bana söylerse, ben (ondan) sonra onun sözüne göre istediğini yerine getireceğim.”

ëligleri+n: ellerini

ëliglerin kavşurup tınlazunlar sözleyin (AY VIII, 27/15)

“*Ellerini* kavuşturup dinlesinler, (ben) söyleyeyim.”

yavlak kılınç kılmak+ın: kötü işler yaptığını

ël han körüp b(e)lgülüg .. öz ël içinde boḡunun .. *yavlak kılınç kılmakın* arıtı koḡturmasar tıḡmasar .. astrayastiriṣ atl(ı)ḡ oruntakı .. üküṣ t(e)ḡriler kuvragı .. kamagun barça bir yanlıḡ .. kakıḡ köḡül turgururlar (AY VIII, 30a/5)

“Hükümdar kendi ülkesi içinde halkını, (onların) *kötü işler yaptığını* açıkça gördüğü halde (bu kötü işlerden onları) alıkoyup engellemezse Astrayastiriṣ adlı yerdeki büyük tanrılar topluluğu, hepsi birlikte bir tür kızgın gönül beslerler.”

mün kaḡaḡlar kılınış+ın: kabahat işlediğini

körüp birök ëli[g]ler .. ël içinteki bodunun .. sıtma[p] ëtser olarnıḡ .. *mün kaḡaḡlar kılınışın* astrayastiriṣ atl(ı)ḡ oruntakı kamag t(e)ḡriler kuvragı .. kamagunun bir yanlıḡ .. kagrulur busanur köḡülleri (AY VIII, 34b/18-19)

“Eğer hükümdarlar ülkesindeki halkının *kabahat işlediğini* görüp (de) onların (bu davranışını) engellemezse Astrayastiriṣ adlı yerdeki bütün tanrılar topluluğu(nun) hepsinin birden gönülleri kavrulur, kederlenir.”

kılmış+ın nomsuz törüsüz kılınçig: öğretisiz, kanunsuz işler yapıldığını

birök kayu élig hannın éli uluşu içinte .. bilser körser *kılmışın .. nomsuz törüsüz kılınçig* .. raçaşast(ı)r törüsinçe .. kavırmış k(e)rgek yazuklap (AY VIII, 35a/9-10)

“Eğer herhangi bir hükümdarın ülkesinde *öğretisiz, kanunsuz işler yapıldığını* görürse, bilirse; Rajaşastra öğretisine göre (bu kişileri) yakalayıp cezalandırmak gerek.”

*edgü edremi+n*¹¹⁶: iyi erdemlerini

edgü edremi et’özün .. özin k(e)ntü étilgey (AY VIII, 37b/18-19)

“Bedenin, *iyi erdemlerini* kendiliğinden edinecek.”

*bodunuş+ın karaş+ın*¹¹⁷: (senin) halkını

köni nomça başlamakıñ üze .. *bodunuşın karaşın* .. ürüg ürgüt bulgay s(e)n .. éncgü esenü énc menig (AY VIII, 38a/1-2)

“Doğru yasaya göre devlet yönetimin sayesinde (*senin*) *halkını* daima huzurlu, sağlıklı (ve) mutluluğu (yakalamış bir şekilde) bulacaksın.”

¹¹⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 4b/14-15, AY VII 4b/21, AY VII 6a/13, AY VII 7a/1, AY VII 7a/18-19, AY VII 7b/5-6, AY VII 8b/2-3, AY VII 9a/9-14, AY VII 11b/4-5, AY VII 12a/8, AY VII 12a/15-16, AY VII 12a/20, AY VII 12a/22, AY VII 13a/23-24, AY VII 14a/11-12, AY VII 14b/6-7, AY VII 15b/15, AY VII 16b/18-20, AY VII 18a/8, AY VII 18b/6-7, AY VII 19a/1, AY VII 19a/6-7, AY VII 19a/7-8, AY VII 19a/17-18, AY VII 19b/15-16, AY VII 20a/12-13, AY VIII 2a/20, AY VIII 2b/17-18, AY VIII 6a/17-18, AY VIII 6b/8-14, AY VIII 7b/5-9, AY VIII 7b/19-20, AY VIII 8a/9, AY VIII 8b/7, AY VIII 9a/2, AY VIII 9a/7-14, AY VIII 9b/16, AY VIII 10a/13-14, AY VIII 10b/16-17, AY VIII 11a/21-22, AY VIII 12a/19, AY VIII 13a/3-4, AY VIII 13a/8-10, AY VIII 13b/19-20, AY VIII 14a/16-19, AY VIII 14b/6-7, AY VIII 14b/19, AY VIII 15a/12-16, AY VIII 16a/4, AY VIII 16b/21-17a/1, AY VIII 17a/6-9, AY VIII 17a/14-15, AY VIII 18b/22-19a/3, AY VIII 19a/19, AY VIII 20a/2, AY VIII 20b/11, AY VIII 21a/13, AY VIII 21a/19-20, AY VIII 21a/22-23, AY VIII 21b/13-14, AY VIII 22a/5-8, AY VIII 22a/11-13, AY VIII 23a/1-9, AY VIII 23b/23, AY VIII 24b/1-2, AY VIII 25a/2, AY VIII 25a/11-13, AY VIII 25b/20, AY VIII 25b/9-10, AY VIII 25b/23-26/4, AY VIII 26/14, AY VIII 26/19, AY VIII 27/8-9, AY VIII 28b/1, AY VIII 30a/5, AY VIII 30a/16, AY VIII 34b/8-9, AY VIII 35a/2, AY VIII 35b/2, AY VIII 35b/16-17, AY VIII 36a/3, AY VIII 36a/19, AY VIII 36b/1-2, AY VIII 36b/7-8, AY VIII 37a/4, AY VIII 37a/5-6, AY VIII 37a/22-37b/1, AY VIII 38a/21-22, AY VIII 38b/1, AY VIII 38b/5, AY VIII 38b/13-15.

¹¹⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 5b/8-9, AY VII 15a/14-19, AY VII 15a/21, AY VII 20a/3, AY VIII 6b/2, AY VIII 8a/6, AY VIII 9a/15, AY VIII 10b/10, AY VIII 12a/6-8, AY VIII 12b/21-22, AY VIII 13b/20-21, AY VIII 15b/14, AY VIII 16b/12-13, AY VIII 17a/9-10, AY VIII 18b/19-19a/1, AY VIII 20a/3, AY VIII 20b/10, AY VIII 23a/5, AY VIII 24b/3-4, AY VIII 24b/16, AY VIII 24b/20, AY VIII 26/6, AY VIII 26/19, AY VIII 35b/13, AY VIII 38a/4-5, AY VIII 38a/11-12.

Tablo 93. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
184	%30	%4.56

2.16.4. /+nI/

25 örnekte tespit edilmiştir. Şahıs ve işaret zamirleri üzerine geldiği gözlemlenmektedir.

köñülümüz+ni: gönlümüzü

ulug y(a)rlıkançuçı köñülin tère yığa alı y(a)rlıkap biz kamag luularnıñ ajun üzeki sıñmış boğulmış emgek tözlüg az saran *köñülümüzni* tarkaru kërterü y(a)rlıkagay erti tęp ötrü d(a)r(a)nısın inçe tęp ötündiler (AY VII, 7b/4)

“Yüce merhametli (bir) gönülle bir araya getirip kabul ederek biz bütün ejderhaların dünya üzerlerine sinmiş, yapışmış kötülük içeren hırs(lı) (ve) açgözlü *gönlümüzü* (bu sıkıntılardan) uzaklaştırarak bağışlayacak(sınız).’ dedikten sonra dharaniyi şöyle arz ettiler.”

sukançığ tatıglıg savıñız+nı: tatlı ve güzel sözlerinizi

küsüşüm ol bilge biliglig : sav erkligi t(e)ñriye : *sukançığ tatıglıg savıñızni* : buşı bérin kamagka : tęp tedi (AY VII, 12b/10-11)

“Ey hikmet sahibi, söz(lerin) hakimi tanrıça! (Sizden) isteğim; *tatlı ve güzel sözlerinizi* bizlere sadaka (olarak) verin.’ diye söyledi.”

Zamirlere getirilen nesne (yükleme) hâli, /+nI/ biçimiyle çekimlenmektedir (Ağca, 2021: 224).

bolar+nı: bunları

burhan bahşımız *bolarnı* : kértgünç köñülin ozzunlar : korkınç sèzik kılmatın (AY VII, 14b/1)

“Buddha üstadımız *bunları*, korku (ve) şüphe duymadan inançlı (bir) gönülle kurtarsınlar.”

barça+ni: hepsini

yana yme kılur siz : yavız kadir kılıkıg : ulug ezrua körkitmiş :: tört törlüg vıd şastırığ :: yelvi b(e)lgürtme arvışığ : kalışız *barçanı* bilmiş siz (AY VII, 17a/15-16)

“Ve yine (siz); kötü yaratılışı, yüce Ezrua’nın (Skr. Brahṃā) gösterdiği dört türlü üstün bilgelik yorumunu (ve) belirtilen büyüü, (bunların) *hepsini* eksiksiz bilirsiniz.”

bo kişi+ni: bu kişiyi

ötrü m(e)n ürüg uzaı *bo kişini* küyü küzetü tuıup ne k(e)rgekin egsük k(e)rgek kılmaıay m(e)n (AY VIII, 15b/13-14)

“(Daha) sonra ben daima *bu kişiyi* koruyup gözeterek hiçbir ihtiyacını eksik etmeyeceğim.”

*bo dar(a)ni+ni*¹¹⁸: bu dharaniyi

birök *bo dar(a)nini* tutayın tēp sakınsarlar ’eı aşnu meniıg körkümin eıizi uluıı tört ııg turkı <azu beı ııg turkı> kılıp eki eligimde büıde baltu tuta beıizetüzün (AY VIII, 24b/2)

“Eğer *bu dharaniyi* ezberlemeyi düşünürseler; ilk önce benim resmimi, enini boyunu dört veya beı uzunluıında yapıp iki elimde hanıer (ve) balta tutarak resmetsin.”

Tablo 94. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+nI/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
25	%4	%0.62

¹¹⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 7b/22-24, AY VII 11b/7, AY VII 17b/16, AY VII 17b/19, AY VII 18b/15, AY VIII 2b/10, AY VIII 5a/8, AY VIII 6a/20, AY VIII 6b/15-17, AY VIII 7b/12-14, AY VIII 22a/16-17, AY VIII 22b/18, AY VIII 25a/23, AY VIII 27/24, AY VIII 27/26, AY VIII 29b/8, AY VIII 31a/5, AY VIII 32b/4, AY VIII 36a/5-6.

2.16.5. /+I/

33 örnekte tespit edilmiştir.

savım éyin yörüg+i: sözüme göre (ortaya çıkan) anlamı

birök meniñ ağızımta .. sav söz taşgaru ündükde .. *savım éyin yörügi* .. bützün barça kalısız (AY VIII, 5b/18-19)

“(Ayrıca?) benim ağızımdan söz dışarı çıktığında; *sözüme göre (ortaya çıkan) anlamı* bütünüyle eksiksiz (bir şekilde) tamamlasın.”

mên+i: beni

bo d(a)r(a)nig sözleyü *mêni* okızunlar (AY VIII, 13a/6)

“Bu dharaniyi söyleyip *beni* çağırırlar.”

*mir suv+ı azu panit suv+ı*¹¹⁹: bal suyu veya şerbet

bo körküm üşkinte törtgil mandal kılıp tört burnaçda tolu *mir suvı azu panit suvı* koğzun (AY VIII, 24b/9-10)

“Bu resmim(in) huzurunda dört köşeli (bir) alan/mandala oluşturup dört su kabına dolu (olan) *bal suyu veya şerbet* koysun.”

*a+n+ı*¹²⁰: onu

m(e)n amtı *anı* sözleyin begler törüsi şast(ı)rığ (AY VIII, 27/2)

“Ben şimdi *onu*, hanlar töresi (olan) öğretiyi (sana) söyleyeyim.”

mo+n+ı: bunu

t(e)ñriler kuvragı birgerü .. *monı* monçulayu sevinser .. yumgı <küyü> küzetü bérürler .. ol el hanıg üzüksüz (AY VIII, 37a/18)

“Tanrılar topluluğu hep birlikte, *bunu* böylesine sevdiklerinde o (ülkenin) hükümdarını daima koruyup kollayıverirler.”

¹¹⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 15a/16-17, AY VIII 4b/13, AY VIII 5a/5, AY VIII 5b/1, AY VIII 5b/5, AY VIII 10a/6, AY VIII 10a/8, AY VIII 14a/15, AY VIII 15a/10, AY VIII 15a/18, AY VIII 19b/14, AY VIII 20a/13, AY VIII 20a/19, AY VIII 20a/22, AY VIII 26/11, AY VIII 26/24, AY VIII 28b/2, AY VIII 28b/17, AY VIII 33a/10.

¹²⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 14a/9, AY VIII 23b/22, AY VIII 26/11, AY VIII 26/24, AY VIII 28b/2, AY VIII 28b/17, AY VIII 33a/10, AY VIII 37a/18.

Tablo 95. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+I/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
33	%5.3	%0.81

2.16.6. /+TA/

İki örnekte tespit edilmiştir.

bo ilinmeksiz atl(ı)g d(a)r(a)ni paḍak+ta: bu bağlanmama adlı dharani şiiri
şaripuṭiriya *bo ilinmeksiz atl(ı)g d(a)r(a)ni paḍakta* birök kayu
bodis(a)t(a)vlar uz ornanıp könisinçe boşgunsarlar tuṭsarlar : ... (AY VII, 3a/20-21)

“Ey Şariputri, *bu bağlanmama adlı dharani şiiri* eğer ki hangi Bodhisatva
(bunu) (zihnine) sağlamca yerleştirip doğru bir biçimde öğrense (ve) ezberlese...”

altun kümüş idişler+te: altın (ve) gümüş kâseleri

mantal içinte tütsüg hua çeçekler saçıp : *altun kümüş idişlerte* tolu mir sütte
ulatı tatıglıg közüñü ook kılıç birle tükel urzun (AY VII, 10a/4)

“Alan (mandala) içine (doğru) (güzel) kokulu hua çiçekleri saçıp, *altın (ve)*
gümüş kâseleri bal (ve) sütle doldurup; ayrıca sevimli ayna, ok (ve) kılıç ile
tamamen/eksiksiz doldursun.”

Tablo 96. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%0.3	%0.05

2.16.7. /+KA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

ol somadivaçi atl(ı)g ogln+ka: o Somadivaçi adlı oğlunu

bir ugurta ol èlig han *ol somadivaçi atl(ı)g oğlu*na ulug tégitler törüsinçe abijik kılı (AY VIII, 26/2)

“Bir zamanlar o hükümdar, *o Somadivaçi adlı oğlunu* büyük prensler töresine göre hükümdar ilan etti.”

Tablo 97. Nesne (yükleme) hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nesne (yükleme) hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.16	%0.02

2.17. Niteleme Hâli

Niteleme hâli, hareketin nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğine ya da ismin yargıdaki niteliğine işaret etmektedir (Daşdemir, 2015: 85). Eski Türkçede bu hâl oluşturulurken isme gelen *birle*, *tag*, *tip*, *tepen*, *öñi*, *üze* gibi edatlar ve /+(I)n/, /+çA/, /+KA/, /+sIz/, /+IIg/, /+IUgUn/, /+ø/ ekler kullanılmaktadır (Hunutlu, 2024: 47). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) niteleme hâli:

Tablo 98. Niteleme hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
348	%8.63

2.17.1. /+ø/

122 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de niteleme hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

açuk+ø: açık (anlaşılır bir şekilde)

kayuða birök paðakları üjikleri kaslar unıtılsar köñüllerinte kelürüp *açuk adırthg* közüntürü tegingey m(e)n (AY VII, 8b/6)

“Eğer ki (bu öğreti mücevherinin) şiirleri, harfleri kalsa, unutulsa (onları) gönüllerine ulaştırıp/getirtip *açık anlaşılır (bir şekilde)* görünür kılacağım.”

tüz+ø: dümdüz

tillig lakşanın tıltag éyin :: muñadınçığıg körkitür : yétizi üze *tüz* örttdi üç miñ ulug miñ yértinçüg (AY VII, 14a/20)

“Dile özgü (olan) alametın sebebinden dolayı/sebebine göre olağanüstülüğü gösterdi (ve) sayısız, binlerce yeryüzünü, genişliği boyunca *dümdüz* örttü.”

uzk(a)ya+ø: ustaca

aglak arıg orunta : yañı : arıg ton tonanıp : mantal kılzun *uzk(a)ya* (AY VII, 15a/8)

“İssız, arınmış (bir) yerde yeni, temiz giysi(ler) giyip *ustaca* (bir) alan (mandala) oluştursun.”

*tétrü+ø*¹²¹: iyice

üç yéti kün ertginçe : öñreki d(a)r(a)nig sözlezün : *tétrü* körüp körkümin : sarasvañi üskinte (AY VII, 15a/19)

“Üç (defa) yedi gün geçince, resmime *iyice* bakıp Sarasvatı’nın huzurunda önceki dharaniyi söyleyin.”

ulug+ø: yüce (bir şekilde)

bo yértinçü yer suvnuñ :: keñlenmeklig kınıgın : *ulug* kañıglanmakta yorıyur siz (AY VII, 16a/15)

“Bu yeryüzünün büyümesi için/çoğalması için istekle, *yüce (bir şekilde)* gayret ediyorsunuz.”

ençgü eseñü+ø: huzur(lu), sağlıklı

kañıglanmakka tükellig :: *ençgü eseñü* köñüllüg siz (AY VII, 16a/11)

“Gayret etmeye muktedir(siniz) (ve) *huzur(lu), sağlıklı* gönül sahibisiniz.”

¹²¹ Benzer örnek için bk. AY VII 14a/7, AY VIII 26/22, AY VIII 26/24, AY VIII 28b/3, AY VIII 35b/22.

togurdaçl+ø: doğurgan

ögi erür siz *togurdaçl* (AY VII, 16a/14)

“(Yeryüzünün) *doğurgan* annesisiniz.”

tegirmi tokırlıg+ø: yuvarlak, zarif

dirjul/tırjul tutmuş èligiñiz :: *tegirmi tokırlıg* başıñız ol (AY VII, 16b/21)

“Üç kancalı mızrak tutan eliniz (ve) *yuvarlak, zarif* başıñız (topuz) var(dır).”

yileyü+ø: hayali (bir şekilde)

yileyü b(e)lgürtüp nandı atl(ı)g : udçl kızı körki üze (AY VII, 17a/7)

“(Kimi zaman da) Nanti (Skr. Nanda) adlı çoban kızı görünüşüyle *hayali (bir şekilde)* ortaya çıkarsınız.”

çın+ø kértü+ø sav: gerçek (ve) doğru sözlü

çın kértü savlıg siz :: pratyapati t(e)ñri teg (AY VII, 18a/14-15)

“Tanrı Pratyapati (Skr. Prājapati, Mahāprajapatī) gibi *gerçek (ve) doğru sözlü*sünüz(dür).”

aglatı artuk+ø: fazlasıyla

kopdın körser yertinçüte : ağurmakka tegmişlerig ’eñ mintin altı kat : amranmak uguş t(e)ñri yerinte : yalnız siz t(e)ñri kızı : *aglatı artuk* kükülmüş siz (AY VII, 18a/18-20)

“En (başta) yeryüzünden ayrılmaya ulaşmış (olanlar) bile altı kat(lı) (dünyevi) hırslar(ın) olduğu tanrı(lar) neslinin dünyasında yalnızca siz tanrıça, *fazlasıyla* övölensiniz.”

ulug+ø: paha biçilmez, yüce

inçe k(a)ltı satıgsız : *ulug* erdini monçuk teg (AY VII, 19a/15)

“Öyle ki; paha biçilmez, *yüce* (bir) mücevher gibisiniz.”

arıg turug+ø: saf (ve) duru

inçe k(a)ltı *arıg turug* : linhua çeçek turur teg (AY VII, 19a/20)

“Aynı lotus çiçeğinin olduğu gibi *saf (ve) duru...*”

*uz+ø*¹²²: iyice

arığ süzük+ø: tertemiz (bir şekilde)

kimler birök küseser :: sarasvatı t(e)ñrig ötüngeli : bo d(a)r(a)nılıg ögdi üze :
padakların *uz* tutup :: tañda sayu *arığ süzük* : kértgünç köñülin : sözlezün (AY VII,
20a/3-4)

“Eğer ki, Tanrıça Sarasvatı’yi görmek için kimler istekte bulunursa, bu
dharanili övgüden yola çıkarak şiirleri *iyice* ezberleyip tan vaktinde *tertemiz (bir
şekilde)* (ve) inançlı (bir) gönülle söylesin.”

köni kértü+ø: doğru

kimler birök adınlar *köni kértü* savlıg erserler :: inçip olarnıñ ol antag kértü
savlarıña yme éyin ögirü y(a)rılıkayurlar erti (AY VIII, 2a/10-12)

“Başkalarından kimler *doğru* sözlü ise eğer, böylelikle onların onlar gibi
doğru sözlerinden dolayı da sevinçle buyururlardı.”

*tüzü tükeñi+ø*¹²³: bütünüyle

kuñ kolar m(e)n yalvaru .. küşemiş tilemiş işimiz .. t(e)rkin tavrañı barçanı ..
tüzü tükeñi bütürzün (AY VIII, 5a/8-9)

“(Ben) yalvararak diliyorum ki arzuladığımız işimiz(in) hepsini çabucak
bütünüyle tamamlasın.”

tétik y(a)ruk+ø: akıllı (ve) aydın (biri)

tétik y(a)ruk bolayın .. tılañurmak edremke tükellig (AY VIII, 5b/9)

“(Böylece) hitabet erdemi sayesinde tam olarak *akıllı (ve) aydın (biri)*
olayım.”

¹²² Benzer örnek için bk. AY VII 3a/21, AY VII 15a/14, AY VII 19a/10, AY VIII 5a/13, AY VIII 11a/12, AY VIII 26/2, AY VIII 29b/4-11, AY VIII 38a/11.

¹²³ Benzer örnek için bk. AY VIII 2b/9, AY VIII 18b/10.

*ugrayu+ø*¹²⁴: tamamen

kut kolur m(e)n küşeyü .. bo meniñ tilim tegşilzün .. *ugrayu* tegeyin burhanların .. ıduk arıg tılañurmakına (AY VIII, 5b/11)

“Mutluluk(la) arzulayarak diliyorum ki; benim bu dilim değışsin (ve) (ben) Buddhaların kutsal, saf hitabet(ler)ine (hitabet gücüne) *tamamen* ulaşayım.”

*kut+ø*¹²⁵: mutluluk(la)

...montag yañlıg tözünlerniñ .. köni kértü savların .. *kut* kolur men küşeyü tükellig bolayın barçaka (AY VIII, 6a/18)

“...(ve) bunlar gibi asillerin (bu) doğru (ve) gerçek sözlerini *mutluluk(la)* arzulayarak diliyorum ki, hepsine (karşı) eksiksiz olayım.”

açuk+ø: açık

kayu neçe bar erser .. adınlar köñülin bilteçi *açuk* adırtlıg körteçi .. kut kolur m(e)n olarka .. küü kelig edremlerig ündürzün .. birgerü maña bérzünler .. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/20)

“Başkaları(nın) kalbini bilen, *açık* (ve) ayrıntılı gören ne kadar kimse varsa, onlardan mutluluk(la) diliyorum ki; olağanüstü güçlerini ortaya çıkarsınlar (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

*kêñürü+ø*¹²⁶: genişçe

*t(e)rk üdün+ø*¹²⁷: bir an önce

ap yme tünle ap yme küntüz bo nom erdini içindeki padakların yörüglerin kolulayu sakını tüketip bo çambudivip yértinçüte *kêñürü* yağturup öñreki burhanlar şazınınta urug saçmış buyan eđgü kılınç kılmış kutlug buyanlığ tınl(ı)glarka eşidtürüp *t(e)rk üdün* yitlingülüksüz batguluksuz kılıu teginip... (AY VIII, 9a/22-9b/2)

¹²⁴ Benzer örnek için bk. AY VIII 36a/4, AY VIII 37a/2.

¹²⁵ Benzer örnek için bk. AY VIII 5a/6, AY VIII 5b/4, AY VIII 5b/9, AY VIII 7b/21, AY VIII 12b/18, AY VIII 16b/8.

¹²⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 12a/5, AY VIII 5a/15, AY VIII 6b/11, AY VIII 11b/2, AY VIII 16a/9, AY VIII 23a/17.

¹²⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 10b/6, AY VII 17b/21, AY VIII 5a/8, AY VIII 5a/17-18, AY VIII 5b/6, AY VIII 6a/22-23, AY VIII 8b/13, AY VIII 11a/14, AY VIII 12b/16-17, AY VIII 23a/18.

“Hem gece hem de gündüz bu öğreti mücevheri içindeki şiirlerini (<Skr. pādaka), izahlarını (<Skr. artha) hesaplıca düşünerek tamamlayıp bu Çambudvip yeryüzünde *genişçe* yayılmasını sağlayıp önceki Buddhalar(ın) öğretilerinden (<Skr. śāsana) tohum(lar) saçılmış, iyi amel işleyen kutlu, sevaplı canlılara duyurup *bir an önce* yok olmayacak hale getirerek...”

üḍün üḍün+ø: zamanla

k(e)rgeklemiş tonı aş .. *üḍün üḍün* egsümez (10b/23)

“İhtiyaç duyduğu giysiyi (ve) yiyeceği *zamanla* azalmaz.”

ēṭiglig uz+ø: güzelce

birök kim kayu kişi kün küniṅe ım tarıgım asılzun .. edim tavarım üklizün .. ağılıkım saṅım tolzun tēp küseserler .. ötrü olar ağır ayag süzük kērtgünç köṅülin bir <arig> yaṅı ev ēṭip yerin ud mayakı üze suvaṭıp anıṅ içinde meniṅ körkümin adruk adruk yēvig tizig ēṭig yaratıṅ üze *ēṭiglig uz* beḍizetzün (AY VIII, 12a/10)

“Her kim eğer (ki) her gün mahsülüm artsın, malım mülküm çoḡalsın (ve) hazinem dolsun diye istekte bulunursa; (ondan) sonra onlar saygı dolu saf, samimi (bir) kalple yeni, temiz bir ev yapıp zeminini sığır gübresi ile sıvayarak onun (evin) içine benim resmimi farklı farklı mücevherlerle, süslerle *güzelce* donatsın.”

arig+ø: temiz (bir şekilde)

anta basa ol kişi suvka kirip et’özin *arig* yunup y(a)ṅı arig ton keḍip et’öziṅe edgü yıd yıparlar türṭüp ol ev içinde kirip m(e)ni üçün küntemek üçer kata üç üdte ratnapuşpi atl(1)g t(e)ṅri t(e)ṅrisi burhan atın bo nom erdininiṅ atı birle atayu inçe tēp tēzün (AY VIII, 12a/12)

“Ondan sonra o kişi suya girip bedenini *temiz (bir şekilde)* yıkayıp yeni elbiseler giyerek (ve) bedenine güzel kokular sürüp o ev(in) içine girerek benim için her gün üçer defa, üç vakitte Ratnapuşpi adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın adını bu öğreti mücevherinin adı ile anarak şöyle desin:”

köni kērtü+ø: gerçek (sözlerle dolu bir)

köni kērtü padak ol (AY VIII, 14b/2)

“Gerçek (sözlerle dolu bir) şiiirdir.”

têmin ök+ø: derhal

bir sutsig uz êtip yaratıp üzesinte pra küşetiri salınturup mandal otirasınta urup tegresinte hua yavışgu tizip ötrü *têmin ök* öñreki d(a)r(a)nig sözlezün (AY VIII, 15a/8-9)

“Güzelce bir taht yapıp üzerine güneşlik asarak (ve bunu) mandala(nın/alan(ın) ortasına yerleştirerek çevresine (türlü) çiçekler dizdikten sonra *derhal* az önceki dharaniyi söylesin.”

*tükel+ø*¹²⁸: eksiksiz (bir şekilde)

m(e)n ne törlüg tilekin k(e)rgekin *tükel* ayıtıp eğ tavar ağı barım altun kümüş koyn tılkı ı tarıg aş içgü ton kedim üze küsüşlerig kanțuru tegingey m(e)n (AY VIII, 15a/20)

“Ben her türlü dileğini, ihtiyacını *eksiksiz (bir şekilde)* söyleyip mal mülk, zenginlik, altın, gümüş, türlü hayvanlar, mahsül, yiyecek içecek (ve) giyim kuşam ile ilgili dileklerini yerine getireceğim.”

egsük+ø: eksik (etmeyeceğim)

ötrü m(e)n ürüg uzaı bo kişini küyü küzetü tutup ne k(e)rgekin *egsük* k(e)rgek kılmağay m(e)n (AY VIII, 15b/15)

“(Daha) sonra ben daima bu kişiyi koruyup gözeterek hiçbir ihtiyacını *eksik* etmeyeceğim.”

*şı şılañ edgü+ø*¹²⁹: faydalı (ve) güzel

...bo altı y(è)g(i)rmi tümen sekiz miñ yoçan kalın yétinçsiz yétiz yagız yer tatıgın üklitü kênjürtü teginip tört taloy ügüz içindeki yèrniñ toprakın yağlıg yumşak tarıglıg yerlerin *şı şılañ edgü* kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 17a/1-2)

¹²⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 10a/6, AY VII 11a/14, AY VII 16a/22, AY VIII 6a/23-6b/1, AY VIII 26/14, AY VIII 38a/22, AY VIII 22a/22.

¹²⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 12b/11, AY VIII 5a/10, AY VIII 8a/6.

“...bu yüz altmış bin sekiz bin yoçan ulaşılmaz dünya zevkini artırarak dört okyanus içindeki toprağın bereketli tarlalarını *faydalı (ve) güzel* kılacağım.”

öñügçi+ø: ricacı (olsunlar)

yana bo nom erdinig nomladaçı nomçıka arkan bodun kara yakın barıp bo nom erdinig nomladaçı nomçıka *öñügçi* bolzunlar (AY VIII, 17b/15)

“Yine bu öğreti mücevherini anlatan vaizlere (bütün) halk topluluk halinde yaklaşıarak bu öğreti mücevherini anlatan vaizlerden *ricacı* olsunlar.”

birtem+ø: büsbütün (kurtulacağız)

kên keligme üdtek burhanlarka tuşsar biz ol ol burhanlarka <tüzü> tapınıp üç yavlak yoltakı açığ tarka emgeklerintin <*birtem*> ozgay kutrulgay biz (AY VIII, 18b/12)

“Gelecek zamanlardaki Buddhalara rastlarsak, (tüm) o Buddhalara bütünüyle tapınarak üç kötü yoldaki ızdıraplı sıkıntılardan *büsbütün* kurtulacağız.”

meñi ögrünçü+ø: sevinçli

ötrü ol yêr orun ededip êtilip *meñi ögrünçü* üküş telim bolgay têp ötündi (AY VIII, 19a/5)

“‘Sonra o yeryüzü daha da güzelleşip çokça *sevinçli* olacak.’ diye arz etti.”

köni oñaru+ø: doğru bir şekilde

vasundariya birök kim kayu tınl(ı)glar bo nom êligi atl(ı)g nom erdini içinteki bir şlok bir padak nomug eşidip törüsünçe *köni oñaru* uksarlar et’öz kođmıŝta kên astrayastriş t(e)ñri yêrinte togarlar (AY VIII, 19a/15)

“Ey Vasundari (Skr. mahā-prthivī-devatayā) eğer ki hangi canlı bu öğreti hükümdarı adlı öğreti mücevheri içindeki bir şiiri, bir paragrafı dinleyip gereğince *doğru bir şekilde* anlarsa; beden(ini) bıraktıktan sonra (öldüğünde) Astrayastiriş Tanrı yerinde doğarlar.”

neçökin+ø¹³⁰: nasıl

neçökin t(e)ñrim yalañuklar .. togup yana kişi ara .. seçe yalañuzın bolurlar .. yalañuklarka èlig han (AY VIII, 28a/6)

“Tanrım, insanlar *nasıl* yine insan(lar) ara(sında) doğup (da bu) insanlara (karşı) tek başlarına seçilerek hükümdar olurlar?”

kèñ+ø: geniş alanlarca

bo tıltagın artayur .. èlniñ uluşnuñ törüsi .. armak yovmak ezüg ezüg sav .. *kèñ* yorıyur yèrtinçüde (AY VIII, 30a/13)

“Bu nedenle ülkenin yasaları bozulur, hilekârlık (ve) yalan sözler yeryüzünde *geniş alanlarca* yayılır.”

yakın yaguk+ø¹³¹: yakın (tuttular)

yavız yavlak kişilerig .. içgerü *yakın yaguk* tuttular (AY VIII, 31a/13)

“Kötü insanları saraya *yakın* tuttular.”

birgerü+ø¹³²: tümüyle

’eñ mi<n>tin et’özi .. isig özi yme *birgerü* alkınur (AY VIII, 31b/19)

“Ve hatta (hükümdarların) canlı bedeni de (sonunda) *tümüyle* yok olur.”

ançan ançan+ø: yavaş yavaş

tuturkannıñ tarıgnıñ .. t[üş] yemişniñ kavlanıñ tatıgları küçleri .. *ançan ançan* yme yokadur (AY VIII, 33b/7-8)

“Pirincin, ekinin, meyvenin (ve) sebzenin tatları (ve) verimleri de *yavaş yavaş* yok olur.”

oğguratı+ø: kesinlikle

birök yana kırsarlar .. èrig yavlak ayıg kılınçıg .. *oğguratı* tüşerler .. üç yavlak yo[l]lar içinte (AY VIII, 34b/14-15)

¹³⁰ Benzer örnek için bk. AY VIII 27/27-28a/1, AY VIII 28a/11, AY VIII 33b/10.

¹³¹ Benzer örnek için bk. AY VIII 14a/18, AY VIII 34a/12-13.

¹³² Benzer örnek için bk. AY VIII 27/18.

“Eğer yine kaba, kötü işler yaparsalar; *kesinlikle* üç kötü yolun içine düşerler.”

kamagun+ $\emptyset$ ¹³³: tamamıyla

edgüli ayıglı kılınçığ .. eki [t]örlüg yorıgıg yorıtguka <kodguka> .. ötlemiş üçün bodunun .. körkitmişke b(e)lgülüg .. edgüli ayıglı tüş utlıg .. anın bulur bolgalı .. yalañuklarka elig han .. kamag t(e)ñriler birgerü .. küyü küzetü yme tutarlar .. alku üdde *kamagun* (AY VIII, 35b/8)

“İyi (ve) kötü davranış, (bu) iki türlü yolu yürüttüğü için, halkını açıkça görmesini öğütlediği için, insanlara iyi (ve) kötü neticeyi ulaştıracaklarından dolayı hükümdar(lar ve) bütün tanrılar da hep birlikte bütün zamanlarda *tamamıyla* (onları) koruyup kollayacaklar.”

edgükerü+ $\emptyset$ ¹³⁴: iyice

edgükerü ötl[egü] ol .. kamag kara bodunun .. yme eyin idi ıdmagu ol .. ermez yavız törü yañça (AY VIII, 36b/1)

“(Hükümdar) bütün halkını *iyice* öğütlemelidir ve asla yanlış, kötü yasadandan dolayı (onlardan) vazgeçmemelidir.”

tüp tüz+ $\emptyset$ ¹³⁵: eşit (görmeli)

edgü öglisin [ulatı] ayıg öglisin yme [ançulayu] ok .. *tüp tüz* körgü [ol bir] yañlıg .. tevli turuş [yolu]nta (AY VIII, 36b/9)

“İyi düşünceli olanını ve ayrıca kötü düşünceli olanını da aynı şekilde mücadele yolunda *eşit* görmelidir.”

çın [kért]ü+ $\emptyset$: doğru (olursa)

köni törüg [tutda]çı .. beg er bolsar *çın* [kért]ü .. el içinde bultukmaz .. [kıyık ka]mgı egri söz sav (AY VIII, 36b/12-13)

¹³³ Benzer örnek için bk. AY VII 19b/18, AY VIII 6b/17, AY VIII 27/14, AY VIII 30b/8.

¹³⁴ Benzer örnek için bk. AY VIII 37a/3.

¹³⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 9b/15.

“Doğru yasayı uygulayacak olan bey *doğru* olursa, ülkesinde kötü (ve) eğri söz bulunmaz.”

alku barça+ø uz+ø: bütünüyle güzelce

tarımış ı tarıg tüş yemiş .. *alku barça uz* büter (AY VIII, 37b/5-6)

“Ekilmiş ekin (ve) meyve(ler) *bütünüyle güzelce* yetişir(ler).”

ênçgü eseñü ênç meñig+ø: huzurlu, sağlıklı (ve) mutluluğu (yakalamış bir şekilde)

köni nomça başlamakıñ üze .. bodunuñın karañın .. ürüg ürgüt bulgay s(e)n .. *ênçgü eseñü ênç meñig* (AY VIII, 38a/3)

“Doğru yasaya göre devlet yönetiminin sayesinde (senin) halkını daima huzurlu, sağlıklı (ve) mutluluğu (yakalamış bir şekilde) bulacaksın.”

köni+ø: doğru (yönetirse)

beg er birök törüçe .. *köni* başlasar bodunın .. uz köntürser egrilerig .. yavız yavlak yorıgın .. edgü ať küü yağılur törttin yınak ol begniñ (AY VIII, 38a/10)

“Eğer hükümdar, yasalara göre halkını *doğru* yönetirse; doğru olmayan şeyleri (ve) kötü yolları iyice düzeltirse o hükümdarın iyi adı dört bir yana yayılır.”

Tablo 99. Niteleme hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
122	%35	%3.02

2.17.2. /+l(X)g/

54 örnekte tespit edilmiştir.

adırt+lıg: (açık) anlaşılır (bir şekilde)

kayuğa birök pağakları üjikleri kaslar unıtılsar köñüllerinte kelürüp *açuk adırtlıg* közüntürü tegingey m(e)n (AY VII, 8b/6)

“Eğer ki (bu öğreti mücevherinin) şiirleri, harfleri kalsa, unutulsa (onları) gönüllerine getirtip *açık anlaşılır (bir şekilde)* görünür kılacağım.”

eñiri edgü ünin+li: ince, keskin (ve) güzel sesiyle

kértütin kelmiş altun agızın : nom nomlayı y(a)rıkayp : *eñiri edgü üninli* : t(e)ñrili kişilig yavalturdu (AY VII, 14a/16-17)

“(Buddha), gerçeklikten gelen altın ağzıyla öğretiyi vaaz edip buyururarak *ince, keskin (ve) güzel sesiyle* tanrılı, insanlı (herkesi) dinginleştirdi.”

eñiri ünin+li: ince, keskin sesiyle

ıduk kutlug tilin+li: kutlu, uğurlu sesiyle

eñiri üninli ıduk kutlug tilinli : kut kolunmakın bulyuk ol (AY VII, 14a/22-23)

İnce, keskin sesiyle (ve) kutlu, uğurlu diliyle mutluluk isteğine ulaştıracak olan(dır).

at+l(i)g küü+lüg: şanlı şöretli

uvut uyat üze çavıkmış : *at(l)g küülüg* bilge siz (AY VII, 16a/12-13)

“Utanma(sı)yla ünlenmiş, *şanlı şöretli* (bir) bilgesiniz.”

arşlan+lı barş+lı böri+li: aslanlı, kaplanlı (ve) kurtlu (bir çevreyi)

arşlanlı barşlı bōrili :: uzatı kavzadu turur siz (AY VII, 16b/14)

“*Aslanlı, kaplanlı (ve) kurtlu (bir çevreyi)* daima kuşatırsınız.”

yavaş serim+lig köñül+lüg: uysal, sakın gönül

ulug çerig içinte : ürüg uzatı utmakın : yavalmakın asılmış : *yavaş serimlig köñüllüg* siz (AY VII, 16a/16-18)

“Büyük (bir) ordu(nun) içinde, daima kazanmayla (ve) güçlenmeyle artmış, *uysal, sabırlı (bir) gönül* sahibisiniz.”

*tükel+lig*¹³⁶: eksiksiz (bir şekilde)

takı yme bo yagız yërke tayaklığın bütgölük neçe edler bar erserler .. olar barça yirümedin artamadın *tükellig* büte tegingeyler (AY VIII, 17b/3-4)

“Ve ayrıca bu kötü dünyayla ilgili tamamlanan ne kadar mal mülk varsa onlar(ın) hiçbirisi zarar görmeden *eksiksiz (bir şekilde)* tamamlanacaklar.”

bir yañ+līg umug inag: bir tür(lü) umut, dayanak

ödeçilerke *bir yañlīg* :: umug inag bolur siz (AY VII, 17b/12-13)

“Düşünenler için *bir tür* umut, dayanak olursunuz.”

çın kértü sav+līg: gerçek (ve) doğru sözlü

çın kértü savlīg siz :: pratyapati t(e)ñri teg (AY VII, 18a/14)

“Tanrı Pratyapati (Skr. Prājapati, Mahāprajapatī) gibi *gerçek (ve) doğru sözlüsünüz(dür)*.”

êñig+līg: donatılmış (olan)

adruk adruk edgüler üze : uz *êñiglig* etözünüz ol (AY VII, 19a/10)

“Bedeniniz, çeşit çeşit iyi şeylerle güzelce *donatılmış* olandır.”

sevig+līg: sevimli

tokı+līg: zarif (olan)

körgeli *seviglig* körkünüz ol :: tolun ay teg *tokılıg* (AY VII, 19b/10-12)

“O dolunay gibi *zarif (olan)* görünüşünüz, görülesi (ve) *sevimli(dir)*.”

köni kértü sav+līg: doğru sözlü

kimler birök adınlar *köni kértü savlīg* erserler :: inçip olarnıñ ol antag kértü savlarıña yme éyin ögirü y(a)rıkayurlar erti (AY VIII, 2a/10)

“Başkalarından kimler *doğru sözlü* ise eğer, böylelikle onların onlar gibi doğru sözlerinden dolayı da sevinçle buyururlardı.”

¹³⁶ Benzer örnek için bk. AY VIII 5b/2, AY VIII 5b/9, AY VIII 6a/19.

kut+lug: kutlu

nizvani+līg: ihtirashı

köñül+lüg: gönüllü (insanoğlu)

nom+lug: öğretili

sakını sözleyü yetinçsiz ol antag ıduk *kutlug* tillig erdinileri üze .. yana inçip *nizvanilīg* oot yalının örtenü köye turdaçı èsilmiş çolmış *köñüllüg* èrinç y(a)rılıg tınl(ı)g oğlanların *nomlug* yagmur yagıtıp ènç tınçka tegürü y(a)rılıkadılar (AY VIII, 2b/13-18)

“Düşünüp dile getirilmesi imkansız (olan), bunun gibi kutsal, *kutlu* dil mücevherleri sayesinde yine öyle *ihtirashı* (bir) ateşle yanıp duran azalmış, kurumuş *gönüllü* zavallı insanoğlunu, *öğretili* yağmur yağdırarak huzur (ve) rahatlığa ulaştırmak üzere buyurdular.”

adırt+līg: ayrıntılı

kayu neçe bar erser .. adınlar köñülün bilteçi açuk *adırtlıg* körteçi .. kut kolur m(e)n olarka .. küü kelig edremlerig ündürzün .. birgerü maña bèrzünler .. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/21)

“Başkaları(nın) kalbini bilen, açık (ve) *ayrıntılı* gören ne kadar kimse varsa, onlardan mutluluk(la) diliyorum ki; olağanüstü güçlerini ortaya çıkarsınlar (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

kurtulmak+līg: kurtuluşla tamamlanacak olan

kimler yana montag köñül öritserler .. t(e)rk üdün *kutrulmaklıg* edgü tüşke utlıka teggeyler tēp y(a)rılıkadı (AY VIII, 8b/14)

“Yine kimler (ki) gönüllerini bunun gibi/böyle yükseltirseler, (onlar) *kurtuluşla tamamlanacak olan* iyi (bir) sonuca çabucak ulaşacaklar(dır).’ diye buyurdu.”

meñi+līg: huzurlu

edgüke tegim+līg: iyiliğe layık

...ol kamag tınl(ı)glarīg ülgüşüz sansız ajunlarta .. yüz miñ kolti kalp üdlerke tegi üstün t(e)ñri yerinte altın kişi ajunınta adruk adruk yēg baştınkı edgü meñig

aşaguluk meñilegülük .. tüş tem yem içim üze bay *meñilig* bolguluk .. aç kız emgekig körmegülük *edgüke tegimlig* kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 9b/10-12)

“...bütün o canlıları sayısız dünyalarda yüz bin *koñi* adetlik *kalpa* zamanlarına kadar yukarıda, Tanrı yerinde (ve) aşağıda insan(lar) dünyasında (her şeyden) başka en üstün iyiliği, huzuru kabul etmeye, mutlu olmaya, maddi varlık (ve) yeme içme ile ilgili çokça *huzurlu* olmaya, açlık sıkıntısını görmemeye (ve) *iyiliğe layık* olmaya ulaştıracağım.”

bay barım+lıg kılğuluk: zengin, varlıklı kılacak (olan)

...ol uluştakı kamağ tınl(ı)g oğlanların .. keğgülük ton .. yëğülük aş .. öz iltینگülük yëvig tizig altun kümüş vayduri saparır şişir patu sıta kobık çaç kaş yinçü monçuk ulatı esriñü erdiniler üze *bay barımlıg kılğuluk* ulug küçke küsünke tegürü y(a)rılıkadı (AY VIII, 10a/19-20)

“...o ülkedeki bütün insanoğlunu giyilecek giysi, yiyecek yemek, vücutlarını donatacak süsler, altın, gümüş, laciverttaş, kristal, şişir patu taşı (?), sıta taşı (?), kobık taşı (?), firuze, yeşim taşı, inci ve (başka) rengarenk mücevherlerle beni *zengin, varlıklı kılacak* yüce güce ulaşmayı bahşetti.”

*abijik*¹³⁷ *kılmak+lıg*: kutsama yaptırmalı

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim .. bo d(a)r(a)ni erser *abijik kılmaklıg* padak ol (AY VIII, 14a/22)

“Adı yüce, saygıdeğer tanrım; bu dharani, *kutsama yaptırmalı* (bir) şiirdir.”

sevgülük taplaguluk öñ+lüg yıd+lıg yëğüke aşaguka yarag+lıg: yemeye içmeye uygun

...yana adruk adruk hua çeçek tüş yemişlerniñ yıldıztarın ulunların butıkların yapırgakların yana yme ı tarıg koluñasın içinin taşının barça ansız körkle *sevgülük taplaguluk öñlüg yıdlıg yëğüke aşaguka yaraglıg* kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 17a/11-13)

¹³⁷ “Skr. abhişeka, kutsamak, takdis etmek; taç giydirme töreni”.

“...(ve) yine başka başka çiçeklerle meyvelerin köklerini, gövdelerini, budaklarını, yapraklarını ve ayrıca ekinlerin içini dışını tamamen benzersiz (bir) görünüşle sevimli, renkli, kokulu, *yemeye içmeye uygun* kılacağım.”

bay barım+lig: varlıklı, bereketli

ögrünç+lüg sevinç+lig: sevinçli

ötrü ol ugrta bo çambudivip yêrtinçü yêr suv *bay barımlig* bodun kara köp kalın ertinü *ögrünçlüg sevinçlig* bolgaylar (AY VIII, 17b/6-7)

“Sonra o vakitte bu Çambudvip yeryüzü(nde) her yer *varlıklı, bereketli*; halk (da) çokça *sevinçli* olacaklar.”

*meñi+lig toña+lig ögrünç+lüg sevinç+lig*¹³⁸: sevinçli (ve) huzurlu

kaçan yalañuklar bo montag *meñilig toñalig ögrünçlüg sevinçlig* boltuklarında ötrü ançaða bo nom erdinig artukrak ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 17b/9-10)

“Her ne zaman insanlar, bunun gibi *sevinçli (ve) huzurlu* olduklarında o zamandan sonra bu öğreti mücevherine daha çok hürmet etsinler.”

küg+lüg küzetig+lig: korunan (ve) gözetilen

ötrü et’özi *küglüg küzetiglig* bolgay korkınç ayınç bolmagay (AY VIII, 21a/2)

“(Ondan) sonra bedeni, *korunan (ve) gözetilen* olacak; korku olmayacak.”

küç+lüg küsün+lüg: güçlü kuvvetli

bo montag ugur yık üze bo nom erdinig nomladaçı nomçılarig tılañurmakın asgalı ögin köñülün üşteğeli tüü yütlerintin kirip *küçlüg küsünlüg* kılğalı... (AY VIII, 23a/4)

“Bunun gibi (bir) neden dolayısıyla bu öğreti mücevherini anlatan vaizlerin hitabet kabiliyetlerini artırmak, aklını (ve) gönlünü yüceltmek için saç diplerinden girip *güçlü kuvvetli* kılmaya...”

asıg+lig k(e)rgek+lig: faydalı (ve) gerekli

¹³⁸ Benzer örnek için bk. AY VIII 17a/16-18, AY VIII 18a/7-8, AY VIII 22a/8, AY VIII, 23a/9, AY VIII 23a/10, AY VIII 26/14-15, AY VIII, 38a/7, AY VIII 38a/15, AY VIII 38b/3.

edgü edgü s(e)n t(e)ñriler uruñutıya monı monçulayu kamag tınl(ı)glarka
asıgılg k(e)rgeklıg ötüğ ötündün (AY VIII, 25b/1)

“İyi, iyi (seni kutlarım) sen, ey tanrılar komutanı! Bunu bu şekilde bütün
canlılara faydalı (ve) gerekli (bir) arzda bulundun.”

b(e)lgü+lüg: açıkça

*el han körüp b(e)lgülüg .. öz el içinde boğunun .. yavlak kılınç kılmakın arıtı
koğturmasar tığmasar .. astrayastiriş atl(ı)g oruntakı .. üküş t(e)ñriler kuvragı ..
kamagun barça bir yañlıg .. kakıg köñül turgururlar* (AY VIII, 30a/4)

“Hükümdar kendi ülkesi içinde halkını, (onların) kötü işler yaptığını *açıkça*
gördüğü halde (bu kötü işlerden onları) alıkoyup engellemezse Astrayastiriş adlı
yerdeki büyük tanrılar topluluğu, hepsi birlikte bir tür kızgın gönül beslerler.”

ig+lig kem+lig agrıg+lıg: hastalıklı, ağrılı

inçip tatıgsırıp tüşsirep .. ol ugrta ol elte .. anı [y]eğeçi kişi yalañuklar ..
iglig kemlig agrıglıg .. öñsiz kırtıssız bolurlar (AY VIII, 33a/12)

“Böyle tatsızlaşıp verimin azalmasıyla o vakitte, o ülkede onu yiyen insanlar
hastalıklı, ağrılı, beti benzi atmış halde olurlar.”

ilinçü kılğuka yarag+lıg: eğlenmeye uygun

öñre neçe bar erser .. edgü körkle yemişlikler .. ögırgülük sevingülük .. *ilinçü
kılğuka yaraglıg .. t(e)k er[ser] yana belinçeg .. olar barça kurıyur* (AY VIII, 33a/23-
33b/2)

“Öncesinde sevinilecek, eğlenilecek ne kadar güzel görünümlü meyvelikler
varsa (ve) yine *eğlenmeye uyguns*a, onlar beklenmedik bir şekilde tamamen kurur.”

ig+[li]g: hastalıklı

ol inçip [tuş]takı kişiler .. üküş *ig[li]g* bolurlar (AY VIII, 34a/4-5)

“İşte o zamandaki insanlar, çokça *hastalıklı* olurlar.”

sevinç+lüg: mutlu

tërinin kuvragın arkası .. *sevinçlüg* bolgay uzatı (AY VIII, 37b/21)

“Cemaatinin tamamı daima *mutlu* olacak.”

ençgü+lüg: huzurlu

êlin uluşun ornagin .. *ençgülüg* bolgay turkaru (AY VIII, 38a/9)

“Ülken (ve) tahtın, her zaman *huzurlu* olacak.”

Tablo 100. Niteleme hâlini ifade eden /+l(X)g/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
54	%15.5	%1.33

2.17.3. /+s(X)z/

33 örnekte tespit edilmiştir.

tiki+siz: sessiz

ürüg amıl *tikisiz* : katıgtı sözlezün bo d(a)r(a)nig : burhan körki üskinte (AY VII, 13b/18)

“Bu dharaniyi, Buddha(’nın) resmi(nin) huzurunda, daima, sakın, *sessiz* (ve) iyice söylesin.”

ülgü+şüz san+şız: sayısız, hesapsız (bir şekilde)

ülgüşüz sanşız utmakın :: yêrtinçüte artmış siz (AY VII, 16a/24-16b/1)

“*Sayısız, hesapsız (bir şekilde)* kazanmayla yeryüzünde çoğalmışsınız.”

kalı+şız: eksiksiz

yana yme kılur siz : yavız kadir kılıkıg : ulug ezrua körkitmiş :: dört törlüg vıd şastırığ :: yêlvi b(e)lgürtme arvışığ : *kalışız* barçanı bilmiş siz (AY VII, 17a/15)

“Ve yine (siz); kötü yaratılışı, yüce Ezrua’nın (Skr. Brahṃā) gösterdiği dört türlü üstün bilgelik yorumunu (ve) belirtilen büyüü, (bunların) hepsini *eksiksiz* bilirsiniz.”

*tıdıg+sız*¹³⁹: engelsiz (bir şekilde)

tılañursar *tıdıgsız* :: kövşek ününüz yañkurur (AY VII, 19b/12)

“Zarif sesiniz, konuştüğünüzde *engelsiz (bir şekilde)* yankılanır.”

ezüg+süz igiğ+siz: yalansız (ve) yanlıssız

y(a)rılıg y(a)rılıkasalar tözinçe y(a)rılıkadaçı .. çınınça y(a)rılıkadaçı *ezügsüz igiğsiz* y(a)rılıkadaçı y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2a/3)

“Emir buyurduklarında aslına uygun şekilde buyuran(lar) .. doğru şekilde buyuran(lar), *yalansız (ve) yanlıssız* konuşarak buyururlar.”

kalı+sız: bütünüyle eksiksiz (bir şekilde)

birök meniñ ağızımta .. sav söz taşgaru ündükde .. savım eyin yörügi .. bützün barça *kalısız* (AY VIII, 5b/19)

“(Ayrıca?) benim ağzımdan söz dışarı çıktığında; sözüme göre (ortaya çıkan) anlamı *bütünüyle eksiksiz (bir şekilde)* tamamlasın.”

egsüg+süz: eksiksiz (bir şekilde)

...ötrü olarnı kop köñülin ayayu ağırlayu tapınu ötünü teginip yëgülük aşın keğgülük tonın olurguluk orunun tültin töşekin iglemişdeki ootın emin takı yme adın ne k(e)rgekin bërü *egsüksüz* tolu tükel kılı tegingey m(e)n (AY VIII, 9a/10-16)

“...(ondan) sonra onlara tüm kalbimle saygı gösterip hizmet ederek (onların) yiyecek yemeklerini, giyecek giysilerini, oturacak yerlerini, düştten döşeklerini, hasta olduklarındaki ilaçlarını ve ayrıca başka ne gerekliyse (hepsini) verip (onları) *eksiksiz (bir şekilde)* tam hale getireceğim.”

üzük+süz: kesintisiz

...üzüksüz bo nom erđinig eşidserler .. bo montag buyan tüşin bulgaylar tęp .. ötrü şlok takşutın inçe tęp tēdi (AY VIII, 10b/15)

“...bu öğreti mücevherini *kesintisiz* dinleseler, bunun gibi (bir) sevap karşılığını bulacaklar.’ dedikten sonra şiirle şöyle dedi:”

¹³⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 8b/8.

yokaḍgu<luk>+suz: edebi

...ol antag tınl(ı)gların köñüllerine kirip bo nom erdinig kēñürü nomlatıp t(e)rk üḍün yitlingülüksüz *yokaḍgu<luk>suz* kılı tegingey m(e)n (AY VIII, 23a/19)

“...onun gibi, canlıların gönüllerine girip bu öğreti mücevherini ayrıntılı şekilde, çabucak *edebi* kılmayı sağlayacağım.”

emgek+siz tolgak+sız: sıkıntısız

[è]l orunun yègedtürüp k(e)ntüleri ènç m[en]ilig bodun kara *emgeksiz tolgaksız* [bolz]unlar t(e)ñrim tēp ötünti (AY VIII, 26/15)

“Devlet yerini iyi hale getirip kendileri huzurlu, milleti *sıkıntısız* olsunlar tanırım.’ diye arz etti.”

üḍsüz kolu+suz: zamansız bir şekilde

kaḍır yavlak yağmur yağıp .. *üḍsüz kolusuz* katıyur (AY VIII, 30b/12-13)

“Korkunç, kötü yağmur yağarak *zamansız bir şekilde* katılaştır.”

öñ+siz kırtış+sız: beti benzi atmış

inçip tatıgsırıp tüşsirep .. ol uğurta ol èlte .. anı [y]èḍeçi kişi yalañuklar .. iglig kemlig ağırlıg .. *öñsiz kırtışsız* bolurlar (AY VIII, 33a/12-13)

“Böyle tatsızlaşıp verimin azalmasıyla o vakitte, o ülkede onu yiyen insanlar hastalıklı, ağırlı, *beti benzi atmış* halde olurlar.”

*sımtag+sız*¹⁴⁰: ihmal etmeksizin

anın [bolar]nı *sımtagsız* kavır[mış] k(e)rgek yazuklap (AY VIII, 36a/6)

“O nedenle bunları *ihmal etmeksizin* yakalayıp cezalandırmak gerek.”

*tolu tükel kolu+suz*¹⁴¹: zamansız bir şekilde

¹⁴⁰ Benzer örnek için bk. AY VIII 37b/17-18.

¹⁴¹ Benzer örnek için bk., AY VII 14a/13, AY VII 16b/13, AY VII 18b/14, AY VIII 5b/3, AY VIII 5b/5, AY VIII 6a/6, AY VIII 21a/22, AY VIII 30a/17, AY VIII 31b/21, AY VIII 32a/11, AY VIII 33a/3-4, AY VIII 38a/15.

kamag t(e)nriler kuvragı üdün üdün yèvilür .. *tolu tükel kolusuz* .. öz orđuları içinde (AY VIII, 37b/9-10)

“Bütün tanrılar topluluğu kendi sarayları içine *zamansız bir şekilde* yerleşirler.”

Tablo 101. Niteleme hâlini ifade eden /+s(X)z/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
33	%9.4	%0.81

2.17.4. /+TA/

12 örnekte tespit edilmiştir.

edgü+te: iyilikle

kaçan yunmışta kên yanđ arıg ton keğip mantaltın ünüp bir arıg ev içinte kirip ulug y(a)rlıkançuçı köñülüg yügerü kılıp ayıgdın tıdılıp *edgüte* yaratinguka köni oñaru süzüük köñül turgurzun (AY VII, 10b/13)

“Yıkandıktan sonra yeni, temiz elbise giyip alandan (mandaladan) çıkarak temiz bir evin içine girip yüce merhametli gönlünü, kötülükten sıyrarak *iyilikle* yaratılmışlara dosdoğru, saf duygularla beslesin.”

*kop+ta*¹⁴²: bütünüyle

bulgay *kopta* d(a)r(a)ni tægme erdemig (AY VII, 14a/14)

“Dharani denen erdemi *bütünüyle* bulacak(lar).”

korkınç+ta: tehlikede (olan)

sünüş çerig içinte :: *korkınçta* turmış tınl(ı)glarig :: azu yme körser siz :: ootlug karımta tüşdeçilerig :: keçigler te alp yerte : elçi ogrı üze adakmışlarig :: olarnıñ barça uyur siz :: korkınçların kètergeli (AY VII, 18b/1)

¹⁴² Benzer örnek için bk. AY VII 19a/22.

“Veya savaş ordusunun içinde, *tehlikede olan* canlıları, ateşli çukura düşenleri, zorlu geçitlerde haydutlarla sıkıntıya düşenleri gördüğünüzde de onların hepsi(nin) korkularını gidermeyi başarabilirsiniz.”

*yég yörüğ+te*¹⁴³: en üstün anlayışta

yükünür m(e)n *yég yörügte* turmuşlarka (AY VIII, 5a/2)

“*En üstün anlayışta* bulunanlara (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

ança+ta: öylece

bêş törlüg ı tarıg .. hua yavışgu tüş yemiş .. artayur kalır *ançata* .. tüşü temi bütmedin (AY VIII, 30b/19)

“Beş türlü mahsül, türlü çiçekler (ve) meyve henüz zamanı gelmeden bozulup kalır *öylece*.”

kamag+da: tamamıyla

üçünç yana yme yêr yağı .. kuğı çöker *kamagda* (AY VIII, 32b/22)

“Üçüncüsü de yer yağı *tamamıyla* aşağıya çöker.”

tüzü+de: tamamen

yek içgekler *tüzüde* .. orun orun sayu yadılır .. ol ok yêrte orunta [ra]kşazlar yme b(e)lgürer (AY VIII, 34a/8)

“Kötü ruhlar *tamamen* her yere yayılır; o yerlerde insanları yiyen şeytanlar (Skr. rakşasa) da belirir.”

Tablo 102. Niteleme hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
12	%3.4	%0.29

¹⁴³ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/13-14, AY VII 13b/3, AY VII 18b/1, AY VIII 23a/6.

2.17.5. /+(X)n/

67 örnekte tespit edilmiştir.

edgü+n: iyilikle

küşüşüm teginür *edgün* barmış t(e)ñrim ol d(a)r(a)ni nomug maña nomlayu y(a)rlikazun (AY VII, 2b/2)

“İsteğim (şey); *iyilikle* var olan (Skr. sugata) tanrım, o dharani öğretisini bana/bize vaaz edip buyursun (lütfen).”

aş+(i)n içgü+n ton+(i)n keğim+(i)n: yiyecek içeceklerle, giyim kuşamla

tapıg+(i)n udug+(i)n: hürmetle ve itaatle

...yana sansız üküş kalp üdler ertginçe amru üzüksüz *aşın içgün tonın keğimin* adruk adruk *tapıgın udugın* yme tapınsar udunsar : ikinti yana bir tınl(ı)g bo d(a)r(a)ni nomug boşgunsar tutsar okısar bilser : monuñ buyanı edgü kılınçı aşnukı buyan edgü kılınçta utar yègedür (AY VII, 3b/17-19)

“...ayrıca sayısız devirler boyunca sürekli *yiyecek içeceklerle, giyim kuşamla* başka başka *hürmetle ve itaatle* hizmet etse ikinci olarak bir canlı bu dharani(deki) öğretiyi öğrense, ezberlese, okusa, bilse bunun sevabı, iyiliği, öncekinin sevabından, iyiliğinden daha fazladır.”

*agır ayamak+in*¹⁴⁴: büyük (bir) saygıyla

ol üdün v(a)jir erkligi bodis(a)t(a)v yme olurmış orunıntın örü turup ayasın kavşurup *agır ayamakın* t(e)ñri t(e)ñrisi burhanka inçe tēp ötündi (AY VII, 5b/6)

“O zaman yıldırım gücüne sahip bodhisatva (Skr. Vajrapani-Guhyakadhipati) da oturduğu yerden kalkarak ayasını birleştirdi ve *büyük (bir) saygıyla* tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya şöyle arz etti:”

*süzük kértgünç köñül+in*¹⁴⁵: saf (ve) inançlı (bir) gönülle

¹⁴⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/13, AY VII 6a/6-7, AY VII 6a/24, AY VII 6b/19-20, AY VII 7a/14, AY VII 16a/4, AY VIII 9a/2-3, AY VIII 12b/7-8, AY VIII 16a/19, AY VIII 21b/16-17, AY VIII 25b/17, AY VIII 37b/14.

¹⁴⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 7b/1, AY VII 8a/4-6, AY VII 12b/7, AY VII 13b/16, AY VII 14b/1-2, AY VII 14b/16-17, AY VII 15b/14, AY VII 17b/18, AY VII 18b/11-12, AY VII 18b/19-20, AY VII 20a/4, AY VIII 8a/16, AY VIII 9a/10, AY VIII 12a/5, AY VIII 13a/10-11, AY VIII 18a/14, AY VIII 18b/2-3, AY VIII 19b/16-17, AY VIII 21a/3-4.

kayu tınl(ı)glar birök *süzük kértgünç köñülin* bo d(a)r(a)ni nomug sözleserler m(e)n ötrü ürüg uzatı ol tınl(ı)glarığ korkınçta ölümte küyü küzeñü tegingey m(e)n tęp öñünñi (AY VII, 5b/22-23)

“Öyle ki hangi canlı, *saf ve inançlı (bir) gönülle* bu öğretiyi söylese ben, o canlıları daima korkudan (ve) ölümden koruyarak (onları) gözeteceğim.’ diye arz etti.”

edgölüg+in asıglığ+ın: iyilikle (ve) yararlılıkla

öñi+n öñi+n: farklı şekillerde

edgü edgü sizler kamag küçlüglere monı monçulayu tınl(ı)glarka *edgölügin asıglığın* adruk adruk d(a)r(a)nılarığ *öñin öñin* ötündünüzler (AY VII, 8a/1-3)

“Ey siz bütün güçlüler, iyi, iyi (sizleri kutlarım)! Böylece canlılara *iyilikle (ve) yararlılıkla* türlü türlü dharanileri *farklı şekillerde* sundunuz.”

üjik+in: hece hece/harf harf

’eñ öñre sözleyü ağızta : tutup bo d(a)r(a)nig bışığ kılıp *üjikin* : yañılmatın sözlezün (AY VII, 13b/4)

“İlk önce söyleyip ezberleterek, bu dharaniyi olgunlaştıp *hece hece* hataya düşmeden söylesin.”

anıñ edgüsi+n: onun iyiliğiyle

amtı m(e)n ikileyü yértinçülüg kértüke tayanıp tılañurmak erkligi sarasvañi atl(ı)g t(e)ñri kızın ögeyin *anıñ edgüsin* tęp : anta ötrü inçe tęp şlok sözledi (AY VII, 16a/1)

“Şimdi ben yeniden, dünyalık gerçeğe dayanarak güzel konuşma yeteneği(ne sahip) Sarasvati adlı tanrıçayı, *onun iyiliğiyle* öveyim.’ dedikten sonra (şu) şiiri söyledi.”

kınıg+ın: istekle

bo yértinçü yër suvnuñ :: keñlenmeklig *kınıgın* : ulug kañıgılanmakta yoriyur siz (AY VII, 16a/15)

“Bu yeryüzünün büyümesi için *istekle*, yüce (bir şekilde) gayret etmeye devam ediyorsunuz.”

utmak+ın: kazanmayla

ülgüşüz şansız *utmakın* :: yêrtinçüte artmış siz (AY VII, 16b/1)

“Sayısız, hesapsız *kazanmayla* yeryüzünde çoğalmışsınız.”

kêrtü+n: doğrulukla

kêrtün inanmış kişilerin : tere yıga alır siz (AY VII, 16b/2)

“*Doğrulukla* inanmış kişileri, bir araya getirerek alırsınız.”

vasu atl(i)g kız körki+n: Vasu adlı kız (tanrıça) görünüşüyle

birer yme körkidip :: *vasu atl(i)g kız körkin* (AY VII, 17a/2-3)

“Ara sıra da (kendinizi) *Vasu* (Skr. Vasu) *adlı kız (tanrıça) görünüşüyle* gösterip...(gösterirsiniz?)”

tükellig+ın: egemenliğinizle

bilge biligke *tükelligin* :: inanguluk orun siz (AY VII, 17b/9-10)

“Bilge(lik) bilincine (olan) *egemenliğinizle* inanç makamı(nda)sınız.”

edremi+n: erdeminizle

tılaşurmak *edremin* : saçılıp tag seşiri teg ünyük siz (AY VII, 17b/11)

“Güzel konuşma *erdeminizle* saçılıp dağ(ın) zirvesi gibi yükselensiniz.”

arka+n: topluluk halinde

yana bo nom erdinig nomladaçı nomçika *arkan* bodun kara yakın barıp bo nom erdinig nomladaçı nomçika ötüğçi bolzunlar (AY VIII, 17b/13)

“Yine bu öğreti mücevherini anlatan vaizlere (bütün) halk *topluluk halinde* yaklaşarak bu öğreti mücevherini anlatan vaizlerden ricacı olsunlar.”

*emgeksiz+in*¹⁴⁶: zahmetsiz bir şekilde

neçe bar erser yalañuknuñ : alp bütürgülük iş ködüğ :: *emgeksizin t(e)rkkeye* : bütürür siz işlerig (AY VII, 17b/21)

“İnsanların her ne kadar bitirmesi zor iş(i) varsa, (o) işleri *zahmetsiz bir şekilde* çabucak tamamlarsınız.”

meñü+n: sonsuzluk gibi bir (sürede) (“ebediyetle”)

söki arjılar birle bir yañlıg :: *meñün* turur siz yertinçüte (AY VII, 18a/11)

“Eski kâhinler ile (birlikte) dünyada, *sonsuzluk gibi bir (sürede)* (“ebediyetle”) durursunuz.”

yükünmek+in: (büyük bir) saygıyla

yükünmekin yükünür m(e)n :: yertinçüniñ yègiñe (AY VII, 19a/3)

“Dünyanın en üstününe (karşı) *(büyük bir) saygıyla* secde ediyorum.”

y(a)ruk+ın: ışıkla

buyanlı bilge biligli :: *y(a)rukın* atıñız küüñüz tolmış ol (AY VII, 19a/13)

“İyi davranışlı, bilgili şanınız *ışıkla* dolmuş olandır.”

eğremi+n: erdeminizle

alku tınl(ı)glar küsüşin :: kanturgalı udaçığ :: kértü eğgülüg *eğremin* :: ertinju kutlug erür siz (AY VII, 19a/19)

“Bütün canlıların isteklerini yerine getirmeye gücü yeten (ve) gerçek iyilik *erdeminizle* çok kutlusunuz.”

yalañuz+ın: tek başlarına

neçökin t(e)ñrim yalañuklar .. togup yana kişi ara .. seçe *yalañuzın* bolurlar .. yalañuklarka elig han (AY VIII, 28a/8)

“Tanrım, insanlar nasıl yine insan(lar) ara(sında) doğup (da bu) insanlara (karşı) *tek başlarına* seçilerek hükümdar olurlar?”

¹⁴⁶ Benzer örnek için bk. AY VIII 28b/13, AY VIII 34b/11.

monçulayu ugur+ın: böyle zamanla

negü üçün t(e)nriler .. t(e)nrî yerinte togup ok .. yme yana neçökin .. bolurlar
t(e)nrilerniñ erkligi .. monı *monçulayu ugurın* (AY VIII, 28a/13)

“Ve yine niçin tanrılar gökyüzünde (tanrı yerinde) doğup da (sonra) *böyle zamanla* nasıl tanrıların muktediri olurlar?”

ol raça[ş]as[t](i)r törü [bitig]ke tayaklıg+ın: o Rajaşastra öğreti kitabına dayanarak

m(e)n ötrü *ol raça[ş]as[t](i)r törü [bitig]ke tayaklıgın* eki tümen yıl başladım
(AY VIII, 26/15-16)

“Ben (ondan) sonra *o Rajaşastra öğreti kitabına dayanarak* (ülkeyi) yirmi bin yıl yönettim.”

tev [kü]r armak+ın: hile (ve) sahtekarlıkla

sünüş [tö]tüş kılurlar .. üküş *tev [kü]r armakın* (AY VIII, 31b/3-4)

“Çokça *hile (ve) sahtekarlıkla* (insanlar) kavga dövüş ederler.”

ezüg armak köñül+ın: sahte düşüncelerle

tevlüg kürlüg kılık+ın: hilekâr tavırlarla

kamagda ulug başdınkı .. el içindeki buyruklar .. antağa kên ulatı .. basakı
yakın yaguk inançlar .. *ezüg armak köñülin* .. *tevlüg kürlüg kılıkın* .. kamagun barça
yorıyur (AY VIII, 32a/21-22)

“Her şeyden önce ülke içindeki vezirler, ondan sonra başka alt basamaktaki
(olanlara) yakın bürokratlar tarafından *sahte düşüncelerle, hilekâr tavırlarla* bütün
hepsi hareket ederler.”

aş içgü tatıg+ın .. *çeveg+ın*: yiyecek içecek lezzetiyle

küşsireyür kevilür .. <ançada> yäser yme yana artukrak .. *aş içgü tatıgın* ..
çevegin bükük bolmazlar (AY VIII, 33b/17)

“O zaman yeseler de zayıflayıp güçsüzleşirler ve yine daha fazla *yiyecek içecek lezzetiyle* yemekten bıkmış olmazlar.”

Tablo 103. Niteleme hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
67	%19.25	%1.66

2.17.6. /+ça/

11 örnekte tespit edilmiştir.

*mo(n)+ça*¹⁴⁷: bu şekilde

tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan *monça* y(a)rılıkamışta ötrü şariputri arhant inçe tēp [öt]ün[ti] (AY VII, 1a/18)

“Eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, *bu şekilde* buyurduktan sonra Aziz Şariputri şöyle arz etti.”

köni yol+ça: doğru yoldan ayrılmayacak şekilde

yana yme bo d(a)r(a)ni tēgme nomnuñ eğremi *köni yolça* iltmeki ulug küç küsünthe ornatmakı üze burhanlarınñ eğremi burhanlarınñ ç(a)hşap(u)t törüsi burhanlarınñ köni boşgutı... (AY VII, 2a/13)

“Ve yine bu dharani denen öğretinin erdemi, *doğru yoldan ayrılmayacak şekilde* iletmesi, yüce güçte sabitlemesi dolayısıyla (ve) Buddhaların erdemi, Buddhaların emir (ve) yasası, Buddhaların doğru öğütleri...”

tözin+çe: (öğreti) mücevherine uygun

...yokka tayanmakıg bilip köni küsüşke tükellig bolup : *tözinçe* tılañurmak üze muñadınçıg iş ködügke tegip ıduk tözte köni yolta ornaşu tegingeyler t(e)ñrim tēp tēdi: (AY VII, 2b/10)

“...(geri dönmeksizin) yokluğa dayanmayı bilerek doğru arzulara muktedir olup *(öğreti) cevherine uygun* hitabet vasıtasıyla olağanüstü işlere ulaşıp kutsal soyda (ve) doğru yolda kalmatı başaracaklar tanrım.’ diye söyledi.”

¹⁴⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/2, AY VIII 18a/17.

könisin+çe: doğru bir biçimde

...birök kayu bodis(a)t(a)vlar uz ornanıp *könisinçe* boşgunsarlar tutsarlar :
ötrü ol bodis(a)t(a)vlarig bir kalp azu < yüz k(a)lp azu miñ k(a)lp azu > yüz miñ
kalpka tegi köni onaru küsüşte şaşmaz tegşilmez :: (AY VII, 3a/22)

“...eğer ki hangi Bodhisatva (bunu) (zihnine) sağlamca yerleştirip *doğru bir biçimde* öğrense ve ezberlese o Bodhisatvalar çok çok uzun zaman doğru arzudan şaşmazlar.”

tözin+çe: aslına uygun şekilde

çının+ça: doğru şekilde

y(a)rılıg y(a)rılıkasalar *tözinçe* y(a)rılıkadaçı .. *çınınça* y(a)rılıkadaçı ezügsüz
igidsiz y(a)rılıkadaçı y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2a/1-2)

“Emir buyurdıklarında *aslına uygun şekilde* buyuran(lar) .. *doğru şekilde*
buyuran(lar), yalansız (ve) yanlışsız konuşarak buyururlar.”

kezig+çe: sırasıyla

üstün turdaçı t(e)ñrilerig .. öñ alkınçısı orunta .. ulatı *kezigçe* sudavaş .. arıg
yerte turdaçılarig .. ulug ezrua buryukların yme birgerü .. ançulayu ok kalısız .. ezrua
kuvragı t(e)ñrilerig .. 'eñ mintin kēñürü .. üç miñ yertinçü içinteki .. sav atl(ı)g
lokağatu .. yertinçü yer sav iyesin .. takı yme birleki .. tērinin kuvragın barçanı .. ol
kamag t(e)ñrilerig ..alkunı barça ötünür m(e)n (AY VIII, 6b/7)

“Yukarıda, şekil sınırında (dokuzuncu gök) bulunan Tanrıları ve *sırasıyla*;
Sudavaş (Skr. śuddhāvāsa) saf(lık) yerinde bulunanları, Yüce Tanrı Brahma('nın)
emri altındakileri (ile) birlikte yine onun gibi eksiksiz (bir şekilde) Tanrı Brahman
topluluğu(nun) Tanrılarını ve hatta (dileğimi) genişleterek üç bin(lik) dünya(lar)
içindeki Sav (Skr. sahā) adlı Lokadatu (Skr. lokadhātu) yeryüzünün sahibini ve yine
birlikte(liğinde)ki cemaatin hepsini, bütün o tanrıları, hepsini bütünüyle arz ederim.”

üdin+çe: zamanına uygun şekilde

özgen yagmur *üdinçe* .. üşdürti kuğı tökülür (AY VIII, 11a/5)

“*Zamanına uygun şekilde* bambaşka yağmur(lar) yukarı(dan) aşağıya dökülür.

tapın+ça: dilediğin gibi

ugay s(e)n ötrü kılğalı .. bodununın karanın .. on edgü kılınçlar yolınta .. yorıgalı *tapınça* (AY VIII, 38a/6)

“Sonra halkını on iyi amel yolunda *dilediğin gibi* yürütmeyi başaracaksın.”

Tablo 104. Niteleme hâlini ifade eden /+çA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
11	%3.1	%0.27

2.17.7. /+IAyU/

11 örnekte tespit edilmiştir.

ançu+layu: öylece

ulugı kiğiği tapınça : tört burnaça tolu suvın : arıg edgü tatıglıg : tütsügin çeçekin tapınzun : üd kolu éyin *ançulayu* ok aszun tütsü[g es]rük esriñü : pra küsetriler içinte : saçıp türüp yıd yıpar (AY VII, 15a/11)

“Büyüğü, küçüğü (hepsi) mevsimine uygun olarak; dört dolu su kabında(ki) suyu temiz, iyi, tatlı tütsülerle (ve) çiçeklerle tapınsın, ipekli güneşlikler içinde güzel kokular saçan tütsüleri *öylece* assın.”

*monçu+layu*¹⁴⁸: böylece

birök siziñ savıñız .. köni kærtü çın erser bo meniñ ötünmiş ötüğümin .. yoksuz kurug kılmañ tıp .. *monçulayu* sözlezün (AY VIII, 12b/23)

“Eğer sizin sözünüz doğru ise benim bu dilemiş olduğumu anlamsız kılmayın.’ diyip *böylece* söylesin.”

¹⁴⁸ Benzer örnek için bk. AY VIII 5b/23, AY VIII 8a/7, AY VIII 10b/20, AY VIII 18b/16, AY VIII 22b/7, AY VIII 25a/23, AY VIII 34a/18, AY VIII 36b/21, AY VIII 37a/18.

Tablo 105. Niteleme hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
11	%3.1	%0.27

2.17.8. /+KA/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

tözlerin+ge yaraşı: yaratılışlarına uygun (olarak)

edgü tetyük nom erdinig : ançulayu ok sakınızun :: *tözleriñe yaraşı* : dyanta
öğretindeçi ertükin :: bölüklerin yörügün (AY VII, 14a/5-6)

“İyi denen öğreti mücevherini öylece *yaratılışlarına uygun (olarak)*
meditasyonlarında öğrendiklerini (ve) bölümlerin açıklamalarını da düşünsün(ler).”

kağıglanmak+ka: gayret etmeye

kağıglanmakka tükellig :: ençgü esenju köñüllüg siz (AY VII, 16a/10-11)

“Gayret etmeye muktedir(siniz) (ve) huzur(lu), sağlıklı gönül sahibisiniz.”

bilge bilig+ke: bilge(lik) bilincine

bilge biligke tükelligin :: manguluk orun siz (AY VII, 17b/9)

“*Bilge(lik) bilincine* (olan) egemenliğinizle inanç makamı(nda)sınız.”

Tablo 106. Niteleme hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%0.8	%0.07

2.17.9. /+rak/

Beş örnekte tespit edilmiştir.

oğgu+rak: bütünüyle

oğgurak bütgey bo işi (AY VII, 14b/19)

“Bu işi *bütünüyle* bitirecek.”

oḍgu+rak: bütünüyle

oḍgurak bütgey bo işi (AY VII, 14b/23)

“Bu işi *bütünüyle* bitirecek.”

oḍgu+rak: bütünüyle

birök usar monılayu : bo törüçe yorıgalı : *oḍgurak* bütgey bo işi (AY VII, 15a/4)

“Eğer bu kurallara göre yürümeyi başırırsa, böylece bu işi *bütünüyle* bitirecek.”

oḍgu+rak: bütünüyle

siḍi tégme iş küdöküg *oḍgurak* bütürteçi padak ol (AY VIII, 14b/1)

“Sihir denen işi *bütünüyle* bitirecek (olan) şiidir.”

oḍgu+rak: tamamıyla

...m(e)n *oḍgurak* bo nom erdinig süzük köñülin eşidür m(e)n tuḥar m(e)n ayayur m(e)n ağırlayur m(e)n (AY VIII, 18a/13-14)

“...ben *tamamıyla* bu öğreti mücevherini saf düşüncelerle dinleyeceğim, (öğretiye) sahip çıkacağım (ve ona) hürmet edeceğim.”

Tablo 107. Niteleme hâlini ifade eden /+rak/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%1.14	%0.12

2.17.10. /+IA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

anşız körk+le: benzersiz (bir) görünüşle

...yana adruk adruk hua çeçek tüş yemişlerniñ yiltızların ulunların butıkların yapırgakların yana yme ı tarıg koluñasın içinin taşının barça *añsız körkle* sevgülük taplaguluk öñlüg yıdılg yëğüke aşaguka yaraglıg kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 17a/11)

“...(ve) yine başka başka çiçeklerle meyvelerin köklerini, gövdelerini, budaklarını, yapraklarını ve ayrıca ekinlerin içini dışını tamamen *benzersiz (bir) görünüşle* sevimli, renkli, kokulu, yemeye içmeye uygun kılacağım.”

Tablo 108. Niteleme hâlini ifade eden /+lA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.3	%0.02

2.17.11. /teg/

Beş örnekte tespit edilmiştir.

mo(n)+tag: aynı şekilde

şariputiri ya birök kim kayu yalañuklar bo d(a)r(a)ni nomug eşidip boşgunsarlar tutsarlar okısarlar sözleserler kértgünserler uksarlar : olar yme *montag* ok ayakga çiltegke teggeli tegimlig bolup bo ok avant tıtag üze üzeliksiz yëg tüşüg buldaçı bolurlar tęp y(a)rıkadı (AY VII, 3a/7)

“Ey Şariputri, bunun yanında hangi insan bu dharaninin öğretisini işiterek öğrenip akılda tutsa okuyup söylese (ve) doğruluğuna inanıp (bütünüyle) anlasa onlar da *aynı şekilde* saygı gösterilmeye layık duruma gelerek işte bu nedenle mükemmel sonuca ulaşacaklardır.’ diye buyurdu.”

yumgın bir+teg: toplu olacak şekilde

asurılar¹⁴⁹ arkası :: t(e)ñriler kuvragı yme birgerü : *yumgın bir teg* ögerler : edreminizni atayı (AY VII, 17b/15)

¹⁴⁹ “Bir şeytan topluluğu”.

“Asurilar (Toh. B. asuri) topluluğu (ve) tanrılar(ın) topluluğu da, hepsi beraber, *toplu olacak şekilde* erdeminizi anarak (sizi) överler.”

kişig t(e)ḫri kızları+teg: genç tanrıçalar gibi

amranmak köñültin ketyük siz :: *kişig t(e)ḫri kızları teg* (AY VII, 18a/13-14)

“Genç tanrıçalar gibi, şehvet (dolu) gönülden vazgeçmişsiniz(dir).”

yumgı bir+teg: hepsi birden bir (bütün) gibi

kamag t(e)ḫriler kuvragı .. *yumgı bir teg* sevinür (AY VIII, 11a/7)

“Bütün tanrılar topluluğu, *hepsi birden bir (bütün) gibi* sevinir(ler).”

beliḫ+teg: beklenmedik bir şekilde

öñre neçe bar erser .. edgü körkle yemişlikler .. ögürgülük sevingülük .. ilinçü kılguca yaraglıg .. t(e)k er[ser] yana *beliḫteg* .. olar barça kurıyur (AY VIII, 33b/2)

“Öncesinde sevinilecek, eğlenilecek ne kadar güzel görünümlü meyvelikler varsa (ve) yine eğlenmeye uygunsa, onlar *beklenmedik bir şekilde* tamamen kurur.”

Tablo 109. Niteleme hâlini ifade eden /teg/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%1.4	%0.12

2.17.12. /têp/

13 örnekte tespit edilmiştir.

têp: diye (bilmek gerek)

etözleri bı bıçgu adası üze oot adası üze suv adası üze : kağır yavlak keyikler adası üze artamaz yokağmaz *têp* bilmiş k(e)rgek (AY VII, 3b/6)

“Bedenleri bıçak (keskinliği) tehlikesiyle ateş, su (ve) yabani hayvanların vereceği kötülüklerle mahvolup yok olmaz.’ *diye* bilmek gerek.”

têp: diye (sorarsan)

ne üçün *tép* tèsér : şaripuṭiriya bo ilinmeksiz atl(1)g d(a)r(a)ni nom erser : öñre ertmiş kên keldeçi amtı köžünür bo üç üdki burhanlarnıñ ögi tètir (AY VII, 3b/7)

“Niçin?” *diye* sorarsan ey Şariputri, bu bağlanmama adlı dharani öğretisi; gelmiş geçmiş, gelecek ve şu andaki (olmak üzere) üç dönemdeki Buddhaların anasıdır.”

tép: *diye* (sorarsan)

kayular ol iki kırk törlüg ootlar *tép* tèsér (AY VII, 9a/19)

“O otuz iki türlü bitkiler hangileridir?” *diye* sorarsan:”

tép: *diye* (buyurdu)

kim bo nom erdini yitlinmedin yokağmadın kênjürü yadılıp tınl(ı)glarka ulug asıg tusu bolzun *tép* y(a)rılıkadı (AY VII, 12a/6)

“(Öyle) ki; bu öğreti mücevheri, kaybolup yok olmadan (önce) genişçe (bir alana) yayılıp canlılara büyük (bir) fayda sağlasın, *diye* buyurdu.”

tép: *diye* (sözledi)

küsüşüm ol bilge biliglig : sav erkligi t(e)ñriye : sukançig tatıglıg savınıznı : buşı bérin kamagka : *tép* tédi (AY VII, 12b/12)

“Ey hikmet sahibi, söz(lerin) hakimi tanrıça! (Sizden) isteğim; tatlı ve güzel sözlerinizi bizlere sadaka (olarak) verin.’ *diye* söyledi.”

tép: *diye* (buyurdu)

kimler yana montag köñül öritserler .. t(e)rk üdün kutrulmaklıg edgü tüşke utlıka teggeyler *tép* y(a)rılıkadı (AY VIII, 8b/15)

“Yine kimler (ki) gönüllerini bunun gibi/böyle yükseltirseler, (onlar) kurtuluşla tamamlanacak olan iyi (bir) sonuca çabucak ulaşacaklar(dır).’ *diye* buyurdu.”

tép: *diye* (arz etsinler)

ötrü t(e)rk üdün kutrulmaklıg edgü tüşke teggeyler t(e)ñrim *tép* ötünti (AY VIII, 16a/1)

“‘Sonra tez zamanda kurtuluşlu güzel (bir) sonuca ulaşacaklar efendim.’ diye arz etsinler.”

têp: diye (soracağım)

kaçan m(e)n kesler m(e)n öz <et’öz> körkümin körkitip bo dar(a)ni sözledeçi kişiye ya tözünüm saña negü k(e)rgek *têp* ayıtgay m(e)n (AY VIII, 24b/22)

“Ben ne zaman gelirim bu dharaniyi söyleyecek kişiye kendi bedenim(in) resmini göstererek ‘Ey asilim, sana ne gerek(li)?’ diye soracağım.”

t(e)ηri+têp: “tanrı” diye

neçökin t(e)ηrim yal(a)ηuklar yêrtinçüde turup [o]k .. ne ugurka *t(e)ηri têp* .. atı bolur olarnıñ (AY VIII, 28a/1)

“Tanrım, insanlar yeryüzünde yaşayıp da nasıl, ne zaman onların ad(lar)ı ‘tanrı’ diye oluyor?”

t(e)ηri oğlu+têp: “tanrı oğlu” diye

yana yme negü üçün .. kayu inçip avant tıltagın .. *t(e)ηri oğlu têp* at üze .. kükülürler kişi ara (AY VIII, 28a/4)

“Ayrıca yine niçin, hangi nedenle ‘tanrı oğlu’ diye şöhret buluyorlar insan(lar) ara(sında)?”

t(e)ηri+têp: “tanrı” diye

togsar yme yalaηukta .. kişilerin yêrinte .. yêg ayaklıg bolmaktın .. anın *t(e)ηri têp* têtirler (AY VIII, 28b/20)

“İnsanların dünyasında doğsalar bile üstün (ve) saygıdeğer olmalarından dolayı ‘tanrı’ diye anılmaktadırlar.”

t(e)ηri oğlu+têp: “tanrı oğlu” diye

yana yme t(e)ηriler .. küyü küzetü ayayu tutmışka .. anın yme t(e)ηriler .. *t(e)ηri oğlu têp* at küüke (AY VIII, 28b/23-29a/1)

“Ve yine tanrılar koruyup kollayıp saygı göstermeleri nedeniyle de ‘tanrı oğlu’ diye adlandırılırlar.”

nomlug [törülü]g el han+tép: “öğretili, kanuni hükümdar” diye
[atı kü]si kötrülür .. *nomlug [törülü]g el han tép* (AY VIII, 36b/15-16)
“Adı sanı ‘*öğretili, kanuni hükümdar*’ diye yücelir.”

Tablo 110. Niteleme hâlini ifade eden /tép/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
13	%3.7	%0.32

2.17.13. /éyin/

İki örnekte tespit edilmiştir.

edgü erdem[i]+éyin: iyilik (ve) erdeme uygun olarak

montada ulatı ülüşüz : sanşız *edgü erdem[i]* : *éyin* kelgey olarnıñ : köñüldeki
küşüşçe (AY VII, 15a/2)

“Bundan başka, sayısız iyilik (ve) erdeme uygun olarak onların
gönül(leri)ndeki isteklerince (yerine) gelecek.”

üç kolu+éyin: mevsimine uygun olarak

ulugı kiçigi tapınça : dört burnaça tolu suvın : arıg *edgü* tatıglıg : tütsügin
çeçekin tapınzun : *üç kolu éyin* ançulayu ok aszun tütsü[g es]rük esriñü : pra
küsetriler içinte : saçıp türtüp yıd yıpar (AY VII, 15a/11)

“Büyüğü, küçüğü (hepsi) mevsimine uygun olarak; dört dolu su kabında(ki)
suyu temiz, iyi, tatlı tütsülerle (ve) çiçeklerle tapınsın, ipekli güneşlikler içinde güzel
kokular saçan tütsüleri öylece assın.”

Tablo 111. Niteleme hâlini ifade eden /éyin/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%0.5	%0.05

2.17.14. /birle/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

t(e)ṇridem kōz+birle: ilahi (bir) gözle

adınlar köñülin bilmekig : *t(e)ṇridem kōz birle* teṇ bolgay tēp tēdi (AY VII, 15b/16)

“(Böylece) başkalarının gönüllerini *ilahi (bir) gözle* bilmeye denk olacak, dedi.”

Tablo 112. Niteleme hâlini ifade eden /birle/ verileri

Metin içindeki sayısı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.3	%0.02

2.17.15. /üze/

Sekiz örnekte tespit edilmiştir.

kértü tüz+üze: doğru bir şekilde

birök kayu bodis(a)t(a)vlar bo d(a)r(a)ni nomug *kértü tüz üze* bilserler ol bodis(a)t(a)vlarig burhanlarta adruksuz ol tēp bilmiş k(e)rgek (AY VII, 2b/18-19)

“Eğer bu dharani öğretisini *doğru bir şekilde* hangi Bodhisatvalar bilirseler; o Bodhisatvalar(ın) Buddhalardan farkı yoktur, diye bilmek gerek.”

sünüş atış adası+üze: savaş tehlikesiyle

takı yme atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ṇrim m(e)n amtı sızın üskünüzte bo nom erdinig nomladaçı nomçılarka eşidteçi tınladaçı tınl(ı)glarka g(a)rhlar adası tegmegülük togmış yultuz karşısı tüş bērmegülük ig agrıg emgek üze emgenmegülük *sünüş atış adası üze* yokağmaguluk... (AY VII, 9a/5-6)

“Yine adı yüce, saygıdeğer tanrım; ben şimdi sizin huzurunuzda bu öğreti mücevherinin (vaaz ettiği) vaizlerine, (onu) işiten (ve) dinleyen canlılara, yıldızların tehlikesine maruz bırakmayan, doğan yıldızların karşısında meyve verdimmeyecek, hastalık (ve) sıkıntı çektirmeyecek, *savaş tehlikesiyle* yokluk vermeyecek...”

uvut uyat+üze: utanma(sı)yla

uvut uyat üze çavıkmış : atl(ı)g küülüg bilge siz (AY VII, 16a/12)

“*Utanma(sı)yla* ünlenmiş, şanlı şöretli (bir) bilgesiniz.”

udçı kızı köri+üze: çoban kızı görünüşüyle

yileyü b(e)lgürtüp nandı atl(ı)g : *udçı kızı körki üze* (AY VII, 17a/8-9)

“(Kimi zaman da) Nanti (Skr. Nanda) adlı *çoban kızı görünüşüyle* hayali (bir şekilde) ortaya çıkarsınız.”

*köñülüm+üze*¹⁵⁰: gönülümle

anı üçün m(e)n kop süzüük kèrtgünç *köñülüm üze* ayayu ağırlayu yinçürü töpün yükünüp yana yme yükünür m(e)n (AY VIII, 2b/21)

“Bu nedenle ben bütün saf (ve) inançlı *gönlümle* hürmet edip saygı göstererek başımla eğilip tekrar tekrar secde ediyorum.”

ulug y(a)rıkancuçı köñüli+üze: yüce merhametli (bir) gönülle

kim ol ratnapuşpi atl(ı)g tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan *ulug y(a)rıkancuçı köñüli üze* meni érinçkeyü tsuyurkayu y(a)rıkap .. burhanların ulug küçi üze kim meni amtıka ðegi kayu orunlarıg öser m(e)n... (AY VIII, 10a/5-6)

“Ki o Ratnapuşpi adlı eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, *yüce merhametli (bir) gönülle* acıyıp beni bağışlayarak Buddhaların yüce gücü sayesinde şimdiye kadar hangi yerleri düşünsem, hangi tarafta görsem...”

Tablo 113. Niteleme hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayı	Niteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
8	%2.2	%0.19

¹⁵⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/23, AY VIII 3a/7.

2.18. Nitelenen-Tamlanan Hâli

Bu hâl, ismin bir isim tamlamasında nitelenen/tamlanan durumunda olduğunu ifade etmektedir (Daşdemir, 2015: 86). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) nitelenen/tamlanan hâli:

Tablo 114. Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
340	%8.44

2.18.1. /+ø/

19 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de nitelenen-tamlanan hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

t(e)ηri kızı ötüg ötünmek+ø¹⁵¹: tanrıçanın saygıyla arzı

altun öñlög y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş nom eligi atl(ı)g nom bitigde sarasvati atl(ı)g *t(e)ηri kızı ötüg ötünmek* atl(ı)g bês y(è)g(i)rminç bölük (AY VII, 8a/12-13)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti(ler) hükümdarı adlı öğreti kitabında Sarasvati (Skr. Sarasvatī) adlı *tanrıçanın saygıyla arzı* adlı on beşinci bölüm...”

Ünlüyle biten isimlerin oluşturduğu tamlamalarda tamlanan hâli söylenmez (Daşdemir, 2000: 128).

bahşı+ø+*mız*: üstadımız

burhan *bahşımız* bolarnı : kértgünç köñülin ozzunlar : korkınç sèzik kılmatın (AY VII, 14b/1)

“Buddha *üstadımız* bunları, korku (ve) şüphe duymadan inançlı (bir) gönülle kurtarsınlar.”

¹⁵¹ Benzer örnek için bk. AY VII 20a/19-20, AY VIII 8b/19-20, AY VIII 24a/19.

oguş+ø t(e)ηri: tanrı soyu

birök bo nom erdinike tapıg udug kılmak küşüşin evin barkın êtip <yaratıp>
'eñ mintin bir küşetri bir pra <erser> assarlar <ol tınl(ı)glar> altı kat amranmak *oguş t(e)ηri* yérinte yéti erdinin êtiğlig orđu karşı içinte tapınça togarlar (AY VIII, 19a/21)

“Eğer bu öğreti mücevherine adak(lar) sunmak arzusuyla evini yapıp ve hatta bir güneşlik, bir çardak assalar; o canlılar altı kat arzu *tanrı soyu* yerinde yedi mücevherle süslenmiş saray içinde arzularına göre doğarlar.”

ulug ata+ø+η: büyükbaban

kim meniñ kañım [seniñ] *ulug atan* pr(a)tn(a)yadivaçi atl(ı)g elig beg maña abij[ik] kılı[p] ol şast(ı)rıg tüzü tüketi aydı körk[itdi] (AY VIII, 26/12)

“Öyle ki benim babam, senin *büyükbaban* Pratinayadivaçi (Skr. Jñānabalendraketu) adlı hükümdar, bana yönetme yetkisi verip öğretiyi bütünüyle anlattı (ve) gösterdi.”

*aç kız emgek+ø*¹⁵²: kıtlık sıkıntısı

élte uluşta kişike .. *aç kız emgek* bultukmaz (AY VIII, 37b/7)

“Ülkede insanlara *kıtlık sıkıntısı* ulaşmaz.”

Tablo 115. Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
19	%5.5	%0.47

2.18.2. /+(s)I/

321 örnekte tespit edilmiştir.

nom elig+i: öğret(i)ler) hükümdarı

¹⁵² Benzer örnek için bk. AY VII 4a/16, AY VII 7a/2, AY VII 16a/12, AY VII 17b/20-21, AY VII 20b/1, AY VIII 12a/1, AY VIII 16b/1, AY VIII 22a/21-22, AY VIII 35b/11, AY VIII 37a/22, AY VIII 38a/12-13.

altun önlüg y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş *nom eligi* atl(ı)g nom bitigde ilinmeksiz tégme dar(a)ni nomug ukıtmak atl(ı)g üç y(è)g(i)rminç bölük yétinç tegzinç (AY VII, 1a/3)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce *öğreti(ler) hükümdarı* adlı öğreti kitabında bağlanmama denen dharani öğretisini anlatmak adlı yedinci kitap on üçüncü bölüm.”

*t(e)ηri t(e)ηri+si*¹⁵³: tanrı(lar) tanrısı

anta ötrü tükel bilge *t(e)ηri t(e)ηrisi* burhan ayakka tegimlig şariputri arhantıg okıyu y(a)rlıkap inçe tēp y(a)rlı[ka]dı (AY VII, 1a/8)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, *tanrı(lar) tanrısı* Buddha, saygıdeğer Aziz Şariputri’yi çağırarak şöyle buyurdu:”

*d(a)r(a)ni+si*¹⁵⁴: dharanisi

montag tēp y(a)rlıkamışta basa ötrü d(a)r(a)ni nomug nomlayu y(a)rlıkadı : *d(a)r(a)nisı* bo erür ::: ... (AY VII, 3a/12-13)

“Böyle dedikten sonra dharani öğretisini vaaz ederek buyurdu. *Dharanisi* böyledir:”

kamag luu hanlar+i: bütün ejderha hanları

ol üdün manasi anavatapti başlap *kamag luu hanları* yme olurmuş orunlarıntın örü turup ayaların kavşurup ağır ayamakın t(e)ηri t(e)ηrisi burhanka inçe tēp ötündiler (AY VII, 7a/12)

“Sonra Manasi (Skr. Manasvin) ve Anavatapti’den (Skr. Anavatapta) başlayarak *bütün ejderha hanları* da oturdukları yerden kalkarak ayalarını

¹⁵³ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/17-18, AY VII 1a/26, AY VII 2b/14, AY VII 4a/11, AY VII 4b/2, AY VII 4b/3, AY VII 5a/13, AY VII 5b/6-7, AY VII 6a/7, AY VII 6b/1, AY VII 6b/20, AY VII 7a/14, AY VII 7b/18-19, AY VII 8a/18, AY VII 11a/14-15, AY VII 11b/12-13, AY VII 12a/7-8, AY VII 12a/13, AY VII 14a/1, AY VII 20a/8, AY VIII 7a/12-13, AY VIII 7b/12-13, AY VIII 8a/23, AY VIII 8b/23, AY VIII 9b/22-23, AY VIII 10a/4, AY VIII 10b/7-8, AY VIII 11a/16, AY VIII 11b/13-14, AY VIII 12a/19, AY VIII 16a/2, AY VIII 16a/20, AY VIII 19a/8-9, AY VIII 19b/5-6, AY VIII 21a/12, AY VIII 21b/17, AY VIII 23b/14-15, AY VIII 25b/18-19, AY VIII 25b/14-17, AY VIII 26/18, AY VIII 38a/17, AY VIII 38b/4.

¹⁵⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/2, AY VII 9b/17, AY VII 10a/20, AY VII 10a/24, AY VII 10b/24, AY VIII 13b/21, AY VIII 20a/14, AY VIII 20b/3, AY VIII 20b/16.

birleştirdiler (ve) büyük (bir) saygıyla tanrı(lar) tanrısı Buddha'ya şöyle ricada bulundular:"

t(e)ηri kız+ı: tanrıça (tanrının kızı)

ol üdün sarasvatı atl(ı)g *t(e)ηri kızı* ol kuvrag arasına erür erti (AY VII, 8a/15-16)

"O zaman Sarasvati adlı *tanrıça* o cemaatin arasındaydı."

ol tözünlerniη kut+ı buyan+ı: asillerin mutluluğu (ve) sevabı

ötrü *ol tözünlerniη kutı buyanı* asılğay (AY VII, 10b/15-16)

"O zaman o *asillerin mutluluğu (ve) sevabı* artacak(tır)."

ada+sı tuğa+sı: sıkıntısı, tehlikesi

igi agrığı kêtgey *adası tuğası* tarıkgay (AY VII, 10b/21)

"Hastalığı, ağrısı yok olacak(tır); *sıkıntısı, tehlikesi* ortadan kalkacak(tır)."

*ton+u+ηuz*¹⁵⁵: elbiseleriniz

yumşak otın tügüglüg : *tonuηuz* ol keğgülük (AY VII, 12b/3-4)

"Giydiğiniz o *elbiseleriniz*, yumuşak bitkilerle örölmüş(tür)."

t(e)ηriler kuvrag+ı: tanrılar topluluğu

kamag *t(e)ηriler kuvragı* : yumgın kelir yığılıp : alkugun barça bir köñülin : öge ötünü teginürler (AY VII, 12b/6)

"Bütün *tanrılar topluluğu*, birlikte gelip toplanarak, hepsi bütünüyle bir gönülle (sizi) övüp dururlar."

tınl(ı)g oglan+ı: insanoğlu

alku *tınl(ı)g oglanı* : imerigme kamagka : turgurzunlar edgü ögli : y(a)rlıkançuçı köñöl olarka (AY VII, 13b/22)

¹⁵⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 12a/22, AY VII 12b/5, AY VII 16a/22, AY VII 16a/23, AY VII 16b/12, AY VII 16b/19, AY VII 16b/20-21, AY VII 17a/4, AY VII 17b/2, AY VII 17b/3, AY VII 19a/11, AY VII 19a/12, AY VII 19a/14, AY VII 19a/23, AY VII 19b/11, AY VII 19b/13, AY VIII 6a/4, AY VIII 12b/19-20.

“Bütün *insanoğlu*; onlara, kuşatılmışların hepsine iyi düşünceli, merhametli (bir) gönülle bağlansınlar.”

titsilarıg bahşı+sı: öğrencilerin öğretmenleri

birök körser m(e)n tapınmışın : sarasvati t(e)ṇrike : azu körser m(e)n *titsilarıg* :: *bahşısı* éyin boşgunmışıg :: bergey m(e)n kızlençü törüg : boşgungalı kılğalı (AY VII, 14b/10-11)

“Öyle ki, ben Tanrı Sarasvati’ye tapındığını görsem veya *öğrencilerin öğretmenlerinden* dolayı okuduklarını görsem, öğrenmeleri için gizli kural(lar)ı vereceğim.”

*bo iş+i*¹⁵⁶: bu işi

oğgurak bütgey *bo işi* (AY VII, 14b/20)

“*Bu işi* bütünüyle bitirecek.”

ög+i: annesi

ögi erür siz togurdaçı (AY VII, 16a/13)

“(Yeryüzünün) doğurgan *annesisiniz*.”

yuy kuş yüñ+i: tavus kuşu tüyleri

yuy kuş yüñi uçruglug :: korkınçıg ulug tugunuz ol (AY VII, 16b/11)

“*Tavus kuşu tüyleri*(nden yapılan) püsküller, korku veren yüce tuğunuzdur.”

tokuz yañı+sı: dokuz(uncu) günü

bir y(è)g(i)rmı+sı: on birincisi (on birinci günü)

kara aynıñ *tokuz yañısı* : *bir y(è)g(i)rmisi* yme birgerü : bolar iki kutlug :: tapınguluk kününüz ol (AY VII, 16b/23-24)

“Karanlık ayın *dokuz(uncu) günü* ve *on birincisi* (on birinci günü); bunlar birlikte iki kutlu, hürmet edilmesi gereken günlerdir.”

¹⁵⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 14b/24, AY VII 15a/4.

tag seŋir+i: dağ(ın) zirvesi

tılaŋurmak edremen : saçılp *tag seŋiri* teg ünyük siz (AY VII, 17b/11)

“Güzel konuşma erdeminizle saçılp *dağ(ın) zirvesi* gibi yükselensiniz.”

arslan han+ı: aslan hükümdarı

k(a)ltı yme *arslan hanı* :: keyikler başdınki erür teg (AY VII, 19b/6-7)

“Hayvanlar(ın) başındaki *arslan hükümdarı* nasılsa (siz) de (onun) gibisiniz (en üstün olansınız).”

*tözünlerniŋ kértü+si*¹⁵⁷: asillerin gerçeği

tört törlüg *tözünlerniŋ kértüsi* nomug nomladaçılarınŋ sukançıg tatıglıg tılaŋurmak edremiŋe :: yükünür m(e)n (AY VIII, 3b/1-2)

“Dört türlü *asillerin gerçeği* (olan) öğretiyi vaaz edecek olanların hoş (ve) tatlı hitabet erdem(ler)ine (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

*bo meniŋ til+i*¹⁵⁸+m: benim bu dilim

kut kolur m(e)n küseyü .. *bo meniŋ tilim* tegşilzün .. ugrayu tegeyin burhanlarınŋ .. ıduk arıg tılaŋurmakiŋa (AY VIII, 5b/10)

“Mutluluk(la) arzulayarak diliyorum ki; *benim bu dilim* değişsin (ve) (ben) Buddhaların kutsal, saf hitabet(ler)ine (hitabet gücüne) tamamen ulaşayım.”

t(e)ŋri burhan tetsi+si: Tanrı Buddha’nın müridi

anın amtı okıyu :: ötünür m(e)n alkunı .. *t(e)ŋri burhan tetsisi* :: şravaklar kuvragın kamagun barça (AY VIII, 6a/21)

“O nedenle şimdi *Tanrı Buddha’nın müridi* (ve) (onu) dinleyenler topluluğunun tamamı(nın) hepsini çağırarak arz ediyorum.”

köŋül küç+i: gönül(ün) gücü

¹⁵⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/15-16, AY VII 9a/5-6, AY VII 18b/10, AY VIII 25b/21-22, AY VIII 27/2-3, AY VIII 30a/11-12, AY VIII 36a/11-12, AY VIII 36b/15.

¹⁵⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/2, AY VII 11b/2-3, AY VII 12b/8, AY VII 18b/19, AY VIII 16b/17-18, AY VIII 12a/2, AY VIII 17b/23-18a/1, AY VIII 20b/12, AY VIII 21a/7, AY VIII 22b/10, AY VIII 22b/12 AY VIII 22b/13-14, AY VIII 22b/15, AY VIII 22b/23, AY VIII 26/5, AY VIII 26/11.

y(a)rlıkançuçı *könül küçi* üze .. küsüşümçe inzünler .. birgerü maña bérzünler .. tıdışsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/15-16)

“İsteğim doğrultusunda merhametli *gönül(ün) gücüyle* insanler (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

çog+ı yalın+ı: (bedeninin) parıltısı

çogı yalını asılıp özi yaşı üsdelür (AY VIII, 11a/1)

“(Bedeninin) *parıltısı* artarak ömrü uzar.”

yér tatıg+ı: dünya(nın) lezzeti/zevki

yér tatıgı küçetip .. ürüg ürgüt üsdelür (AY VIII, 11a/2-3)

“*Dünya(nın) lezzeti* güçlenerek daima çoğalır.”

ol bulmuş kazanmışlarının ülüş+i: o elde ettiklerinin payı

kaçan birök ol tözünler oğlu bo montag tüşke utlıka tegserler .. *ol bulmuş kazanmışlarının ülüşi* üze aşnu üç erdinike tapıg udug ağır ayag kılzun (AY VIII, 15b/4-5)

“Ne zaman (ki) eğer o asiller oğlu, bunun gibi (bir) sonuca ulaşsa; o *elde ettiklerinin payı* dolayısıyla önce üç mücevhere (Skr. tri-ratna) itaat etsin (ve) saygı göstersiz.”

*bilge biligler+i*¹⁵⁹: bilgelik bilinçleri

...*bilge biligleri* küçlög kop törlög işig küdöküg bütürgeli udaçı bolgaylar (AY VIII, 17a/20-21)

“...*bilgelik bilinçleri* güçlü, her işi bitirmeye muktedir olacaklar.”

...*çog+u+muz yalın+ı+mız küç+ü+müz küsün+ü+müz körk+ü+müz meñiz+i*¹⁶⁰+miz: ...aydınlığı, gücü kuvveti, güzelliği

¹⁵⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/3, AY VII 8b/4, AY VII 17a/19-20, AY VII 18a/12-13, AY VIII 6a/12-13, AY VIII 10b/20-22, AY VIII 11a/8-9, AY VIII 11a/14, AY VIII 17a/20-21, AY VIII 18a/3, AY VIII 19b/1-2, AY VIII 27/12-13, AY VIII 30b/16, AY VIII 31b/11-12, AY VIII 32a/7, AY VIII 33b/7, AY VIII 34b/23, AY VIII 37a/10-11.

¹⁶⁰ Benzer örnek için bk. AY VIII 27/23, AY VIII 37a/2-3.

ne için t p t ser atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e) rim bo nom erdinig nomlamak t taginta m(e)n ba  n kamag t rin kuvrag mn n  ogumuz yalınımız k   m  z k   n m  z k  k m  z men   m  z   kliy  as lu teginür (AY VIII, 17b/20-21)

    Ne için?   diye sorarsa(n  z) adı yüce, saygıdeğer efendim; bu öğreti mücevherini (onların)    retmesi sayesinde ben başta olmak üzere bütün cemaatimin aydınlığı, gücü kuvveti, güzelliği arttıkça artar.  

*tap     +s *¹⁶¹: (onların) hizmetçisi

y  tirer mi   t(e) ri kızları *tap     s * bolup y  tin  siz tutun  suz t(e) ridem men  i men  iley  rl r t p y(a)rılıkadı (AY VIII, 19b/2)

            bin tanrıça, (onların) hizmetçisi olup ulaşılmaz ilahi huzura erecekler(dir).   diye buyurdu.  

*k  se    k     +i*¹⁶²: dilemiş olduğu (tüm) dilekleri

birök b(e)k katıg s  z  k k  rtg  n   k       n bo dar(a)nig bir sözlegüçi erser .. *k  se    k     * kangay (AY VIII, 21a/6)

     er sapasağlam, samimi (temiz bir) kalple bu dharaniyi (söyleyecek olan) bir sözcü varsa, *dilemiş olduğu (tüm) dilekleri* yerine gelecek.  

t(e) riler urun  t+ : tanrılar komutanı

ol      n *t(e) riler urun  t * san   ana  ay  t(e) ri t(e) risi burhanka <yana> inçe t p   t  nti (AY VIII, 23b/13-14)

    O vakit *tanrılar komutanı* San   ana  ay , tanrı(lar) tanrısı Buddha  ya yine     le arz etti.  

kömür oot+ : kömür ateşi

kaz   y  r+    le          + : beyaz hardal (ve)   ay r        

yana ol mand  l üskinte y  r o   uk k  lp *kömür oot   urup kaz   y  ri   le          * birle köyürüp men  n dar(a)nim  n yüz sekiz <kata> sözlezün (AY VIII, 24b/14-15)

¹⁶¹ Benzer   rnek için bk. AY VII 6a/3, AY VII 9a/4, AY VII 16a/20, AY VII 17b/3-4, AY VII 17b/13-14, AY VIII 7b/2, AY VIII 27/21-22, AY VIII 37a/12-13, AY VIII 37b/21.

¹⁶² Benzer   rnek için bk. AY VII 2a/7, AY VII 2a/8, AY VII 15b/9, AY VII 15b/11, AY VII 20a/5.

“Yine o mandala(nın)/alan(ın) önünde yer ocağı yapıp *kömür ateşi* hazırlayıp *beyaz hardal (ve) çayır çiçeği* ile yakarak benim (bu) dharanımı yüz sekiz defa söylesin.”

buyanlık asıg+ı: sevap kazandıran faydası

bo ıduk dar(a)nig törüsi birle sözlemekig bo nom erdinig küyü küzetü tutmakıñnıñ *buyanlık asıgı* kolusuz erür tēp y(a)rlıkadı (AY VIII, 25b/5)

“Bu kutsal dharaniyi yasasıyla söylemenin (ve) bu öğreti mücevherini koruyup kollamanın *sevap kazandıran faydası* ölçüsüzdür.’ diye buyurdu.”

og(u)l+ı: oğlu

ol élig hannıñ bir [s]omadivaçi atl(ı)g ulug *oglı* erti (AY VIII, 26/1)

“O hükümdarın Somadivaçi (Skr. Ruciraketu) adlı büyük bir *oğlu* vardır.”

ol ata+sı: babası

abijik kılıp takı keçmezken ötrü *ol atası* élig han ol somadivaçi atl(ı)g oğluna inçe tēp [t]ēdi (AY VIII, 26/4)

“Ayrıca bu görev verme işi bitmeden *o babası* (olan) hükümdar, o Somadivaçi adlı oğluna şöyle dedi:”

*at+ı*¹⁶³...*olarnıñ*: onların ad(lar)ı

¹⁶³ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/15, AY VII 1a/20, AY VII 2a/12-21, AY VII 3b/11, AY VII 3b/22, AY VII 4a/2-3, AY VII 4a/6, AY VII 4b/12-13/16-17, AY VII 5b/4-8, AY VII 5b/20, AY VII 6a/18, AY VII 6b/2, AY VII 6b/21, AY VII 7b/10, AY VII 8a/11-13, AY VII 8a/20, AY VII 8b/23, AY VII 9a/13, AY VII 10b/20, AY VII 11a/12, AY VII 11a/17, AY VII 11a/21, AY VII 11b/18-19, AY VII 12a/7-9-13, AY VII 13a/17, AY VII 13a/20-21, AY VII 14b/18, AY VII 14b/19, AY VII 15a/8, AY VII 15b/24, AY VII 16b/10, AY VII 17b/8, AY VII 17b/14, AY VII 17b/17, AY VII 18a/3, AY VII 18a/9, AY VII 18a/19, AY VII 18b/8-9, AY VII 19b/1-2, AY VII 20a/18-19, AY VII 20b/4, AY VIII 3b/8, AY VIII 4b/21, AY VIII 5a/22, AY VIII 5b/4, AY VIII 6a/8-9, AY VIII 7a/11-19, AY VIII 7b/2-3, AY VIII 7b/12-13, AY VIII 8a/4, AY VIII 8a/8, AY VIII 8b/17-19, AY VIII 8b/22, AY VIII 9a/4, AY VIII 9b/19, AY VIII 10a/7-8, AY VIII 10b/2, AY VIII 11a/6-7, AY VIII 11b/7, AY VIII 11b/13, AY VIII 11b/15, AY VIII 12a/6, AY VIII 12a/20, AY VIII 14a/11-12, AY VIII 14a/20, AY VIII 14b/7-8, AY VIII 15b/2, AY VIII 16a/12, AY VIII 16a/16, AY VIII 16a/21, AY VIII 16b/1, AY VIII 17b/17, AY VIII 18a/9, AY VIII 19a/12, AY VIII 19b/5, AY VIII 19b/8, AY VIII 20a/18, AY VIII 20b/6, AY VIII 20b/20, AY VIII 21a/1, AY VIII 21b/3, AY VIII 21b/8-9, AY VIII 21b/19-21, AY VIII 22a/18, AY VIII 22a/23-22b/1, AY VIII 22b/21, AY VIII 23b/16, AY VIII 24b/5, AY VIII 25b/17-18, AY VIII 25b/8, AY VIII 25b/12, AY VIII 25b/19, AY VIII 26/5, AY VIII 27/10-11, AY VIII 27/17, AY VIII 28a/12, AY VIII 28a/16, AY VIII 28b/7, AY VIII 28b/9, AY VIII 29a/2-3, AY VIII 29a/16-19, AY VIII 30a/1-8-9, AY VIII 30b/19, AY VIII 31a/15-16, AY VIII 31a/17-18, AY

neçökin t(e)ñrim yal(a)ñuklar yértinçüde turup [o]k .. ne ugrka t(e)ñri tēp ..
atı bolur olarnıñ (AY VIII, 28a/1-2)

“Tanrım, insanlar yeryüzünde yaşayıp da nasıl, ne zaman *onların ad(lar)ı*
‘tanrı’ diye oluyor?”

*el+i+ñ uluş+u+ñ ornag+i*¹⁶⁴+ñ: ülken (ve) tahtın

eliñ uluşuñ ornagıñ .. ençgülüg bolgay turkaru (AY VIII, 38a/8-9)

“*Ülken (ve) tahtın*, her zaman huzurlu olacak.”

Tablo 116. Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden /+(s)I/ verileri

Metin içindeki sayısı	Nitelenen-tamlanan hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
321	%94.5	%7.96

2.19. Özne Hâli

İsmi bu hâli, cümlede yer alan özne işlevindeki isim veya isim soylu
öğelerin yüklem fiili ile arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır (Mert, 2002: 27).
İşaretsiz (ø) olan özne hâli Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç):

Tablo 117. Özne hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Özne hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
257	%6.38

VIII 31b/6, AY VIII 31b/18-19, AY VIII 32b/12-13, AY VIII 32b/21, AY VIII 33a/5, AY VIII 33a/6-8, AY VIII 33b/13-14, AY VIII 33b/22, AY VIII 34a/7, AY VIII 34a/18-19, AY VIII 34b/2, AY VIII 35a/8, AY VIII 35b/17, AY VIII 36a/1-2, AY VIII 36a/3-4, AY VIII 36a/14-15, AY VIII 36b/15-18-19, AY VIII 37a/10, AY VIII 37a/17, AY VIII 37a/20-21, AY VIII 37b/8-9, AY VIII 37b/12, AY VIII 38a/15, AY VIII 38b/12.

¹⁶⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/22-23, AY VIII 26/22, AY VIII 38a/1.

2.19.1. /+ø/

257 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te özne hâlinin çoğunlukla eksiz biçim birimiyle (ø) ifade edildiği gözlemlenmektedir.

*s(e)n+ø*¹⁶⁵: sen

şariputriya *s(e)n* amtı inçe ukıl (AY VII, 1a/10)

“Ey Şariputri, *sen* şimdi şöylece anla ki;”

yörüg+ø: anlam

atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim : monta bo dar(a)ni têmek savda ne *yörüg* öner (AY VII, 1a/22)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim; burada, bu dharani dediğimiz sözlerden nasıl (bir) *anlam* çıkar?”

dar(a)ni têmek sav+ø: (bu) dharani dediğimiz söz(ler)

şariputriya *s(e)n* ötünmüş teg *dar(a)ni têmek sav* neñ buluñ yınak orun ornag ermez neñ buluñ yınak orun ornag ermedin yme erm(e)z (AY VII, 1b/8)

“Ey Şariputri, senin söylediğin gibi, *(bu) dharani dediğimiz söz(ler)*, hiç(bir) yön(de) (ve) mekân(da) değildir; (ama) hiç(bir) yön (ve) mekân(da) olmayan da değildir.”

anant toyın+ø: Rahip Anant

ol kamag têrin kuvrag+ø: bütün o cemaat

bo y(a)rılıgı eşidip *anant toyın ol kamag têrin kuvrag* öñin öñin t(e)ñri t(e)ñrиси burhanıg têtürü körü olurdılar (AY VII, 4a/23-4b/1)

“*Rahip Anant*, bu buyruğu işitince *bütün o cemaat* tanrı(lar) tanrısı Buddha'yı iyice görerek (görecek biçimde) farklı farklı (yerlere) oturdular.”

¹⁶⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 1b/1, AY VII 4a/19, AY VII 5b/24, AY VII 14b/9, AY VII 15a/20, AY VII 15b/22, AY VII 16a/7, AY VII 18b/18-19, AY VII 20a/10, AY VII 20a/15, AY VIII 2b/20, AY VIII 3a/3, AY VIII 5a/18, AY VIII 5a/20, AY VIII 7a/20, AY VIII 8a/4, AY VIII 8b/4-24, AY VIII 9a/5, AY VIII 9b/20, AY VIII 11a/19, AY VIII 11b/16, AY VIII 12a/4, AY VIII 13a/1, AY VIII 14a/15, AY VIII 15a/11, AY VIII 15a/19, AY VIII 15b/13, AY VIII 16b/7, AY VIII 18a/13, AY VIII 18b/3, AY VIII 19b/16, AY VIII 20a/20, AY VIII 20b/10, AY VIII 21a/16, AY VIII 22b/2, AY VIII 23b/17, AY VIII 24a/18, AY VIII 24b/19, AY VIII 25a/1, AY VIII 26/21, AY VIII 26/23, AY VIII 26/15, AY VIII 26/24-25, AY VIII 27/2, AY VIII 28b/3, AY VIII 32b/13, AY VIII 33a/8, AY VIII 33b/2, AY VIII 35a/5, AY VIII 37b/11.

*t(e)ḡri t(e)ḡrisi burhan+ø*¹⁶⁶: tanrı(lar) tanrısı Buddha

ötrü *t(e)ḡri t(e)ḡrisi burhan* inçe tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 4b/3-4)

“Sonra *tanrı(lar) tanrısı Buddha* şöyle buyurdu:”

kayular+ø: hangileri(dir)

kayular ol iki kırk törlüg ootlar tēp tēser (AY VII, 9a/18)

“O otuz iki türlü bitkiler *hangileridir?*” diye sorarsan:”

kamag terin kuvrag+ø: bütün cemaat

sizler *kamag terin kuvrag* eşidinler (AY VII, 15b/21-22)

“Sizler, *bütün cemaat* işitiniz.”

*kimler+ø*¹⁶⁷: kimler

kimler birök küseser :: sarasvaṭi t(e)ḡrig öṭüngeli : bo d(a)r(a)nılıg ögdi üze :
padakların uz tutup :: taṇda sayu arıg süzük : kērtgünç köṇülin : sözlezün (AY VII, 20a/1)

“Eğer ki, Tanrıça Sarasvatī’yi görmek için *kimler* istekte bulunursa, bu dharanili övgüden yola çıkarak şiirleri iyice ezberleyip tan vaktinde tertemiz (bir şekilde) (ve) inançlı (bir) gönülle söylesin.”

yērtinçü yēr suv küzetdeçi+ler: yeryüzü(nün) koruyucuları

...tört m(a)harançlar oruntakı (..) *yērtinçü yēr suv küzetdeçiler* ulaṭı neçe bar
erser .. t(e)ḡrilerniṇ kuvragı .. yēr suv oot yēēl t(e)ḡrisi .. sumir tagka tayaglıklar ..
yēti altunlug tag içinte .. orun ornag tutmıṣlar .. purnapatiri paṇçaṣiki .. kūn ay
g(a)rhlar yultuzlar .. monçulayu bo kamag .. t(e)ḡrilerniṇ kuvragı .. bo yērtinçüg
küzedip .. ēnç meṇilig kılzunlar (AY VIII, 7a/10-11)

¹⁶⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/7-8, AY VII 1a/26, AY VII 2b/14, AY VII 3a/21, AY VII 4a/10-13, AY VII 4a/17-18, AY VII 7b/18-19, AY VII 11b/12-13, AY VII 20a/8, AY VIII 8a/23-8b/1, AY VIII 10a/4, AY VIII 11a/15-16, AY VIII 16a/2-3, AY VIII 19a/8-9, AY VIII 21a/8, AY VIII 21a/11-13, AY VIII 26/17-18, AY VIII 38a/16-17.

¹⁶⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/21, AY VII 18b/11, AY VII 20a/12, AY VIII 2a/9, AY VIII 8b/12, AY VIII 10b/19, AY VIII 11a/12, AY VIII 14b/8, AY VIII 17a/14, AY VIII 29b/6.

“...dört maharanç yerindeki *yeryüzü(nün) koruyucuları* ve ne kadar tanrılar topluluğu varsa yer, su, ateş (ve) rüzgâr tanrıları, Sumir (Skr. Sumeru) Dağı’na dayanmış olanlar, yedi altından dağ içinde yer tutanlar, Purnapatiri (Skr. Pūrṇabhadra) (ve) Pañçaşiki (Skr. Pañcaśikha), güneş, ay, yıldızlar (ve) buna benzer bütün bu tanrılar topluluğu bu yeryüzünü gözeterek huzur (ve) mutlu kılsınlar.”

ı ıgaçda törümiş tüş yemişler+ø: ağaçlarda yetişen meyveler

ı ıgaçda törümiş .. tüş yemişler keğiyür (AY VIII, 11a/9-10)

“*Ağaçlarda yetişen meyveler* çoğalıır.”

tınl(ı)glar+ø¹⁶⁸: (hangi) canlı

birök kim kayu *tınl(ı)glar* menı körüp birle sözleşeyin tēp sakınsarlar ötrü k(a)ltı aşnukı törüçe kılıp bo dar(a)nig sözleşünler (AY VIII, 20a/22)

“Eğer ki hangi *canlı* beni görüp (benimle) birlikte karşılıklı konuşmak isterseler, önceki gibi öğretiyeye göre yapıp bu dharaniyi söylesinler.”

bir sözlegüçi+ø: bir sözcü

birök b(e)k katıg süzük kērtgünç köñülin bo dar(a)nig *bir sözlegüçi* erser .. küsemiş küsüşü kangay (AY VIII, 21a/5)

“Eğer sapasağlam, samimi (temiz bir) kalple bu dharaniyi (söyleyecek olan) *bir sözcü* varsa, dilemiş olduğu (tüm) dilekleri yerine gelecek.”

ēlig han+ø: hükümdar

neçökin t(e)ñrim yalañuklar .. togup yana kişi ara .. seçe yalañuzın bolurlar .. yalañuklarka *ēlig han* (AY VIII, 28a/9)

“Tanrım, insanlar nasıl yine insan(lar) ara(sında) doğup (da bu) insanlara (karşı) tek başlarına seçilerek *hükümdar* olurlar?”

¹⁶⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/12-20, AY VII 5b/22, AY VII 6a/19, AY VII 7b/11, AY VII 8a/4, AY VII 8b/11, AY VII 14b/15, AY VII 18a/21-22, AY VII 19a/8-9, AY VII 19b/14, AY VIII 8a/11, AY VIII 10a/23, AY VIII 11b/23, AY VIII 14a/13-14, AY VIII 15a/18, AY VIII 15b/16, AY VIII 19a/11-12, AY VIII 19b/12-14, AY VIII 20b/7, AY VIII 23a/13, AY VIII 24a/16, AY VIII 25a/3, AY VIII 29a/14-15, AY VIII 29b/13-17, AY VIII 30b/3-4, AY VIII 30b/5-7, AY VIII 32a/2-3, AY VIII 32a/14, AY VIII 34a/3-4, AY VIII 36a/8-9.

*yértinçü küzetçi t(e)ñriler+ø*¹⁶⁹: yeryüzünü koruyan tanrılar

yértinçü küzetçi t(e)ñriler .. ulug ezrua t(e)ñrike .. montag yañlıg ötündiler
(AY VIII, 28a/13-14)

“*Yeryüzünü koruyan tanrılar*, yüce Tanrı Brahma’ya bunun gibi arz ettiler.”

*yértinçü yer suv küzetdeşiler+ø*¹⁷⁰: yeryüzü koruyucuları

yértinçü yer suv küzetdeşiler .. sizler inçe bilinler (AY VIII, 28a/20-21)

“*Yeryüzü koruyucuları*, sizler şöyle biliniz!”

*b(e)lgüler+ø*¹⁷¹: işaretler

g(a)rhlar yultuzlar togmakıntın .. üküş bolur b(e)lgüler (AY VIII, 30b/15)

“*Yıldızların doğmasından (dolayı) çokça işaretler* hasıl olur.”

köni törü edgü nom+ø: doğru yasa, iyi öğreti

köni törü edgü nom .. yitlinür batar (AY VIII, 32b/16-17)

“*Doğru yasa, iyi öğreti* kaybolur, gider.”

¹⁶⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/18-19, AY VII 2b/1, AY VII 2b/5, AY VII 2b/18, AY VII 5a/8-9, AY VII 5b/4, AY VII 6a/3-5, AY VII 6a/22-23, AY VII 6b/15-17, AY VII 20b/1, AY VII 9a/15, AY VII 10b/16-17, AY VII 11a/18-19, AY VII 12a/12-13, AY VII 15b/18, AY VII 16a/9, AY VII 17b/17-18, AY VII 18b/22, AY VII 19b/16-17, AY VIII 5b/20, AY VIII 7a/3-17, AY VIII 7a/20-22, AY VIII 17b/8, AY VIII 17b/14, AY VIII 18a/10-11, AY VIII 19a/21, AY VIII 23a/20-21, AY VIII 23b/13-14, AY VIII 25b/23, AY VIII 26/10, AY VIII 26/14-15, AY VIII 26/25-26, AY VIII 26/1, AY VIII 26/4-5, AY VIII 26/11-13, AY VIII 26/26-27, AY VIII 27/19, AY VIII 27/27, AY VIII 28a/6-7, AY VIII 28a/10, AY VIII 28a/16-17, AY VIII 28b/11, AY VIII 28b/16, AY VIII 28b/21, AY VIII 29a/5-7, AY VIII 29a/15-21, AY VIII 29a/23-29b/1, AY VIII 29b/3, AY VIII 29b/10, AY VIII 30a/3, AY VIII 31a/1-5, AY VIII 31a/10-11, AY VIII 31b/7-8, AY VIII 31b/13-16, AY VIII 31b/21-22, AY VIII 32a/4-5, AY VIII 32b/19, AY VIII 33a/10-11, AY VIII 34b/3, AY VIII 34b/10, AY VIII 34b/16-17, AY VIII 35a/3-4, AY VIII 35a/14, AY VIII 35a/20-21, AY VIII 35b/5-6, AY VIII 36b/11-12, AY VIII 36b/23-37a/1, AY VIII 38b/2.

¹⁷⁰ Benzer örneğin için bk. AY VII 12b/3-4, AY VIII 2a/1-2, AY VIII 31a/7.

¹⁷¹ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/15, AY VII 1a/22-23, AY VII 3b/8-9, AY VII 4b/18, AY VII 4b/23-24, AY VII 4b/24-5a/1, AY VII 7b/14-16, AY VII 9a/19, AY VII 12a/4, AY VII 14b/24, AY VII 16b/11, AY VII 16b/15-16, AY VII 16b/23-24, AY VII 17a/21, AY VII 20a, AY VII 20a/5-6, AY VIII 8a/19, AY VIII 11a/4, AY VIII 11a/11, AY VIII 14a/21, AY VIII 17a/16, AY VIII 17b/3, AY VIII 17b/5-6, AY VIII 19a/4, AY VIII 26/10-11, AY VIII 29b/21-22, AY VIII 30a/12-13, AY VIII 30a/16, AY VIII 30a/10-20, AY VIII 30a/21, AY VIII 30b/1, AY VIII 30b/10, AY VIII 30b/12, AY VIII 30b/17-18, AY VIII 30b/20-23, AY VIII 31a/19, AY VIII 31a/22-31b/1, AY VIII 31b/4-5, AY VIII 31b/10, AY VIII 31b/20, AY VIII 32a/1, AY VIII 32a/7-10, AY VIII 32a/16-17, AY VIII 32a/18-32b/1, AY VIII 32b/15-16, AY VIII 33a/1-2, AY VIII 33a/4, AY VIII 33a/14-17, AY VIII 33a/18-20, AY VIII 33a/21, AY VIII 33b/4, AY VIII 33b/9-10, AY VIII 34a/7-10, AY VIII 34a/11-15, AY VIII 37b/1-2, AY VIII 37b/3, AY VIII 37b/4-5, AY VIII 38a/10.

èlig han+ø: hükümdar

kértü ogul+ø: gerçek evlat

ermez olar *èlig han* .. yme ermez *kértü ogul* (AY VIII, 35a/6-7)

“Onlar *hükümdar* ol(a)maz ve *gerçek evlat* sayılmaz(lar).”

ulug başdın+ø *èlig han*+ø: büyük lider, hükümdar

üsdünki t(e)ñriler <yügerü> .. küyü kü[zetü] tutmaktın .. ötrü bolurlar
yèrtiçünte .. *ulug başdın èlig han* (AY VIII, 34b/5-6)

“Gökyüzündeki tanrılar (bunları) yüceltip koruduklarından dolayı yeryüzünde
büyük lider, hükümdar olurlar.”

Tablo 118. Özne hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Özne hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
257	%100	%6.38

2.20. Sebep Hâli

Sebep hâli, eylemin meydana gelmesine sebep olan durumu veya varlığı ifade etmektedir. Bu hâli, bilinçli bir zeminde gerçekleşen hedef hâlinde ayıran özelliği; şartların yüklediği, isteksizce gerçekleşen bir yargının söz konusu olmasıdır (Daşdemir, 2015: 87). Eski Türkçede bu durum çoğunlukla isim ya da isim gruplarına getirilen *udu*, *üçün*, *üze*, *ötrü*, *bile*, *birle*, *köre*, *tip* edatlarıyla ve /+KA/, /+TIn/, /+GAr(U)/, /+(I)n/, /+ø/ hâl ekleriyle oluşturulmaktadır (Hunutlu, 2024: 59-60). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) sebep hâli:

Tablo 119. Sebep hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Sebep hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
104	%2.58

2.20.1. /+ø/

Bir örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de sebep hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

ig kegenlig+ø: hastalık nedeniyle

kağır [ya]vlak yek içgek .. kelip kirür ol êlte .. *ig kegenlig* ölüm ada .. kamag yêrte yadılur (AY VIII, 32a/16)

“Kötü ruhlar (ve) şeytan(ların) o ülkeye gelip girerek (musallat olmasıyla) *hastalık nedeniyle* ölümler her yere yayılır.”

Tablo 120. Sebep hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.9	%0.02

2.20.2. /+TIn/

Dokuz örnekte tespit edilmiştir.

umug inag tutmak+tın: umut (ve) inançlarından dolayı

hormuzta ulatı t(e)ñriler :: tapıg udug kılurlar :: kamagun birgerü ögerler ::
umug inag tutmaktın (AY VII, 19b/19)

“İndra (Soğd. ħwrmwzd') Tanrı ve diğer tanrılar, *umut (ve) inançlarından dolayı* (size) saygı gösterirler, hep birlikte (sizi) överler.”

*bo ok avant tıtag:+tın*¹⁷²: işte bu nedenden dolayı

bo ok avant tıtagtın yana ülgüsüz üküş buyan edgü kılınçlar tüşin utlısın
aşagay s(e)n tēp y(a)rlıkadı (AY VIII, 21a/21)

“İşte bu nedenden dolayı yine ölçüsüz çokça sevap (kazandıran) işler(in) sonucunu artıracaksın.’ diye buyurdu.”

¹⁷² Benzer örnek için bk. AY VIII 33a/17, AY VIII 37b/15-16.

yêg ayaglig bolmak+tın: üstün (ve) saygıdeğer olmalarından dolayı
togsar yme yalaŋukta .. kişilerin yérinte .. *yêg ayaglig bolmaktın .. anın*
t(e)ŋri tēp tētirler (AY VIII, 28b/19-20)

“İnsanların dünyasında doğsalar bile *üstün (ve) saygıdeğer olmalarından*
dolayı ‘tanrı’ diye anılmaktadırlar.”

g(a)rhlar yultuzlar togmakın+tın: yıldızların doğmasından (dolayı)
g(a)rhlar yultuzlar togmakıntın .. üküş bolur b(e)lgüler (AY VIII, 30b/13-14)
“*Yıldızların doğmasından (dolayı)* çokça işaretler hasıl olur.”

köni törüg koğmak+tın .. élig begler tutmağın: hükümdarlar doğru yasayı
yerine getirmeden bıraktığı için

ötrü tüşer él uluş .. aç kız bolmak emgekke .. *köni törüg koğmaktın ..*
élig begler tutmağın (AY VIII, 30b/22-23)

“(Ondan) sonra *hükümdarlar doğru yasayı yerine getirmeden bıraktığı için*, o
ülke kıtlık derdine düşer.”

<yügerü> küyü kü[zetü] tutmak+tın ötrü: yüceltip koruduklarından dolayı
üsdünki t(e)ŋriler <yügerü> .. küyü kü[zetü] tutmaktın .. ötrü bolurlar
yertiçünthe .. ulug başdın élig han (AY VIII, 34b/)3-4

“Gökyüzündeki tanrılar (bunları) *yüceltip koruduklarından dolayı* yeryüzünde
büyük lider, hükümdar olurlar.”

m[ontag]lar+tın: bunlar yüzünden
m[ontag]lartın artayur .. éligler [beglerniŋ] törüsi .. k(a)ltı yaŋa kirmiş [teg]
hua çeçeklik yemişlik<de> (AY VIII, 36a/10-11)

“*Bunlar yüzünden* hükümdarların yasası, tıpkı (bir) filin çiçekli (bir) bahçeye
girmesi gibi bozulur.”

Tablo 121. Sebep hâlini ifade eden /+TIn/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
9	%8.6	%0.22

2.20.3. /+TA/

Beş örnekte tespit edilmiştir.

nomlamak tıltag+ta: (onların) öğretmesi sayesinde

ne üçün tēp tēser aṭı kötrülmiş ayagka tegimlig t(e)ṇrim bo nom erdinig
nomlamak tıltagınta m(e)n başın kamag tērin kuvragımınñ çoğumuz yalınımız
küçümüz küsünümüz körkümüz meñizimiz ükliyü asılu teginür (AY VIII, 17b/18-19)

“Ne için?” diye sorarsa(nız) adı yüce, saygıdeğer efendim; bu öğreti
mücevherini (*onların*) *öğretmesi sayesinde* ben başta olmak üzere bütün cemaatimin
aydınlığı, gücü kuvveti, güzelliği arttıkça artar.”

küçin+te: sayesinde

öñre kılmış kazganmış .. edgü kılınçlar *küçinte* .. t(e)ṇri yērinte togdukda ..
t(e)ṇri hanı bolurlar (AY VIII, 28b/5)

“Önceden iyi ameller işleyip kazandıkları *sayesinde* tanrı(lar) yerinde
doğduklarında, tanrı hanı olurlar.”

küçin+te: etkisiyle

kişiler .. köni törü *küçinde* eligler hanlar edgü çoğlanur (AY VIII, 30b/3)

“İnsanlar doğru yolda (iseler), bu doğru işler *etkisiyle* hükümdarlar iyice
parlar (güçlenir).”

kakımakñıñ ugurın+ta: (onların) hiddetinin sebebiyle

üstünki t(e)ṇriler köñülü .. *kakımakñıñ ugurınta* .. ol el uluş antaḍa .. kēn
yunçıyur artayur alkınur (AY VIII, 31a/18)

“Gökyüzündeki tanrılar(ın) kalbi, (*onların*) *hiddetinin sebebiyle* o ülke
sonrasında çürür, bozulur, yok olur.”

asıg kılgu ugurın+ta: fayda sağlamış olmaları sebebiyle

èy(i)n ögire sevinürler .. özke adınaguka êkintin .. *asıg kılgu ugurınta* (AY VIII, 35b/10-11)

“*Fayda sağlamış olmaları sebebiyle* kendileri (ve) başkaları için (her) ikisinden dolayı sevinirler.”

Tablo 122. Sebep hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%4.8	%0.12

2.20.4. /+(X)n/

28 örnekte tespit edilmiştir.

*utmak+ın yavalmak+ın*¹⁷³: kazanmayla (ve) güçlenmeyle

ulug çerig içinte : ürüg uzatı *utmakın* : *yavalmakın* asılmış : yavaş serimlig köjüllüg siz (AY VII, 16a/17)

“Büyük (bir) ordu(nun) içinde, daima *kazanmayla (ve) güçlenmeyle* artmış, uysal, sabırlı (bir) gönül sahibisiniz.”

edgülık+in: iyilik olsun diye

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim m(e)n amtı sizin üşkünüzte tınl(ı)glarka *edgülıkın* tınl(ı)glarig êrinçkeyü teginmekim üze kızlençü d(a)r(a)nım teginür (AY VIII, 23b/19)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim ben şimdi sizin huzurunuzda canlılara *iyilik olsun diye* (o) canlıları bağışlama isteğime istinaden gizli dharanimi söyleyeyim.”

kayu inçip avant tıltag+ın: hangi nedenle

¹⁷³ Benzer örnek için bk. AY VIII 22b/20-21, AY VIII 30a/11, AY VIII 30a/16, AY VIII 34a/21-22.

yana yme negü için .. *kayu inçip avant tıtagın* .. t(e)ñri oğlu tēp at ūze ..
kükülürler kişi ara (AY VIII, 28a/3-4)

“Ayrıca yine niçin, *hangi nedenle* ‘tanrı oğlu’ diye şöhret buluyorlar
insan(lar) ara(sında)?”

[yav]ız bulgak+ın: kötülük (ve) karışıklık sebebiyle
ol el[te]ki kişiler .. alkınurlar *[yav]ız bulgakın* (AY VIII, 32a/4)
“O ülkedeki insanlar, *kötülük (ve) karışıklık sebebiyle* yok olurlar.”

*açıg tarka emgek+ın*¹⁷⁴: büyük ızdıraplarla
edgü n[om]ça yorıdaçı .. tözün yē[g] kişilerig .. *açıg tarka emgekin* ..
emgetürler (AY VIII, 32b/7)
“İyi öğretiyeye göre ilerleyen asil (ve) üstün insanları (ise) *büyük ızdıraplarla*
sıkıntıya sokarlar.”

bo tıtag+ın: bu nedenle
bo tıtagın aşayur artamak eşilmek emgekig (AY VIII, 34a/16)
“*Bu nedenle* bozulma (ve) kötü hale düşme sıkıntısını yaşarlar.”

*an+ın*¹⁷⁵: o nedenle
anın amtı s(e)n oglum .. yalañuklar hanı b(e)g bolduñ (AY VIII, 37b/11)
“*O nedenle* şimdi sen oğlum, insanlar(ın) hükümdarı oldun.”

Tablo 123. Sebep hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
28	%27	%0.69

¹⁷⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/24, AY VIII 32a/12-13.

¹⁷⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/21, AY VII 19a/15, AY VIII 2a/15, AY VIII 6a/19, AY VIII 7b/12, AY VIII 10a/21, AY VIII 14b/8, AY VIII 20b/13, AY VIII 28b/22-23, AY VIII 35a/13, AY VIII 35b/3-5, AY VIII 36a/5, AY VIII 36a/20, AY VIII 37a/8.

2.20.5. /+KA/

Sekiz örnekte tespit edilmiştir.

ozgu+ka kutrulgu+ka: kurtarmak (için)

artukrak takı sansartın *ozguka kutrulguka* sınduru (kınturu tavrata) tegingey m(e)n t(e)ñrim tēp ötündi (AY VII, 11b/9)

“Ve ek olarak, Samsāra ızdırabından *kurtarmak (için)* zahmete gireceğim tanrım, diyip arz etti.”

ötügin+ge: isteğine karşı

ol sarasvaṭi t(e)ñri kızı ötrü ol kondini bramannıñ *ötügiñe* aña inçe tēp d(a)r(a)ni sözleḍi (AY VII, 12b/14)

“O Tanrıça Sarasvati, (bu sözlerden) sonra o Kondini Brahman’ın *isteğine karşı* ona şöyle (bir) dharani söyledi:”

...ötügin+ge: ...isteği doğrultusunda

biz bilgetaluy şabi: ranta v(a)çir şabiniñ *ötügiñe* altıncı ayın y(è)g(i)rmi tōrti küni bitiyü tolu boltı (AY VII, 20b/2)

“Biz Bilge Taluy öğrenci(leri), Ratna Vaçir (adlı) öğrencinin *isteği doğrultusunda* altıncı ayın yirmi dördüncü günü(nü) yazarak tamamladık.”

edikmiş+ke yavızlar .. ayagsız bolmuş+ka [edgü]ler: kötülerin artmasıyla (ve) iyilerin değersiz olmasıyla

edikmişke yavızlar .. ayagsız bolmuşka [edgü]ler .. montada adın üç [tör]lüg .. ada tudalar [b(e)l]gürer (AY VIII, 32b/22-33a/1)

“*Kötülerin artmasıyla (ve) iyilerin değersiz olmasıyla* (birlikte) bundan başka üç türlü tehlike (daha) belirir.”

eki [t]örlüg yorığıg yoritgu+ka <kodgu+ka>: (bu) iki türlü yolu yürüttüğü için

edgüli ayıglı kılınçığıg .. *eki [t]örlüg yorığıg yoritguka <kodguka>* .. ötlemiş üçün bodunun .. körkitmişke b(e)lgülüg .. edgüli ayıglı tüş utlıg .. anın bulur bolgalı ..

yalañuklarka élig han .. kamag t(e)ñriler birgerü .. küyü küzetü yme tutarlar .. alku üdde kamagun (AY VIII, 35a/22-35b/1)

“İyi (ve) kötü davranışı, *(bu) iki türlü yolu yürüttüğü için*, halkını açıkça görmesini öğütlediği için, insanlara iyi (ve) kötü neticeyi ulaştıracaklarından dolayı hükümdar(lar ve) bütün tanrılar da hep birlikte bütün zamanlarda tamamıyla (onları) koruyup kollayacaklar.”

Tablo 124. Sebep hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
8	%7.6	%0.19

2.20.6. /üçün/

21 örnekte tespit edilmiştir.

ulug asıg tusu kılur+üçün: yarar sağladığı için

nomta öçmeki inçip antag erip kamag bodis(a)t(a)vlarka *ulug asıg tusu kılur üçün* anın antag têtir (AY VII, 2a/10)

“(Bir) öğretide yok olması (da) onun gibi olup (düşünülemez olup), bütün Bodhisatvalara *büyük yarar sağladığı için* onun gibidir.”

bodis(a)t(a)vlarnıñ ögi+üçün anın...: ...Bodisatvalarının anası (olduğu) için...

ne üçün utar yègedür tèt tèsér kamag üç üdki burhanlar *bodis(a)t(a)vlarnıñ ögi üçün anın* monuñ buyan edgü kılınçı utar yègedür tèt y(a)rılıkadı (AY VII, 4a/2)

“Niçin fazladır?’ dersén üç zamanın bütün Buddhalarının ve *Bodisatvalarının anası (olduğu) için* sevabı, iyiliği daha fazladır.” diye buyurdu.

Zamirler üzerine gelerek sebep anlamı vermektedir.

a+nı+üçün: bu nedenle

anı üçün m(e)n kop süzük kértgünç köñülüm üze ayayu ağırlayu yinçürü töpün yükünüp yana yme yükünür m(e)n (AY VIII, 2b/20)

“Bu nedenle ben bütün saf (ve) inançlı gönlümle hürmet edip saygı göstererek başımla eğilip tekrar tekrar secde ediyorum.”

ne için+Ø¹⁷⁶: niçin

ne için tēp tēser .. atı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim .. m(e)n öyür m(e)n öñre ertmiş ür ırak üdte ratnapuşpi atl(ı)g t(e)ñri t(e)ñrisi burhan şazınınta tuş tulum bolup edğü yıldıztıg urug saça tegintim (AY VIII, 9b/18)

“‘Niçin?’ diye sorarsan ey adı yüce, saygıdeğer efendim; ben düşünüyorum (ki) eskiden, geçmiş(te), çok uzak zaman(lar)da Ratnapuşpi (Skr. Ratnakusumaguṇasāgaravaiduryakanakagirisuvarṇakāñcanaprabhāsa) adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha öğretilerinde denk olup iyi köklü tohum(lar) saçabilmişim.”

asıglıg meñilig kılğalı tarkargalır+*üçün*+*sézikig yértinçüdeki ékirçügü*: fayda sağlamak (ve) yeryüzündeki şüpheyi, tereddütü gidermek için

asıglıg meñilig kılğalı alku tınl(ı)g oğlanın .. tarkargalır için sézikig yértinçüdeki ékirçügü (AY VIII, 27/4-7)

“Bütün canlılara *fayda sağlamak (ve) yeryüzündeki şüpheyi, tereddütü gidermek için...*”

öçürgelir+*üçün*: söndürmek için

öçürgelir için birgerü mün kadaglar kuvragın (AY VIII, 27/8)

“Tüm kusurlar topluluğunu *söndürmek için...*”

negü+*üçün*: niçin

yana yme *negü için* .. kayu inçip avant tıltagın .. t(e)ñri oğlu tēp at üze .. kükülürler kişi ara (AY VIII, 28a/3)

“Ayrıca yine *niçin*, hangi nedenle “tanrı oğlu” diye şöhret buluyorlar insan(lar) ara(sında)?”

¹⁷⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/7, AY VII 3b/24, AY VIII 17b/16, AY VIII 22a/23, AY VIII 28a/9.

umış+üçün+kılğalı nomça törüçe buyanıg: öğretiyeye (ve) yasaya göre hareket edip sevap almayı başarabildiği için

tarkarmışka kop törlüg .. ayıg yavız törülerig .. *umış üçün kılğalı .. nomça törüçe buyanıg* .. antag osuglug eligler bo ok közünür ajunta <közünürte aşagu buyan tüşine tegirler> (AY VIII, 35a/18-20)

“Her türlü kötü yasaları yok ettiğinde, *öğretiye (ve) yasaya göre hareket edip sevap almayı başarabildiği için* onun gibi hükümdarlar şimdiki bu dünyada büyük sevap karşılığına ulaştırırlar.”

ötlemiş+üçün¹⁷⁷+bodunun körkitmişke b(e)lgülüg: halkını açıkça görmesini öğütlediği için

edgüli ayıglı kılınçig .. eki [t]örlüg yorıgıg yorıtguka <kodguka> .. *ötlemiş üçün bodunun .. körkitmişke b(e)lgülüg* .. edgüli ayıglı tüş utlıg .. anın bulur bolğalı .. yalañuklarka elig han .. kamag t(e)ñriler birgerü .. küyü küzetü yme tutarlar .. alku üdde kamagun (AY VIII, 35b/2-3)

“İyi (ve) kötü davranış, (bu) iki türlü yolu yürüttüğü için, *halkını açıkça görmesini öğütlediği için*, insanlara iyi (ve) kötü neticeyi ulaştıracaklarından dolayı hükümdar(lar ve) bütün tanrılar da hep birlikte bütün zamanlarda tamamıyla (onları) koruyup kollayacaklar.”

Tablo 125. Sebep hâlini ifade eden /üçün/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
21	%20.1	%0.52

2.20.7. /üze/

20 örnekte tespit edilmiştir.

bı bıçgu adası+üze: bıçak (keskinliği) tehlikesiyle

oot adası+üze: ateş tehlikesiyle

¹⁷⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/19-20, AY VII 4a/2, AY VII 18b/18, AY VIII 2a/15, AY VIII 10b/6, AY VIII 12a/16, AY VIII 18a/9.

suv adası+üze: su tehlikesiyle

kağır yavlak keyikler adası+üze: yabani hayvanların (vereceği) sıkıntılarla

etözlery bı bıçgu adası üze oot adası üze suv adası üze : *kağır yavlak keyikler adası üze* artamaz yokağmaz tēp bilmiş k(e)rgek (AY VII, 3b/3-6)

“Bedenleri *bıçak (keskinliği) tehlikesiyle ateş su (ve) yabani hayvanların (vereceği) sıkıntılarla* mahvolup yok olmaz.’ diye bilmek gerek.”

ēligler begler kıy(ı)tı+üze: hükümdarlar(in), beyler(in) cezaları dolayısıyla

yagılar adası+üze: düşmanlar(in) tehlikesi nedeniyle

ažu yme bekleser :: *ēligler begler kıy(ı)tı/kavıtı üze* : ažu yme tuşdukta :: *yagılar adası üze* ölümke :: kimler birök bir köñülin :: nomug tutsar siziñe : kurtulurlar korkınçtın : ol emgektin sēziksiz (AY VII, 18b/8-10)

“Ayrıca *hükümdarlar(in), beyler(in) cezaları dolayısıyla* bekleseler de; *düşmanlar(in) tehlikesi nedeniyle* ölümle karşılaştıklarında (o) kimseler yine de size (karşı) bir gönülle öğretiyi yerine getirirler, kuşkusuz (tüm) o sıkıntılardan (ve) korkularından kurtulurlar.”

ol bulmuş kazanmışlarının ülüşi+üze: elde ettiklerinin payı dolayısıyla

kaçan birök ol tözünler oğlu bo Montag tüşke utlıka tegserler .. *ol bulmuş kazanmışlarının ülüşi üze* aşnu üç erdinike tapıg udug ağır ayag kılzun (AY VIII, 15b/4-5)

“Ne zaman (ki) eğer o asiller oğlu, bunun gibi (bir) sonuca ulaşsa; *o elde ettiklerinin payı dolayısıyla* önce üç mücevhere (Skr. tri-ratna) itaat etsin (ve) saygı göstere sin.”

ne av(a)nt tıltag+üze: hangi nedenle

yana atı kötrölmiş t(e)ñrim *ne av(a)nt tıltag üze* meniñ sançanaçayı könisiñe bildeçi tēp atānu teginmiş uğun siz k(e)ntü tūkel bilü y(a)rılıkayur siz (AY VIII, 22a/19)

“Yine adı yüce tanrım, *hangi nedenle* benim Sançanaçayı’(nin) olması gerektiği kadar doğru bilici diye adlandırılma nedenini siz kendiniz eksiksiz bilip buyuruyorsunuz.”

ërinçkeyü teginmekim+üze: bağışlama isteğine istinaden

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim m(e)n amtı sizin üşkünüzte tınl(ı)glarka edgölükin tınl(ı)glarig *ërinçkeyü teginmekim üze* kızlençü d(a)r(a)nım teginür (AY VIII, 23b/20)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim ben şimdi sizin huzurunuzda canlılara iyilik olsun diye (o) canlıları *bağışlama isteğine istinaden* gizli dharanimi söyleyeyim.”

buyan edgü kılınç kilturgalı anı+üze: iyi işler yapmayı öğretmek için

boşgurgalı bodunka .. *buyan edgü kılınç kilturgalı .. anı üze* bolurlar .. toggalı t(e)ñri yerinte kişiler (AY VIII, 29a/13-14)

“Tanrı yerinde doğan insanlar, halkına *iyi işler yapmayı öğretmek için* (doğmuş) olurlar.”

*ötgürmek+üze*¹⁷⁸: öğrenmesiyle

ermez yavız törüsüz törüg .. *ötgürmek üze* kişiler .. yavız [art]ak törüler .. el içinte [e]vde yağılır (AY VIII, 31a/21-22)

“Kötü (ve) yanlış yasaları insanlar(ın) *öğrenmesiyle* kötü (ve) bozuk yasalar o ülke içinde, evde yayılır.”

Tablo 126. Sebep hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
20	%19.2	%0.49

2.20.8. /ëyin/

Dokuz örnekte tespit edilmiştir.

tıltag+ëyin: sebebinden dolayı

¹⁷⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/13-14, AY VII 3a/8-9, AY VII 9a/5-6, AY VIII 18a/1-2, AY VIII 22b/8-9, AY VIII 22b/23-23a/1, AY VIII 26/11, AY VIII 29a/4-5, AY VIII 38a/1.

tillig lakşanın *tıltag éyin* :: muñadıncıgıg körkitür : yétizi üze tüz örtüdi üç miñ ulug miñ yértinçüg (AY VII, 14a/19)

“Dile özgü (olan) alametın *sebebinden dolayı* olağanüstülüğü gösterdi (ve) sayısız, binlerce yeryüzünü, genişliği boyunca dümdüz örttü.”

bahşısı+éyin: öğretmenlerinden dolayı

birök körser m(e)n tapınmışın : sarasvati t(e)ñrike : azu körser m(e)n tıtsılarıg :: *bahşısı éyin* boşgunmışıg :: bergey m(e)n kızlençü törüg : boşgungalı kılğalı (AY VII, 14b/11)

“Öyle ki, ben Tanrı Sarasvati’ye tapındığını görsem veya öğrencilerin *öğretmenlerinden dolayı* okuduklarını görsem, öğrenmeleri için gizli kural(lar)ı vereceğim.”

könül+éy(i)n: gönül(leri)nden dolayı

ayayu ağırlayur *könül éy(i)n* .. işin barça bütürgey m(e)n (AY VII, 14b/13-14)

“Saygı gösyerip değer veren *gönül(leri)nden dolayı* işleri(nin) hepsini tamamlayacağım.”

savlarıña+éyin: sözlerinden dolayı

kimler birök adınlar köni kértü savlıg erserler :: inçip olarnıñ ol antag kértü *savlarıña yme éyin* ögirü y(a)rılıkayurlar erti (AY VIII, 2a/12)

“Başkalarından kimler doğru sözlü ise eğer, böylelikle onların onlar gibi doğru *sözlerinden dolayı* da sevinçle buyururlardı.”

küsüşüm+éyin: isteğimden dolayı

t(e)rk tavrak .. *küsüşüm éyin* kelzünler .. tüzü tükel bütürzünler .. köñülteki tilekimin (AY VIII, 6a/23)

“*İsteğimden dolayı* çabucak gelsinler (ve) gömlümdeki dileğimi eksiksiz (bir şekilde) tamamlasınlar.”

*ëy(i)n*¹⁷⁹+*ëkiktin*: (her) ikisinden dolayı

ëy(i)n ögire sevinürler .. özke adınaguka *ëkintin* .. asıg kılgu ugurınta (AY VIII, 35b/10)

“Fayda sağlamış olmaları sebebiyle kendileri (ve) başkaları için (*her*) *ikisinden dolayı* sevinirler.”

Tablo 127. Sebep hâlini ifade eden /ëyin/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
9	%8.6	%0.22

2.20.9. /têp/

Üç örnekte tespit edilmiştir. Sebep hâlinin bu işlevinde tespit edilen bu örneklerde *cümle+têp* kullanımı gözlemlenmektedir.

yoksuz kurug bolmazun+têp: anlamsız, boş olmasın diye

eşidteçi tınl(ı)glar .. ağır ayag kılzunlar .. kayu iş küğök kılrukta .. *yoksuz kurug bolmazun têp* monçulayu ötünüp (AY VIII, 5b/22)

“(Beni) işiten canlılar, hangi işi yapıyorsa (o iş) *anlamsız, boş olmasın diye* böylece rica edip saygı gösterebilirler.”

öñi adınsıg kılmazunlar+têp: (kendilerinkinden) farklı kılmaları diye

ötünmiş yalvarmış ötüğümün *öñi adınsıg kılmazunlar têp* :: monçulayu ötünmiş k(e)rgek (AY VIII, 8a/6-7)

“Yalvararak arz ettiğim ricalarını (*kendilerinkinden*) *farklı kılmaları diye* böylece arz etmek gerek.”

...agılıkım sañım tolzun+têp: ...hazinem dolsun diye

birök kim kayu kişi kün küniğe ım tarığım asılzun .. edim tavarım üklizün .. *agılıkım sañım tolzun têp* küseserler .. ötrü olar ağır ayag süzük kértgünç köñülin bir

¹⁷⁹ Benzer örnek için bk. AY VIII 36a/14, AY VIII 36b/2-3, AY VIII 36b/5.

<arığ> yanı ev êtip yêrin ud mayakı üze suvatıp anıı içinde meniı körkümin adruk adruk yêvig tizig êtig yaratıg üze êtiglig uz beğizetzün (AY VIII, 12a/2-3)

“Her kim eğer (ki) her gün mahsülüm artsın, malım mülküm çoğalsın (ve) *hazinem dolsun diye* istekte bulunursa; (ondan) sonra onlar saygı dolu saf, samimi (bir) kalple yeni, temiz bir ev yapıp zeminini sıgır gübresi ile sıvayarak onun (evin) içine benim resmimi farklı farklı mücevherlerle, süslerle güzelce donatsın.”

Tablo 128. Sebep hâlini ifade eden /têp/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sebep hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%2.8	%0.07

2.21. Seslenme-Hitap Hâli

Seslenme olarak ifade edilen bu hâl, yargının hedeflediği veya yöneldiği alıcıya işaret etmektedir (Börekçi, 2000: 273). Seslenmeler veya seslenme grupları alıcının ve vericinin durumlarına, aralarındaki ilişkiye ve iletilen mesajın niteliğine uygun bir şekilde seslenme ünlemleriyle beraber kullanılmaktadır (Alyılmaz, 1998: 35). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) seslenme hâli:

Tablo 129. Seslenme-hitap hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Seslenme hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
89	%2.21

2.21.1. /+ø/

13 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de seslenme hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

sizler+ø: sizler

ananta *sizler* kamagun inçe biliğler (AY VII, 4a/13)

“Ey Anant, *sizler* hepiniz şöyle biliniz.”

biz kamaḡ luular+ø: biz bütün ejderhalar

ulug y(a)rlıkançuçı köñülin tere yıga alı y(a)rlıkap *biz kamaḡ luularnıñ* ajun üzeke sıñmış boğulmış emgek tözlüg az saran köñülümüzni tarkaru kërterü y(a)rlıkagay erti tıp ötrü d(a)r(a)nısın inçe tıp ötündiler (AY VII, 7b/2)

“Yüce merhametli (bir) gönülle bir araya getirip kabul ederek *biz bütün ejderhaların* dünya üzerlerine sinmiş, yapışmış kötülük içeren hırs(lı) (ve) açgözlü gönlümüzü (bu sıkıntılardan) uzaklaştırarak bağışlayacak(sınız).’ dedikten sonra dharaniyi şöyle arz ettiler.”

siz t(e)ñri kızı+ø: siz tanrıça

kopdın körser yertinçüte : adurmakka tegmişlerig ’eñ mintin altı kat : amranmak uguş t(e)ñri yerinte : yalnız *siz t(e)ñri kızı* : aglatı artuk kükülmüş siz (AY VII, 18a/19)

“En (başta) yeryüzünden ayrılmaya ulaşmış (olanlar) bile altı kat(lı) (dünyevi) hırs(lar) olduğu tanrı(lar) neslinin dünyasında yalnızca *siz tanrıça*, fazlasıyla övülensiniz.”

biz bilgetaluy şabi+ø: Biz Bilge Taluy öğrenci(leri)

biz bilgetaluy şabi: ranta v(a)çır şabınıñ ötügiñe altınç aynıñ y(è)g(i)rmi törti küni bitiyü tolu boltı (AY VII, 20b/1)

“Biz Bilge Taluy öğrenci(leri), Ratna Vaçır (adlı) öğrencinin isteği doğrultusunda altıncı ayın yirmi dördüncü günü(nü) yazarak tamamladık.”

t(e)ñri kızı+ø: (ey) tanrıça

kut kolur m(e)n küseyü .. *t(e)ñri kızı* siz kelip .. kılın menı sevinjiri .. tıdıgsız ked tılañu (AY VIII, 5b/4)

“Mutluluk(la) arzulayarak diliyorum ki; (ey) *tanrıça* siz, gelerek beni engelsiz, daha çok hitabet(le) mutlu edin.”

añ kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim+ø: ey adı yüce, saygıdeğer efendim

ne için tēp tēser .. *aṭi kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ṇrim* .. m(e)n öyür m(e)n öṇre ertmiş ür irak üḍte ratnapuṣpi atl(1)g t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan şazıninta tuṣ tulum bolup eḍgü yiltızlıg urug saça tegintim (AY VIII, 9b/19-20)

“Niçin?” diye sorarsan *ey adı yüce, saygıdeğer efendim*; ben düşünüyorum (ki) eskiden, geçmiş(te), çok uzak zaman(lar)da Ratnapuṣpi (Skr. Ratnakusumaguṇasāgaravaiduryakanakagirisuvarṇakāñcanaprabhāsa) adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha öğretilerinde denk olup iyi köklü tohum(lar) saçabilmişim.”

m(e)n+ø: ben

...bo avant tıltagın *m(e)n t(e)ṇriler* uruṇutı könisinçe bildeçi sançanaçayı tēp aṭım teginür (AY VIII, 22b/21)

“...bu nedenle *ben* tanrılar komutanı, olması gerektiği kadar doğru bilici Sançanaçayı diye adım anılır.”

s(e)n+ø: sen!

eḍgü eḍgü *s(e)n t(e)ṇriler* uruṇutıya monı monçulayu kamag tınl(1)glarka asıgılıg k(e)rgeklig ötüḡ ötündün (AY VIII, 25a/22)

“İyi, iyi (seni kutlarım) *sen*, *ey* tanrılar komutanı! Bunu bu şekilde bütün canlılara faydalı (ve) gerekli (bir) arzda bulundun.”

sizler+ø¹⁸⁰: sizler

yèrtinçü yèr suv küzetdeçiler .. *sizler* inçe biliṇler (AY VIII, 28a/21)

“Yeryüzü koruyucuları, *sizler* şöyle biliniz!”

Tablo 130. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Seslenme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
13	%14.6	%0.32

¹⁸⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 7b/24, AY VII 8a/7, AY VII 11b/16, AY VII 15b/21.

2.21.2. /+A/

Sekiz örnekte tespit edilmiştir.

anant+a: (ey) Anant!

ananta sizler kamagun inçe bilinler (AY VII, 4a/13)

“*Ey Anant*, sizler, hepiniz şöyle biliniz:”

braman+a: Ey Brahman

anta ötrü sarasvati t(e)ṇri kızı bo d(a)r(a)nig sözleyü tüketip ol kondini
bramanka inçe tēp tēdi: edgü edgü *bramana* : kamag tınl(ı)glar oğlanı üçün :
tılanurmak til ağız bilge bilig edrem küü kelig kılğalı udun (AY VII, 13a/20)

“Tanrıça Sarasvati, bu dharaniyi tamamladıktan sonra Kondini Brahman’a,
‘*Ey Brahman*, iyi, iyi (kutlarım)! Bütün canlılar için, belagatin hikmetinin sihirli
gücünü anlamayı başardın.’ dedi.”

sizler kamag küçlögler+e: Ey siz bütün güçlüler

edgü edgü *sizler kamag küçlüglere* monı monçulayu tınl(ı)glarka edgülüğün
asığlığın adruk adruk d(a)r(a)nılarig öñin öñin ötündünüzler (AY VII, 7b/24)

“*Ey siz bütün güçlüler*, iyi, iyi (sizleri kutlarım)! Böylece canlılara iyilikle
(ve) yararlılıkla türlü türlü dharanileri sundunuz.”

*atı kötrülmüş+e*¹⁸¹: ey adı yüce (tanrım)

küsüşüm ol *atı kötrülmüşe* ulug y(a)rlıkançuçı köñülin yügerü kılı y(a)rlıkap
.. eligler hanlarka tutguluk köni törüg el başlamak biligig körkitü y(a)rlıkagay erti
(AY VIII, 26/5)

“İsteğim o (ki), *ey adı yüce (tanrım)*; büyük, merhametli (bir) gönlü
yükseltmeyi buyurup hükümdarların tutacağı doğru töreyi, ülke yönetme bilgisini
(bize) bahşediniz.”

¹⁸¹ Benzer örnek için bk. AY VII 4b/11, AY VII 13a/20, AY VII 20a/10, AY VIII 8a/10.

Tablo 131. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+A/ verileri

Metin içindeki sayısı	Seslenme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
8	%8.9	%0.19

2.21.3. /+yA/

21 örnekte tespit edilmiştir.

şaripuṭri+*ya*: Ey Şariputri!

şaripuṭriya s(e)n amti inçe ukıl (AY VII, 1a/10)

“*Ey Şariputri*, sen şimdi şöylece anla ki;”

sarasvaṭi t(e)ṇri kızı+*ya*: Ey Tanrıça Sarasvatı

tetik y(a)ruk edremlig : *sarasvaṭi t(e)ṇri kızıya* : kişili t(e)ṇrili kuvragın :
ayagın algalı tegimlig siz (AY VII, 12a/18-19)

“*Ey zeki, parlak (ve) erdemli Tanrıça Sarasvatı*, (bu) insanlı, tanrılı cemaatin
saygısını almaya layıksınız.”

ol bilge biliglig sav erkligi t(e)ṇri+ye: Ey hikmet sahibi, söz(lerin) hakimi
tanrıça!

küşüşüm *ol bilge biliglig : sav erkligi t(e)ṇriye* : sukançig tatıglıg savınızın :
buşı bèriṅ kamagka : tēp tēdi (AY VII, 12b/9-10)

“*Ey hikmet sahibi, söz(lerin) hakimi tanrıça!* (Sizden) isteğim; tatlı ve güzel
sözlerinizi bizlere sadaka (olarak) verin.’ diye söyledi.”

şirikini+*ya*: Ey Şirikini!

edgü edgü s(e)n *şirikiniya* .. öṅre ajuntakı edgü kılınçıṇıṇ tüşin utlısın öyü
sakınu... (AY VIII, 11a/20)

“*Ey Şirikini* iyi, iyi (seni kutlarım)! Sen, önce(ki) dünyadaki iyi amellerinin
sonucunu düşünüp...”

ya+tözünüm: Ey asilim!

kaçan m(e)n kesler m(e)n öz <et'öz> körkümin körkitip bo dar(a)ni sözledeçi kişıke *ya tözünüm* saña negü k(e)rgek tēp ayıtgay m(e)n (AY VIII, 24b/21-22)

“Ben ne zaman gelirim bu dharaniyi söyleyecek kişıye kendi bedenim(in) resmini göstererek ‘*Ey asilim*, sana ne gerek(li)?’ diye soracağım.”

*yēr hatunı+ya*¹⁸²: ey yer tanrıçası!

antag erser birök *yēr hatunıya* s(e)n amtı tētrü tıñlagıl edgüti ögil sakıngıl (AY VIII, 26/21)

“Eğer öyleyse, *ey yer tanrıçası*! Sen şimdi iyice dinle (ve) iyice düşün.”

Tablo 132. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /+yA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Seslenme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
21	%23.5	%0.52

2.21.4. /+(X)m/

47 örnekte tespit edilmiştir.

t(e)ηri+m: efendim

atı kötrülmüş ayagka tegimlig *t(e)ηrim* : monta bo dar(a)ni tēmek savda ne yörüg ünēr (AY VII, 1a/21)

“Adı yüce, saygıdeğer *efendim*; burada, bu dharani dediğimiz sözlerden nasıl (bir) anlam çıkar?”

t(e)ηri+m: efendim

m(e)n yme *t(e)ηrim* sizin üşkünüzte t(e)ηrike yalañukka asıglıg alku tınl(ı)glarig küyü küzetü tutup ênç meñilig kıldaçı d(a)r(a)ni nomug ötünü tegineyin (AY VII, 6a/8)

¹⁸² Benzer örnek için bk. AY VII 1b/1, AY VII 1b/7, AY VII 2b/15-16, AY VII 3a/2-3, AY VII 3a/20, AY VII 3b/8, AY VII 11b/16, AY VII 11b/21-22, AY VIII 5b/1, AY VIII 8b/3, AY VIII 16a/6-7, AY VIII 19a/11, AY VIII 21a/15-16, AY VIII 25a/22-23, AY VIII 26/6-7.

“Efendim, ben de sizin huzurunuzda semavi varlık(lar)a (ve) insan(lar)a yararlı, bütün canlıları koruyup gözeterek huzur (ve) mutluluk verecek (olan) dharani öğretisini arz edeyim. “

t(e)ηri+m: efendim

emgektin tolgaktın oʻzgurgay m(e)n *t(e)ηrim* tēp ötünti (AY VIII, 25a/16)

“Sıkıntılardan kurtulacağım *efendim*, diye arz etti.”

og(u)l+um: oğlum

s(e)n yme amt[1] *oglum* ol törüg tutup raçaşast(ı)r törü bitigdekiçe köni yorıp èl başlamışın k(e)rgek kayu erür (AY VIII, 26/20)

“Sen de şimdi *oğlum*, o öğretiyi öğrenip Rajaşastra öğreti kitabında yazılanlara göre doğru hareket ederek ülkeyi yönetmen gereklidir.”

*og(u)l+um*¹⁸³: oğlum

anın amtı s(e)n *oglum* .. yalañuklar hanı b(e)g bolduñ (AY VIII, 37b/12)

“O nedenle şimdi sen *oğlum*, insanlar(ın) hükümdarı oldun.”

Tablo 133. Seslenme-hitap hâlini ifade eden /(X)m/ verileri

Metin içindeki sayısı	Hitap hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
47	%57.8	%1.16

¹⁸³ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/3, AY VII 2b/13, AY VII 5a/14-15, AY VII 5b/8-9, AY VII 5b/9-20-21, AY VII 6a/17-18, AY VII 6a/21, AY VII 6b/3, AY VII 6b/22-23, AY VII 7a/16-24, AY VII 7b/10, AY VII 7b/17, AY VII 8a/20-21, AY VII 8b/23-24, AY VII 11a/17-18, AY VII 11b/10, AY VIII 6a/3, AY VIII 9a/4-5, AY VIII 9b/19-20, AY VIII 10a/22, AY VIII 11b/16, AY VIII 14a/13, AY VIII 14a/21, AY VIII 16a/1, AY VIII 16a/22, AY VIII 17b/18, AY VIII 18a/10, AY VIII 19b/9, AY VIII 20a/18, AY VIII 20b/7, AY VIII 20b/20, AY VIII 21b/19, AY VIII 22a/18, AY VIII 22b/1, AY VIII 23b/17, AY VIII 25b/20, AY VIII 26/12, AY VIII 26/16, AY VIII 26/6, AY VIII 27/24, AY VIII 27/27, AY VIII 28a/6.

2.22. Sınırlandırma Hâli

İsmin yeri, yönü, zamanı, nesnesi, miktarı bakımından başlangıçlarını veya ulaşabilecekleri son noktayı sınırlandırarak gösteren bir hâldir (Kara, 2001: 212). Eski Türkçede bu durum ifade edilirken *berü*, *burun*, *kodı*, *naru*, *tegi*, *tek*, *üze* gibi edatlar ve /+KA/, /+çA/, /+rA/, /+GArU/, /+(I)n/, /+ø/ ekler kullanılmaktadır (Hunutlu, 2024: 62). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) sınırlandırma hâli *Yerde Sınırlandırma Hâli* ve *Zamanda Sınırlandırma Hâli* başlıkları altında incelenmektedir:

Tablo 134. Sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
16	%0,4

2.22.1. /+ø/

İki örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te sınırlandırma hâlinin eksiz biçim birimiyle (ø) ifade edildiği gözlemlenmektedir.

yalıñuz+ø: yalnızca (siz)

kopdın körser yertinçüte : adurmakka tegmişlerig 'eñ mintin altı kat : amranmak uguş t(e)ñri yèrinte : *yalıñuz* siz t(e)ñri kızı : aglatı artuk kükülmüş siz (AY VII, 18a/19)

“En (başta) yeryüzünden ayrılmaya ulaşmış olanları bile altı kat(lı) (dünyevi) hırslar(ın) olduğu tanrı(lar) neslinin dünyasında *yalnızca* siz tanrıça, fazlasıyla övülensiniz.”

bir teg+ø: bir tek (siz)

edgü yavız kişilerig :: *bir teg* barçanı küzedür siz (AY VII, 18b/15)

“İyi (ve) kötü insanlar(ın) hepsini *bir tek* (siz) gözetirsiniz.”

Tablo 135. Sınırlandırma hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%12.5	%0.05

2.22.2. Yerde Sınırlandırma Hâli

Tablo 136. Yerde sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Açıklama hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
1	%0.02

2.22.2.1. /üze/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

yètizi+üze: genişliği boyunca

tillig lakşanın tıtag éyin :: muñadıncıgıg körkitür : *yètizi üze* tüz örtüdi üç miñ ulug miñ yértinçüg (AY VII, 14a/20)

“Dile özgü (olan) alametın sebebinden dolayı olağanüstülüğü gösterdi (ve) sayısız, binlerce yeryüzünü, *genişliği boyunca* dümdüz örttü.”

Tablo 137. Yerde sınırlandırma hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yerde sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%100	%0.02

2.22.3. Zamanda Sınırlandırma Hâli

Tablo 138. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Açıklama hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
13	%0.33

2.22.3.1. /+KA+tegi/

Altı örnekte tespit edilmiştir.

bir yıl+ka+tegi: bir yıla kadar

altı ay tönü tokuz ay : *bir yılka tegi* evrinüksüzün : agınçsız katıg çın köñülün :
küseyü yalbaru katıglanzun (AY VII, 15b/12-13)

“Altı ay, dokuz ay boyunca (veya) *bir yıla kadar* sağlam, güçlü (ve) doğru
(bir) gönülle isteyip yalvararak gayret etsin.”

yüz miñ kolti kalp üdler+ke+tegi: yüz bin koñi adetlik kalpa zamanlarına
kadar

...ol kamag tınl(ı)glarığ ülgüşüz sansız ajunlarta .. *yüz miñ kolti kalp üdlerke
tegi* üstün t(e)ñri yerinte altın kişi ajunınta adruk adruk yæg baştınkı edgü menjig
aşaguluk menjilegülük .. tüş tem yem içim üze bay menjilig bolguluk .. aç kız emgekig
körmegülük edgüke tegimlig kılıu tegingey m(e)n (AY VIII, 9b/5-6)

“...bütün o canlıları sayısız dünyalarda *yüz bin koñi adetlik kalpa zamanlarına
kadar* yukarıda, Tanrı yerinde (ve) aşağıda insan(lar) dünyasında (her şeyden) başka
en üstün iyiliği, huzuru kabul etmeye, mutlu olmaya, maddi varlık (ve) yeme içme ile
ilgili çokça huzurlu olmaya, açlık sıkıntısını görmemeye (ve) iyiliğe layık olmaya
ulaştıracağım.”

amtı+ka+tegi: şimdiye kadar

kim ol ratnapuşpi atl(ı)g tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan ulug y(a)rlıkançuçı
köñülü üze mēni ērinçkeyü tsuyurkayu y(a)rlıkap .. burhanlarınıñ ulug küçi üze kim
mēni *amtıka tegi* kayu orunlarığ öser m(e)n... (AY VIII, 10a/8-9)

“Ki o Ratnapuşpi adlı eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, yüce merhametli (bir) gönülle acıyıp beni bağışlayarak Buddhaların yüce gücü sayesinde *şimdiye kadar* hangi yerleri düşünsem...”

kalp üdler+ke+tegi: kalpa zamanlara kadar

...kên kên ajunlarta ülgüsüz sansız kolti nayut sanınça *kalp üdlerke tegi* üstün t(e)ñri yerindeki altın yalañuk yértinçüsinteki menjilerig menjilep .. ’eñ kêninte burhanlıg edgü üd kolu birle tuş bolup başdınkı yêg kutrulmaklıg tüşke teggeyler (AY VIII, 23b/3-4)

“...sonra(ki) dünyalarda sayısız koñi nayut (Skr. nayuta) sayısı kadar *kalpa zamanlara kadar* yukarıda tanrı yerindeki, aşağıda insanlar dünyasındaki huzuru yaşayıp en sonunda Buddhalı iyi zamanla rastlaşıp en üstün kurtuluş sonucuna ulaşırlar.”

ançaginça+ka+tegi: o zamana kadar

ançaginçaka tegi erklig han élinteki üç yavlak yoltakı açığ tarka emgeklerig <idi> körmegey tıp tedi (AY VIII, 23b/10)

“O zamana kadar Yama Han ülkesindeki üç kötü yolun acı (veren) zahmetlerini asla görmeyecek.’ diye konuştu.”

m(e)n kelginçe+ke+tegi: ben gelinceye kadar

bir sözlemişde birer köyürzün .. *m(e)n kelginçeke tegi* (AY VIII, 24b/18-19)

“Her bir söyleyişte birer kez (bu tütsüleri) *ben gelinceye kadar* yaksın.”

Tablo 139. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /+KA+tegi/ verileri

Metin içindeki sayı	Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%46.2	%0.14

2.22.3.2. /+çA/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

üç yêti kün ertgin+çe: üç (defa) yedi gün geçince

üç yêti kün ertginçe : öñreki d(a)r(a)nig sözlezün : têtürü körüp körkümin : sarasvatî üskinte (AY VII, 15a/17-18)

“*Üç (defa) yedi gün geçince*, resmime iyice bakıp Sarasvatî’nin huzurunda önceki dharaniyi söylesin.”

ikinti kün ertgin+çe: ikinci gün geçince

ikinti kün ertginçe : ’eñ kênki tün-te ançulayu ok : umasarlar körgeli : takı yegrek arıg silig : yêr orunug tilezün (AY VII, 15a/22)

“*İkinci gün geçince*, en sonki gecede de görmeyi başar(a)mazsalar; bundan başka, daha iyi (ve) temiz (bir) yeri dilesin(ler).”

alku nomnuñ barın+ça: öğretinin tamamına varıncaya kadar

alku nomnuñ ugurın+ça: öğretinin zamanına varıncaya kadar

alku nomnuñ barınça alku nomnuñ kértüsinçe .. *alku nomnuñ ugurınça* tözin tüpin adıra üdüre ukar m(e)n (AY VIII, 22b/3-5)

“*Öğretinin tamamına varıncaya kadar*, öğretinin tüm doğrusu kadar, öğretinin zamanına varıncaya kadar en ince ayrıntısını ayırt ederek anlarım.”

ol ança yıl ertgin+çe: o kadar zaman geçinceye kadar

ol ança yıl ertginçe birk(e)ye yme törüsüz törü kıltukumın ömez m(e)n (AY VIII, 26/17-18)

“*O kadar zaman geçinceye kadar* bir kerecik bile öğretinin dışında hareket ettiğimi hatırlamıyorum.”

Tablo 140. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /+çA/ verileri

Metin içindeki sayı	Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%30.7	%0.09

2.22.3.3. /töni/

İki örnekte tespit edilmiştir.

üç ay+töni: üç ay boyunca

ançata : kanmaz erser küsüşü : *üç ay töni* katıglanzun (AY VII, 15b/11)

“Ondan sonra (da) dileği gerçekleşmezse; *üç ay boyunca* gayret etsin.”

altı ay+töni+tokuz ay: altı ay, dokuz ay boyunca

altı ay töni tokuz ay : bir yılka teği evrinüksüzün : ağıncısız katıg çın köñülün : küseyü yalbaru katıglanzun (AY VII, 15b/12-13)

“*Altı ay, dokuz ay boyunca* (veya) bir yıla kadar sağlam, güçlü (ve) doğru (bir) gönülle isteyip yalvararak gayret etsin.”

Tablo 141. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /töni/ verileri

Metin içindeki sayı	Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%15.3	%0.05

2.22.3.4. /ötrü/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

abijik kılıp .. keçmezken+ötrü: bu görev verme işi birmeden

abijik kılıp takı *keçmezken ötrü* ol atası élig han ol somadivaçi atl(ı)g oğluna inçe tēp [t]ēdi (AY VIII, 26/3-4)

“Ayrıca *bu görev verme işi bitmeden* o babası (olan) hükümdar, o Somadivaçi adlı oğluna şöyle dedi:”

Tablo 142. Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden /ötrü/ verileri

Metin içindeki sayı	Zamanda sınırlandırma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%7.7	%0.02

2.23. Sıralama Hâli

Sıralama hâli, eylemin söz konusu yargıda kaçınıcı tekrarında meydana geldiğine işaret etmektedir (Daşdemir, 2015: 90). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) sıralama hâli:

Tablo 143. Sıralama hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
133	%3.3

2.23.1. /+ø/

12 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de sıralama hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

ikinti+ø: ikinci olarak

...yana sansız üküş kalp üdler ertginçe amru üzüksüz aşın içgün tonın keğimin adruk adruk tapıgın udugın yme tapınsar udunsar : *ikinti* yana bir tınl(ı)g bo d(a)r(a)ni nomug boşgınsar tutsar okısar bilser : monuñ buyanı edgü kılınçı aşnukı buyan edgü kılınçta utar yègedür (AY VII, 3b/20)

“...ayrıca sayısız devirler boyunca sürekli yiyecek içecek, giyim kuşamla başka başka hürmet ve itaatle hizmet etse *ikinci olarak* bir canlı bu dharani(deki) öğretiyi öğrense, ezberlese, okusa, bilse bunun sevabı, iyiliği, öncekinin sevabından, iyiliğinden daha fazladır.”

'eñ öñre+ø: ilk önce

'eñ öñre sözleyü agızta : tutup bo d(a)r(a)nig bışıg kılıp üjikin : yañılmatın sözlezün (AY VII, 13b/3)

“*İlk önce* söyleyip ezberleterek, bu dharaniyi olgunlaştıp hece hece/harf harf hataya düşmeden söylesin.”

ikinti kün+ø: ikinci gün

'eñ kênki tün+ø: en sonki gece

ikinti kün ertginçe : *'eñ kênki* tünthe ançulayu ok : umasalar körgeli : takı yegrek arıg silig : yêr orunug tilezün (AY VII, 15a/22-23)

“*İkinci gün* geçince, *en sonki* gecede de görmeyi başar(a)mazsalar; bundan başka, daha iyi (ve) temiz (bir) yeri dilesin(ler).”

ançata+ø: ondan sonra

ançata : kanmaz erser küsü : üç ay tönî katıglanzun (AY VII, 15b/10)

“*Ondan sonra* (da) dileği gerçekleşmezse; üç ay boyunca gayret etsin.”

*aşnu+ø*¹⁸⁴: önce

kaçan birök ol tözünler oğlu bo montag tüşke utlıka tegserler .. ol bulmuş kazganmışlarının ülüşi üze *aşnu* üç erdinike tapıg udug ağır ayag kılzun (AY VIII, 15b/5)

“Ne zaman (ki) eğer o asiller oğlu, bunun gibi (bir) sonuca ulaşsa; o elde ettiklerinin payı dolayısıyla *önce* üç mücevhere (Skr. tri-ratna) itaat etsin (ve) saygı göstersiz.”

Tablo 144. Sıralama hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
12	%9	%0.29

2.23.2. /+nç/

15 örnekte tespit edilmiştir.

üç y(ë)g(i)rmi+nç: on üçüncü

*yëti+nç*¹⁸⁵: yedinci

¹⁸⁴ Benzer örnek için bk. AY VIII 7a/4-5, AY VII 16b/23-24, AY VIII 24b/4, AY VIII 28b/4, AY VIII 32a/18, AY VIII 32b/18.

altun önlüg y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş nom eligi atl(ı)g nom bitigde ilinmeksiz tégme dar(a)ni nomug ukıtmak atl(ı)g üç y(è)g(i)rminç bölük yétinç tegzinç (AY VII, 1a/5-6)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti(ler) hükümdarı adlı öğreti kitabında bağlanmama denen dharani öğretisini anlatmak adlı yedinci kitap on üçüncü bölüm.”

yèti+nç: yedinci

yétinç bölük ülüş y(è)g(i)rmitè tükedi (AY VII, 20a)

“Yedinci bölüm, parça yirmide bitti.”

bêş y(è)g(i)rmi+nç: on beşinci

yèti+nç: yedinci

altun önlüg y(a)ruk yaltrıklıg kopda kötrülmiş nom eligi atl(ı)g nom bitigde sarasvaṭi t(e)ṇri kızı ötüg öṭünmek atl(ı)g bêş y(è)g(i)rminç bölük yétinç tegzinç bitiyü okıyu yadıltı (AY VII, 20a/20-22)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti(ler) hükümdarı adlı öğreti kitabında, Tanrıça Sarasvati’nin Saygıyla Arzı adlı yedinci kitabın on beşinci bölümü yazılarak (ve) okunarak yayıldı.”

altı+nç: altıncı

biz bilgetaluy şabi: ranta v(a)çir şabiniṅ ötügençe altınç aynıṅ y(è)g(i)rmi törti küni bitiyü tolu boltı (AY VII, 20b/3)

“Biz Bilge Taluy öğrenci(leri), Ratna Vaçir (adlı) öğrencinin isteği doğrultusunda altıncı ayın yirmi dördüncü günü(nü) yazarak tamamladık.”

üç+(ü)nç: üçüncüsü

üçünç yana yme yer yağı .. kuḍı çöker kamagda (AY VIII, 32b/20)

“Üçüncüsü de yer yağı tamamıyla aşağıya çöker.”

¹⁸⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 4a/8-9, AY VIII 8b/20, AY VIII 11b/10-11, AY VIII 16a/14-15, AY VIII 21b/6, AY VIII 25b/11.

y(ê)g(i)rmi+nç: yirminci (bölüm)

sek(i)zi+nç: sekizinci (kitap)

altun önlüg *y(a)ruk* yaltrıklıg kopta kötrülmiş nom êligi atl(ı)g nom bitigde raçaşastır tégme begler törüsin ukıtmak atl(ı)g *y(ê)g(i)rminç* bölük :: :: :: *sek(i)zinç* tegzinç :: :: biñiyü okıyu yadıltı (AY VIII, 38b/16-17)

“Altın renkli, parlak ışıklı, her şeyden yüce öğreti hükümdarı adlı öğreti kitabında Rajaşastr denen hanlar öğretisini anlatmak adlı *yirminci* bölüm, *sekizinci* kitap: Yazılıp okunarak yayıldı.”

Tablo 145. Sıralama hâlini ifade eden /+nç/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
15	%11.2	%0.37

2.23.3. /+ça/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

aşnu+ça: öncelikle

kim kayu tözünler bo nom erdinig nomlagalı tınlagalı ugrasarlar :: *aşnuça* bo iki kırk törlüg ootlarıg alıp yungu kılmış k(e)rgek (AY VII, 9a/17)

“Öyle ki, hangi asiller, bu öğreti mücevherini vaaz etmeye (veya) dinlemeye niyetlenseler *öncelikle* bu otuz iki tür bitkiyi alarak yıkanmalıdır.”

aşnu+ça: önce

okıdukta ötündükde *aşnuça* bo burhanlar atın bo bodis(a)t(a)vlar atın atayu süzük <kértgünç> köñülin yükünü inçe tęp tępünler (AY VIII, 13a/9)

“Çağırmadan (ve) istemeden *önce* bu Buddhalar’(ın) adını, bu Bodhisatvalar’(ın) adını anarak saf, gerçek (bir) gönülle hürmet ederek şöyle desinler:”

aşnu+ça: öncelikli olarak

anın kimler birök bo d(a)r(a)nig sözlegeli tutgalı sakınsarlar .. *aşnuça* yêti kün yêti tün sekiz tözün bağag çahşap(u)tın alıp arıg bağap tanđa erte tal çıbıkın tançulap tişin arıtip agızın yunzun (AY VIII, 14b/10-11)

“O nedenle eğer bu dharaniyi söylemeyi (ve onun gereklerini) yerine getirmeyi kimler düşünürse *öncelikli olarak* yedi gün yedi gece sekiz asil oruç arınmasını (ahlaki temizliğini) kazanıp orucunu tutup tan vaktinden sonra ağaç dalından çubuğu çiğneyerek dişini temizleyip ağzını yıkasın.”

Tablo 146. Sıralama hâlini ifade eden /+çA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%2.2	%0.07

2.23.4. /+TA/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

'eñ kênin+te: en sonunda

kênki burhanlarka tuşguluk üç yavlak yoltakı açıg tarka emgeklertin özguluk *'eñ kêninte* burhan kutın bulguluk tüşke utlıka tegürü tegingey m(e)n (AY VIII, 9b/16)

“Sonraki Buddhalara rastlayacak (olan) üç kötü yoldaki ızdıraplı sıkıntılardan kurtulmak için (ve) *en sonunda* Buddha kutunu bulmak için sonuca ulaşmalarını sağlayacağım.”

Tablo 147. Sıralama hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.7	%0.02

2.23.5. /+TA+basa/

11 örnekte tespit edilmiştir.

montag tēp y(a)rlikamış+ta+basa: böyle dedikten sonra

montag tēp y(a)rlikamışta basa ötrü d(a)r(a)ni nomug nomlayu y(a)rlikadı :
d(a)r(a)nisı bo erür ::: ... (AY VII, 3a/11)

“*Böyle dedikten sonra* dharani öğretisini vaaz ederek buyurdu. Dharanisi böyledir: ...”

ötrü anta+da+basa: ondan sonra

ötrü antada basa aglak yerte satgaksız arıg orunta ud mayakın suvap sekiz
çikin turkı <törtgil> mantal kılzun (AY VII, 9b/24)

“*Ondan sonra*, ıssız (bir) yerde (ve) sakin (bir) ortamda sığır gübresiyle
sıvayarak sekiz omuz uzunluğunda dört köşeli bir alan (mandala) oluştursun.”

anta+da+basa: ondan sonra

antada basa bo etöz küzetgülük d(a)r(a)ni üze etözin bir otuz kata arvażun
(AY VII, 10b/22)

“*Ondan sonra*, bu bedeni koruyacak (olan) dharaniyle bedenine yirmi bir defa
büyülü sözler söylesin.”

anta+da+basa: ondan sonra

tapınzunlar burhanka : *antağa basa* maņa yme (AY VII 15a/15)

“Buddha’ya tapınsınlar, *ondan sonra* bana da (tapınsınlar).”

*anta+da+basa*¹⁸⁶: ondan sonra

antada basa b(e)k kaṭıg kērtü sav sözleyü inçe tēp tēzün (AY VIII, 12b/14)

“*Ondan sonra* sapasağlam, gerçek söz(ler) söyleyerek şöyle desin:”

¹⁸⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 10a/23, AY VII 13b/5, AY VII 13b/11, AY VIII 12a/11, AY VIII 13b/17, AY VIII 14b/16.

Tablo 148. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+basa/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
11	%8.2	%0.27

2.23.6. /+TA+ötrü/

23 örnekte tespit edilmiştir.

an+ta+ötrü: ondan sonra

anta ötrü tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan ayagka tegimlig şariputri arhantıg okıyu y(a)rılıkap inçe tēp y(a)rılı[ka]dı (AY VII, 1a/7)

“Ondan sonra eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, saygıdeğer Aziz Şariputri’yi çağırarak şöyle buyurdu.”

y(a)rılıkamış+ta+ötrü: buyurduktan sonra

tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan monça *y(a)rılıkamışta* ötrü şariputri arhant inçe tēp [öt]ün[ti] (AY VII, 1a/18)

“Eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, bu şekilde *buyurduktan sonra* Aziz Şariputri şöyle arz etti.”

tüketdük+de+ötrü: bitirdikten sonra

bo êtiglerig kılı *tüketdükde* :: *ötrü* simbagu d(a)r(a)ni tize arıg suv yok bir otuz kata arvap törttin yınak saçzun (AY VII, 10a/17-18)

“Bu süslemeleri yapıp *bitirdikten sonra* simbagu dharanisini dizerek temiz olmayan (bir) suya yirmi bir defa büyümlü sözler söyleyip dört tarafa dağıtsın.”

an+ta+ötrü...eşidü: işittikten sonra

anta ötrü tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan sarasvatı t(e)ñri kız[ını] bo ötüglerin eşidü y(a)rılıkap [öge alka]ayu inçe tēp y(a)rılıkadı (AY VII, 11b/12)

“Eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, Tanrıça (tanrının kızı) Sarasvatı’nin övgüyle bahsettiği bu ricalarını *işittikten sonra* şöyle buyurdu:”

*ötrü+ança+da*¹⁸⁷: o zamandan sonra

kaçan yalaşuklar bo montag meñilig toñalıg ögrünçlüg sevinçlig boltuklarında
ötrü ançağa bo nom erdinig artukrak ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 17b/10-11)

“Her ne zaman insanlar, bunun gibi sevinçli (ve) huzurlu olduklarında o
zamandan sonra bu öğreti mücevherine daha çok hürmet etsinler.”

Tablo 149. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+ötrü/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
23	%17.3	%0.57

2.23.7. /+TA+kên/

On örnekte tespit edilmiştir.

an+ta+kên: (perde çektik)ten sonra

bo d(a)r(a)nı üze ot birle kayıntırmış isig suvug yüz sekiz kata arvap çupunta
koğup törttin yınak bıntavır tartıp *anta kên* tēmin ol suv içinte kirip arıtı yunzun (AY
VII, 10b/6)

“Bu dharaniden sonra otla kaynatılmış sıcak suyu, yüz sekiz defa büyüğü
sözler söyleyerek kâseye koyup, dört tarafa perde çektikten *sonra* hemen o suyun
içine girip, yıkanıp temizlensin.”

kaçan yunmuş+ta+kên: yıkandıktan sonra

kaçan yunmuşta kên yañı arıg ton keğip mantaltın ünüp bir arıg ev içinte kirip
ulug y(a)rılkançuçı köñülüg yügerü kılıp ayıgdın tıdılp edgüte yaratinguka köni
oñaru süzük köñül turgurzun (AY VII, 10b/10)

¹⁸⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/14, AY VII 4a/10, AY VII 6a/22, AY VII 7b/18, AY VII 12a/11, AY VII 13a/17, AY VII 13a/24-13b/1, AY VII 15b/10, AY VII 16a/2, AY VII 20a/7, AY VIII 11a/15, AY VIII 16a/1-2, AY VIII 19a/7, AY VIII 21a/11, AY VIII 25b/17, AY VIII 26/16-17, AY VIII 26/26, AY VIII 29b/22.

“*Yıkandıktan sonra* yeni, temiz elbise giyip alandan (mandaladan) çıkarak temiz bir evin içine girip yüce merhametli gönlünü, kötülükten sıyrarak iyilikle yaratılmışlara dosdoğru, saf duygularla beslesin. “

bilmiş+te+kên: duyduktan sonra

ötrü ol üdün m(e)n bo savlarig *bilmişte kên* ol kişinin evinte ışın tarıgın edin tavarın aşın içgüsün asa üklitü tegingey m(e)n (AY VIII, 13a/2)

“(Ondan) sonra o vakit ben bu sözleri *duyduktan sonra* o kişinin evinde(ki) mahsülünü, malını mülkünü, yiyecek içeceğini artırarak çoğaltacağım.”

*et'öz koğmuş+ta+kên*¹⁸⁸: beden(ini) bıraktıktan sonra

vasundariya birök kim kayu tınl(ı)glar bo nom êligi atl(ı)g nom erdini içinteki bir şlok bir padak nomug eşidip törüsinçe köni oñaru uksarlar *et'öz koğmuşta kên* astrayastriş t(e)ñri yêrinte togarlar (AY VIII, 19a/15-16)

“Ey Vasundari (Skr. mahā-prthivī-devatayā) eğer ki hangi canlı bu öğreti hükümdarı adlı öğreti mücevheri içindeki bir şiiri, bir paragrafı dinleyip gereğince doğru bir şekilde anlarsa; *beden(ini) bıraktıktan sonra* (öldüğünde) Astrayastiriş Tanrı yerinde doğarlar.”

Tablo 150. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+kên/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
10	%7.5	%0.24

2.23.8. /+TA+aşnuça/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

okıduk+ta ötündük+de+aşnuça: çağırmadan (ve) istemeden önce

okıdukta ötündükde aşnuça bo burhanlar atın bo bodis(a)t(a)vlar atın atayu süzük <kértgünç> köñülin yükünü inçe tēp tēzünler (AY VIII, 13a/7-8)

¹⁸⁸ Benzer örnek için bk. AY VIII 15a/17-18, AY VIII 15b/7, AY VIII 28b/13, AY VIII 31a/19, AY VIII 31b/10, AY VIII 32a/19-20.

“Çağırmadan (ve) istemeden önce bu Buddhalar’(ın) adını, bu Bodhisatvalar’(ın) adını anarak saf, gerçek (bir) gönülle hürmet ederek şöyle desinler:”

Tablo 151. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+aşnuça/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.7	%0.02

2.23.9. /+TA+erte/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

tan+da+erte: tan vaktinden sonra

...aşnuça yêti kün yêti tün sekiz tözün bağag çahşap(u)tın alıp arığ bağap
*tan*da *erte* tal çibıkın tançulap tişin arıtip agızın yunzun (AY VIII, 14b/13-14)

“...öncelikli olarak yedi gün yedi gece sekiz asil oruç arınmasını (ahlaki temizliğini) kazanıp orucunu tutup *tan vaktinden sonra* ağaç dalından çubuğu çiğneyerek dişini temizleyip ağzını yıkasın.”

Tablo 152. Sıralama hâlini ifade eden /+TA+erte/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%0.7	%0.02

2.23.10. /ötrü/

54 örnekte tespit edilmiştir.

*ötrü*¹⁸⁹: sonra

¹⁸⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/6, AY VII 3a/23, AY VII 5a/10, AY VII 5b/24, AY VII 6a/5, AY VII 7b/13, AY VII 8a/17, AY VII 10b/15-18, AY VII 12a/7-8, AY VII 12b/13, AY VII 15a/16, AY VII 20a/15, AY VIII 9a/9, AY VIII 12a/3, AY VIII 13a/1, AY VIII 14a/16, AY VIII 15a/11, AY VIII 15b/13, AY VIII 15b/22, AY VIII 16a/17, AY VIII 16b/7, AY VIII 17b/4, AY VIII 19a/4, AY VIII

ötrü t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan inçe tēp y(a)rıkadı (AY VII, 4b/3)

“Sonra tanrı(lar) tanrısı Buddha şöyle buyurdu:”

monça y(a)rıkap+ötrü: böyle dedikten sonra

monça y(a)rıkap ötrü d(a)r(a)nısın inçe tēp y(a)rıkadı (AY VII, 5a/2)

“Böyle dedikten sonra dharanisini şöylece duyurdu.”

m(e)n+ötrü: benden sonra

...*m(e)n ötrü k(e)ntü özüm tērinim kuvragım birle t(e)ṇridem oyun beḍiz kılı ol ol orunlarta barıp ol tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzedü teginip k(a)ltı öṇre ötünü teginmiş ada tudaların barçanı tarkaru kēterü tegingey m(e)n (AY VII, 11b/1-2)*

“...*benden sonra* kendi cemaatim ile ilahi oyun(lar) düzenleyerek o yerlere gidip o asiller oğlunu (ve) asiller kızını gözetip koruyarak daha önce söylenmiş (olan) sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsini yok edecek (ve) gidereceğim.”

adınlarka evirzün+ötrü: başkalarına yönelttikten sonra

töznün edgüsin *adınlarka evirzün : ötrü* küsemış küsüşü : barça kangay bütgey (AY VII, 15b/8-9)

“Yaratılışın iyiliğini *başkalarına yönelttikten sonra* dilediği bütün dilek(ler)i yerine gelecek(tir).”

ötrü+ol üḍün: o vakitten sonra

ötrü ol üḍün t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan sarasvatī t(e)ṇri kızına inçe tēp y(a)rıkadı (AY VIII, 8a/23)

“O vakitten sonra tanrı(lar) tanrısı Buddha, Tanrıça Sarasvatī’ye şöyle buyurdu:”

tēp+ötrü¹⁹⁰: dedikten sonra

19b/5, AY VIII 19b/15, AY VIII 20a/20, AY VIII 20b/10, AY VIII 21a/1, AY VIII 24a/18, AY VIII 25a/1, AY VIII 26/15, AY VIII 30b/20, AY VIII 31b/4, AY VIII 38a/4, AY VIII 38a/23.

¹⁹⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 5a/20, AY VII 5b/14, AY VII 6a/12, AY VII 6b/8, AY VII 7a/5, AY VII 7b/5, AY VII 7b/21, AY VIII 10b/17, AY VIII 16b/18-19, AY VIII 23b/22, AY VIII 32b/4.

tēp ötrü esrinü hua çeçekler alıp adruk adruk aş üçgüler tutup ağır ayamakın <tapınızun ançolazun> (AY VIII, 12b/5)

“*Dedikten sonra* rengârenk çiçekler alıp farklı farklı yiyecek içecekler sunup büyük (bir) saygıyla ibadet etsin.”

tizip+ötrü: dizdikten sonra

bir sutsig uz étip yaratıp üzesinte pra küşetiri salınturup mandal otirasınta urup tegresinte hua yavışgu *tizip ötrü* tēmin ök öñreki d(a)r(a)nig sözlezün (AY VIII, 15a/8)

“Güzelce bir taht yapıp üzerine güneşlik asarak (ve bunu) mandala(nın)/alan(ın) ortasına yerleştirerek çevresine (türlü) çiçekler *dizdikten sonra* derhal az önceki dharaniyi söylesin.”

ötrü+körüp bolarnı: bunları gördükten sonra

apam birök èlig begler .. köni törüg kem[işip ..] yavız artak törü üze .. bodun[ug] karag başlasar .. öz orđularınta olurup .. üstünki kamag t(e)ñriler .. *ötrü körüp bolarnı* .. busanurlar yme çökerler (AY VIII, 31a/5)

“Eğer şimdi hükümdarlar doğru yasaları bırakıp kötü (ve) bozuk yasalara göre halk(lar)ını yönetmeye başlarsa(lar); kendi saraylarında ikamet eden gökyüzündeki bütün tanrılar *bunları gördükten sonra* kederlenirler ve üzürlürler.”

Tablo 153. Sıralama hâlini ifade eden /ötrü/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
54	%40.6	%1.33

2.23.11. /üze/

İki örnekte tespit edilmiştir.

bo d(a)r(a)ni+üze: bu dharaniden sonra

bo d(a)r(a)ni üze ot birle kayıntırmış isig suvug yüz sekiz kata arvap çupunta koğup törttin yıñak bıntavır tartıp anta kên têmin ol suv içinte kirip arıtı yunzun (AY VII, 10b/2-3)

“*Bu dharaniden sonra otla kaynatılmış sıcak suyu, yüz sekiz defa büyüğü sözler söyleyerek kâseye koyup, dört tarafa perde çektikten sonra hemen o suyun içine girip, yıkanıp temizlensin.*”

aşka tok bolmakım+üze: doyuma ulaştıktan sonra

bo nom erdinig eşidip nomlug aşka tok bolmakım üze çoğum yalınım öğrünçüm sevinçim asılıp üstelip ötrü bo altı y(è)g(i)rmi tümen sekiz miñ yoçan kalın yêtinçsiz yêtiz yağız yêr tatıgın üklitü kênjürtü teginip tört taloy ügüz içindeki yêrniñ toprakın yağlıg yumşak tarıglıg yêrlerin şı şılañ edgü kılı tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/17)

“*Bu öğreti mücevherini dinleyip dinle ilgili doyuma ulaştıktan sonra (ve) parlaklığım, sevincim arttıktan sonra bu yüz altmış bin sekiz bin yoçan ulaşılmaz dünya zevkini artırarak dört okyanus içindeki toprağın bereketli tarlalarını faydalı (ve) güzel kılacağım.*”

Tablo 154. Sıralama hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Sıralama hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%1.5	%0.05

2.24. Tekrar-Yineleme Hâli

Bir işin, hareketin yapılış miktarını veya kaç defa tekrarlandığını (ancak kaçınıcı defa değil) belirtmektedir. Ayrıca asıl sayı sıfatları ile belirtilen *vez, kere, sefer, defa* anlamları veren görev öğelerinin eksiltilmesi de mümkündür (Daşdemir, 2015: 91). İsmi bu hâli Eski Türkçede /+ø/, /+TA/, /+çA/, /+(I)n/, /+lAyU/; *kata, yolı, yana, yme* gibi görev öğeleriyle oluşturulmaktadır (Hunutlu, 2024: 66). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) tekrar hâli:

Tablo 155. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Tekrar-yineleme hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
74	%1.84

2.24.1. /+ø/

Beş örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de tekrar-yineleme hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

üç+ø: üç (defa)

üç yèti kün ertginçe : öñreki d(a)r(a)nig sözlezün : tètürü körüp körkümin : sarasvați üskinte (AY VII, 15a/17)

“*Üç (defa)* yedi gün geçince, resmime iyice bakıp Sarasvati'nin huzurunda önceki dharaniyi söylesin.”

yüz sekiz+ø: yüz sekiz (defa)

atı kötrülmüş t(e)ñrim bo ıduk d(a)r(a)nig *yüz sekiz* sözlep mēni okısar .. m(e)n ötrü ol orunta keli tegingey m(e)n (AY VIII, 20a/19)

“Adı yüce tanrım, (herhangi birisi) bu kutsal dharaniyi *yüz sekiz (defa)* söyleyip beni anarsa, (işte ondan) sonra ben o yere geleceğim.”

yüz sekiz+ø: yüz sekiz (defa)

atı kötrülmüş t(e)ñrim birök kim kayu kişi bo dar(a)nig *yüz sekiz* sözlep yana öñreki dar(a)nig yme sözleser .. m(e)n ötrü et'özünün körkitip kop küsüşlerin kanturgay m(e)n (AY VIII, 20b/8)

“Adı yüce tanrım, eğer ki hangi insan bu dharaniyi *yüz sekiz (defa)* söyleyip yine önceki dharaniyi de söylerse, ben (ondan) sonra bedenimi gösterip (onun) bütün arzularını yerine getireceğim.”

bir otuz+ø: yirmi bir (kez)

atı kötrülmüş t(e)ñrim bo dar(a)nig bir otuz kata sözlep beş törlüg tüşrük yip üze *bir otuz* tügüp sol sol oñ öşüninte bazıñ (AY VIII, 20b/21)

“Adı yüce tanrım, bu dharaniyi yirmi bir kez söyleyip beş farklı renkli ip ile yirmi bir (kez) düğümleyerek sol(dan) sağa (doğru) omuz başında bağlasın.”

birer+ø: birer kez

bir sözlemişde *birer* köyürzün .. m(e)n kelginçeke tēgi (AY VIII, 24b/18)

“Her bir söyleyişte *birer kez* (bu tütsüleri) ben gelinceye kadar yaksın.”

Tablo 156. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Tekrar hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%6.7	%.12

2.24.2. /+IAyU/

Beş örnekte tespit edilmiştir.

iki+leyü: ikinci kez

birök olar körmeser : kērtü meniņ etözümin : *ikileyü* yana kaṭiglanzun (AY VII, 15a/21)

“Eğer onlar, benim gerçek bedenimi gör(e)mezseler *ikinci kez* tekrar (görmek için) gayret etsinler.”

*iki+leyü*¹⁹¹: ikinci kez

ol üdün ol kondini braman *ikileyü* yana ök d(a)r(a)ni ögdi üze sarasvaṭi t(e)ṇri kızıñ öge küleyü inçe tēp tēdi (AY VII, 18b/23)

“O vakit, o Kondini Brahman, *ikinci kez* dharanide de övüldüğü üzere Tanrıça Sarasvati’yi yeniden överek şöyle dedi:”

¹⁹¹ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/8, AY VII 12a/9, AY VII 15b/22.

Tablo 157. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /+lAyU/ verileri

Metin içindeki sayısı	Tekrar hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
5	%6.7	%0.12

2.24.3. /+din/

Bir örnekte tespit edilmiştir.

eki+ḍin: ikinci kez

edgü edgü kut t(e)ḡri hatunıya özke adınaguka *ekiḍin* ulug asıg tusu kıltacı bo nom erdinig kēḡürü yaḍılguluk ertinü k(e)rgeklig ötüg ötüntün tēp y(a)rılıkadı (AY VIII, 16a/7)

“İyi, iyi (seni kutlarım) ey kutlu tanrıça! Kendine (ve) başkalarına *ikinci kez* büyük fayda sağlayacak, bu öğreti mücevherini genişçe (bir alana) yayacak çok gerekli arzda bulundun.’ diye buyurdu.”

Tablo 158. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /+din/ verileri

Metin içindeki sayısı	Tekrar hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%1.3	%0.02

2.24.4. /kata/

Sekiz örnekte tespit edilmiştir.

<yüz> *sekiz+kata*: yüz sekiz defa

bo otlarıḡ tüz ülüş kılıp puş yultuzka sokup lalap bo d(a)r(a)ni üze ol lalamış otug <yüz> *sekiz kata* arvaḡun (AY VII, 9b/17)

“Bu bitkileri kusursuz parça(lar haline) getirip puşya yıldızına (denk gelen bir zamanda) öğütüp, ezip (toz hale getirerek) bu dharaniyle o ezilmiş ota *yüz sekiz defa* büyü sözleri söylesin.”

bir otuz+kata: yirmi bir defa

antada basa bo etöz küzetgölük d(a)r(a)ni üze etözin *bir otuz kata* arvazun (AY VII, 10b/23)

“Ondan sonra, bu bedeni koruyacak (olan) dharaniyle bedenine *yirmi bir defa* büyüü sözler söylesin.”

*üçer+kata*¹⁹²: üçer defa

...m(e)ni üçün küntemek *üçer kata* üç üdte ratnapuşpi atl(ı)g t(e)ñri t(e)ñrisi burhan atın bo nom erdininiñ atı birle atayı inçe tēp tēzün (AY VIII, 12a/17)

“...benim için her gün *üçer defa*, üç vakitte Ratnapuşpi adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın adını bu öğreti mücevherinin adı ile anarak şöyle desin:”

Tablo 159. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /kata/ verileri

Metin içindeki sayısı	Tekrar hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
8	%10.8	%0.19

2.24.5. /yana/

51 örnekte tespit edilmiştir.

yana: tekrardan

bo y(a)rılıgı eşidü teginip [şariputr]i arhant *yana* inçe tēp [ötün]di (AY VII, 2b/1)

“Bu buyruğu işiten Aziz Şariputri, *tekrardan* şöyle ricada bulundu:”

yana: yeniden

ol üdün ol kondini braman ikileyü *yana* ök d(a)r(a)ni ögdi üze sarasvaṭi t(e)ñri kızın öge küleyü inçe tēp tēdi (AY VII, 18b/23)

“O vakit, o Kondini Brahman, ikinci kez dharanide de övüldüğü üzere Tanrıça Sarasvati’yi *yeniden* överek şöyle dedi:”

¹⁹² Benzer örnek için bk. AY VII 10a/19, AY VII 10b/4, AY VIII 10b/10, AY VIII 20b/21, AY VIII 24b/17.

yana+yme: tekrar tekrar

anı için m(e)n kop süzük kértgünç köñülüm üze ayayu ağırlayı yinçürü
töpün yükünüp *yana yme* yükünür m(e)n (AY VIII, 3a/1)

“Bu nedenle ben bütün saf (ve) inançlı gönlümle hürmet edip saygı
göstererek başımla eğilip *tekrar tekrar* secde ediyorum.”

*yana*¹⁹³: yine

maña tapıg udug kılmış yıd yıpar hua çeçek aş içgüg satıp anıñ satıgı üze
yana üç erdinig ayazunlar ağırlazunlar (AY VIII, 15b/11)

“Bana ibadet edip güzel kokuları, çiçekleri (ve) yiyecek içeceği satıp onun
bedeliyle *yine* üç mücevhere hürmet etsinler.”

Tablo 160. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /yana/ verileri

Metin içindeki sayısı	Tekrar hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
51	%69	%1.26

2.24.6. /yme/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

*takı+yme*¹⁹⁴: ve yine

takı yme atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ñrim m(e)n amtı sizñ üskünüzte bo
nom erdinig nomladaçı nomçılarka eşidteçi tınladaçı tınl(ı)glarka g(a)rhlar adası
tegmegülük... (AY VII, 8b/22)

¹⁹³ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/11, AY VII 2b/21, AY VII 8b/7, AY VII 8b/15, AY VII 10a/8, AY VII 10b/16, AY VII 11a/16, AY VII 15a/21, AY VII 17a/12, AY VIII 2a/4-6, AY VIII 2b/14, AY VIII 8b/6, AY VIII 8b/12, AY VIII 10b/4-9, AY VIII 11b/13, AY VIII 12b/8, AY VIII 12b/11, AY VIII 14b/20, AY VIII 17a/6, AY VIII 17b/12, AY VIII 18b/1, AY VIII 18b/16, AY VIII 20b/8, AY VIII 21a/21, AY VIII 22a/18, AY VIII 23b/15, AY VIII 24b/13, AY VIII 25b/13, AY VIII 28a/2, AY VIII 28a/7, AY VIII 28a/11, AY VIII 28b/21, AY VIII 29b/13-17, AY VIII 31b/22, AY VIII 32b/3, AY VIII 33a/18, AY VIII 33b/2-16, AY VIII 34b/6, AY VIII 34b/9, AY VIII 34b/13, AY VIII 35a/12, AY VIII 36a/16, AY VIII 36b/21.

¹⁹⁴ Benzer örnek için bk. AY VII 7a/22, AY VIII 6a/10, AY VIII 10b/13.

“*Ve yine* adı yüce, saygıdeğer tanrım; ben şimdi sizin huzurunuzda bu öğreti mücevherinin (vaaz ettiği) vaizlerine, (onu) işiten (ve) dinleyen canlılara, yıldızların tehlikesine maruz bırakmayan...”

Tablo 161. Tekrar-yineleme hâlini ifade eden /yme/ verileri

Metin içindeki sayısı	Tekrar hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%5.4	%0.09

2.25. Üsteleme Hâli

Üsteleme hâli, ismi “ayrıca, bundan başka, üstelik” anlamlarıyla yükleme bağlayan bir hâldir (Kara, 2001: 217). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) tespit edilen üsteleme hâli:

Tablo 162. Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
28	%0.69

2.25.1. /+rak/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

arṭuk+rak: bundan başka

arṭukrak yana d(a)r(a)nı tégme tıdıgsız edremig bérü tegingey m(e)n (AY VII, 8b/7)

“Yine *bundan başka*, dharani denen engelsiz erdemi vereceğim.”

*arṭuk+rak*¹⁹⁵: ek olarak

¹⁹⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 11b/8.

edgüti yinçürü sakınzun : yok kurug töziğe tayanıp :: *arṭukrak* anı bışrunzun (AY VII 14a/9)

“İyice secde ederek düşünsün(ler), yokluğa (ve) yaratılışa dayanıp *ek olarak* onu (da) öğrensin(ler).”

Tablo 163. Üsteleme hâlini ifade eden /+rak/ verileri

Metin içindeki sayısı	Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%10.7	%0.07

2.25.2. /+TA+adın/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

bolar+ta öñi adın: ve bunlardan başka

kişi yalañuk ulatı .. asurılarnıñ yme kuvragı .. *bolarta öñi adın* kuvragılığ gandarviler oğuşı .. kağır yavlak yek içgekler .. érig yavgan çandalar .. olar yme kamagun .. sınar küçüg inçip yêverler (AY VIII, 29a/17-18)

“İnsanlar ve asurılar (Skr. asura) topluluğu *ve bunlardan başka* gandarviler (Skr. gandharva) topluluğunun soyu, korkunç, kötü şeytanlar, kötü cellâtlar; onlar da tamamıyla yarı güçleriyle (onları) donatırlar.”

monta+da adın: bundan başka

édikmişke yavızlar .. ayagsız bolmışka [edgü]ler .. *montada adın* üç [tör]lüg .. ada tudalar [b(e)l]gürer (AY VIII, 33a/1)

“Kötülerin artmasıyla (ve) iyilerin değersiz olmasıyla (birlikte) *bundan başka* üç türlü tehlike (daha) belirir.”

olar+ta adın: onlardan başka

ulug t(e)ñriler kuvragı .. t(e)ñri urıları <yme> birgerü .. takı yme *olarta .. adın* asurılar yme arkası .. köni nomça başlamak ugrınta .. élniñ hannıñ törüsin .. üsüg uzañı bulurlar .. ögrünç sevinç köñülüg (AY VIII, 37a/11-12)

“Büyük tanrılar topluluğu ve tanrı(ların) oğulları, birlikte ve ayrıca *onlardan başka* cinler topluluğu da doğru öğretiye göre devlet yönetmesine dayanarak o hükümdarın (doğru) yasasıyla daima sevinçli (bir) gönül beslerler.”

Tablo 164. Üsteleme hâlini ifade eden /+TA+adın/ verileri

Metin içindeki sayısı	Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%10.7	%0.07

2.25.3. /+TA+ulatı/

Altı örnekte tespit edilmiştir.

yaşın tüşmek+te ulatı: yıldırım düşmesi ve başka

...ötrü ol tınl(ı)glarka korkınç ayınç emgek tolgag busuş kağgu üdsüz ölüm yèlpikmek agukmak *yaşın tüşmekte ulatı* ada tudalar kelmegey t(e)ñrim tēp ötündiler (AY VII, 7b/15-16)

“...o zaman o canlılara korku, sıkıntı, kaygı, zamansız ölüm, çarpılma, zehirlenme, *yıldırım düşmesi (ve) başka* tehlikeler uğramayacak (efendim).’ diyip şöyle arz ettiler.”

mir süt+te ulatı: ...ayrıca

mantal içinte tütsüg hua çeçekler saçıp : altun kümüz idişlerte tolu *mir sütte ulatı* tatıglıg közüñü ook kılıç birle tükel urzun (AY VII, 10a/5)

“Alan (mandala) içine (doğru) (güzel) kokulu hua çiçekleri saçıp, altın (ve) gümüş kâseleri bal (ve) sütle doldurup; *ayrıca* sevimli ayna, ok (ve) kılıç ile tamamen/eksiksiz doldursun.”

monta+da+ulatı: bundan başka

montada ulatı ülügşüz : şansız edğü erdem[i] : éyin kelgey olarnıñ : köñüldeki küşüşçe (AY VII, 15a/1)

“*Bundan başka*, sayısız iyilik (ve) erdeme uygun olarak onların gönül(leri)ndeki isteklerince (yerine) gelecek.”

maitri burhanlar+ta ulatı: Maitri Buddhalara ek olarak

ağınlar b(e)lgürtmeki üze erksinteçi .. atl(ı)g az erigde b(e)lgürtgeli seviglig .. ađak asrakı orunta .. tujit t(e)ñri yérinte .. neçe bar erser t(e)ñriler .. *maitri burhanlarta* ulatı .. kên keldeçi burhanlar .. yam t(e)ñri yérinte .. ornag tutmış t(e)ñriler... (AY VIII, 7a/3-4)

“Başkalarını belirtmek üzere hâkimiyet elde eden adlı ihtiras muhitinde (Skr. Paranirmitavaśavartin) ortaya çıkan sevgili ayakaltındaki yerde (Skr. nirmāṇaratis), (göğün) tujit (Skr. tuṣita) tanrı(lar) katında ne kadar Tanrı varsa; *Maitri* (Skr. Maitreya) *Buddhalara ek olarak* sonradan gelecek (olan) Buddhalar, Tanrı Yam’ın (Skr. yāma) yerinde yer tutan tanrılar...”

yaña+da+ulatı: fillerden başka

sever amrak aç ağgır .. yügrük *yañada ulatı* .. ançulayu ok yme kamagun .. saçılurlar kalısız .. orun orun sayu öñi öñi (AY VIII, 32a/9)

“Çok sevdiği atlar, çevik (ve) güçlü *fillerden başka* benzerleri de eksiksiz her biri farklı farklı yerlere dağılırlar.”

montada+ulatı: bundan başka ayrıca

montada ulatı tükel bilge biliglig t(e)ñri t(e)ñrisi burhan bo baladivaçi atl(ı)g êlig han üzeki öñreki tıtagıg nomlayı y(a)rılıkap êlke uluşka asıglıg raçaşastır törüsin tükel ukıtu y(a)rılıkadı (AY VIII, 38a/16)

“*Bundan başka ayrıca* eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, bu Baladivaçi adlı hükümdara ait önceki sebebi vaaz edip buyurarak ülkeye yararlı (olan) Rajaşastr öğretisini eksiksiz (bir şekilde) anlatmayı bahşetti.”

Tablo 165. Üsteleme hâlini ifade eden /+TA+ulatı/ verileri

Metin içindeki sayısı	Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%21.4	%0.14

2.25.4. /ulatu/

16 örnekte tespit edilmiştir.

ulatu: (ve) ayrıca

yinçürü yükünzün burhanka : nom erdini kuṭiṇa : bodis(a)t(a)vlar *ulatu* :
pratyakabutlar arhantlarka (AY VII, 13b/10)

“Buddha’ya, öğreti mücevheri(nin) kutsallığına, Bodhisatvalar’a (ve) ayrıca
Pratyakabutlara (Skr. pratyekabuddha) (ve) azizlere saygıyla eğilerek secde etsin.”

ulaṭi: ve ayrıca

ëligiñizte tutyuk siz :: ok ya kılıç uruṇu baltu :: v(a)çir çakır *ulaṭi* uruk yme
birgerü (AY VII, 19b/9)

“Elinizde ok, yay, kılıç, mızrak, balta, değerli elmastan (bir) çember ve ayrıca
ipi (hepsini) birlikte tutuyorsunuz.”

hormuzta+ulatu+t(e)ṇriler: İndra Tanrı ve diğer tanrılar

hormuzta ulatu t(e)ṇriler :: tapıg udug kılurlar :: kamagun birgerü ögerler ::
umug inag tutmaktın (AY VII, 19b/16-17)

“İndra (Soğd. ḥwrmwzd’) Tanrı ve diğer tanrılar, umut (ve) inançlarından
dolayı (size) saygı gösterirler, hep birlikte (sizi) överler.”

ulatu: ve başka

...kamag tınl(ı)g oğlanların .. keḍgölük ton .. yëgölük aṣ .. öz iltiṅgölük yëvig
tizig altun kümüş vayduri saparir şişir patu sıta kobık çaç kaş yinçü monçuk *ulatu*
esriṇü erdiniler üze bay barımlıg kılğuluk ulug küçke küsünke tegürü y(a)rılıkadı (AY
VIII, 10a/18)

“...bütün insanoğlunu giyilecek giysi, yiyilecek yemek, vücutlarını donatacak
süsler, altın, gümüş, laciverttaş, kristal, şişir patu taşı (?), sıta taşı (?), kobık taşı (?),
firuze, yeşim taşı, inci ve başka rengârenk mücevherlerle beni zengin, varlıklı kılacak
yüce güce ulaşmayı bahşetti.”

ulatı: (ve) ayrıca

birök kim kayu tınl(ı)glar erenler azu işiler *ulatı* tört törlüg têrin kuvrag mênî yügerü körgeli küsüşleri bolsar .. ötrü olar b(e)k katıg süzük kértgünç köñülin bo d(a)r(a)nig tutzunlar (AY VIII, 19b/13)

“Eğer ki hangi canlılar, erkekler veya kadınlar *(ve) ayrıca* dört çeşit topluluk beni hâlihazırda görmek için arzuları olursa; (işte ondan) sonra onlar sapasağlam, saf (bir) kalple bu dharaniyi yerine getirsinler.”

*ulatı*¹⁹⁶: başka

kamagda ulug başdınkı .. êl içindeki buyruklar .. antağa kên *ulatı* .. basakı yakın yaguk ınançlar .. ežüg armak köñülin .. tevlüg kürlüg kılıkın .. kamagun barça yoriyur (AY VIII, 32a/20)

“Her şeyden önce ülke içindeki vezirler, ondan sonra *başka* alt basamaktaki (olanlara) yakın bürokratlar tarafından sahte düşüncelerle, hilekâr tavırlarla bütün hepsi hareket ederler.”

Tablo 166. Üsteleme hâlini ifade eden /ulatı/ verileri

Metin içindeki sayısı	Üsteleme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
16	%57.1	%0.39

2.26. Varma Hâli

Çıkma hâlinin zıttı olarak nitelendirilen bu hâl, yargının öznesinin veya nesnesinin ulaştığını veya ulaşacağı noktayı ifade etmektedir (Daşdemir, 2015: 93). Eski Türkçede ise varma durumu, /+ø/, /+çA/, /+GArU/, /+KA/, /+TA/ ve *sayu* görev elemanlarıyla gösterilmektedir (Hunutlu, 2024: 68). Yapılan tarama sonucunda Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ise /+ø/, /+KA/, /+TA/ biçim biçimleri tespit edilmiştir:

¹⁹⁶ Benzer örnek için bk. AY VIII 2b/5, AY VIII 6a/10, AY VIII 6b/6, AY VIII 7a/11, AY VIII 24b/12, AY VIII 29/5, AY VIII 29a/16, AY VIII 31b/14, AY VIII 36b/8, AY VIII 38b/2.

Tablo 167. Varma hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Varma hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
10	%0.25

2.26.1. /+ø/

Bir örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de varma hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

kayu balık+ø: hangi kente (varsam)

kim ol ratnapuşpi atl(ı)g tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrisi burhan ulug y(a)rlıkançuçı köñülü üze mēni ērinçkeyü tsuyurkayu y(a)rlıkap .. burhanlarınñ ulug küçi üze kim mēni amtıka tēgi kayu orunlarıg öser m(e)n .. kayu yınakta körser m(e)n .. *kayu balık* uluşka tegser m(e)n... (AY VIII, 10a/10-11)

“Ki o Ratnapuşpi adlı eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, yüce merhametli (bir) gönülle acıyıp beni bağışlayarak Buddhaların yüce gücü sayesinde şimdiye kadar hangi yerleri düşünsem, hangi tarafta görsem, *hangi kente* (veya) ülkeye varsam...”

Tablo 168. Varma hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Varma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
1	%10	%0.02

2.26.2. /+TA/

Altı örnekte tespit edilmiştir.

köñüllerin+te: gönüllerine (ulaştırıp)

kayuða birök paðakları üjikleri kaslar unıtılsar *köñüllerinte* kelürüp açık adırtılıg közüntürü tegingey m(e)n (AY VII, 8b/5)

“Eğer ki (bu öğreti mücevherinin) şiirleri, harfleri kalsa, unutulsa (onları) *gönüllerine* ulaştırıp açık anlaşılır (bir şekilde) görünür kılacağım.”

ol ol orunlar+ta: o yerlere (gidip/varıp)

...*ol ol orunlarta* barıp ol tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzedü teginip k(a)ltı öñre ötünü teginmiş ada tudaların barçanı tarkaru kèterü tegingey m(e)n (AY VII, 11b/4)

“...*o yerlere* gidip o asiller oğlunu (ve) asiller kızını gözetip koruyarak daha önce söylenmiş (olan) sıkıntı (ve) tehlikelerin hepsini yok edecek (ve) gidereceğim.”

ol nomladaçı nomçınıñ asan tüpin+te: o vaaz eden vaizin mukim olduğu yere birök kayu orunta bo nom erdinig nomlayur erser .. *ol nomladaçı nomçınıñ asan tüpinte* barıp et’özümün körkitmedin nomçı adakın töpüm üze kötürü tutup bo nom erdinig eşidü tınlayu tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/11-12)

“Eğer (ki) hangi yerde bu öğreti mücevherini öğretiyorsa, *o vaaz eden vaizin mukim olduğu yere* ulaşip bedenimi (ona) göstermeden (bu) vaiz(in) ayağını başımın üzerine götürüp bu öğreti mücevherini dinleyeceğim.”

ol orun+ta: o yere (geleceğim)

atı kötrülmüş t(e)ñrim bo ıduk d(a)r(a)nig yüz sekiz sözlep mēni okısar .. m(e)n ötrü *ol orunta* keli tegingey m(e)n (AY VIII, 20a/20-21)

“Adı yüce tanrım, (herhangi birisi) bu kutsal dharaniyi yüz sekiz (defa) söyleyip beni anarsa, (işte ondan) sonra ben *o yere* geleceğim.”

ol yēr orun+ta: o yerlere (giderek)

...takı yme sekiz otuz bag yekler erkligleri birle *ol yēr orunta* barıp öñin öñin közünmez et’özin bo nom erdinig nomladaçı nomçıñ tınladaçı tözünler oğlın tözünler kızın küyü küzetü <tuta> teginip busuşın sakınçın kèterip ènç meñilig kılğay biz (AY VIII, 22a/2-3)

“...ve ayrıca yirmi sekiz bölüm cinler muktedirleri ile *o yerlere* giderek başka başka görünmez bedenlerle bu öğreti mücevherini anlatan vaizleri dinleyen asiller oğlunu (ve) asiller kızını koruyup kollayarak sıkıntılarını giderip huzurlu kılacağız.”

ol el+te: o ülkeye (gelip)

kağır [ya]vlak yek içgek .. kelip kirür *ol elte* .. ig kegenlig ölüm ada .. kamag yerte yadılır (AY VIII, 32a/16)

“Kötü ruhlar (ve) şeytan(ların) *o ülkeye* gelip girerek (musallat olmasıyla) hastalık nedeniyle ölümler her yere yayılır.”

Tablo 169. Varma hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Varma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%60	%0.14

2.26.3. /+KA/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

uluş+ka: (hangi) ülkeye (varsam)

kim ol ratnapuşpi atl(ı)g tükel bilge t(e)ñri t(e)ñrısı burhan ulug y(a)rlıkıncı köñülü üze mēni ērinçkeyü tsuyurkayu y(a)rlıkap .. burhanlarını ulug küçi üze kim mēni amtıka ðegi kayu orunlarıg öser m(e)n .. kayu yınakta körser m(e)n .. kayu balık *uluşka* tegser m(e)n... (AY VIII, 10a/11)

“Ki o Ratnapuşpi adlı eksiksiz bilge, tanrı(lar) tanrısı Buddha, yüce merhametli (bir) gönülle acıyıp beni bağışlayarak Buddhaların yüce gücü sayesinde şimdiye kadar hangi yerleri düşünsem, hangi tarafta görsem, hangi kente (veya) *ülkeye* varsam...”

ol orunlar+ka: o yerlere (ulaşp)

...kayu kayu kentlerde suzaklarda éligler begler orđusında karşınta ar(a)nyadan orunlarda taglarda arıglarda bar erser m(e)n ötrü *ol orunlarka* barıp ağır ayag tapıg udug kılıp küyü küzetü tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/8)

“...hangi kentlerde, köylerde, hükümdarlar sarayında, ormanlık alanlarda, dağlarda, taşlarda varsa ben (ondan) sonra *o yerlere* ulaşp büyük bir saygıyla ibadet edip (onları) koruyup gözeteceğim.”

öz öz orunların+ga: kendi yerlerine (gelerek)

eşidü tüketip yana *öz öz orunlarına* kelip <ulug> ögrünç sevinç köñülün inçe
tép tüzünler (AY VIII, 18b/1-2)

“(Bu öğreti mücevherini) dinleyip tekrar *kendi yerlerine* gelerek büyük sevinç
(dolu bir) gönülle şöyle desinler:”

Tablo 170. Varma hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Varma hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%30	%0.07

2.27. Vasıta Hâli

Vasıta hâli, eylemin gerçekleşmesinde aracı olanı açıklayan bir hâldir. Bu bağlamda da ikincil bir eyleyen niteliği taşımaktadır (Kara, 2001: 219). Eski Türkçede bu durum /+ø/, /+(I)n/, /+KA/, /+TA/ ve *bile*, *birle*, *üze* görev elemanlarıyla oluşturulmaktadır (Hunutlu, 2024: 70). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) ise vasıta hâli:

Tablo 171. Vasıta hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
71	%1.76

2.27.1. /+ø/

Altı örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de vasıta hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

köni oñaru süzük köñül+ø: dosdoğru, saf duygularla

kaçan yunmıšta kên yanı arıg ton keğip mantaltın ünüp bir arıg ev içinte kirip
ulug y(a)rlıkançuçı köñülüg yügerü kılıp ayıgdın tıdılp edgüte yaratinguka *köni*
oñaru süzük köñül turgurzun (AY VII, 10b/14)

“Yıkandıktan sonra yeni, temiz elbise giyip alandan (mandaladan) çıkarak temiz bir evin içine girip yüce merhametli gönlünü, kötülükten sıyrarak iyilikle yaratılmışlara *dosdoğru, saf duygularla* beslesin.”

til+ø ağız+ø: dilinle, ağzınla

kamag tınl(ı)glar oğlanı için : tılağurmak *til ağız* bilge bilig edrem küü kelig kılğalı uduş (AY VII, 13a/21)

“Bütün canlılar(ın) çocukları için, *dilinle, ağzınla* güzel konuşmanın hikmetini, sihirli gücünü kavradın.”

...köñül+ø: ...(bir) gönülle

alku tınl(ı)g oğlanı : imerigme kamagka : turgurzunlar edgü ögli : y(a)rlıkançuçı *köñül* olarka (AY VII, 13b/24)

“Bütün insanoğlu; onlara, kuşatılmış(ların) hepsine iyi düşünceli, merhametli *(bir) gönülle* bağlansınlar.”

y(a)ruk+ø: ışıkla

yükünür m(e)n *y(a)ruk* yaşuklarka (AY VIII, 4b/22)

“*Işıkla* parlayanlara (karşı) saygıyla eğiliyorum.”

sınar küçüg inçip+ø: yarı güçleriyle

kişi yalañuk ulatı .. asurılarnıñ yme kuvragı .. bolarta öñi adın kuvragılığ gandarviler oğuşı .. kağır yavlak yek içgekler .. erig yavgan çandalar .. olar yme kamagun .. *sınar küçüg inçip* yèverler (AY VIII, 29a/22)

“İnsanlar ve asurılar (Skr. asura) topluluğı ve bunlardan başka gandarviler (Skr. gandharva) topluluğunun soyu, korkunç, kötü şeytanlar, kötü cellatlar; onlar da tamamıyla *yarı güçleriyle* (onları) donatırlar.”

Tablo 172. Vasıta hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%8.4	%0.14

2.27.2. /+(X)n/

35 örnekte tespit edilmiştir.

*töpü+n*¹⁹⁷: başıyla

ötrü olurmuş orunıntın örü turup t(e)ñri t(e)ñrısı burhan adakınta yinçürü
töpün yükünü teginip inçe tēp ötündi (AY VII, 8a/19)

“Sonra oturduğu yerden kalkarak, tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın ayağına doğru eğilerek *başıyla* secde etti (ve) şöyle arz etti:”

arvış küç+in: efsunlu (bir) güçle

ayığ tüş+in: iyi düşlerle

...yélvi kömen üze yèlvikmegülük : agularıg sıñırdeçi *arvış küçin* vitar adasın
tıddaçı yavız tülñüñ *ayığ tüşin* amırtgurtacı alku ada tuğalarıg kèterdeçi : d(a)r(a)niler
küçi üze kutağdaçı :: ootlar kuvragı üze ki suvka kirkülük törüsün ötünü tegineyin (AY
VII, 9a/10)

“...büyüye maruz bırakmayacak, zehirleri yok edecek, *efsunlu (bir) güçle*
şeytanın tehlikesini engelleyecek, kötü düşleri *iyi düşlerle* giderecek, bütün
tehlikeleri giderecek, dharanilerin gücüyle kutlu kılacak (olan) bitkiler (ve ilaçlar)
topluluğuyla yıkanma törenini (suya girilecek töreni) arz edeyim.”

ud mayakı+n: sığır gübresiyle

ötrü antada basa aglak yèrte satgaksız arıg orunta *ud mayakın* suvap sekiz
çikin turkı <törtgil> mantal kılzun (AY VII, 10a/1)

“Ondan sonra, ıssız (bir) yerde (ve) sakin (bir) ortamda *sığır gübresiyle*
sıvayarak sekiz omuz uzunluğunda dört köşeli bir alan (mandala) oluştursun.”

¹⁹⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 11a/16, AY VII 12a/10, AY VII 18b/20, AY VIII 2b/22, AY VIII 9a/1,
AY VIII 13b/15, AY VIII 18a/22, AY VIII 25b/15.

uşir ot+ın: uşir otuyla

uşir otın etiğlig : ev içinte erür siz (AY VII, 12b/2)

“*Uşir otuyla* süslenmiş (bir) ev(in) içindesinizdir.”

yumşak ot+ın: yumuşak bitkilerle

yumşak otın tügüglüg : tonuñuz ol keğgülük (AY VII, 12b/3)

“Giydiğiniz o elbiseleriniz, *yumşak bitkilerle* örülmüş(tür).”

altun ağız+ın: altın ağzıyla

kértütün kelmiş *altun ağızın* : nom nomlayı y(a)rılıkap : eñiri edgü üninli : t(e)ñrili kişilig yavalturđı (AY VII, 14a/15)

“(Buddha), gerçeklikten gelen *altın ağzıyla* öğretiyi vaaz edip buyururarak ince, keskin (ve) güzel sesiyle tanrı, insanlı (herkesi) dinginleştirdi.”

tütsüg+ın çeçek+ın: tütsülerle (ve) çiçeklerle

uluğı kiçigi tapınça : dört burnaça tolu suvın : arıg edgü tatıglıg : *tütsügin çeçekin* tapınzun : üç kolu éyin ançulayı ok aszun tütsü[g es]rük esriñü : pra küsetriler içinte : saçıp türüp yıd yıpar (AY VII, 15a/10)

“Büyüğü, küçüğü (hepsi) mevsimine uygun olarak; dört dolu su kabında(ki) suyu temiz, iyi, tatlı *tütsülerle (ve) çiçeklerle* tapınsın, ipekli güneşlikler içinde güzel kokular saçan tütsüleri öylece assın.”

*...oot yalın+ın*¹⁹⁸: ...ateşle

sakını sözleyü yétinçsiz ol antag ıduğ kutluğ tillig erdinileri üze .. yana inçip nizvanılıg *oot yalının* örtenü köye turdaçı eşilmiş çolmış köñüllüg érinç y(a)rılıg tınlı(ı)g oğlanların nomluğ yağmur yağıtıp éñç tınça tegürü y(a)rılıkadılar (AY VIII, 2b/15)

¹⁹⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 13b/1, AY VII 15b/3, AY VII 19a/14, AY VIII 10b/18, AY VIII 12b/8, AY VIII 14b/16-17, AY VIII 15a/1-2, AY VIII 20a/10, AY VIII 21a/16-17, AY VIII 22a/3-4, AY VIII 23a/22, AY VIII 26/27, AY VIII 38b/7-8.

“Düşünüp dile getirilmesi imkânsız (olan), bunun gibi kutsal, kutlu dil mücevherleri sayesinde yine öyle ihtiraslı (bir) *ateşle* yanıp duran azalmış, kurumuş gönüllü zavallı insanoğlunu, öğretili yağmur yağdırarak huzur (ve) rahatlığa ulaştırmak üzere buyurdular.”

*hua+n yavişgu+n*¹⁹⁹: (türlü) çiçeklerle
antaða basa yıdın yıparın *huan yavişgun* burhanlarka tapıg udug kılzun (AY VIII, 14b/17)

“Ondan sonra güzel kokularla, (*türlü*) *çiçeklerle* Buddhalara ibadet etsin.”

Tablo 173. Vasıta hâlini ifade eden /+(X)n/ verileri

Metin içindeki sayısı	Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
35	%49.2	%0.86

2.27.3. /+TA/

İki örnekte tespit edilmiştir.

birer burnaç+ta suv: birer su kabıyla su

yana dört oglank(1)yalarıg uz tonandurup étip yaratıp *birer burnaçta suv* tutdurup dört bulunğa olgurtzun (AY VII, 10a/9-10)

“Yine dört genç erkeği ustaca donandırıp, düzenleyip süsleyerek (ellerinde) *birer su kabıyla su* tutturup dört tarafa oturtsun.”

burhanlar nomınta şazının+ta: Buddhalar’(ın) öğretisiyle

takı yme bo kamag tınl(1)glar arasın ta kayu kayu tınl(1)glar öñreki *burhanlar nomınta şazının ta* üküş törlüg buyan edgü kılınç kılmış erserler... (AY VIII, 23a/13-14)

“Ve ayrıca bütün bu canlılar arasında hangi canlı önceki *Buddhalar’(ın)* öğretisiyle çok çeşitli sevaba erdiseler...”

¹⁹⁹ Benzer örnek için bk. AY VIII 11b/20-21, AY VIII 19a/22, AY VIII 37a/14-15.

Tablo 174. Vasıta hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
2	%2.8	%0.05

2.27.4. /+KA/

Üç örnekte tespit edilmiştir.

tılañurmak edrem+ke: hitabet erdemi sayesinde

tetik y(a)ruk bolayın .. *tılañurmak edremke* tükellig (AY VIII, 5b/8-9)

“(Böylece) *hitabet erdemi sayesinde* tam olarak akıllı (ve) aydın (biri) olayım.”

erksinmeklig küçin+ge: hükmetme gücüyle

ulatı kamag t(e)ñriler .. ulug küçlög küsünlög .. tözünler yme <ök> yèveg bolurlar .. *erksinmeklig küçiñe* (AY VIII, 29a/8)

“Ayrıca bütün güçlü kuvvetli tanrılar ve asiller de (onları) *hükmetme gücüyle* donatırlar.”

kamag emgek+ke: bütün sıkıntılarla

kamag emgekke [ka]vzatıp .. sıkılır emgenür [ö]z et’özi (AY VIII, 34a/5)

“*Bütün sıkıntılarla* kuşatılıp sıkılır, kendi bedenleri eziyet görür.”

Tablo 175. Vasıta hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%4.2	%0.07

2.27.5. /üze/

19 örnekte tespit edilmiştir.

tılañurmak+üze: hitabet vasıtasıyla

...tözünce *tılañurmak üze* muñadıñıg iş ködügke tegip ıduk tözte köni yolta ornaşu tegingeyler t(e)ñrim tęp tedi: (AY VII, 2b/11)

“...(öğreti) cevherine uygun *hitabet vasıtasıyla* olağanüstü işlere ulaşip kutsal soyda (ve) doğru yolda kalmatı başaraklar tanrım.’ diye söyledi.”

*d(a)r(a)ni+üze*²⁰⁰: dharaniyle

antada basa bo etöz küzetgülük *d(a)r(a)ni üze* etözin bir otuz kata arvañun (AY VII, 10b/22-23)

“Ondan sonra, bu bedeni koruyacak (olan) *dharaniyle* bedenine yirmi bir defa büyülü sözler söylesin.”

*köñül küçi+üze*²⁰¹: gönül(ün) gücüyle

y(a)rlıkançuçı *köñül küçi üze* .. küsüşümçe inzünler .. birgerü maña bérzünler .. tıdıgsız ulug tılañurmak (AY VIII, 7b/15-16)

“İsteğim doğrultusunda merhametli *gönül(ün) gücüyle* insanler (ve) (bununla) birlikte engelsiz yüce hitabeti bana versinler.”

közünüz+üze: gözünüzle

közünüz üze uyur siz : kördeşilerig korkıtgalı (AY VII, 16a/23)

“*Gözünüzle* (sizi) görenleri korkutmayı başarıyorsunuz.”

adruk adruk edgüler+üze: çeşit çeşit iyi şeylerle

adruk adruk edgüler üze : uz etiğlig etözünüz ol (AY VII, 19a/9-10)

“Bedeniniz, *çeşit çeşit iyi şeylerle* güzelce donatılmış olandır.”

tillig erdinileri+üze: dil mücevherleri sayesinde

sakını sözleyü yetinçsiz ol antag ıduk kutlug *tillig erdinileri üze* .. yana inçip nizvanılıg oot yalının örtenü köye turdaçı eşilmiş çolmış köñüllüg erinç y(a)rılıg tınl(ı)g oganların nomlug yagmur yagıtıp enç tınçka tegürü y(a)rılıkadılar (AY VIII, 2b/13-14)

²⁰⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 9a/12, AY VII 9b/16.

²⁰¹ Benzer örnek için bk. AY VII 9a/7, AY VII 12a/14, AY VIII 7b/13, AY VIII 10a/7-8, AY VIII 28a/5.

“Düşünüp dile getirilmesi imkânsız (olan), bunun gibi kutsal, kutlu *dil mücevhherleri sayesinde* yine öyle ihtiraslı (bir) ateşle yanıp duran azalmış, kurumuş gönüllü zavallı insanoğlunu, öğretili yağmur yağdırarak huzur (ve) rahatlığa ulaştırmak üzere buyurdular.”

hua çeçek aş içgü+üze: çiçeklerle (ve) yiyecek içeceklerle
yana adın yıdın yıparın *hua çeçek aş içgü üze* meniñ körkümke tapıg udug
kılzunlar (AY VIII, 12b/9)

“Yine çeşitli kokularla, *çiçeklerle (ve) yiyecek içeceklerle* benim resmime (karşı) ibadet etsinler.”

*bêş törlüg tüşrük yip+üze*²⁰²: beş farklı ip ile
atı kötrülmüş t(e)ñrim bo dar(a)nig bir otuz kata sözlep *bêş törlüg tüşrük yip*
üze bir otuz tügüp sol sol oñ öşüninte bazıñ (AY VIII, 20b/21-22)

“Adı yüce tanrım, bu dharaniyi yirmi bir kez söyleyip *beş farklı renkli ip ile* yirmi bir (kez) düğümleyerek sol(dan) sağa (doğru) omuz başında bağlasın.”

Tablo 176. Vasıta hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
19	%26.7	%0.47

2.27.6. /birle/

Altı örnekte tespit edilmiştir.

közünjü ook kılıç+birle: ayna, ok (ve) kılıç ile

mantal içinte tütsüg *hua çeçekler saçıp* : altun kümüş idişlerte tolu mir sütte
ulatı tatıglıg *közünjü ook kılıç birle* tükel urzun (AY VII, 10a/5-6)

²⁰² Benzer örnek için bk. AY VII 9a/13-14, AY VIII 10a/19, AY VIII 10b/11-13, AY VIII 12a/6-9.

“Alan (mandala) içine (doğru) (güzel) kokulu hua çiçekleri saçıp, altın (ve) gümüş kâseleri bal (ve) sütle doldurup; ayrıca sevimli *ayna*, *ok* (ve) *kılıç* ile eksiksiz doldursun.”

suv+birle: suyla

mantal otlarında oy kazıp bir ulug çupun kömüp üzesinde suv akguluk yazı ban ıgaç urup ol ıgaç üzesinde ol sokmuş otug *suv birle* kayınturup urzun (AY VII, 10a/16)

“Alanın (mandalanın) ortasına (ufak bir) çukur kazıp, büyük bir kâse gömüp üstüne su akacak (bir) ağaç yerleştirip o ağacın üzerine (de) o ufaltılmış otu *suyla* kaynatarak koysun.”

ot+birle: otla

bo d(a)r(a)ni üze *ot birle* kayıntırmış isig suvug yüz sekiz kata arvap çupunta koğup törttin yınak bıntavır tartıp anta kên tēmin ol suv içinte kirip arıtı yunzun (AY VII, 10b/3)

“Bu dharaniden sonra *otla* kaynatılmış sıcak suyu, yüz sekiz defa büyüülü sözler söyleyerek kâseye koyup, dört tarafa perde çektikten sonra hemen o suyun içine girip, yıkanıp temizlensin.”

d(a)r(a)nısı+birle: dharanisiyle

ol üdün sarasvaṭi t(e)ṇ[ri kızı] monçulayu suvka kirgölük tö[rüs]i *d(a)r(a)nısı birle* tükel öṭündi (AY VII, 11a/14)

“O zaman Tanrıça (tanrının kızı) Sarasvati, böylece suya girme törenini *dharanisiyle* bütünüyle tamamladı.”

bo nom erdininiṇ aṭi+birle: bu öğreti mücevherinin adı ile

...ol ev içinde kirip m(e)ni üçün küntemek üçer kata üç üdte ratnapuşpi atl(ı)g t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan atın *bo nom erdininiṇ aṭi birle* atayu inçe tēp tēzün (AY VIII, 12a/20)

“...o ev(in) içine girerek benim için her gün üçer defa, üç vakitte Ratnapuşpi adlı tanrı(lar) tanrısı Buddha’nın adını *bu öğreti mücevherinin adı ile* anarak şöyle desin:”

kaz üyüri öleñ çeçeki+birle: beyaz hardal (ve) çayır çiçeği ile
yana ol mañdal üskinte yer oçuk kılıp kömür ootı urup *kaz üyüri öleñ çeçeki birle* köyürüp meniñ dar(a)nımın yüz sekiz <kata> sözlezün (AY VIII, 24b/15-16)

“Yine o mandala(nın)/alan(ın) önünde yer ocağı yapıp kömür ateşi hazırlayıp *beyaz hardal (ve) çayır çiçeği ile* yakarak benim (bu) dharanımı yüz sekiz defa söylesin.”

Tablo 177. Vasıta hâlini ifade eden /birle/ verileri

Metin içindeki sayısı	Vasıta hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
6	%8.4	%0.14

2.28. Yokluk Hâli

Varlık hâlinin karşıtıdır. Yargıda üzerine eklendiği ismin söz konusu belirtilen nitelikten yoksun olduğunu, yani o kavramı bünyesinde barındırmadığını ifade etmektedir (Kara, 2001: 222). Altun Yaruk’ta (VII. ve VIII. Tegzinç) yokluk hâli:

Tablo 178. Yokluk hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Yokluk hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç’te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
15	%0.37

2.28.1. /+ø/

Yedi örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç’te eksiz biçim birimiyle (ø) de yokluk hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

kurug+ø: (anlamsız) boş

eşidteçi tınl(ı)glar .. ağır ayag kılzunlar .. kayu iş küdök kıltukta .. yoksuz *kurug* bolmazun tēp monçulayu ötünüp (AY VIII, 5b/22)

“(Beni) işiten canlılar, hangi işi yapıyorsa (o iş) anlamsız, *boş* olmasın diye böylece rica edip saygı gösterebilirler.”

*idi+ø*²⁰³: asla

[kayu] iş küdök kıltukta .. *idi* bütürü ermezler (AY VIII, 34a/2)

“Herhangi bir iş yaptıklarında (o işi) *asla* bitiremezler.”

arıtı+ø: hiçbir şekilde

ēl han orunun içgingu .. ugurı yıkı bultuksar .. tıtag bolsar artagu .. azu yme isig özi .. *arıtı* yme kılmagu ol .. nomsuz törüsüz kılıgıg (AY VIII, 35b/20)

“Hükümdar(lık) tahtını kaybetme zamanı gelse veya ayrıca canlı bedenini kaybetmesine sebep olsa da *hiçbir şekilde* öğretisiz, kanunsuz işler yapmamalıdır.”

Tablo 179. Yokluk hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yokluk hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
7	%46.6	%0.17

2.28.2. /+s(X)z/²⁰⁴

Sekiz örnekte tespit edilmiştir.

adruk+suz: farkı yok (farksız)

birök kayu bodis(a)t(a)vlar bo d(a)r(a)ni nomug kértü tüz üze bilserler ol bodis(a)t(a)vlarıg burhanlarta *adruksuz* ol tēp bilmiş k(e)rgek (AY VII, 2b/20)

“Eğer bu dharani öğretisini doğru bir şekilde hangi Bodhisatvalar bilirseler; o Bodhisatvalar(ın) Buddhalardan *farkı yoktur*, diye bilmek gerek.”

²⁰³ Benzer örnek için bk. AY VII 15b/4, AY VIII 23b/12, AY VIII 36b/2, AY VIII 36b/5.

²⁰⁴ Banguoğlu, bu ek için *giderme hâli*, *kimsiz hâli* ifadelerini kullanmakta olup aynı anlatımda ikilemeler yaptığını açıklamaktadır. Ayrıca bk. Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019, s. 331.

k(e)rgek+siz: gereksiz

ikireçgü köñül *k(e)rgeksiz* (AY VII, 14b/24)

“Kuşku(lu) gönül, *gereksiz*(dir).”

sakınguluk+suz sözlegülük+süz: düşünilemeyen (ve) söylenemeyen

alku edremlerig b(e)lgürtmek üze : *sakınguluksuz sözlegülüksüz* yme erür siz
(AY VII, 19b/21)

“Bütün erdemleri ortaya çıkarmakta da *düşünilemeyen* (ve) *söylenemeyensinizdir*.”

*yok+suz*²⁰⁵: anlamsız

eşidteçi tınl(ı)glar .. ağır ayag kılzunlar .. kayu iş küdök kılıtkta .. *yoksuz*
kurug bolmazun tēp monçulayu ötünüp (AY VIII, 5b/22)

“(Beni) işiten canlılar, hangi işi yapıyorsa (o iş) *anlamsız*, boş olmasın diye böylece rica edip saygı gösterebilirler.”

ogul+suz kız+siz: oğulsuz, kızsız

...<alku ba[rç]a> bergey m(e)n .. azu *ogulsuz kızsız* erip ogul kız küselerler ol
küşüşlerin yme kanturgay m(e)n (AY VIII, 24a/23)

“...(bunların) bütün hepsini vereceğim veya *oğulsuz, kızsız* olup oğul (veya) kız isterseler, o isteklerini de (yine) yerine getireceğim.”

Tablo 180. Yokluk hâlini ifade eden /+s(X)z/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yokluk hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
8	%53.4	%0.19

²⁰⁵ Benzer örnek için bk. AY VIII 12b/22.

2.29. Yönelme Hâli

İsmin bu hâli, hareketin yöneldiği yere, yöne ya da ikinci kişiye işaret etmektedir (Daşdemir, 2015: 95). Eski Türkçede *kodı, tapa; /+(I)n/, /+KA/, /+TA/, /+GArU/, /+ø/* görev ögeleriyle oluşturulan yönelme hâli Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç):

Tablo 181. Yönelme hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Yönelme hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
151	%3.75

2.29.1. /+ø/

27 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te eksiz biçim birimiyle (ø) de yönelme hâlinin ifade edildiği gözlemlenmektedir.

bud+ø, d(a)rm+ø, saŋ+ø: Buda'+ya, öğreti+ye, cemaat+e
namo *bud* namo *d(a)rm* : namo *saŋ* (AY VII, 1a/1)
“Buda 'ya saygı, öğretiye saygı (ve) cemaate saygı...”

öŋin öŋin+ø: farklı farklı (yerlere)

bo y(a)rlığıg eşidip anant toyın ol kamag t(ə)rin kuvrag *öŋin öŋin* t(e)ŋri
t(e)ŋrisi burhanıg t(ə)trü körü olurdılar (AY VII, 4b/2)

“Rahip Anant, bu buyruğu işitince bütün cemaat tanrı(lar) tanrısı Buddha'yı
iyice görerek (görecek biçimde) *farklı farklı (yerlere)* oturdular.”

arıg suv+ø yok: temiz olmayan (bir) suya

*törttin yıŋak+ø*²⁰⁶: dört tarafa

bo etiğlerig kılı tüketdükde :: ötrü simbagu d(a)r(a)ni tize *arıg suv yok* bir
otuz kata arvap *törttin yıŋak* saçzun (AY VII, 10a/18-20)

²⁰⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 10b/5, AY VIII 21b/13, AY VIII 38a/13.

“Bu süslemeleri yapıp bitirdikten sonra simbagu dharanisini dizerek *temiz olmayan (bir) suya* yirmi bir defa büyüü sözler söyleyip *dört tarafa* dağıtsın.”

bodis(a)t(a)vlar+ø: Bodhisatvalara

pratyikabutlar+ø: Pratyikabutlara

yinçürü yükünzün burhanka : nom erdini kuṭṭa : *bodis(a)t(a)vlar* ulatı : *pratyikabutlar* arhantlarka (AY VII, 13b/10-11)

“Buddha’ya, öğreti mücevheri(nin) kutsallığına, *Bodhisatvalara* (Skr. bodhisattva) (ve) ayrıca *Pratyikabutlara* (Skr. pratyekabuddha) (ve) azizlere (Skr. arhat) saygıyla eğilerek secde etsin.”

bir uçlıg+ø: bir amaç(a)

bir uçlıg kılıp köni ögin : tepremetin ornatzun (AY VII, 14a/11)

“*Bir amaç(a)* yönelip, doğru düşüncede kıpırdamadan sebat etsin(ler).”

kudı+ø: aşağıya

y(a)rılıkançuçı köñül öriṭip .. üstürti *kudı* inṣünler .. erinçkeyü y(a)rılıkap .. yumgın körüp alzunlar (AY VIII, 6b/19)

“Merhametli kalp(lerini) yücelterek yukarıdan *aşağıya* indirsinler (ve) merhametle (beni?) toplu olarak (hep birlikte) kabul buyursunlar.”

sol sol oṇ+ø: sol(dan) sağa (doğru)

aṭı kötrülmüş t(e)ṇrim bo dar(a)nig bir otuz kata sözlep beş törlüg tüşrük yip üze bir otuz tügüp *sol sol oṇ* öşüninte baṣun (AY VIII, 20b/23)

“Adı yüce tanrım, bu dharaniyi yirmi bir kez söyleyip beş farklı renkli ip ile yirmi bir (kez) düğümleyerek *sol(dan) sağa (doğru)* omuz başında bağlasın.”

yalaṇuklar ara+ø: insanlar ara(sına)

kaçan birök tegşilip .. *yalaṇuklar ara* intükte .. *yalaṇuklar* hanı bolurlar .. erksindeçi öz erkçe <öz> tapça (AY VIII, 28b/8)

“Eğer (durumları) değiştirilip *insanlar ara(sına)* ne zaman inerseler, kendi seçimleri (ve) istekleri doğrultusunda insanlar hanı olurlar.”

*orun [oru]n sayu+ø*²⁰⁷: her yere

[aç] kız ig kegen emgeki .. *orun [oru]n sayu* yağılur (AY VIII, 33a/5-6)

“Kıtlık (ve) hastalık sıkıntısı *her yere* yayılır.”

Tablo 182. Yönelme hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yönelme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
27	%17.9	%0.66

2.29.2. /+GArU/²⁰⁸

Üç örnekte tespit edilmiştir.

taş+karu: (ağzınızdan) dışarıya

taşkaru ünmiş savınız : yertinçünün iyesi teg (AY VII, 17b/3)

“(Ağzınızdan) dışarıya çıkan sözleriniz, dünyanın sahibi gibi(dir).”

on+garu: sağa doğru

ol antaş söğin berü köni kértü y(a)rılığlıklar üçün .. anın amtı kên yétiz yuka
yétiz yumşak yımırğa kkirsiz münsüz arıg süzük yipün linhua yapırgakı teg *oňaru*
evrilmiş ıduk tillig erdinilerin ağızlıg vımanlarınta üntürü y(a)rılıkap .. tolþ yüülüg
tilgenlerin bütürü örte y(a)rılıkayurlar (AY VIII, 2a/19)

“Bunun gibi eskiden beri doğru sözlü oldukları için, o nedenle şimdi
mükemmel (şekilde) geniş, mükemmel (şekilde) ince, yumuşak, temiz, kusursuz, saf,
duru (ve) mor (bir) lotus yaprağı gibi *sağa doğru* dönmüş kutsal dil mücevherini ağız
saraylarından çıkararak buyurduklarında; yüz(lerinin) bütün yuvarlaklığını (da)
tamamen örterek konuşurlar.”

²⁰⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 9a/2-3, AY VII 10a/11, AY VII 13b/15, AY VIII 11a/5, AY VIII 19b/3, AY VIII 21b/15, AY VIII 31a/12, AY VIII 32a/11-12, AY VIII 32b/21, AY VIII 34a/8, AY VIII 34b/23.

²⁰⁸ Türkçenin tarihi süreçleri boyunca en yaygın yön bildiren eklerinden biri olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bk. Suzan Duran, “Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözlər”, *Türk Dili Araştırmaları Yılığı – Belleten* 4 (1956), 1-110.

taş+garu: dışarı

birök meniñ agızımta .. sav söz *taşgaru* ündükde .. savım eyin yörügi ..
bützün barça kalısız (AY VIII, 5b/17-18)

“(Ayrıca?) benim ağzımdan söz *dışarı* çıktığında; sözüme göre (ortaya çıkan)
anlamı bütünüyle eksiksiz (bir şekilde) tamamlasın.”

Tablo 183. Yönelme hâlini ifade eden /+GARU/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yönelme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
3	%1.9	%0.07

2.29.3. /+KA/

89 örnekte tespit edilmiştir.

suv+ka: (temiz) suya

anta basa *suvka* kurgü suv yok arıtgu d(a)r(a)nısı bo erür (AY VII, 10a/23)

“Ondan sonra (*temiz*) *suya* girmemiş suyu arıtma dharanisi budur.”

sumir tag+ka: Sumir Dağı’na

sumir tagka tayanıp : yer orunta turur siz (AY VII, 12a/23)

“Yeryüzünde durursunuz (ama mekânınız), *Sumeru Dağı* ’na uzanır.”

*üç erdini kuṭin+ga*²⁰⁹: üç mücevher(in) kutsallığına

anta basa inanzun : *üç erdini kuṭiṇa* (AY VII, 13b/6)

“Ondan sonra *üç mücevher(in) kutsallığına* inansın.”

ezrua hormuzta t(e)ṇriler+ke: Brahman (ve) İndra tanrılara

tört m(a)haraaç t(e)ṇriler+ke: dört m(a)haraaç tanrılara

edgüler+ke: iyilere

²⁰⁹ Benzer örnek için bk. AY VIII 8a/14, AY VIII 15b/6, AY VIII 19a/17-18.

anta basa yükünzün : *ezrua hormuzta t(e)ḡrilerke* : yértinçü yêr suv küzetçi :
tört m(a)haraaç t(e)ḡrilerke : takı yme bar erser : ç(a)hşap(u)tlıg *edgülerke* (AY VII,
13b/12-15)

“Ondan sonra *Brahma (ve) İndra tanrılara*, dünyayı gözeten *dört m(a)haraaç*
(Skr. mahārāja) *tanrılara* ve ayrıca varsa, ahlaklı(lara) (ve) *iyilere* secde etsin.”

adınlar+ka: başkalarına

töznüḡ edgüsin *adınlarka* evirzün : ötrü küsemiş küsüşü : barça kangay bütgey
(AY VII, 15b/8)

“Yaratılışın iyiliğini *başkalarına* yönelttikten sonra dilediği bütün dilek(ler)i
yerine gelecek(tir).”

narayan t(e)ḡri kızın+ga: Tanrıça Narayan’a

ulug erksinmek+ke tegmiş+ke: ulu hâkimiyete ulaşmış olana

agır ayamakın yükünür m(e)n :: *narayan t(e)ḡri kızına* :: yértinçü yêr suv
içinte :: *ulug erksinmekke tegmişke* (AY VII, 16a/5-7)

“Yeryüzü içinde *ulu hâkimiyete ulaşmış olana*; *Tanrıça Narayan’a* (Nārāyaṇī)
çok (büyük bir) saygıyla secde ederim.”

çızıgın+ga: kıyıya (doğru)

yme birgerü :: kamag *t(e)ḡri kızları* : üdün üdün yığılırlar :: inçe k(a)ltı taluy
ügüz : *çızıgına* ü[ner t]eg/o[par t]eg (AY VII, 17a/21)

“Ayrıca bütün tanrıçalar zaman zaman birlikte, okyanus (ve) nehirler gibi
kıyıya (doğru) nasıl yükseliyorlarsa öyle toplanırlar.”

*tolun ay+ka*²¹⁰: dolunaya

yüüzünüzün turuḡı : *tolun ayka* okşayur (AY VII, 17b/8)

“Yüzünüzün duruluḡu, *dolunaya* benzer.”

²¹⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 17b/7.

*tılaṇurmak edremin+ge*²¹¹: hitabet erdem(ler)ine (karşı)

alku bodis(a)t(a)vlarnıṅ sukançıg tatıglıg *tılaṇurmak edremini* .. yükünür m(e)n (AY VIII, 3a/12)

“Bütün Bodhisatvaların hoş (ve) tatlı *hitabet erdem(ler)ine (karşı)* saygıyla eğiliyorum.”

*ozmış kutrulmuşlar+ka*²¹²: kurtulmuş olanlara (karşı)

yükünür m(e)n *ozmış kutrulmuşlarka* (AY VIII, 4b/16-17)

“*Kurtulmuş olanlara (karşı)* saygıyla eğiliyorum.”

ḍanavati atl(i)g bakının+ga: Danavati adlı kentine

atı kötrülmüş ayagka tegimlig t(e)ṅrim m(e)n erser tagdın yıṅak vayşiravani m(a)harançnıṅ *ḍanavati atl(i)g balıkıṇa* yakınk(a)ya supuşpi atl(i)g yemişlikinde yeti erdinin etiṅlig puşpek atl(i)g sarvagınta turu teginür m(e)n (AY VIII, 11b/18-19)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim, ben daḡdan taraf (olan/kuzeydeki) Vayşiravani (Skr. vaiśramaṇa) maharançnıṅ *Danavati* (Skr. Dhanavatī) *adlı kentine* yakıncak (olan) Supuşpi (Skr. Puṇyakusumaprabhā) adlı meyveligiṅde yedi mücevherle süslenmiş Puşpek (Skr. puşpaka) adlı sarayında ikamet ediyorum.”

*meniṅ körküm+ke*²¹³: benim resmime (karşı)

yana adın yıdın yıparın hua çeçek aş içgü üze *meniṅ körkümke* tapıg udug kılzunlar (AY VIII, 12b/10)

“Yine çeşitli kokularla, çiçeklerle (ve) yiyecek içeceklerle *benim resmime (karşı)* ibadet etsinler.”

²¹¹ Benzer örnek için bk. AY VII 19a/3-4, AY VIII 3a/2-5, AY VIII 3a/9-10, AY VIII 3a/15-16, AY VIII 3a/18-19, AY VIII 3a/22, AY VIII 3b/3-4, AY VIII 3b/7-8, AY VIII 3b/9-10, AY VIII 3b/12-13, AY VIII 3b/15, AY VIII 3b/18, AY VIII 3b/20-21, AY VIII 3b/23-4a/1, AY VIII 4a/3, AY VIII 4a/5-6, AY VIII 4a/7-8, AY VIII 4a/10-11, AY VIII 4a/13, AY VIII 4a/15-16, AY VIII 4a/18, AY VIII 4a/20-21, AY VIII 4a/22-4b/1, AY VIII 4b/2-3, AY VIII 4b/5, AY VIII 4b/9, AY VIII 4b/14-15, AY VIII 5b/13.

²¹² Benzer örnek için bk. AY VIII 4b/15-16, AY VIII 4b/18-19, AY VIII 4b/19-20, AY VIII 4b/21-22, AY VIII 4b/22, AY VIII 4b/23, AY VIII 5a/1-2, AY VIII 5a/2-3, AY VIII 5a/3, AY VIII 5a/4-6.

²¹³ Benzer örnek için bk. AY VII 11a/13, AY VII 13b/9-11, AY VII 14b/9-10, AY VII 15a/15, AY VIII 7a/13, AY VIII 12b/12-13, AY VIII 20a/4.

*burhan kutın+ga*²¹⁴: Buddha’(nın) kutuna (karşı)

yükünür m(e)n ratnaşiki atl(1)g *burhan kutıṇa* (AY VIII, 13a/16)

“Ratnaşiki (Skr. Ratnaśikhin) adlı *Buddha’(nın) kutuna (karşı)* saygıyla eğiliyorum.”

nomladaçı nomçı+ka: ..anlatan vaizlere

yana bo nom erdinig *nomladaçı nomçıka* arkan bodun kara yakın barıp bo nom erdinig nomladaçı nomçıka ötüğçi bolzunlar (AY VIII, 17b/13)

“Yine bu öğreti mücevherini *anlatan vaizlere* (bütün) halk topluluk halinde yaklaşıarak bu öğreti mücevherini anlatan vaizlerden ricacı olsunlar.”

t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhan+ka: tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya (yönelip)

...birtin sıṇar oṇ ’eṇninlerindeki tonların açınıp oṇ tizlerin çökutip ayaların kavşurup ağır ayamakın *t(e)ṇri t(e)ṇrisi burhanka* yolanıp inçe tēp ötüntiler (AY VIII, 21b/17)

“...cüppelerinin sağ omzundaki bölümünü sıyırıp sağ dizleri (üzerine) çökerek avuçlarını birleştirip büyük bir saygıyla *tanrı(lar) tanrısı Buddha’ya* yönelip şöyle arz ettiler:”

Tablo 184. Yönelme hâlini ifade eden /+KA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yönelme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
89	%59	%2.2

2.29.4. /+TA/

28 örnekte tespit edilmiştir.

öz öz yıṇakların+ta: kendi yönüne

²¹⁴ Benzer örnek için bk. AY VIII 12a/11, AY VIII 12a/14, AY VIII 12b/4, AY VIII 13a/14, AY VIII 13a/17-18, AY VIII 13a/19, AY VIII 13a/20-21, AY VIII 13a/22, AY VIII 13a/23, AY VIII 13b/2, AY VIII 13b/3, AY VIII 13b/5, AY VIII 13b/6, AY VIII 13b/8, AY VIII 13b/9-10, AY VIII 13b/11, AY VIII 13b/12, AY VIII 13b/13-14, AY VIII 13b/15, AY VIII 13b/16-17, AY VIII 15b/21.

ol ev+te: o eve

yme kimniñ evinte törttin yınak tam üze bo tört törlüg yaşın eliglerniñ atların
öz öz yınaklarında bitiserler bititserler *ol evte* yaşın tüşmez yala kelmez (AY VII,
4b/22-23)

“Ayrıca kim evinde dört duvara bu dört şimşek hükümdarının adlarını (her
birini) *kendi yönüne* yazar, yazdırırsa *o eve* yıldırım düşmez, iftira gelmez.”

burhan adakın+ta: Buddha’nın ayağına doğru

örü olurmuş orunıntın örü turup t(e)ñri t(e)ñrisi *burhan adakında* yinçürü
töpün yükünü teginip inçe tēp ötündi (AY VII, 8a/18-19)

“Sonra oturduğu yerden kalkarak, tanrı(lar) tanrısı *Buddha’nın ayağına doğru*
eğilerek başıyla secde etti (ve) şöyle arz etti:”

tört bulun+ta: dört tarafa

yana dört oglank(1)yalarığ uz tonandurup etip yaratıp birer burnaça suv
tutdurup *tört bulunta* olgurtzun (AY VII, 10a/10)

“Yine dört genç erkeği ustaca donandırıp, düzenleyip süsleyerek (ellerinde)
birer su kabıyla su tutturup *dört tarafa* oturtsun.”

mantal otırasın+ta: alanın (mandalanın) ortasına

üzesin+te: üstüne

ol ıgaç üzesin+te: o ağacın üzerine

mantal otırasında oy kazıp bir ulug çupun kömüp *üzesinte* suv akguluk yazı
ban ıgaç urup *ol ıgaç üzesinte* ol sokmış otug suv birle kayınturup urzun (AY VII,
10a/13-15)

“Alanın (mandalanın) ortasına (ufak bir) çukur kazıp, büyük bir kâse gömüp
üstüne su akacak (bir) ağaç yerleştirip *o ağacın üzerine* (de) o ufaltılmış otu suyla
kaynatarak koysun.”

suv+ta: suya

kaçan yuna tükedükde ol yunmış suvug mantal içinteki aş içgü birle *suvta*
tözkün (AY VII, 10b/9-10)

“Yıkanma (işlemi) bittiğinde o yıkandığı suyu, alanın (mandalanın) içindeki suya yiyecek içeceklerle birlikte döksün.”

evniñ için+te: evin içine

ötrü m(e)n ol uğurta ol tözünler oğlının bo evrişin körüp aña yakın kelip ol mandal kılmış *evniñ içinte* kirip ol sutsita olurup anıñ tapıgın udugın alı tegingey m(e)n (AY VIII, 15a/14)

“Sonrasında ben o anda o asiller oğlunun bu yaptıklarını görüp ona yaklaşarak o mandala/alan hazırladığı *evin içine* girerek o tahtta oturarak onun ibadetini kabul buyuracağım.”

tört burnaç+da: dört su kabına

bo körküm üşkinte törtgil mañdal kılıp *tört burnaçda* tolu mir suvı azu panit suvı koğzun (AY VIII, 24b/9)

“Bu resmim(in) huzurunda dört köşeli (bir) alan/mandala oluşturup *dört su kabına* dolu (olan) bal suyu veya şerbet koysun.”

hua çeçeklik yemişlik+<de²¹⁵>: çiçekli (bir) bahçeye

m[ontag]lartın artayur .. éligler [beglerniñ] törüsi .. k(a)ltı yaña kirmiş [teg] *hua çeçeklik yemişlik<de>* (AY VIII, 36a/13)

“Bunlar yüzünden hükümdarların yasası, tıpkı (bir) filin *çiçekli (bir) bahçeye* girmesi gibi bozulur.”

Tablo 185. Yönelme hâlini ifade eden /+TA/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yönelme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
28	%18.5	%0.69

²¹⁵ Benzer örnek için bk. AY VII 10a/3, AY VII 10b/4-7, AY VII 10b/11-12, AY VII 11a/15, AY VII 12a/9-10, AY VII 18b/3, AY VIII 5b/7-8, AY VIII 9a/1, AY VIII 12a/7, AY VIII 12a/15-16, AY VIII 15a/5-7, AY VIII 25b/15, AY VIII 28b/13-14, AY VIII 28b/15-16, AY VIII 32a/17, AY VIII 34b/15-16, AY VIII 37b/10-11.

2.29.5. /üze/

Dört örnekte tespit edilmiştir.

törttin yıñak tam+üze: dört duvara

yme kimniñ evinte *törttin yıñak tam üze* bo dört törlüg yaşın eliglerniñ atların öz öz yıñaklarında bitiserler bititserler ol evte yaşın tüşmez yala kelmez (AY VII, 4b/19-20)

“Ayrıca kim evinde *dört duvara* bu dört şimşek hükümdarının adlarını (her birini) kendi yönüne yazar, yazdırırsa o eve yıldırım düşmez, iftira gelmez.”

ajun+üzeki: dünya üzerine

...biz kamag luularniñ *ajun üzeki* sinmiş boğulmuş emgek tözlüg az saran köñülümüzni tarkaru kèterü y(a)rılıkagay erti tēp ötrü d(a)r(a)nısın inçe tēp ötündiler ::: (AY VII, 7a/3)

“...biz bütün ejderhaların *dünya üzerine* sinmiş, yapışmış kötülük içeren hırs(lı) (ve) tamah(kâr) gönlümüzü (bu sıkıntılardan) uzaklaştırarak bağızlayacak(sınız).’ diyerek size şöylece arz edelim:”

töpüm+üze: başımın üzerine

birök kayu orunta bo nom erdinig nomlayur erser .. ol nomladaçı nomçınıñ asan tüpinte barıp et’özümün körkitmedin nomçı adakın *töpüm üze* kötürü tutup bo nom erdinig eşidü tıñlayu tegingey m(e)n (AY VIII, 16b/14)

“Eğer (ki) hangi yerde bu öğreti mücevherini öğretiyorsa, o vaaz eden vaizin mukim olduğu yere ulaşp bedenimi (ona) göstermeden (bu) vaiz(in) ayağını *başımın üzerine* götürüp bu öğreti mücevherini dinleyeceğim.”

ot töşek+üze: ottan yapılmış döşek üzerine

k(e)ntü özi suvka kirip yunup arıtınıp arıg yañı ton kedip *ot töşek üze* olursun (AY VIII, 20a/6)

“Kendisi suya girip, yıkanıp arınarak yeni, temiz giysiler giyip *ottan yapılmış döşek üzerine* otursun.”

Tablo 186. Yönelme hâlini ifade eden /üze/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yönelme hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
4	%2.7	%0.09

2.30. Yüklem İsmi Hâli

Bu hâl, eklendiği bir ismin yüklem ismi olarak kullanıldığına işaret etmektedir (Kara, 2001: 225). Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) yüklem ismi hâli:

Tablo 187. Yüklem ismi hâlini ifade eden görev elemanı verileri

Yüklem ismi hâlini ifade eden görev elemanları sayısı	Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan hâl kategorileri içindeki yüzdesi
110	%2.72

2.30.1. /+ø/

110 örnekte tespit edilmiştir. AY VII. ve VIII. Tegzinç'te yüklem ismi hâlinin eksiz biçim birimiyle (ø) ifade edildiği gözlemlenmektedir.

İsim veya isim soylu bir kelimedenden oluşan olumlu yüklem ismi ile yüklem ismi meydana getiren isim-fiil veya sıfat-fiillerden sonra kullanılan bir biçim birimidir (Kara, 2001: 225).

nom kapıgt+ø: öğreti(lerin) kapısı(dır)

inçip monta yañırtı öğretindeçi bodis(a)t(a)vlarka boş[gung]uluk tutguluk
öñre ertmiş üdki bodis(a)t(a)vlar boşgunmış tutmış tæg[me] bo ilinmeksiz atl(1)g
dar(a)ni *nom kapıgt* (AY VII, 1a/15)

“Kısaca burada yeniden öğrenecek (olan) Bodhisatvalar için öğrendiklerini uygulayabileceği (ve) eskiden, geçmiş zaman(lar)daki Bodhisatvalar(ın) öğrenerek yerine getirdikleri ... denen bu bağlanmama adlı dharani, *öğreti(lerin) kapısı(dır)*.”

öñre ertmiş kên keldeçi amtı köžünür bo üç üdki burhanlarnıñ ögi+ø+tètir:
gelmiş geçmiş, gelecek ve şu andaki (olmak üzere) üç dönemdeki Buddhaların
anasıdır

ne üçün tēp tēser : şariputiriya bo ilinmeksiz atl(1)g d(a)r(a)ni nom erser : *öñre*
ertmiş kên keldeçi amtı köžünür bo üç üdki burhanlarnıñ ögi tètir (AY VII, 3b/9-11)

“Niçin?” diye sorarsan ey Şariputri, bu bağlanmama adlı dharani öğretisi;
gelmiş geçmiş, gelecek ve şu andaki (olmak üzere) üç dönemdeki Buddhaların
anasıdır. “

yēg+ø²¹⁶+(e)dür: daha fazladır

...yana sansız üküş kalp üdler ertginçe amru üzüksüz aşın içgün tonın keğimin
adruk adruk tapıgın udugın yme tapınsar udunsar : ikinti yana bir tınl(1)g bo
d(a)r(a)ni nomug boşgunsar tutsar okısar bilser : monuñ buyanı edgü kılınçı aşnukı
buyan edgü kılınçta utar *yēgedür* (AY VII, 3b/23)

“...ayrıca sayısız devirler boyunca sürekli yiyecek içecek, giyim kuşamla
başka başka hürmet ve itaatle hizmet etse ikinci olarak bir canlı bu dharani(deki)
öğretiyi öğrense, ezberlese, okusa, bilse bunun sevabı, iyiliği, öncekinin sevabından,
iyiliğinden *daha fazladır.*”

bar+ø²¹⁷+erür: vardır

inçip monta alku ada tudalarığ tarkardaçı : yaşın tüşmekin tıddaçı çintamani
atl(1)g d(a)r(a)ni nom *bar* erür (AY VII, 4a/16-17)

“Öyle ki bütün tehlikeleri yok eden, yıldırım düşmesini engelleyen çintamani
adlı dharani öğretisi *vardır.*”

agati atl(1)g yaşın eligi+ø+ol: Agati adlı Şimşek Hükümdârı

öñdün yınak orunta *agati atl(1)g yaşın eligi ol* (AY VII, 4b/5-6)

“Doğu yönünde *Agati* (Skr. Āgata) *adlı Şimşek Hükümdârı* (var)dır.”

²¹⁶ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/24-4a/3.

²¹⁷ Benzer örnek için bk. AY VII 16a/23, AY VIII 22b/9, AY VIII 22b/11, AY VIII 22b/12, AY VIII 22b/14.

ol kamag kuvrag arasinta+ø+erür+erti: (tüm o) cemaatin arasındaydı
ol üçün aryaavalokitaişvari bodis(a)t(a)v *ol kamag kuvrag arasinta* erür erti
(AY VII, 5a/10)

“O zaman Aryaavalokitaişvari Bodhisatva (Skr. Avalokiteśvara) *cemaatin arasındaydı.*”

utunçsuz atl(i)g d(a)r(a)ni nom+ø²¹⁸+tétir: yenilgisiz adlı dharani öğretidir
aşı kötrülmüş ayakka tegimlig t(e)ñrim bo erser *utunçsuz atl(i)g d(a)r(a)ni*
nom tétir (AY VII, 5b/21-22)

“Adı yüce, saygıdeğer efendim, bu da *yenilgisiz adlı dharani öğretidir.*”

ol kuvrag arasinda+ø+erür+erti: o cemaatin arasındaydı
ol üçün sarasvaşı atl(i)g t(e)ñri kızı *ol kuvrag arasinta* erür erti (AY VII,
8a/16)

“O zaman Sarasvati adlı tanrıça *o cemaatin arasındaydı.*”

kayular+ø: hangileridir
kayular ol iki kırk törlüg otlar tēp tēser (AY VII, 9a/18)
“O otuz iki türlü bitkiler *hangileridir?*” diye sorarsan:”

tügüglüg+ø: örülmüş(tür)
yumşak otın *tügüglüg* : tonuñuz ol keğgülük (AY VII, 12b/3)
“Giydiğiniz o elbiseleriniz, yumuşak bitkilerle *örülmüş(tür).*”

bulyuk ol+ø: ulaştıracak olan(dır)
eñgiri üninli ıduk kutlug tilinli : kut kolunmakın *bulyuk ol* (AY VII, 14a/23)
“İnce, keskin sesiyle (ve) kutlu, uğurlu diliyle mutluluk isteğine *ulaştıracak olan(dır).*”

²¹⁸ Benzer örnek için bk. AY VII 2a/11, AY VII 2a/21, AY VII 6a/18-19, AY VIII 27/22-23, AY VIII 28b/20-21, AY VIII 34a/22, AY VIII 35a/5.

*tutmuş k(e)rgek+ø*²¹⁹: yerine getirmeli(dir)

kayu kişi küseser : kamagta yég üsdünki biligig : bir uçlug köñülün süzülüp :
tutmuş k(e)rgek boo törüg (AY VII, 14b/17)

“Hangi insan, her şeyden daha iyi, üstün olan bilgiyi arzulasa; tek amaç(lı) (bir) gönülle arınıp bu kural(lar)ı *yerine getirmeli*(dir).”

*köñüllüg siz+ø*²²⁰: gönül sahibisiniz(dir)

ulug çerig içinte : ürüg uzatı utmakın : yavalmakın asılmış : yavaş serimlig
köñüllüg siz (AY VII, 16a/18-19)

“Büyük (bir) ordu(nun) içinde, daima kazanmayla (ve) güçlenmeyle artmış, uysal, sabırlı (bir) *gönül sahibisiniz*(dir).”

tugunuz ol+ø: tuğunuzdur

yuy kuş yünji uçruglug :: korkınçig ulug *tugunuz ol* (AY VII, 16b/12)

“Tavus kuşu tüyleri(nden yapılan) püsküller, korku veren yüce *tuğunuzdur*.”

kötrülmüş+ø+erür siz: yücesinizdir

körü kolulayu sakınsar :: alku tınl(ı)glar arasınta : kopda *kötrülmüş* erür siz
(AY VII, 17a/6-7)

“Bakıp derinlemesine düşünüldüğünde, bütün canlılar(ın) arasında hepsinden *yücesinizdir*.”

udaçı+ø+erür siz: gücü yetensinizdir

udaçı erür siz ür üdün :: yértinçüte turgalı (AY VII, 17a/10-11)

“Uzun süre dünyada kalmaya *gücü yetensinizdir*.”

yok+ø: yok(tur)

yok ertdeçi/artdaçı siznite (AY VII, 17a/7)

²¹⁹ Benzer örnek için bk. AY VII 3b/7, AY VII 9a/18, AY VII 14b/24, AY VIII 8a/7, AY VIII 20b/16, AY VIII 24b/22, AY VIII 35a/11, AY VIII 36a/7.

²²⁰ Benzer örnek için bk. AY VII 1a/16, AY VII 2b/21, AY VII 3a/2, AY VII 12a/20, AY VII 16a/11-12, AY VII 16a/13, AY VII 17a/17, AY VII 17a/23, AY VII 17b/10, AY VII 17b/12, AY VII 18a/14, AY VII 18a/20.

“Sizden (daha) üstün olanı yok(tur).”

yêg adruk+ø+s(e)n: daha iyi (ve) ayrıcalıklısın(dır)

ög analar arasına :: kamagdın *yêg adruk s(e)n* (AY VII, 19a/5)

“(Tüm) analar arasında, hepsinden *daha iyi (ve) ayrıcalıklısın(dır)*.”

...erdini monçuk teg+ø²²¹: ...mücevher gibisiniz(dir)

inçe k(a)ltı satıksız : ulug *erdini monçuk teg* (AY VII, 19a/15)

“Öyle ki; paha biçilmez, yüce (bir) *mücevher gibisiniz(dir)*.”

bar+ø+erti: vardı

yme öñre ertmiş üdte bo ça[mbu]divip yértinçüde baladivaçi [atl(ı)g] ulug [ëlig] han *bar erti* (AY VIII, 26/26)

“Ayrıca geçmiş zamanlarda bu Çambudvip yeryüzünde Baladivaçi (Skr. Balêndraketu) adlı büyük hükümdar *vardı*.”

oglı+ø+erti: oğlu vardır

ol ëlig hannıñ bir [s]omadivaçi atl(ı)g ulug *oglı erti* (AY VIII, 26/1)

O hükümdarın Somadivaçi (Skr. Ruciraketu) adlı büyük bir *oğlu vardır*.

evrilgü+ø²²²+ol: yürütmelidir

ël başçılar *evrilgü ol .. köni yme nomça törüçe* (AY VIII, 35b/12)

“Ülkenin yöneticileri, doğru öğreti ve yasaya göre *yürütmelidir* (o ülkeyi).”

ezügçi .. yonagçı kişi+ø²²³+erür: yalancı (ve) gammaz kişilerdir

²²¹ Benzer örnek için bk. AY VII 2b/16-17, AY VII 12b/4, AY VII 16a/11, AY VII 17b/3-4, AY VII 19b/1, AY VII 19b/2, AY VII 19b/10-11, AY VIII 8a/20, AY VIII 26/11.

²²² Benzer örnek için bk. AY VII 2b/16, AY VII 2b/20, AY VII 4b/6-11, AY VII 12a/21-22, AY VII 16b/21, AY VII 17a/1, AY VII 18a/13, AY VII 19a/10-11, AY VII 19a/12-13, AY VII 19a/14, AY VIII 14a/22, AY VIII 14b/1-2, AY VIII 14b/3, AY VIII 14b/4-5, AY VIII 35b/16, AY VIII 35b/20, AY VIII 35b/23, AY VIII 36b/1-3, AY VIII 36b/4-6, AY VIII 36b/9-10.

²²³ Benzer örnek için bk. AY VII 3a/13, AY VII 9b/17, AY VII 10a/21, AY VII 10a/24, AY VII 10b/24, AY VII 12b/2-3, AY VII 16b/5, AY VII 17b/2-3, AY VII 17b/5-6, AY VII 18a/10, AY VII 19a/18-20, AY VII 19b/6-19b/7, AY VII 19b/21-22, AY VIII 13b/22, AY VIII 14b/8, AY VIII 20a/14, AY

monuŋ ugrayu tıltagı *eźügçi .. yoŋagçı kiři* erür (AY VIII, 36a/4-5)
“Bunun nedeni özellikle *yalancı (ve) gammaz kişilerdir.*”

Tablo 188. Yükleme ismi hâlini ifade eden /+ø/ verileri

Metin içindeki sayısı	Yüklem ismi hâlini ifade eden görev elemanları içindeki yüzdesi	Metinde yer alan görev elemanları içindeki yüzdesi
110	%100	%2.72

VIII 20b/3, AY VIII 20b/16, AY VIII 25b/5, AY VIII 26/22-23, AY VIII 32b/18, AY VIII 34b/2, AY VIII 37a/1-2.

3. SONUÇ

Eski Uygur Türkçesi dönemine ait olan *Altun Yaruk*, onuncu yüzyılda Şingku Seli Tutung tarafından Çince'den Uygurcaya çevrilmiş olup dönemin bilinen en hacimli eseri niteliğini taşımaktadır. Budizm etkisinde şekillenen bu eser Uygurca ve Çince'nin yanı sıra birçok farklı dile çevrilmiş olmasıyla dikkat çeker. Ayrıca dönemin edebî dil yapısını yansıtmaması bakımından da önemli bir kaynaktır. *Altun Yaruk*, konusu itibarıyla Burkancılığın özünü barındırmakta ve Buddha'nın vaazlarını ve öğretilerini içermektedir. On kitap (tegziñç) içine dağılan ve toplamda 31 bölümden (bölük) oluşan eser, hem içerik hem de dil bağlamında kapsamlı bir bütünlük sergilemektedir.

Bu tezde Eski Uygur Türkçesi döneminin en önemli hazinelerinden biri olan *Altun Yaruk*'un yedinci ve sekizinci kitaplarında tespit edilen hâl kategorileriyle söz konusu görev elemanları semantik ve işlevsel bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

“Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegziñç) Hâl Kategorileri” adını taşıyan bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde “Giriş” başlığı altında araştırmanın konusu, amacı, önemi ve kapsamı açıklanmış; “Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegziñçler” ve “Türkçede hâl kategorileri” üzerine genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise “Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegziñç) Hâl Kategorileri” başlığı altında eserlerde geçen hâl ekleri belirlenmiş ve bu eklerin oluşturduğu hâl kategorileri sistematik bir şekilde sınıflandırılmıştır. Ayrıca tespit edilen kategorilere ve görev elemanlarına ilişkin yüzdeler dağılımlar da hesaplanarak tablolar hâlinde sunulmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda eserlerde toplamda 30 hâl kategorisi saptanmıştır. Belirlenen kategorileri ifade eden görev elemanlarının sayısı ve Altun Yaruk VII. ve VIII. Tegziñçlerde kullanılan hâl kategorileri içerisindeki yüzdeler oranları aşağıda gösterilmiştir:²²⁴

²²⁴ Hâl kategorilerinin ve görev elemanlarının kullanım oranlarının gösterildiği tablolar Prof. Dr. Osman Mert'in “Kutadgu Bilig'de Hâl Kategorileri” adlı doktora çalışması örnek alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 189. Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) hâl kategorisi verileri

Sıra No	Hâl Kategorisinin Adı	Hâl Kategorisini İfade	Hâl Kategorisinin Altun
		Eden Görev Elemanlarının Sayısı	Yaruk VII. ve VIII. Tegzinç'te Kullanılan Hâl Kategorileri İçindeki Yüzdesi
1	Açıklama hâli	11	%0.27
2	Aitlik hâli	100	%2.48
3	Ayrılma hâli	30	%0.74
4	Benzerlik hâli	52	%1.29
5	Beraberlik hâli	37	%0.92
6	Bulunma hâli	296	%7.34
7	Çıkma-kaynak hâli	40	%0.99
8	Görelilik hâli	39	%0.97
9	Hedef hâli	147	%3.65
10	İlgi hâli	635	%15.75
11	Karşılık hâli	1	%0.02
12	Karşılıklılık hâli	8	%0.2
13	Katma hâli	119	%2.95
14	Kıyaslama hâli	49	%1.21
15	Miktar hâli	108	%2.68
16	Nesne (yükleme) hâli	612	%15.19
17	Niteleme hâli	348	%8.63
18	Nitelenen-tamlanan hâli	340	%8.44
19	Özne hâli	257	%6.38
20	Sebep hâli	104	%2.58
21	Seslenme-hitap hâli	89	%2.21
22	Sınırlandırma hâli	16	%0.4
23	Sıralama hâli	133	%3.3
24	Tekrar-yineleme hâli	74	%1.84
25	Üsteleme hâli	28	%0.69
26	Varma hâli	10	%0.25
27	Vasıta hâli	71	%1.76
28	Yokluk hâli	15	%0.37
29	Yönelme hâli	151	%3.75
30	Yüklem İsmi hâli	110	%2.72
Toplam görev elemanı sayısı:		4030	

Bu noktada çalışmanın kapsamında taranan eserlerde toplamda 4030 görev elemanı tespit edilmiştir. Yapılan tarama sonucuna göre Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) yer alan görev elemanlarının çoğunluğunun %15.75'lik kullanım oranıyla ilgi hâli kategorisine ait olduğu incelenmiştir. Ayrıca eserlerde geçen nesne hâli (%15.19), niteleme hâli (%8.63), nitelenen-tamlanan hâli (%8.44), bulunma hâli (%7.34), özne hâli (%6.38), yönelme hâli (%3.75), hedef hâli (%3.65), sıralama hâli (%3.3), katma hâli (%2.95), yüklem ismi hâli (%2.72), miktar hâli (%2.68), sebep hâli (%2.58) ve aitlik hâli (%2.48) kullanım oranlarının da diğer kategorilere göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Eserlerde geçen hâl kategorileriyle ilgili tespit edilen 4030 görev elemanlarının 1406'sının eksiz (ø) biçim birimi olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca toplam görev elemanlarının 327'si /+(X)n/, 321'i /+(s)I/, 285'i /+TA/, 290'ı /+KA/, 246'sı /+(X)g/, 180'i /+n(X)η/, 101'i /yme/ şeklinde ifade edilmiştir. Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) tespit edilen görev elemanları ve sayısı; söz konusu görev elemanlarının yer aldıkları hâl kategorileri ve bu hâl kategorileri içindeki yüzdeleri, ayrıca görev elemanlarının Altun Yaruk'ta (VII. ve VIII. Tegzinç) geçen toplam görev elemanlarının içerisindeki yüzdelik oranları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 190. Toplam görev elemanı verileri

S. No	Görev Elemanı (GE)	GE'nin ifade ettiği hâl kategorisi	GE'nin sayısı	GE'nin ifade ettiği hâl kategorisi içindeki yüzdesi	AY VII. ve VIII. Tegzinç'te kullanılan GE içindeki yüzdesi
1	/ø/	Açıklama hâli	1	%9.1	%0.02
		Aitlik hâli	24	%24	%0.59
		Ayrılma hâli	2	%6.66	%0.05
		Benzerlik hâli	1	%1.92	%0.02
		Beraberlik hâli	24	%64.8	%0.59
		Yerde bulunma hâli	19	%11.8	%0.47
		Zamanda bulunma hâli	86	%63.7	%2.13
		Çıkma-kaynak hâli	10	%25	%0.24

Tablo 191 (Devam). Toplam görev elemanı verileri

		Hedef hâli	1	%0.68	%0.02
		İlgi hâli	400	%63	%9.92
		Katma hâli	20	%16.8	%0.49
		Kıyaslama hâli	6	%12.2	%0.14
		Kesin değer hâli	63	%94	%1.56
		Yaklaşık değer hâli	31	%75.6	%0.76
		Nesne (yükleme) hâli	136	%22.2	%3.37
		Niteleme hâli	122	%35	%3.02
		Nitelenen-tamlanan hâli	19	%5.5	%0.47
		Özne hâli	257	%100	%6.38
		Sebepl hâli	1	%0.9	%0.02
		Seslenme-Hitap hâli	13	%14.6	%0.32
		Sınırlandırma hâli	2	%12.5	%0.05
		Sıralama hâli	12	%9	%0.29
		Tekrar-yineleme hâli	5	%6.7	%0.12
		Varma hâli	1	%10	%0.02
		Vasıta hâli	6	%8.4	%0.14
		Yokluk hâli	7	%46.6	%0.17
		Yönelme hâli	27	%17.9	%0.66
		Yüklem ismi hâli	110	%100	%2.72
		Toplam:	1406		%34.75
2	/+IAyU/	Açıklama hâli	2	%18.18	%0.05
		Benzerlik hâli	7	%13.46	%0.15
		Niteleme hâli	11	%3.1	%0.27
		Tekrar-yineleme hâli	5	%6.7	%0.12
		Toplam:	26		%0.59
3	/kim/	Açıklama hâli	8	%72.72	%0.2
		Toplam:	8		%0.2
4	/+kI/	Aitlik hâli	72	%72	%1.78
		Toplam:	72		%1.78
5	/+n(X)ŋ/	İlgi hâli	180	%28.3	%4.46
		Toplam:	180		%4.46
6	/+KA/	Aitlik hâli	1	%1	%0.02
		Benzerlik hâli	2	%3.84	%0.05
		Yerde bulunma hâli	2	%1.2	%0.05
		Zamanda bulunma hâli	9	%6.6	%0.22

Tablo 192 (Devam). Toplam görev elemanı verileri

		Çıkma-kaynak hâli	5	%12.5	%0.12
		Hedef hâli	125	%85	%3.1
		İlgi hâli	35	%5.5	%0.86
		Karşılıklılık hâli	4	%50	%0.09
		Nesne (yükleme) hâli	1	%0.16	%0.02
		Niteleme hâli	3	%0.8	%0.07
		Sebep hâli	8	%7.6	%0.19
		Varma hâli	3	%30	%0.07
		Vasıta hâli	3	%4.2	%0.07
		Yönelme hâli	89	%59	%2.2
		Toplam:	290		%7.13
7	/+l(X)g/	Aitlik hâli	3	%3	%0.07
		Çıkma-kaynak hâli	1	%2.5	%0.02
		İlgi hâli	7	%1.1	%0.17
		Niteleme hâli	54	%15.5	%1.33
		Toplam:	65		%1.59
8	/+TIn/	Ayrılma hâli	24	%80	%0.59
		Yerde bulunma hâli	1	%0.6	%0.02
		Çıkma-kaynak hâli	11	%27.5	%0.27
		Kıyaslama hâli	2	%4.05	%0.05
		Sebep hâli	9	%8.6	%0.22
		Tekrar-yineleme hâli	1	%1.3	%0.02
		Toplam:	48		%1.17
9	/+TA/	Ayrılma hâli	4	%13.3	%0.09
		Yerde bulunma hâli	139	%86.33	%3.44
		Zamanda bulunma hâli	38	%28.1	%0.94
		Çıkma-kaynak hâli	7	%17.5	%0.17
		Görelilik hâli	1	%2.56	%0.02
		Hedef hâli	1	%0.68	%0.02
		Kıyaslama hâli	39	%79.5	%0.96
		Nesne (yükleme) hâli	2	%0.3	%0.05
		Niteleme hâli	12	%3.4	%0.29
		Sebep hâli	5	%4.8	%0.12
		Sıralama hâli	1	%0.7	%0.02
		Varma hâli	6	%60	%0.14
		Vasıta hâli	2	%2.8	%0.05

Tablo 193 (Devam). Toplam görev elemanı verileri

		Yönelme hâli	28	%18.5	%0.69
		Toplam:	285		%7
10	/+(X)g/	Zamanda bulunma hâli	1	%0.74	%0.02
		Hedef hâli	7	%4.7	%0.17
		İlgi hâli	7	%1.1	%0.17
		Nesne (yükleme) hâli	231	%37.7	%5.73
		Toplam:	246		%6.09
11	/üze/	Benzerlik hâli	1	%1.92	%0.02
		Çıkma-kaynak hâli	4	%10	%0.09
		Görelilik hâli	1	%2.56	%0.02
		Hedef hâli	3	%2	%0.07
		İlgi hâli	4	%0.6	%0.09
		Karşılık hâli	1	%100	%0.02
		Karşılıklılık hâli	1	%12.5	%0.02
		Niteleme hâli	8	%2.2	%0.19
		Sebep hâli	20	%19.2	%0.49
		Yerde sınırlandırma hâli	1	%100	%0.02
		Sıralama hâli	2	%1.5	%0.05
		Vasıta hâli	19	%26.7	%0.47
		Yönelme hâli	4	%2.7	%0.09
		Toplam:	69		%1.64
12	/teg/	Benzerlik hâli	41	%78.8	%1.01
		Niteleme hâli	5	%1.4	%0.12
		Toplam:	46		%1.13
13	/+IA/	Beraberlik hâli	1	%2.7	%0.02
		Niteleme hâli	1	%0.3	%0.02
		Toplam:	2		%0.04
14	/+(X)n/	Beraberlik hâli	5	%13.51	%0.12
		Zamanda bulunma hâli	1	%0.74	%0.02
		Çıkma-kaynak hâli	1	%2.5	%0.02
		Hedef hâli	6	%4	%0.14
		Nesne (yükleme) hâli	184	%30	%4.56
		Niteleme hâli	67	%19.25	%1.66
		Sebep hâli	28	%27	%0.69
		Vasıta hâli	35	%49.2	%0.86
		Toplam:	327		%8.07

Tablo 194 (Devam). Toplam görev elemanı verileri

15	/+nI/	Hedef hâli	1	%0.68	%0.02
		İlgi hâli	2	%0.3	%0.05
		Nesne (yükleme) hâli	25	%4	%0.62
		Toplam:	28		%0.69
16	/birle/	Beraberlik hâli	7	%18.91	%0.17
		Karşılıklılık hâli	3	%37.5	%0.07
		Niteleme hâli	1	%0.3	%0.02
		Vasıta hâli	6	%8.4	%0.14
		Toplam:	17		%0.4
17	/+tan/	Çıkma-kaynak hâli	1	%2.5	%0.02
		Toplam:	1		%0.02
18	/+çA/	Görelilik hâli	34	%87.1	%0.84
		Yaklaşık değer hâli	9	%22	%0.22
		Niteleme hâli	11	%3.1	%0.27
		Zamanda sınırlandırma hâli	4	%30.7	%0.09
		Sıralama hâli	3	%2.2	%0.07
		Toplam:	61		%1.49
19	/ëyin/	Görelilik hâli	3	%7.7	%0.07
		Niteleme hâli	2	%0.5	%0.05
		Sebep hâli	9	%8.6	%0.22
		Toplam:	14		%0.34
20	/üçün/	Hedef hâli	3	%2	%0.07
		Sebep hâli	21	%20.1	%0.52
		Toplam:	24		%0.59
21	/têp/	Niteleme hâli	13	%3.7	%0.32
		Sebep hâli	3	%2.8	%0.07
		Toplam:	16		%0.39
22	/yme/	Katma hâli	99	%83.2	%2.45
		Tekrar-yineleme hâli	4	%5.4	%0.09
		Toplam:	101		%2.54
23	/+rak/	Kıyaslama hâli	2	%4.05	%0.05
		Niteleme hâli	5	%1.14	%0.12
		Üsteleme hâli	3	%10.7	%0.07
		Toplam:	10		%0.24
24	/+I/	Nesne (yükleme) hâli	33	%5.3	%0.81

Tablo 195 (Devam). Toplam görev elemanı verileri

		Toplam:	33		%0.81
25	/kata/	Kesin değer hâli	4	%6	%0.09
		Tekrar-yineleme hâli	8	%10.8	%0.19
		Toplam:	12		%0.28
26	/+ka+tegi/	Yaklaşık değer hâli	1	%2.4	%0.02
		Zamanda sınırlandırma hâli	6	%46.2	%0.14
		Toplam:	7		%0.16
27	/+s(X)z/	Niteleme hâli	33	%9.4	%0.81
		Yokluk hâli	8	%53.4	%0.19
		Toplam:	41		%1
28	/+(s)I/	Nitelenen-tamlanan hâli	321	%94.5	%7.96
		Toplam:	321		%7.96
29	/+A/	Seslenme-Hitap hâli	8	%8.9	%0.19
		Toplam:	8		%0.19
30	/+yA/	Seslenme-Hitap hâli	21	%23.5	%0.52
		Toplam:	21		%0.52
31	/+(X)m/	Seslenme-Hitap hâli	47	%57.8	%1.16
		Toplam:	47		%1.16
32	/ötrü/	Zamanda sınırlandırma hâli	1	%7.7	%0.02
		Sıralama hâli	54	%40.6	%1.33
		Toplam:	55		%1.35
33	/+nç/	Sıralama hâli	15	%11.2	%0.37
		Toplam:	15		%0.37
34	/+TA+basa/	Sıralama hâli	11	%8.2	%0.27
		Toplam:	11		%0.27
35	/+TA+ötrü/	Sıralama hâli	23	%17.3	%0.57
		Toplam:	23		%0.57
36	/+TA+kên/	Sıralama hâli	10	%7.5	%0.24
		Toplam:	10		%0.24
37	/+TA+aşnuça/	Sıralama hâli	1	%0.7	%0.02
		Toplam:	1		%0.02
38	/+TA+erte/	Sıralama hâli	1	%0.7	%0.02
		Toplam:	1		%0.02
39	/yana/	Tekrar-yineleme hâli	51	%69	%1.26

Tablo 196 (Devam). Toplam görev elemanı verileri

		Toplam:	51		%1.26
40	/+TA+adın/	Üsteleme hâli	3	%10.7	%0.07
		Toplam:	3		%0.07
41	/+TA+ulatu/	Üsteleme hâli	6	%21.4	%0.14
		Toplam:	6		%0.14
42	/ulatu/	Üsteleme hâli	16	%57.1	%0.39
		Toplam:	16		%0.39
43	/+GArU/	Yönelme hâli	3	%1.9	%0.07
		Toplam:	3		%0.07

Eski Uygur Türkçesi miraslarından *Altun Yaruk*, Türk dilinin işlevsel hâl kategorilerinin tarihsel sürecini takip edebilme noktasında önemli bir referans niteliğindedir. Bu bağlamda Eski Uygur Türkçesinin hâl kategorilerinin yapısal ve işlevsel çeşitliliğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, aynı zamanda söz konusu dönemin dil yapısının günümüz Standart Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı incelemesine de katkı sağlamaktadır. Çeviri edebiyatın etkisiyle şekillenen dilin kendine has söz dizimi, hem tarihî dil bilimi çalışmaları açısından hem de Budizm çevresinde gelişen Uygur edebiyatına yönelik yapılan araştırmalar için değerli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağca, Ferruh. *Dillik Ölçütlere Göre Eski Uygurca Metinlerin Tarihlendirilmesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021.
- Ahanov, Kaken. *Dil Bilimin Esasları*. çev. Murat Ceritoğlu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021.
- Alkayış, M. Fatih. “Türkçenin Hâl Ekleri ve Fiil Kiplerinde Çok Terimlilik Sorunu”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11/42 (Güz-2012), 276-287.
- Alyılmaz, Cengiz. “Ünlemlerin Seslenmeleri Kuvvetlendirici İşlevleri”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 10 (1998), 35-41.
- Alyılmaz, Cengiz. *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CrGGhSM7AUD160cdVJgG5Q&>.
- Alyılmaz, Semra. “Tükiye Türkçesinde Bulunma Hâli Kategorisi”. *Dil Araştırmaları* 7 (Güz-2010), 107-123.
- Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Börekçi, Muhsine. “Türkçede Hâl Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”. *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*. 245-275. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.
- Çetin, Engin. *Altun Yaruk VII. Tegzinç*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020.
- Çetin, Engin. *Altun Yaruk VIII. Tegzinç*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020.
- Daşdemir, Muharrem. *Dedem Korkut Kitabı'nın Söz Dizimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=7182pwZYcLc2OU2ib9LiJw&no=7182pwZYcLc2OU2ib9LiJw>.
- Daşdemir, Muharrem. *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2015.
- Duran, Suzan. “Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözcükler”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten* 4 (1956), 1-110.
- Ediskun, Haydar. *Türk Dilbilgisi (Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi)*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 6. Basım, 1999.
- Eker, Süer. *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

- Eraslan, Kemal. *Eski Uygur Türkçesinin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım, 2009.
- Gabain, A. Von. “Eski Türkçe”. *Târîhî Türk Şiveleri*. çev. Mehmet Akalın. 31-71. Ankara: Sevinç Matbaası, 1979.
- Hunutlu, Ümit. *Eski Türkçenin Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2024.
- Kahraman, Tahir. “Çağdaş Türkiye Türkçesinde Ad Çekimi Eklerinin Kullanım Özellikleri ve İşlevleri”. *Türk Gramerinin Sorunları II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.
- Kara, Funda. *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=jC2REauw5NQkiva3XKqPVQ&no= VWuUAoF0y93kgW8drFLoA>.
- Kaya, Ceval. *Uygurca Altun Yaruk (Giriş, Metin ve Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021.
- Korkmaz, Zeynep. “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”. *Türk Dil Araştırmaları Yıllığı – Belleten* 6 (1958), 41-68.
- Korkmaz, Zeynep. “uçun ~ üçün ~ için vb. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten* 9 (1961), 31-35.
- Korkmaz, Zeynep. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Mert, Osman. “Türkçe’de Hâl Kategorisi ve Öğretimi”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 21 (2003), 25-31.
- Mert, Osman. *Kutadgu Bilig’de Hâl Kategorisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=j4q9VCzxCYxJJY_JUnQSBQ&no=V1XA8j1gsp-dvqa-4IutNw.
- Ölmez, Mehmet. *Altun Yaruk III. Kitap (= 5. Bölüm)*. Ankara: Odak Offset, 1991.
- Tokyürek, Hacer. *Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç (Karşılaştırmalı Metin Yayını)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018.
- Vural, Hanifi - Böler, Tuncay. *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.